

 Teresa Drozd

Słownik **gwary** **wsi Rogi** **na Podkarpaciu**

Słownik

 gwary
wsi Rogi
na Podkarpaciu

GMINA MIEJSCE PIASTOWE
STOWARZYSZENIE MIŁOŚNIKÓW WSI ROGI
PAŃSTWOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W KROŚNIE

 Teresa Drozd

Słownik

 gwary

wsł Rogi

na Podkarpaciu

OPRACOWANIE I REDAKCJA NAUKOWA
Dorota Krystyna Rembiszewska, Kazimierz Sikora

Rogi 2025

Recenzował

prof. dr hab. Kazimierz Ożóg, Uniwersytet Rzeszowski

Indeks

Dorota K. Rembiszewska, Kazimierz Sikora

Rysunki

Piotr Chilik, Julia Drozd

Mapa wsi Rogi

Przemysław Kubusiak

Okładkę projektował

Dariusz Górski

Skład i łamanie

Dariusz Górski

© Copyright by Teresa Drozd, Dorota K. Rembiszewska, Kazimierz Sikora

ISBN: 978-83-64457-94-4

Druk i oprawa

Fabryka Druku

WYDANO ZE WSPARCIEM FINANSOWYM

Gminy Miejsce Piastowe

oraz

Stowarzyszenia Miłośników Wsi Rogi

DARCZYŃCY

Józef Drozd z Rybnika

Grzegorz Knap z Dukli

Magdalena i Edward Budny z Gliwic

Spis treści

Od autorki	11
Od redaktorów naukowych	13
O chłopskiej gwarze i tradycyjnej kulturze Rogów i okolic – słów kilka – <i>Kazimierz Sikora</i>	17
Z przeszłości wsi Rogi – <i>Piotr Chilik</i>	27
Wieś Rogi współcześnie – <i>Anna Borek</i>	33
Zasady opracowania słownika – <i>Dorota Krystyna Rembiszewska,</i> <i>Kazimierz Sikora</i>	39

SŁOWNIK

I. Dòukoła nos. Świat wokół nas	45
Pugoda. Pogoda, zjawiska atmosferyczne	47
Gódziny liecom jedna pò drugi, czy kcesz, czy niy. Czas	52
Za dnia dò południa. Pory dnia	54
Boże stwórzynia. Zwierzęta	56
Chudoba i insze. Zwierzęta gospodarskie	57
Na polu bez kònia bie zrobisz nic. Konie	57
Dò kònia. Zawołania na konia	58
Rużò, krasò, czorno i inne. Krowy i byki	59
Inne zwierzęta w gospodarstwie	63
Ło czym szumiom drzewa. Drzewa, krzewy	64
Ni ma śliw bez pestek. Owoce	66
Jabłka	66
Śliwki	69
Gruszki	69
Insze owoce, grzyby. Inne owoce, grzyby	70

Dróbiozgi siy sadzi bliskò chałpy. Warzywa	71
Zboża i rozmaite trowy. Zboża i trawy	73
Kwiatki wiyśniane. Kwiaty	75
Świat bez kółorów by był nijaki. Kolory	76
Cosi na świeciey jest wielgiy, a cosi małe, a tò ukròngłę, a tò kanciaste. Kształty i wielkości	78

II. Na gòspódarce. W gospodarstwie

79

Rubota w polu i zagrodzie. Prace w polu i wokół domu	81
Rżniwa to naprówde cinyżko rubota, wiele lecy jest przy sianòkosach. Żniwa, sianokosy	82
Jak nie cepami, tò zymbatkom. Czysmi wymłòcimy. Młocka ...	87
Żeby zasioć i zebrać, trza piyrsze ziymiy przyrychtować. Orka, bronowanie, siew	88
Na gòspodarce trza wszystko łòpòrzondzić – i chudobe i poliy. Obrządek	89
Gòłymi rynkami nic niy zrobisz. Maszyny i narzędzia do prac polowych	90
Jak siy kółka kryncom to i dròga ubywo. Wóz konny i inne środki transportu	95

III. Łòd ziorka dò ziorka. Miary

105

IV. Łòd zawsze ludziy czysmi handlòwali. Wiejski handel

107

V. I w chałpiy i wukołò wszystkò musi mieć rynce i nogi.

Dom i otoczenie domu	109
Chłòpskie łòbyjściy. Zabudowania gospodarskie i przestrzeń wokół nich	115
Jak chałpa przestrònno, to i ludziom liepi. Wnętrze domu	122
Rubota w domu. Prace w domu	131
Wszystko, co robisz w chałpiy, wymogo sprzyntów. Narzędzia i akcesoria do prac domowych	133
Miyndzy gorczkami. W kuchni	136
Żeby zjeść, trza piyrsze narychtować. Przygotowanie i spożywanie posiłków	136
Pòłudniy i jużniy. Posiłki	138
Gorczek na reszu. Naczynia, garnki, sztucce, akcesoria kuchenne	139
Studniano woda w leciy nòjlepszò dò napicia. Napoje	142
Rosół z gwojździa i insze. Zupy	143

Bandury z mlikiem i zimnioki. Potrawy z ziemniaków	145
Hreczka, jagły i mónka na piyrogi. Mąka i kasze, potrawy z mąki i kasz	146
Mlykó i śmiyntana. Nabiał	148
Zjod bym jajysnicy. Jaja, potrawy z jaj	149
Dobre snycly. Potrawy mięsne, wędliny	150
Insze jydzyiny. Pozostałe potrawy	150
Chlyb i pódplomyk. Pieczywo	151
Nagie pónczki i zawijoki. Ciasta, słodkie pieczywo, słodycze ...	153
VI. Ach, te baby, ach te chłopcy i cały świat ludzki. Człowiek	155
Niy kóždy mu jydnakò Pon Bóg doł i urode i rozum. Człowiek – ciało, części ciała	155
Na tó jest woda i mydlò, żeby człowiek niy śmierzioł i był łoprany. Człowiek – higiena ciała	159
Niczegò niy wysiedzisz, jynò rubota ci do żyć. Człowiek w działaniu	159
Gódaniy. Mówienie	168
Każdegò cosi gryziy abò cieszy. Samopoczucie	173
Jak ciy widzom, tak ciy pizsom. Człowiek – wygląd	174
Łachy i buty muszą być dò człowieka dõpasowane. Odzież, obuwie, ubieranie się	176
Niy kóždy jest pryndki, tyn wólniysz tyż musi se jakosi dać rade. Człowiek – charakter, usposobienie	184
Jo niy liykorz, Pon Bóg liykorz. Ciebiy boli, ty narzykosz. Zdrowie i choroba	192
Teroz w moym sercu, wnetki w moich ramiònach. Ciąża, poród	197
Jak tó z dziyciskami, różmajciy. Dzieci	198
Pypka i czaczka. Zabawki i akcesoria dziecięce	206
VII. Trumf, trumf Misia Bela. Wyliczanki i zabawy	208
VIII. Rozmaiciy między ludźmi bywo. Życie społeczne	210
Familia. Stopnie pokrewieństwa i tym podobne	211
Zgoda budujy, niyzgoda rujnujy. Zgoda i kłótnia	215
Z miłosciom i w zgodziy liecy żyć. Miłość, przyjaźń, pozytywne relacje międzyludzkie	217
Weseliy, weseliy, jutró pòprawiny, za dziwiynć miysyincy pòjdzieny na krzciny. Wesele, chrzest	221

Tak to już jest. Życi siy zaczyno i kiydysi kończy. Śmierć, pogrzeb	225
Kościół, świynta. Kościół, święta, tradycje	226
Zabóbóny i insze. Zabobony, wierzenia	230
Czasym siy trza i pogościć i rózerwać troche. Gościna, rozrywki, zabawy	231
A czasym se trza pòfòlgować... Używki	234
Spodek, lójcowizna. Dziedziczenie	236
Rógoskiy fachmany. Nazwy wykonawców zawodów i warsztatów	236
Pròwdziwy rógowic kòždymu siy kłanio czopkom dò zymì. Formy grzecznościowe	240
Dwójniny. Dwojenie	241

IX. Nazwiska pò naszymu. Nazwiska niektórych rogowian	243
---	-----

X. Albrychtka, Dróždżino. Nazwiska zamężnych kobiet z Rogów ...	244
---	-----

XI. Klórzónka, Knòpiónka. Nazwiska niezamężnych kobiet z Rogów ...	245
--	-----

XII. Nasze sąsiady. Nieoficjalne nazwy mieszkańców sąsiednich wsi ..	246
--	-----

XIII. Rozmajte lokacyj w Rogach. Rogowskie przysiółki	247
---	-----

XIV. Dziyciska zatkejciy se uszy. Obscena	248
---	-----

Niegrzeczne odpowiedzi	248
O mówieniu bez sensu	248
Złorzeczenia	248
Wulgarne komentarze	249
Wulgarne i obraźliwe określenia człowieka	249
Wulgarne rymowanki	250
Inne	251

XV. Tak łò wszyskiym pò trochu... Rozmaitości	256
---	-----

Objaśnienia niektórych wyrazów i połączeń wyrazowych	261
--	-----

Spis ilustracji	277
-----------------------	-----

Indeks wyrazów i połączeń wyrazowych	281
--	-----

Od autorki

Jestem mieszkanką podkarpackiej wsi Rogi, jednej i tej samej od urodzenia aż po dziś dzień. Zdecydowanie jest to wynik mojego wyboru drogi życiowej, gdyż nigdy nie pociągało mnie życie w mieście. Mieszkając na wsi, pracowałam zawodowo w mieście powiatowym, jednocześnie prowadząc z mężem własne, małe gospodarstwo rolne. Dlatego też nigdy nie rozstałam się ani ze swoim środowiskiem, ani z gwara.

W moim odczuciu jest to element języka polskiego i trzeba go pielęgnować. Skoro od pierwszych wypowiedzianych przeze mnie słów, nie zawsze w domowym zaciszu, byłam jej wierna, uważam za swój obowiązek pielęgnować ten sposób wyrażania się w swoim środowisku. Nie mówię tu o pracy zawodowej, urzędach i miejscach publicznych, gdzie obowiązuje mnie czysta polszczyzna.

Mój słownik dotyczy dość wąskiego zakresu wyrazów, takich jak praca na roli, kościół, życie domowe, kuchnia, a więc zupełnie podstawowych spraw związanych z egzystencją. W czasie, który wydobywam z pamięci, nie mówiło się o sztuce, literaturze. Nie było właściwie żadnego życia kulturalnego, jego namiastkę stanowiły przedstawienia w rogowskim baraku – swego rodzaju domu ludowym. Tylko niektórzy prenumerowali ważne dla wsi czasopisma, takie jak „Chłopska Droga”, „Nowa Wieś”, „Gromada Rolnik Polski”. Siedem klas ukończyli nieliczni. Poza pracami polowymi niektórzy mieszkańcy Rogów zajmowali chałupnictwem, wytwarzaniem drewnianych detali do mebli, stylisk – ich nazywano *sztylorzami*.

W swoim środowisku jestem sobą. Wtedy często sięgam po wyrażenia gwarowe. Gromadząc słowa i całe wyrażenia, pragnę ocalić je od zapomnienia. Nie wstydzę się gwary, nie eliminuję jej z życia. Gwara jest dla mnie moją tożsamością, od której nigdy nie miałam zamiaru uciekać. Mam nadzieję, że jeśli gwara będzie żywotna – wówczas przetrwa.

Słownik rogowski jest próbą zapisu i utrwalenia autentycznego brzmienia gwary rogowskiej, słownictwa, zwrotów, wypowiedzi, a czasem nawet krótkich dialogów, są zaproszeniem do naszej wsi sprzed kilkudziesięciu lat.

Temat gwary rogowskiej wcale nie jest jeszcze zakończony, bo w moim brudnopisie wciąż czeka na dopisanie w postaci kolejnego słownika jeszcze sporo wyrazów gwarowych...

W tym miejscu pragnę podziękować wielu osobom.

Zacznę od prof. dr hab. Doroty Rembiszewskiej i prof. dra hab. Kazimierza Sikory, bo to właśnie oni, idąc tropem mojego pierwszego słownika, trafili do Rogów, do mojego domu. I tak to wszystko się zaczęło... To dzięki tym Profesorom *Słownik* mógł zyskać taki kształt. Dziękuję im bardzo za to, że jako emerytce wypełnili cały mój wolny czas i przywrócili moje lata dzieciństwa i młodości. To z tamtego okresu pochodzi moje życiowe motto: „Mowa ojców to nasza tożsamość”.

W drugiej kolejności dziękuję mojemu kochanemu mężowi Andrzejowi oraz moim dzieciom Agnieszce i Piotrowi, którzy wspierali mnie na wszystkich etapach powstawania tego *Słownika*.

Pracując nad *Słownikiem* potrzebowałam wielu osób do pomocy, chociażby z tego powodu, że trudności sprawia mi obsługa komputera. Znalazło się jednak grono entuzjastów mojego pomysłu. Wiele osób przyczyniło się do wydania tego słownika.

Bardzo dziękuję Piotrowi Chilikowi, który przybliżył historię Rogów oraz wzbogacił słownik swoimi pięknymi grafikami. Dzięki mojej kochanej wnuczce Julii Drozd można zobaczyć, jak wyglądały dawne sprzęty wiejskie. Anna Borek sporządziła opis wsi na tle gminy. Słowa podziękowania kieruję także do Sylwii Pelczar, Izabeli Półchłopek, Urszuli Stanisł, Alicji Uliasz, które zadbały o oprawę fotograficzną, a także Przemysławowi Kubusiakowi za wykonanie mapy przysiółków. Serdecznie dziękuję również Izabeli Półchłopek, Urszuli Stanisł i Annie Drozd, bo to one całą treść słownika z mojego brudnopisu przeniosły do komputera.

Bardzo dziękuję również wójtowi gminy Miejsce Piastowe Wiktorowi Skwarze, który zechciał partycypować w kosztach wydania *Słownika*.

Dziękuję Stowarzyszeniu Miłośników Wsi Rogi, za zachętę, podpowiedzi dotyczące niektórych wyrazów gwarowych, a w szczególności prezesowi Tadeuszowi Rygalikowi za wsparcie mojej inicjatywy i pilotowanie współfinansowania *Słownika*.

Dziękuję wszystkim życzliwym współmieszkańcom, którzy z wyrozumiałości dla mojej pasji, podobnie jak ja, dbając o przeszłość Rogów, służyli mi podpowiedzią i podali wiele starych rogowskich słów.

Od redaktorów naukowych

Rogi to duża wieś, która jednak nie doczekała się dotychczas dokumentacji gwarowej. W przeszłości prowadzono badania na terenach sąsiednich, o czym świadczą materiały do ważnych publikacji na temat dialektów polskich – w *Małym atlasie gwar polskich*¹ zamieszczono dane z Odrzykonina (18 km od Rogów), gmina Wojaszkówka (punkt P 27); z Domaradza (27 km od Rogów) w powiecie brzozowskim; w *Atlasie gwar polskich*² – z Odrzykonina (punkt 926); z Osieka Jasielskiego (27 km od Rogów), gmina Osiek (punkt 932). Miejscowość Posada Jaśliska (29 km od Rogów) jest punktem w *Ogólnokarpackim atlasie dialektalnym*³. Analizie fonetycznej i morfologicznej gwary wsi Klimkówka (oddalonej od Rogów 8 km) i innych miejscowości w okolicach Rymanowa poświęcona jest praca Olgierda Chomińskiego *Dialekty polskie okolic Rymanowa*⁴ sprzed ponad 100 lat. Autor zamieścił także kilka tekstów gwarowych, bez komentarza językowego.

Jeśli chodzi o zbiory słownictwa, to również uwidacznia się niezbyt bogata reprezentacja – skupia się ona wokół miejscowości położonych nieopodal Dukli. Są to: *Słownik dyferencyjny gwary Draganowej koło Dukli* (ok. 20 km od Rogów) Gabrieli Czajkowskiej⁵, *Słownictwo z zakresu kultury*

¹ *Mały atlas gwar polskich*, 1957–1970, opr. przez Pracownię Atlasu i Słownika Gwar Polskich Zakładu Językoznawstwa PAN w Krakowie pod kier. K. Nitscha, od t. III pod kier. M. Karasia i Z. Stamirowskiej, od t. IX pod kier. M. Karasia, t. I–XIII, Wrocław.

² K. Dejna, *Atlas gwar polskich. Tom 1. Małopolska*, Warszawa 1998.

³ *Общекарпатский диалектологический атлас*, [różne miejsca wydania] 1989–2003, вып. I–VII.

⁴ O. Chomiński, *Dialekty polskie okolic Rymanowa*, Kraków 1915.

⁵ G. Czajkowska, *Słownik dyferencyjny gwary Draganowej koło Dukli*, praca magisterska napisana w 2002 r. pod kierunkiem prof. Haliny Kurek na Uniwersytecie Jagiellońskim, dostępna w internecie: <https://tiny.pl/3bqj5h61>.

materialnej w gwarze Jaślisk w powiecie krośnieńskim Roberta Słabczyńskiego⁶. Istotny wkład w badanie gwar Krośnieńskiego, ze szczególnym uwzględnieniem wsi z okolic Dukli, wniosła Halina Kurek⁷. Słownictwo z tych okolic pojawia się przy okazji opisu miejscowości regionu. Na przykład w pracy Benedykta Gajewskiego o Domaradzu (ok. 30 km od Rogów) zamieszczono kilkunastostronicowy słowniczek wyrazów charakterystycznych dla tych okolic⁸.

Tę lukę wypełnia napisany przez autochtonkę słowniczek gwarowy. Słownik wsi Rogi jest kontynuacją zamierzenia Teresy Drozd, by utrwalić gwarę rodzinnej wsi. W 2016 r. ukazały się *Rogowskie pogaduchy, czyli słownik rogowsko-polski*⁹ (wydane nakładem Stowarzyszenia Miłośników Wsi Rogi) – materiał z tego słownika – odpowiednio przeredagowany – został prawie w całości włączony do obecnej publikacji.

Słownik rejestruje nie tylko słownictwo dawne, bardzo archaiczne, jak na przykład *obartel* ‘kierownik wozu konnego’, *jużyna* ‘podwieczorek’ (będąca pamiątką dziedzictwa prasłowiańskiego), ale także to, które jest świadectwem realiów socjalistycznych – *łobówionzek* ‘obowiązkowa dostawa produktów rolnych z gospodarstw chłopskich w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku’, *kółchożnik* ‘prosty odbiornik radiowy, pozbawiony możliwości zmiany pasma, który pojawił się w domach wiejskich po II wojnie światowej’, a wreszcie zupełnie współczesnych, jak *kóróna* ‘pandemia koronawirusa’, *chodźć na kuliczki* ‘chodzić na nordic walking – na marsz z kijkami’.

Słownik uświadamia również, jak szybko wychodzą z użycia, dawniej dobrze znane, gatunki owoców. Dzisiaj trudno ustalić (nawet po

⁶ R. Słabczyński, *Słownictwo z zakresu kultury materialnej w gwarze Jaślisk w powiecie krośnieńskim*, Rzeszów 2015.

⁷ Por. np. H. Kurek: *Metodologia socjolingwistycznego badania fonetyki języka mówionego środowisk wiejskich (na przykładzie kilku wsi Beskidu Niskiego)*, Kraków 1990, *Przemiany językowe wsi regionu krośnieńskiego. Studium socjolingwistyczne*, Kraków 1995, *Przemiany leksyki gwarowej na Podkarpaciu*, Kraków 2003, *Polska wieś południowo-wschodniego pogranicza – trzy typy języka i kultury (na przykładzie regionu krośnieńskiego)*, [w:] *W kręgu języka. Materiały konferencji „Słowotwórstwo – słownictwo – polszczyzna kresowa” poświęconej pamięci profesor Zofii Kurzowej*, Kraków 16–17 maja 2008, M. Skarżyński, M. Szpiczakowska (red.), Kraków 2009, s. 123–133.

⁸ B. Gajewski, *Domaradz. Wieś nad Stobnicą*, Domaradz 1997, s. 132–144.

⁹ O tej publikacji, jako interesującym źródle gwarowym, wspomniała Halina Karaś w artykule *Słowniki gwarowe z obszaru tzw. osadnictwa głuchoniemieckiego jako źródło do badań germanizmów leksykalnych*, „Gwary Dziś” 2023, t. 16, s. 87.

konsultacjach ze specjalistkami z Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach), jakie są ogólnopolskie odpowiedniki niektórych odmian jabłek, śliwek, gruszek, bo wielu z nich obecnie już nie ma w Rogach.

Interesującym dopełnieniem materiału słownikowego są grafiki Piotra Chilika – pochodzącego z Rogów architekta. W swoich rysunkach upamiętnił wiele (w tym nieistniejących) obiektów z Rogów, które dokładnie lokalizuje – podaje nazwiska właścicieli i numery budynków według numeracji obowiązującej w Rogach w latach sześćdziesiątych XX wieku.

Słownik ten to również efekt kilkuletniej współpracy Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Krośnie, reprezentowanej przez prof. Kazimierza Sikorę oraz Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, reprezentowanego przez prof. Dorotę K. Rembiszewską. Dzięki umowie między tymi instytucjami było możliwe stworzenie redaktorom komfortowych warunków do pracy nad przygotowywaną publikacją.

* * *

Chcemy z całego serca podziękować Autorce za obdarzenie nas zaufaniem i powierzenie tak cennego materiału do opracowania. Teresko, godziny spędzone w Twoim towarzystwie były dla nas wielką przyjemnością i wspaniałą lekcją praktycznej dialektologii.

Dziękujemy profesorowi Vítovi Voženílkovi z Katedry Geoinformatyki Uniwersytetu Palackého w Olomuńcu za wyrysowanie mapy Polski z lokalizacją Rogów.

Słowa podziękowania kierujemy także do Krzysztofa Marczyka, który ułożył formułę do sortowania wyrazów w indeksie.

Dziękujemy też Bogdanowi Kaczmarowi – dyrektorowi Muzeum Etnograficznemu im. Franciszka Kotuli w Rzeszowie, Oddział Muzeum Okręgowego w Rzeszowie za bezpłatne udostępnienie zdjęć artefaktów ze zbiorów Muzeum oraz Judycie Sos z Archiwum tego Muzeum za wielką życzliwość i pomoc w wyborze obiektów do sfotografowania.

Dziękujemy również Dariuszowi Górskiemu za to, że zgodził się zrobić skład tej książki i wspierał dobrymi pomysłami, by publikacja uzyskała jak najlepszy kształt.

O chłopskiej gwarze i tradycyjnej kulturze Rogów i okolic – słów kilka

Miałem niedawno okazję prowadzić badania nad folklorem słownym małych dzieci w Rogach, Iwli, Jaśliskach, Posadzie Jaśliskiej i Lubatowej. Przyjmowany wszędzie (a zwłaszcza w Rogach) z ujmującą życzliwością i gościnnością, chciałbym spłacić (w naukowej walucie) ten dług wdzięczności i podzielić się z Państwem Czytelnikami – w przystępnej formie – garścią uwag i przemyśleń na temat mowy i kultury tego zakątka Polski. Czuję się do tego zobowiązany także po wizycie w tutejszej Zagrodzie Etnograficznej i poznaniu wielu mądrych ludzi, oddanych sprawie podtrzymywania regionalnej tożsamości i swojskiej kultury. Niewątpliwie pięknym pomnikiem wystawionym Państwu małej ojczyzny jest oddawany do druku *Słownik gwary wsi Rogi na Podkarpaciu* autorstwa Teresy Drozd. Ale miałem również sposobność podziwiać festiwalowe występy 3 września 2023 r. (*Wiele kultur – jedno miejsce. Od Kłajpedy po Saloniki*) na stadionie sportowym w Rogach, więc piszę.

Zacząć wypada od spraw podstawowych, skoro będzie mowa o dziedzictwie kulturowym wsi i obyczajach jej mieszkańców. Będzie też szczerze, bez owijania w bawełnę, bo tak trzeba. Gwara, a więc mowa wsi, nie jest jakimś zepsutym językiem polskim, istniała od wieków, a wiele jej właściwości można znaleźć choćby np. u Jana Kochanowskiego w *Trenach* (*Zgwołciłaś, niepuobużno śmierci, uoczy mwoje/ żem widziot umiyrajac miłe dziecię swwoje...*); to raczej język ogólnopolski (standardowy) jest tworem sztucznym, potrzebnym pilnie w XVI wieku w szkole, w seminarium, w książce, na ambonie, na mównicy sejmowej itp. Jego znaczenie w kulturze oficjalnej, ogólnej, stworzonej przez szlachtę jest niepodważalne, ale zdominowanie przez ten język (w postaci potocznej) sfery kontaktów codziennych Polaków z różnych stron naszej ojczyzny jest rzeczą zaskakującą dla uczonych z innych krajów. W Niemczech na przykład na co dzień używa

się zazwyczaj dialektów i gwar, czasem bardzo trudnych dla osób z innych regionów, tym bardziej dla tych, którzy nauczyli się szkolnej niemczyzny, tzw. *hochdeutsch* (*Standardsprache*), a użytek z języka literackiego czyni się zwykle w sytuacjach oficjalnych, na przykład występując w ogólnoniemieckiej telewizji, będąc rozpoznawalnym politykiem (jak kanclerz Olaf Scholz, przed nim Angela Merkel). Poszczególne kraje związkowe (landy) wręcz pielęgnują własną mowę i kulturę, popularyzują ją w szkole, prasie i lokalnych mediach. Widok bawarskiego biznesmena idącego w niedzielę do kościoła w regionalnym stroju nie jest żadnym zaskoczeniem (jeszcze niedawno tak szli na niedzielną i świąteczną mszę nasi górale). Gdzie Rogi, gdzie Monachium – ktoś powie. No więc zajrzyjmy do sąsiadów, na słowacki Szarysz (Šariš), gdzie mówi się (zwłaszcza na wsi) dość bliską językowi polskiemu gwara szaryszską, a Słowacy z innych regionów doskonale rozpoznają jej odrębność. Nie budzi to negatywnych emocji, nawet młodzi znają tę mowę i nie wyśmiewają się z tak mówiących (np. na boisku siatkówki) rówieśników; znają też i śpiewają „ludowe” piosenki. Gdzie tkwi problem? Dlaczego, wbrew rozsądkowi i nauczaniu Jana Pawła II zapominamy o swoich korzeniach (90% mieszkańców Polski to potomkowie pańszczyźnianych chłopów!), odwracamy się od rodowego dziedzictwa kultury i gwary – mowy ojców? Dlaczego nawet na naszym Podkarpaciu coraz trudniej usłyszeć wiejskie słowo? Jan Paweł II mówił 10 czerwca 1997 r. w Krośnie do dzieci polskiej wsi, nawiązując do napomnienia Cypriana Kamila Norwida: *Aby mierzyć ‘wytyczać, planować’ drogę przyszłą, trzeba wiedzieć, skąd się wyszło*, tak:

Pragnę oddać hołd miłości rolnika do ziemi, bo ta miłość zawsze stanowiła mocny filar, na którym opierała się narodowa tożsamość. W chwilach wielkich zagrożeń, w momentach najbardziej dramatycznych w dziejach narodu ta miłość, przywiązanie do ziemi okazywały się niezmiennie ważne w zmaganiu o przetrwanie. Dzisiaj, w czasach wielkich przemian, nie wolno o tym zapominać. [...] Niech z ust polskiego rolnika nie znika to piękne pozdrowienie «Szczęść Boże!», «Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!» Pozdrawiajcie się tymi słowami, przekazując w ten sposób najlepsze życzenia. [...] Twórzcie kulturę wsi, w której obok nowych wymiarów, jakie niosą czasy, pozostanie – jak u dobrego gospodarza – miejsce na rzeczy dawne, uświęcone tradycją, potwierdzone przez prawdę wieków.

Dziadek mój, cieśla z krakowskich Bronowic, *niek mu ta Poñezus grzychów nie pamiynto*, zawsze powtarzał: *Chłopok, suchoj sie ludzi mondrzyjsych od*

ciebie! Święty Jan Paweł II był naszym nauczycielem i mędrce. Jak mi się wydaje, przedstawiony wyżej problem tkwi bardzo głęboko w mentalności wsi, sięga wielowiekowego upokorzenia i niezrealizowanego tak naprawdę nigdy (nawet po 1989 r.) pragnienia społecznego i politycznego awansu u dzieci pańszczyźnianych poddanych – niewolników. Zanik (i dezintegracja) tradycyjnej kultury chłopskiej to trwający od kilkadziesiąt lat proces, polegający na zbliżeniu się wsi do miasta i przejmowaniu wyżej wartościowanego wzorca kultury. Przyjęliśmy więc jako znak prestiżu tak naprawdę obce (!) obyczaje i wartości (kiedyś należące do szlachty, potem utrwalone w kulturze miejskiej), zadawałamy się jakimiś namiastkami i resztkami z pańskiego stołu. Odkąd to w katolickim kraju ma przynosić wstyd wypowiadane przy wejściu do cudzego domu powitanie: *Niech będzie pochwalony...* — a przy żegnaniu się z gospodarzami *Ostańcie/ zostańcie z Bogiem!* Po co nam zwroty *Pan/Pani*, skoro na wsi ludzie się między sobą dobrze znają, a w mieście używa się „panienia” w sytuacjach oficjalnych, zwłaszcza gdy rozmówcy są sobie obcy? Patrząc czasem i oczom nie wierzę: studentka spod Krosna nie chce wymienić w Krakowie nazwy swojej rodzinnej wioski, wije się jak piskorz na zajęciach z dialektologii (*Ja jestem z takiej niedużej miejscowości z okolic Krosna...*), by jej czasem łutki *wieśniary* nie przypięli. Opowieść, pełna naiwnej pobożności i pragnienia współuczestnictwa w dziele zbawienia, o ucieczce Najświętszej Rodziny przed okrutnym Herodem, ścigającym Dzieciątko na spienionym koniu gdzieś koło Sandomierza, budzi jakieś dziwne zażenowanie, a sama gwara pobudza do śmiechu (*oni tak śmiesznie mówili*). Miłosna piosenka o koniku, którego trzeba napoić — rodzi zaskakujące zakłopotanie, i to dziś, kiedy w przestrzeni publicznej zwyciężają obrazy miłości fizycznej, spornografizowanej, łamie się obyczajowe tabu i otwarcie reklamuje się środki na potencję. Wybaczcie mi Państwo szczerłość. Trudno się czasem oprzeć wrażeniu, że mają nas, potomków chłopów polskich, którzy pozostali na wsi, tam w mieście za jakichś polskich Irokezów, co to przebiegają się w swoim skansenie od święta w dziwaczne stroje, a samą wieś — za ostoję ciemnoty i wsteczności. Jak w XIX wieku chcieliby nas na nowo ucywilizować (i to po tym, jak polską wieś po wojnie zrujnowano – materialnie i duchowo, faktycznie pozbawiono wpływu na bieg spraw politycznych w kraju i pozostawiono na pastwę losu po ustrojowej transformacji 1989 roku!). Jacy jesteśmy „wspaniali, patriotyczni i godni”, dowiadujemy się zwykle wtedy, kiedy te 35% Polski ma iść do wyborów.

Podłe czasy zabrały wsi dumę żywicieli i obrońców narodu. Pamiętacie „żywią i bronią” na sztandarze kosynierów naczelnika Tadeusza Kościuszki

z 1794 roku? Już nie pamiętacie, zapomnieliście? Nie jesteście z nich dumni? Wy młodzi, może uważacie już ich za frajerów? Nie czujecie się wdzięczni tym tysiącom wiejskich chłopaków, którzy odegnali bolszewicką zarazę od Warszawy w sierpniu 1920 roku? To wśród nich było najwięcej poległych... Zabrały też owe marne czasy poczucie wielkiej wartości rolniczego trudu, ale... nie pozbawiły ludzi rozumu, sprytu i zapobiegliwości. Wieś tylko sobie i własnej krwawicy zawdzięcza to, że tak szybko skończyło się na niej dziadostwo. Na Podkarpaciu zajęło to zaledwie dwie dekady. Nie ma udzielania dzieciom chleba, bieda i głód na przednówku stały się zaledwie mglistym wspomnieniem; kurę można zjeść, kiedy się chce, a nie kiedy chłop chory albo kura chora. Niech więc nas nikt nie obraża, że jesteśmy „hamulcowym” w dziele modernizacji Polski. Lepiej było w porę uszanować fakt, że komuna poległa na chłopskim zagonie (a nie w Stoczni Gdańskiej), i nie usprawiedliwiać rozmaitego zła „kosztami transformacji”, jak też owym pierwszym milionem, który podobno należało ukraść. Nasi ojcowie nie kradli: *Narobił się i zarobił – to mo*. Ja nie widzę tu żadnej sprzeczności z rodzącym się kapitalizmem. Dostrzegam za to prawdziwe wartości, bo warto pamiętać, że pracowitość to podstawowa norma wiejskiego życia, a lenistwo jest ciężkim grzechem. „Módl się i pracuj” – to takie proste, że aż niepojęte, dlaczego ze szkolnych lektur zniknęły fragmenty pamiętnika profesora Stanisława Pigonia „Z Komborni w świat”. Nie znajdziemy też opisu wspaniałych chłopskich dożynek w Spale w 1928 r., z udziałem prezydenta Ignacego Mościckiego i 40 tysięcy ludzi ze wszystkich zakątków Polski (samiych wieńców było 155; zob. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/dozynki/dozynki-prezydenckie/historia/>). Nie ma też choćby fragmentu kazania bł. Stefana Wyszyńskiego, Prymasa Tysiąclecia, kiedy to powiedział po raz pierwszy do młodych polskich rolników: *Nie dajcie sobie wydrzeć ziemi!* Powiem cierpko: chyba dlatego, żeby dobrego samopoczucia nie psuć tym, co ze wsi wyszli, porobili kariery, i się od niej odwrócili? No, może nie całkiem, bo czasem odwiedzają dziadków, gdy trzeba wydzielić masę spadkową lub skorzystać ze słynnej podkarpackiej gościnności (z pustymi rękami się ich przecież nie wypuszcza...).

* * *

Przejdźmy do innego tematu, bardzo ważnego dla lokalnej tożsamości. Chodzi o rolę, jaką odgrywa gwara jako język wsi współcześnie. Chciałbym zabrać głos w obronie wiejskiej mowy i folkloru w nowych kontekstach kultury. Jest to na pewno obszar zagadnień trudnych, niejednokrotnie

kłopotliwych i wywołujących emocje. Ale jednocześnie bardzo ważnych dla pytania o przyszłość „naszych światów” i o wartości wiejskiego obszaru kulturowego.

Zacznę od tego, nieco żartobliwie, że są trzy warunki, aby się z takim zadaniem zmierzyć. Najpierw trzeba mieć, jak mawiał profesor Pigoń z Komborni, zadatki na uczonego: trochę oleju w głowie i pięć kilo ołowiu w siedzeniu (chodziło Profesorowi o pracowitość, a nie o nadwagę...). Potem – to już pomysł ks. profesora Józefa Tischnera z Łopusznej – trzeba być ciekawym świata i umieć śpiewać:

*Idymy, idymy dróżeczki nie wiymy,
Dobrzy ludzie wiedzo, to nom odpowiedzo.*

A po trzecie, pasowałoby się ożenić/wydać – by nie myśleć o głupstwach, robić swoje i patrzeć końca:

*„Ozyń-ze sie, „ozyń, bedzies „ozyniony,
Nie bedzies pozyroł na ty cudze zony.
Jużeś sie wydała, bedziesz miała chłopa,
Bedzie miała spokój tatusiowa szopa.*

I wreszcie trzeba umieć się o niektóre sprawy wpierw dobrze zapytać (a nie jak ja, kiedy zapytałem się w dobrej wierze pewnej zażywnej gospodyni w Izdebkach: *Czy ma pani jeszcze czas?*):

*Czyście gościom radzi, czy raczej nieradzi?
Bo sie do Was jedyn z Krakowa prowadzi.*

Chciałbym przekazać jeszcze coś od serca. Liczę na refleksję po przeczytaniu mojego tekstu, chwilę zadumy nad tym trudnym dziedzictwem naszych chłopskich przodków. By Państwo dali się przekonać, że trzeba być dumnym ze swojej małej ojczyzny, jej mowy i kultury, a nie się jej wstydzić czy wypierać. Ksiądz profesor Tischner z Łopusznej spowiadał kiedyś w Ludźmierzu młodą dziewczynę góralkę, która z pewnych damsko-męskich spraw tłumaczyła się niewiedzą. Rozgrzeszenie owszem, dostała, ale warunkowo: *Pokiel ześ była, Maryś, nieuświadamiono, potel byłaś bezgrzysno. Dali to juz mus sie z tego spowiadać.*

Pora się więc wypowiadać ze swoich racji. Jestem ze wsi, z Bronowic. Jestem też językoznawcą, dialektologiem, kochającym wieś i jej piękną

moję. Wasza też jest bardzo urodziwa. Z przykrością patrzę, jak ten depozyt przodków odchodzi powoli w zapomnienie. Dlatego z wielką radością witam każdą inicjatywę, która taką pamięć pozwoli podtrzymać. Z racji swoich zainteresowań chciałbym tu odnieść się do języka wsi, do gwar i dialektów, które są geograficznymi odmianami języka narodowego (etnicznego). Co takiego się stało, że ludzie na wsi wstydzą się tradycji i mowy przodków, nawet zaśpiewać na weselu po swojemu? Starsi, z którymi rozmawiałem, dostrzegają, że gwarą posługują się przeważnie najstarsi mieszkańcy, którzy i tak mówią jakąś pstrokatą mieszkanką rogowskiej mowy z ogólną (standardową) odmianą języka polskiego. Przywołują szkolne wspomnienia (czasy PRL). W tamtej szkole ich rodzinna mowa, kwitnąca w domach i na podwórkach, była wówczas traktowana jako gorsza odmiana języka, coś bardzo wstydlivego, z czym trzeba walczyć (jak z analfabetyzmem i brakiem higieny...). Walczono więc czasem metodami, które dziś zaprowadziłyby nauczyciela przed oblicze sprawiedliwości, a nawet do więzienia. Zdarzało się, że za mówienie gwarą na terenie szkoły (nawet na przerwie) dzieci były karane biciem „po łapach” i upokarzane na inne sposoby (złośliwe i obraźliwe komentarze do wypowiedzanych wiejskich lub z wiejska brzmiących słów). Ludzie wspominają, jak się czuli, co przeżywali, kiedy się „pilnowali”, by broń Boże czegoś nie chlapanąć („zawieśniaczyć”, „pojechać Cepelią”, „pojechać wiochą”) – na wszelki wypadek we wszelkich kontaktach z dorosłymi, z księdzem i obcymi (nawet innymi dziećmi). Z tego poczucia wstydu i poniżenia – jak wynika z rozmowy – moja rozmówczyni zaczęła mówić „po pańsku” nawet w domu, co spotykało się ze zrozumieniem domowników (*oni tyż się nauczyli, że po co mo te dziecko mieć kłopot w szkole i w życiu, jak pójdzie gdzie dali do szkoły*). Nic dodać, nic ująć. Dziś jest osobą doświadczoną życiowo i sama dochodzi do wniosku, że taki „szkolny aparat represji” jest takim „kamieniem młyńskim u szyi”, gdy trzeba określić swoją przynależność kulturową, tożsamość regionalną. Tak wychodowano w nich (dzisiejszych 50-, 60-, nawet 70-latkach) poczucie wykorzenienia. Dziś już wiadomo, że to była głupota, bo znajomość nawet kilku języków niesłychanie człowieka wzbogaca i czyni go ciekawym świata. Mało tego, człowiek potrzebuje jak statek takiej „kotwicy” w życiu, żeby się było czego trzymać, kiedy nie wiadomo jak postąpić; jak się zachować, jak być człowiekiem przyzwoitym. Dodam jeszcze, że w Internecie pojawiła się wręcz moda na regionalizm, chętnie przywołuje się np. zapamiętane z dzieciństwa słowa i powiedzonka, konteksty, sytuacje, kiedy ich użyto. To taka sentymentalna podróż, ale dobrze wskazująca na wzrost zainteresowania wiejskimi sprawami.

Swojska mowa ginie, co oczywiste, ponieważ nie podtrzymują jej młodzi. Nie chcą. Chyba każdy widzi, że tempo zmian we współczesnym języku polskim stało się zawrotne. Wolno sądzić, że głównie za przyczyną nowoczesnych form komunikacji, zdominowanych przez ludzi młodych, którzy buszują w Internecie nawet po kilka godzin dziennie. Stają się dlatego często nauczycielami swoich rodziców i dziadków, którzy nie nadążają za tą informatyczną rewolucją. Odwraca się więc naturalny porządek rzeczy i autorytetów. To starsi naśladowują młodych i ich „młodomowę”: *cze, nara, witki, hejka, siema, kasa, ogarniać, wyluzuj...* Znakiem nowych zwyczajów językowych jest ekspansja młodzieżowego slangu, pełnego wulgarności, agresji, emocji i jakiegoś myślowego lenistwa: *kasiora, zajebisty, olewać, obczaić, dupencja, szacun, dziękiwa, tynkara, jesieniara, hicior, impre, kuc, złamas, zbok, radocha...* Internet „gotuje się” od szyderczych i wulgarnych memów komentujących rzeczywistość. Komentarze internetowe przypominają szambo. Kwitnie moda na luz i wolność nieliczącą się z uczuciami innych (*A kto mi zabroni?*). Niektórzy już uzależnili się od swoich smartfonów jak od narkotyku i myślą obrazkami (wtórny analfabetyzm?). Dwóch zdań czasem nie umieją skleić samemu, więc tylko kopiują i wklejają, łączą w całość i myślą, że to ich, że są mądrzy. Zdolność ewokowania atrakcyjnych wizualnie treści czyni z tych krążących błyskawicznie komunikatów nowe źródło językowych powiedzonek, np.: *Andrzeju, nie denerwuj się, Chytra baba z Radomia* itd. Z tych samych przyczyn dla młodych traci sens przeciwstawienie wieś : miasto, bo żyją zanurzeni w tej wspólnej przestrzeni i niechętnie uczą się od starszych gwary. Przebywając w swoich „informatycznych bańkach”, wiejskie dzieci nabierają przekonania, że to co obce jest dobre i neutralne, a swoje – nacechowane i „obciachowe”. Nie bez winy są też starsi, pogubieni w tym pędzącym na oślep świecie, nie pilnują i nie napominają młodych, a przecież to oni na wsi zawsze mieli autorytet i ostatnie słowo w różnych kwestiach. Często czują się opuszczeni i wykluczeni, skoro jedynym ich kontaktem ze światem bywa zwykle prosty telefon („dziadkofon”).

Weźmy za przykład normy odnoszenia się do innych i sprawę grzeczności. Niechby same powitania przy wejściu do cudzego domu, pożegnania i pozdrowienia przy pracy. Wiejski konwenans wymaga tu umiejętności, których nie nabędzie się ani z mlekiem matki, ani nie przyjdą z siwymi włosami. Tego trzeba od małego nauczyć i przyzwyczaić, że tak się *godo MIĘDZY SWOIMI!* A *mówi się* grzecznie z obcymi, np. ludźmi z miasta, przedstawicielem władzy, nauczycielem. Ujmę to bardziej naukowo: stosowanie na wsi ogólnopolskich powitań czy pożegnań zamiast własnych,

w sytuacji gdy nie występuje element konfrontacji ze standardowym (neutralnym) wzorcem grzeczności, jest dziś znakiem fałszywie pojmowanej nowoczesności i bezmyślnego odrzucania wiejskich tradycji w komunikacyjnych rytuałach codzienności. Ślężacy mawiają: *Ni ma gańba godać po naszymu*. Górale też dobrze wiedzą, że mówienie po swojemu do swoich wstydu nie przynosi. Chyba, że już nie czujecie się w Rogach swoi i stajecie się sobie obcy?

Innym niedostatkom można zaradzić. Zwłaszcza że macie gdzie umocnić nadwątloną pamięć, pokrzepić się, gdy braknie fajnego słowa. Trzeba tylko chcieć zajrzeć, wybrać co pasuje i użyć. A jest z czego wybierać, zaręczam! Słownik Teresy Drozd podpowiada przy tym, jak słowa właściwie użyć. To cenny i bardzo rzadko spotykany w słownikach pomysł. Pokutuje stereotyp językowego ubóstwa wiejskiej mowy („tępi” i „prymitywni” mieszkańcy wsi mieliby się posługiwać bogatym słownictwem?). Przeczą temu badania. Ujawniają zaskakujące bogactwo. Dla przykładu: blisko 28 tysięcy wyrazów liczy *Słownik gwary orawskiej*. Jak sądzę, ponad 13 tysięcy słów i zwrotów ma *Słownik gwary Lachów Sądeckich* Zenona Piotra Szewczyka. Przygotowany przez Józefa Kąsia dwunastotomowy *Ilustrowany leksykon gwary i kultury podhalańskiej* przekracza 55 tysięcy haseł wyrazowych. Można sobie wyobrazić, jak obszerny mógłby być słownik waszej mowy, gdyby udało się te skarby chłopskiej kultury z Rogów wspólnym wysiłkiem zebrać – pewnie więcej niż 10 000 słów. Jest to bogactwo szczerze ogólne, bo dokumentujące stan posiadania tradycyjnej kultury agrarnej w jej materialnym i duchowym wymiarze. Jest to bogactwo, z którego język ogólny czerpie w niewielkim stopniu, zasilając się dialektyzmami z nielicznych gwar zachowujących pewną atrakcyjność: *oscypek*, *baca*, *juhas*, *sikława*, *turnia*, *groń*, *żętyca*, *ciupaga*, *kierdel*, *bundz*, *modra kapusta*, *kołaczyki*, *krupniok*, *karminadle*, *wodzionka* i in. Dowiemy się z gwary, że np.: *ochab* to ‘zły człowiek’ a *samson* to ‘odludek, egoista’, a *tablet* to ‘taca’, zaś *mamrot* to ‘człowiek bełkotliwie mówiący’. Dość paradoksalnie, zanikające gwary wobec słabnącej pozycji polszczyzny standardowej i rosnącej roli języka potocznego (obiegowego) dość łatwo przenikają do regionalnych jego odmian. Tworzy się nowa warstwa regionalizmów, których używają także ludzie młodzi. Wiele osób w ogóle nie zdaje sobie sprawy z ich wiejskiego pochodzenia (przykłady z różnych stron Polski): *okalać/ukakłać*, *paryja*, *sprzeczný* ‘kłótniwy’, *ciupać*, *za to* ‘dlatego’, *kusa*, *chojka*, *bąk* ‘trzmiel’, *tarasić* ‘deptać’, *spindrać się*, *tyrpać*, *kazować*, *skiałczec* ‘skowyczeć, skomleć’, *modrak* ‘bławatek’, *góra* ‘strych’, *kanka* ‘bańka na mleko’, *limo* ‘siniak pod okiem’, *obora* ‘podwórze’, *tutka*, *odkazać* ‘zawiadomić’, *habina*

‘witka’ i dziesiątki innych. Licznych dowodów dostarczają także amatorskie słowniczki gwarowe, np. *głafta* ‘stos drewek, torfu’, *kobylarz* ‘suszka do atramentu’; *koza* ‘baba w nosie’. Nie wspomnę już o upowszechnianiu wadliwych gramatycznie postaci wyrazów: *ta łeb*, *ta torta*, *ta perfuma*. Ma więc rację profesor Dorota Simonides, kiedy twierdzi, że żadna kultura nie odchodzi bez śladu. Jeden z młodych internautów pozwolił sobie nawet na głębszą refleksję: *Żyjemy se w Polsce i niby mówimy tym samym językiem, ale czy na pewno...?*

Dla nas językoznawców – dialektologów i znawców regionalnej literatury jest rzeczą oczywistą, że gwara – mowa wsi polskiej jest szczególnym bogactwem jej duchowej kultury, a zarazem ostoją i spoiwem tożsamości lokalnej. Zwłaszcza dzisiaj, gdy ta opuszcza orbitę chłopskiej etniczności, ulega głębokim zmianom językowym i wkracza w nowe obszary polskiej kultury. Nie wystarczy ubrać się w regionalny strój, trzeba go jeszcze nosić dumnie, bo inaczej będziemy wyglądać jak pajace. Zdobycie wykształcenia dla potomków chłopskich rodzin oznaczać powinno świadomą troskę o to bogactwo pozostawione przez przodków i... nieobojętny stosunek do przyszłości kultury i języka rodzinnej wsi. Wyjście z Komborni, Cergowej, Bronowic czy z Rogów w świat nie oznacza, podkreślę raz jeszcze, zerwania z nim, lecz rozsądną troskę o dziedzictwo ojców. Jestem przekonany, że myśląc o kulturze dzisiejszej wsi, by nie stawała się jakąś kulturalną pustynią, trzeba rozmawiać z ludźmi o wartościach – tych innych niż unijne dotacje. O nowy kawałek asfaltu, chodnik, kanalizację, oświetlenie uliczne, fotowoltaikę itp. umie się podkarpacka wieś zatroszczyć sama.

Z przeszłości wsi Rogi

Osadnictwo na terenie wsi Rogi sięga swymi początkami czasów starożytnych. Na obszarze obecnej miejscowości udokumentowano istnienie czterech osad z IV w n.e. Liczne znaleziska archeologiczne na miejscu prowadzonych wykopalisk pozwalają zaliczyć powyższe siedliska słowiańskie do kultury kurhanów podkarpackich. Osady te w znacznym stopniu przyczyniły się do zagospodarowania terenów późniejszej wsi, uprzedzając niejako lokację Rogów z XIV w. W 1340 r. Kazimierz Wielki włączył tereny Rusi Halickiej do Królestwa Polskiego, przesuwając południowo-wschodnią granicę państwa z rzeki Jasiołki na rzekę Dniestr. Wówczas tereny obecnej wsi Rogi weszły w skład Królestwa Polskiego.

Królewska wieś Rogi została lokowana w 1358 r. na mocy przywileju wydanego w Wiślicy w czasie oktawy św. Trójcy. Za wzór dla nadanego miejscowego prawa wybrano prawo magdeburskie. 3 czerwca 1358 r. król Polski Kazimierz Wielki sprzedał Piotrowi – wójtowi z Kołaczyc, sołectwo we wsi Rogi za 800 kóp groszy praskich. Wieś zajmowała wtedy obszar 110 łanów frankońskich. Sołtys otrzymał sześć łanów wolnych, jeden łan dla kościoła, dwa na wspólne pastwisko – tzw. wygon. Otrzymał również przywilej na stawy z młynem na rzece Lubatówce, dwie karczmy z prawem propinacyjnym, dwa kramy dla piekarzy, dwie jatki dla rzeźników, dwie dla szewców i dwie dla kowali. Nowych osadników osiedlonych na dawnych polach uwolniono od wszelkich robót i danin na 6 lat, osadników na przetrzebionych lasach na 10 lat, zaś osadników w lasach dziewiczych

¹ Piotr Chilik – urodzony w Rogach architekt, ukończył Wydział Architektury i Urbanistyki na Politechnice Krakowskiej w 2003 r. Miłośnik historii rodzinnej miejscowości, autor książki *Dwór rogowski*, Rogi 2003. Od 2006 r. mieszka i pracuje na Wyspach Brytyjskich.

na 20 lat. Równocześnie z lokowaniem wsi założono w Rogach parafię łacińską. Przystąpiono również do budowy drewnianego kościoła, który wtórnie odnowiono i konsekrowano w 1464 r. po zniszczeniach wywołanych najazdami wojsk tatarskich i węgierskich.

Na początku XV w. królewszczyzna Rogi przeszła w posiadanie rodziny Czarnockich, którzy od 1444 r. toczyli spór z grodem sanockim, nie chcąc naprawiać przesel w parkanie tamtejszego zamku. Z podziału wsi dokonanego 22 sierpnia 1462 r. pomiędzy braćmi Czarnockimi wynika, że we wsi był wówczas zamek z dwiema wieżami – wielką i małą. W 1471 r. dzierżawcą Rogów był Jan Kobyleński, zaś w 1495 r. Hieronim z Kobylan, który w 1505 r. wykupił wieś z rąk Czarnockich. W 1524 r. król Zygmunt Stary potwierdził fundację parafii Rogi, o czym wspominają akta biskupie z 1536 r. W 1539 r. właścicielem Rogów był Jan Tarło, zaś w 1565 r. Mikołaj Tarło. Powszechny od drugiej połowy XVI w. ruch egzekucyjny przyniósł powrót Rogów do dóbr królewskich, od końca XVI w. wieś dzierżawiła już pani Tarłowa. Około 1598 r. przystąpiono do budowy nowego kościoła, gdyż wcześniejsza świątynia nadwerężona zębem czasu i najazdami tatarskimi znajdowała się w stanie ruiny. Nowy kościół parafialny poświęcił 28 września 1603 r. biskup Maciej Pstrokoński. W 1639 r. stał już nad rzeką drewniany kościółek pw. św. Anny, który w późniejszym czasie zaczął pełnić funkcję kaplicy dworskiej.

W latach 1655–1657 r. Rogi uległy znacznemu zniszczeniu i spaleni w czasie najazdu wojsk szwedzkich oraz węgierskich i kozackich na Podkarpacie, pod wodzą księcia Siedmiogrodu Jerzego Rakoczego. Zniszczenia były tak wielkie, że ówczesny dzierżawca wsi Wojciech Krzycki – stolnik ziemi czerskiej, dworzanin i sekretarz króla Jana Kazimierza, został w późniejszym czasie zwolniony od płacenia podatków za okres od 1657 do 1665 r. W 1672 r. był najazd tatarski na Rogi, który spowodował wielkie zniszczenia.

Od początku XVIII w. trwały we wsi spory pomiędzy Cieciszewskimi a Karczewskimi, co poskutkowało ograbieniem kościoła oraz śmiercią kilku chłopów (1707–1708). Na mocy przywileju Augusta III Sasa z 10 listopada 1760 r. wieś posiadał Ignacy Oraczewski. W tym czasie w Rogach, określanych mianem miasteczka, odbywały się już targi i huczne jarmarki. Ich rozmach był przyczyną upadku jarmarków w pobliskiej Korczynie. W XVIII w. odnotowano nieudaną próbę lokacji miasta na terenie Rogów.

6 kwietnia 1769 r. na polach w północno-wschodniej części wsi doszło do bitwy pomiędzy konfederatami barskimi a Moskalami. W czasie walk został ranny gen. Kazimierz Pułaski. Poległych żołnierzy pochowano w dwóch

zbiorowych mogiłach na terenie Rogów. Na mocy pierwszego traktatu rozbiorowego Polski królewsczyzna Rogi została zajęta przez wojska austriackie 11 września 1775 r., po czym sprzedana 15 stycznia 1781 r. Józefowi Bobowskiemu, który wybudował kamienny dwór w miejscu średniowiecznego zamku.

Z początkiem XVIII stulecia pojawili się w Rogach Żydzi, trudniący się przede wszystkim handlem i prowadzeniem karczem należących do Bobowskich. W 1841 r. córka ówczesnego właściciela Rogów Wanda z Bobowskich wyszła za mąż za dziedzica Nienadowej – hrabiego Eustachego Dembińskiego, dając początek rogowskiej linii Dembińskich.

Wydarzenia Wiosny Ludów w 1848 r. przyniosły zwolnienie rogowskich chłopów od odrabiania pańszczyzny. W 1849 r. odbył się przemarsz przez Rogi wojsk carskich, idących stłumić rozruchy Wiosny Ludów na Węgrzech. Żołnierze rosyjscy dopuścili się wówczas licznych rozbojów we wsi.

W latach 1849–1856 w Rogach panowała epidemia tyfusu i cholery, dziesiątki ofiar pochowano z dala od wsi na cmentarzu cholerycznym, przy tzw. Trzecim Potoku.

Przełom XIX i XX wieku to okres szybkiego rozwoju miejscowości. Powstała kopalnia ropy naftowej, kwitł ruch ludowy we wsi, założono jednostkę straży pożarnej, kółko rolnicze, wybudowano nową plebanię i szkołę. Zaczęto również czynić przygotowania do budowy nowego kościoła. Zła sytuacja gospodarcza we wsi zmusiła jednak kilkaset osób do emigracji. W samym tylko 1913 r. wyjechało aż 330 osób. Tuż przed I wojną światową ówcześni właściciele Rogów Dembińscy utracili płynność finansową w zarządzaniu majątkiem, w wyniku czego zlicytowano ich siedzibę rodową i rozparcelowano majątek ziemski.

W czasie I wojny światowej Rogi były bardzo zniszczone – podczas walk na górze Klorowiec w maju 1915 r. został spalony dwór i zdemolowany kościół św. Anny.

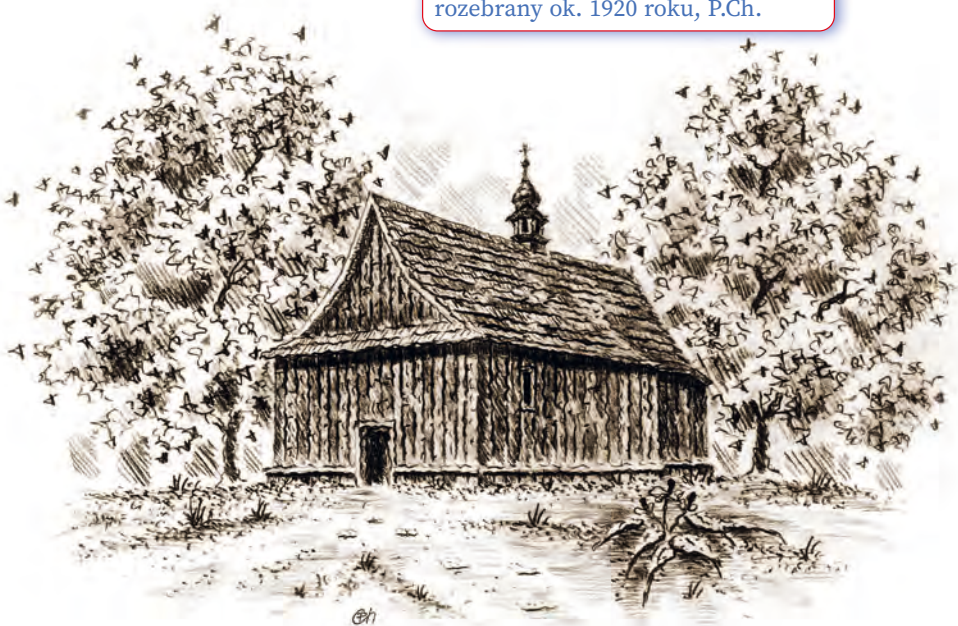
Drewniany budynek zwany potocznie „Ratuszem” stał na terenie majątku dworskiego nad rzeką (obecnie plac przy Domu Ludowym) i zarządzali nim Żydzi (być może w ramach arendy dworskiej). Mieszkali tam Jankiel i „Froim-ka”, i jednocześnie prowadzili w nim sklepy – bławatny (z materiałami tekstylnymi) i spożywczy. Zapewne był współczesny wiekiem dwóm rogowskim karczmom (tj. z początku XIX w.), jest już widoczny na mapie katastralnej z 1851 r. (bez dobudowanego później aresztu od strony południowej).

W 1918 r. doszło do rozruchów antysemickich we wsi. Żydów wygnano (skupili się oni w pobliskim Rymanowie i Dukli), zaś w ramach parcelacji

Kościół św. Anny (kaplica dworska)
rozebrany ok. 1920 roku, P.Ch.

Ratusz – budynek gminny w Rogach, P.Ch.
Przybudówka widoczna po prawej
to tzw. areszt, w którym więziono złodziei
przyłapanych na kradzieży w czasie
słynnych rogowskich jarmarków.

likwidowanego majątku dworskiego (po bankructwie hrabiego Eustachego Dembińskiego) budynek wykupiła gmina z przeznaczeniem na swą siedzibę i stąd zaczęto go nazywać Ratuszem.

Czasy II Rzeczypospolitej to okres dalszego rozwoju wsi, która stanowiła wtedy jednowioskową gromadę.

Mieszkańcy Rogów przed Ratuszem, lata 30. XX wieku – mężczyźni stojący na tle ratusza w tylnym rzędzie (z lewej strony) z głową na tle drewnianego słupa to teść Teresy Drozd – Franciszek Drozd (obok z prawej jego brat Leon), ze zbiorów Piotra Chilika.

Podczas II wojny światowej Rogi były miejscem silnie działającej konspiracji zbrojnej. Stąd pochodził oficer dywersyjny krośnieńskiego obwodu Armii Krajowej Franciszek Kochan. W okresie operacji karpacko-dukelskiej we wrześniu 1944 r. na kilka dni w Rogach ustaliła się i przebiegała linia frontu. Wieś była wyzwolona spod okupacji niemieckiej od 11 do 20 września 1944 r. Po przejściu frontu NKWD dokonało licznych aresztowań wśród członków AK, szczególnie zasłużonych dla wsi, m.in. byłego wójta Franciszka Matusiewicza.

Czasy PRL-u to dla Rogów przede wszystkim okres budowy najważniejszych obiektów społeczno-kulturalnych we wsi. Wzniesiono obiekty szkoły podstawowej i domu ludowego, remizę strażacką, siedzibę kółka

rolniczego. Rozwinięto komunikację kołową z pobliskim Krosnem i okolicami. Powstał Ludowy Klub Sportowy „Burza” Rogi.

Do połowy lat sześćdziesiątych XX wieku Rogi słynęły także z dorocznych jarmarków (*jyrmaków*) na świętego Mikołaja – 6 grudnia, na który zjeżdżali się ludzie z najdalszych okolic.

Przemiany polityczno-gospodarcze, zapoczątkowane obradami okrągłego stołu w 1989 r., przyniosły dalszy rozwój wsi, oparty przede wszystkim na inicjatywie prywatnej mieszkańców. Obecnie idee rozwoju miejscowości – na bazie bogatej tradycji – wciela w życie założone w 1999 r. Stowarzyszenie Miłośników Wsi Rogi.

Wieś Rogi współcześnie¹

Wieś Rogi leży nad rzeką Lubatówką, na południowej krawędzi Garbów Iwonicko-Rymanowskich. Graniczy od wschodu z Iwoniczem, od zachodu – z Wrocanką, od południa – z Równem i Lubatówką, a od północy – z Miejscem Piastowym.

Ta podkarpacka wieś, z 2500 mieszkańców i 680 gospodarstwami, rozpościera się na powierzchni 1087 ha. Sieć elektryczną zainstalowano na początku lat pięćdziesiątych XX wieku. Od 2022 r. ma wodociąg. Od początku lat sześćdziesiątych XX wieku funkcjonuje sieć gazowa. Kanalizację mają Rogi od początku XX wieku. Pierwsze telefony zainstalowano w 1994 r.

Rogi w okolicy kojarzą się z dobrze rozwijającymi się warsztatami produkcyjnymi i usługowymi. Nadal w tej miejscowości wydobywa się ropę naftową.

Prężnie działają tu różne organizacje: Koło Gospodyń Wiejskich, Ochotnicza Straż Pożarna, Ludowo-Uczniowski Klub Sportowy „Burza”, Stowarzyszenie Miłośników Wsi Rogi i „Rogi – Nasza Mała Ojczyzna”.

Szkoła podstawowa powstała na początku lat pięćdziesiątych XX wieku, którą rozbudowano w latach 1985–1992.

W Rogach znajdują się dwa kościoły – nowy, konsekrowany w 2016 r. – oraz zabytkowy.

Poza tym jest przedszkole, biblioteka, dom ludowy, remiza Ochotniczej Straży Pożarnej, dwa ośrodki zdrowia, budynek tzw. starej szkoły, służący Kołu Gospodyń Wiejskich i seniorom. Od 2006 r. otwarta jest hala sportowa.

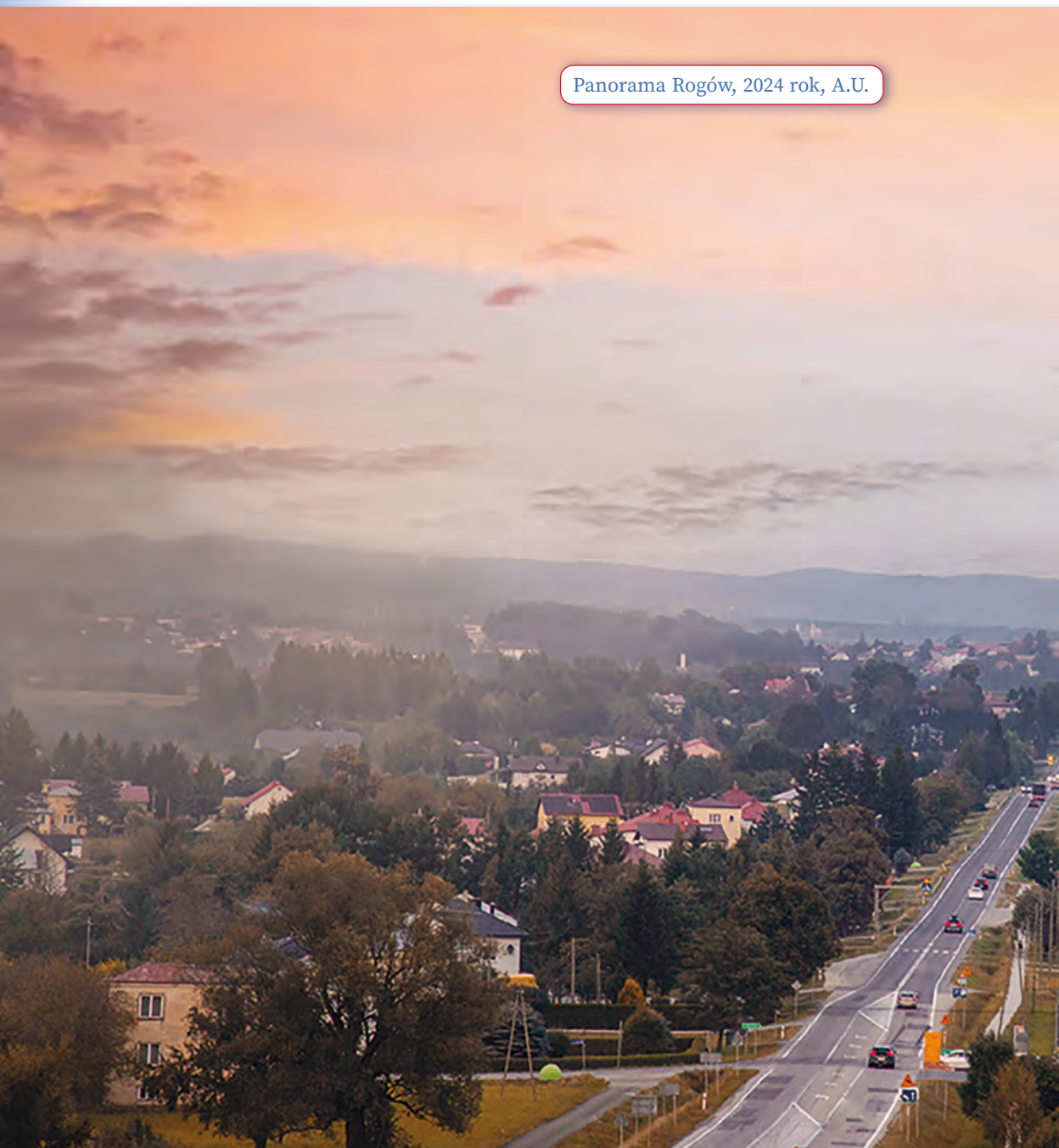
Wieś Rogi obecna jest także w mediach społecznościowych. Na Facebooku utworzono stronę *Rogi najlepsza wioska na Podkarpaciu* (https://www.facebook.com/Motyl.Rogowski/?locale=pl_PL).

¹ Tekst opracowano na podstawie: Sylwia Tulik, *Gmina Miejsce Piastowe. Przewodnik*, Rzeszów 2018 oraz strony internetowej www.miejcepiastowe.pl [dostęp 11.12.2024].

Panorama Rogów, 2024 rok, A.U.

Wieś Rogi, gmina Miejsce Piastowe,
województwo podkarpackie, rys. Vít
Voženílek

ROGI

ROGOWSKIE PRZYSIÓŁKI

- 1 Bajgrówka / Bajgrówka
- 2 Bugnetowo Górka / Bugnetowa Górka
- 3 Cymbałki / Cymbałki
- 4 Dół / Dół
- 5 Drózdowe Krzaki / Drozdowe Krzaki
- 6 Folwark / Folwark
- 7 Góra / Miasto
- 8 Kalwaryjo / Kalwaria
- 9 Klórowiec / Klarowiec
- 10 Knóbowska / Knapowska
- 11 Kółancowo Górka / Kółancowa
- 12 Kóło Jazu / Koło Jazu Górka
- 13 Kónt / Kąt
- 14 Lyśnioki / Leśniaki
- 15 Łączka / Łączka
- 16 Malarzówka / Malarzówka
- 17 Miasto / Miasto
- 18 Paryłokowe Krzaki / Paryłakowe
- 19 Piykielkò / Piekietko Krzaki
- 20 Pólnisze / Polnisze
- 21 Równianówka / Równianówka
- 22 Stówki / Stawki
- 23 Urbasiówka / Urbasiówka
- 24 Wdówiørzówka / Wdowiarzówka
- 25 Zópłocie / Zapłocie
- 26 Za Spyndami / Za Spędami
- 27 Z Granicy / Z Granicy

opracowanie mapy:
Przemysław Kubusiak

Rogowskie przysiółki,
oprac. Przemysław Kubusiak

Ważna dla integracji mieszkańców jest Zagroda Etnograficzna mieszcząca się w odremontowanym budynku z 1929 r. Całe wyposażenie tego miejsca pochodzi od mieszkańców, którzy przynosili swoje pamiątki rodzinne, drobne sprzęty, meble. W pobliżu Zagrody ustawiono wiatrak, kuźnię i kierat. Tu odbywają się różne uroczystości, spotkania, warsztaty rękodzieła artystycznego, lekcje muzealne i widowiska obrzędowe.

Istotne miejsce w przestrzeni Rogów zajmuje wspomniany już kościół pw. św. Bartłomieja, jedna z najstarszych świątyń w gminie. Wybudowano ją w 1600 r., a następnie przebudowano pod koniec XIX wieku. Ołtarz główny wykonany jest w stylu późnobarokowym. Uwagę zwraca późnobarokowa ambona w kształcie owocu granatu. Interesująca jest również chrzcielnica, wykonana z czarnego marmuru, pochodząca z pierwszej połowy XVIII wieku.

Ciekawą pamiątką przeszłości jest kopiec konfederatów barskich upamiętniający potyczkę wojsk rosyjskich i konfederatów na czele z Kazimierzem Pułaskim, w której polski dowódca został ranny. Bitwa rozegrała się w 1769 r. na polach pomiędzy Rogami, Iwoniczem a Miejscem Piastowym. Na miejscu wydarzenia, na wzgórzu, znajduje się kapliczka słupowa, gdzie zostali pochowani żołnierze, którzy zginęli w tej bitwie.

W Rogach znajduje się pomnik poległych w I wojnie światowej. 4 maja 1915 r. na Klarowcu (Górze Rogowskiej) rozegrała się bitwa, która dla ówczesnych mieszkańców była jednym z ważniejszych wydarzeń.

Poza tym z zabytków na uwagę zasługuje kilka starych domów z przełomu XIX i XX wieku oraz ruiny zamku obronnego, późniejszego dworu, dworska oficyna, a także staw i fosy niegdyś napełnione wodą.

Zasady opracowania słownika

Słownik ten ma nietypowy układ. Według koncepcji autorki, aby najlepiej ukazać bogactwo mowy lokalnej mieszkańców Rogów, należy przedstawić je w konkretnych zdaniach, pokazać funkcjonowanie wyrazów w kontekstach. Mamy zatem do czynienia ze słownikiem frazowym. To pomysł dość oryginalny, na pewno wymagający od czytelnika pewnej znajomości realiów wiejskich. Opracowujący słownik w niewielkim stopniu ingerowali w układ zdań i ich treści, w celu zachowania amatorskiego, osobistego charakteru słownika, będącego interesującym świadectwem osoby pamiętającej rodzimą gwarę i umiejącą się nią posługiwać. Zaproponowano jedynie podział na kręgi tematyczne. Poszczególne działy nie są jednakowo reprezentowane. Oddają one jednak sposób widzenia świata autorki, ukazują hierarchię ważności elementów środowiska, w którym żyje.

Pogrubione wyrazy w zdaniach odnoszą się do wskazanego w podrozdziale kręgu tematycznego.

Tytuły rozdziałów i podrozdziałów słownika podano w gwarze rogowskiej i w wariantach ogólnopolskich.

Znakiem ⁺ oznaczono wyrazy, które znajdują się w indeksie.

Znakiem ■ opatrzone są definicje, dopowiedzenia, dygresje, objaśnienia autorki, zamieszczone pod niektórymi zdaniami. Definicje wyrazów w części słownikowej niekiedy różnią się nieco od tych zamieszczonych w *Objaśnieniach niektórych wyrazów* – opracowanych głównie przez redaktorów naukowych.

Znak ■ sygnalizuje uwagi redaktorów.

Łukiem zaznaczono dostrzeżone połączenia nieregularne akcentowo, np. *piyrszy_roz, do_dnia*.

Zastosowano zapis półortograficzny, który wydaje się najlepszym sposobem na oddanie cech specyficznych miejscowej gwary, a jednocześnie ułatwi czytanie wyrazów, zdań nieogólnopolskich.

Wprowadzono dodatkowe oznaczenia głosek:

- *ó* – tak zwane *o* pochylone, dźwięk pośredni (głoska pośrednia) między *u* i *o*;
- *ʰo*, *ʰó* – wymowa samogłoski *o* z silnym zaokrągleniem warg na początku wyrazu (labializacja);
- litera *ó* ma specjalne zastosowanie: w wielu wypadkach pomaga odróżnić wyrazy, w których pochylone *o* [*ó*] zlało się z [*u*], por. np. *jaskółka* [jaskułka] i *żywóródka* [żyworudka].

W słowniku znalazły się różne warianty fonetyczne tych samych wyrazów, występujące powszechnie w wymowie mieszkańców Rogów. Dla ukazania bogactwa form zostały one utrwalone w materiale słownikowym, np.:

żniwa || *rżniwa*,
chołpa || *chałpa* || *chałupa*,
fto || *chto* || *kto*,
ktosi || *ktosik*,
wczora || *wczoraj*.

Wariantywność, która znajduje odzwierciedlenie w zapisach, to także wynik wpływu polszczyzny ogólnej, np.:

błócko || *blocko*,
bochór || *bóchor* || *bòchór*,
drzyć siy || *drzeć siy*,
kamyń || *kamiyń*,
ujyk || *ujek*.

W zbiorze znalazły się także wyrazy współrzedne, np.:

dziś || *dzisiaj* || *dzisiok*.

Zwracamy w ten sposób uwagę także na utrwaloną w miejscowej wymowie postać wyrazu, np. *Putoki* ‘Potoki’. Samogłoski pochylone – *a* i *e* podajemy w takim brzmieniu, jak można je usłyszeć w Rogach, np. *mszo* ‘msza’, *jo* ‘ja’, *grzych* ‘grzech’, *chliyb* ‘chleb’, *piyrze* ‘pierz’.

Książkę zamyka słowniczek z objaśnieniami niektórych wyrazów, zawierający definicje (oprócz realnoznaczeniowych i synonimicznych) użytkowniki, odpowiadające potrzebom komunikacyjnym użytkowników gwary.

Korzystanie ze słownika o tak specyficznej strukturze ułatwi indeks wyrazów i połączeń wyrazowych zamieszczony na końcu publikacji.

Nie zostały w nim pominięte zjawiska systemowe w rekonstrukcji wyrazu hasłowego (nawet jeśli towarzyszy im dziś pewna chwiejność), tworzące wyrazisty znak gwarowej wymowy. Dotyczy to na przykład tak zwanego kresowego zaśpiewu (redukcji samogłosek nieakcentowanych *e*, *o*) – *ógórki* || *ugórki* ‘ogórki’, *biylinyi* ‘bielenie’, *chłópisko*, *półudniy*, *łógodały siy*;

a także wymowy *o* z silnym zaokrągleniem warg (labializacja) – *łosa* ‘osa’, *łón* ‘on’, *łóbcyngi*, *łóbracać*, *łodpust* itp. oraz zanikania *ł* w połączeniach *tu* (np. *nij duży* ‘nie dłużej’, *supek* ‘słupek’ itp.). Celem tego zabiegu jest podkreślenie regionalnej, swojskiej wymowy, jednak w taki sposób, by nie utrudniało to korzystania ze słownika.

Nieregularne formy stopnia wyższego przymiotników i przysłówków w indeksie mają własne postaci hasłowe, np. *liecy* ‘lżej’.

Wieloznaczność wyrazów, utrwalona w językowym obrazie świata wsi, wymaga często odrębnego hasła w indeksie, np. *na pukosy* i *pokos*, *przy maszynie* i *maszyna*. Dotyczy to także niezbyt częstych synonimów, niekiedy dokumentujących odległe wpływy kulturowe, np.: *na dwór*, *na poliy*, *na dworcu*, *na polu*; *być na przedyniu*, *być na przedziy* i in. Odrębny w znacznym stopniu sposób percepcji świata przyrody w gwarze przynosi liczne czasowniki używane zasadniczo tylko w 3 osobie. Starano się zwrócić w indeksie uwagę także na takie świadectwa kulturowej odrębności wsi, np.: *zmroczy siy*, *dniało*, *spugodziło siy*, *murco siy*, *siympi*, *pyrszczy*, *pókrapujy*, *dujy* itp.

Gwara Rogów jest językiem mówionym, często korzystającym z utrwalonych w swoistym znaczeniu połączeń wyrazowych i wyrażeń przymikowych. Nastręcza to wielu trudności w opisie. By ułatwić czytelnikowi intuicyjne korzystanie z zasobu słownika, poza szczególnymi wypadkami (np.: *bez pola*, *bez wojne*, *dó dzisiednia*, *dó wczorednia*, *dó pomsty*, *dó wiesny*, *łód niypamiyni*, *na przybóść*, *pód góre*), wyrażenia te zostały przypisane do wyrazu podstawowego. W ustaleniu postaci frazemów i związków frazeologicznych wykorzystano własne doświadczenia naukowe redaktorów i sprawdzone wzorce słownikowe, por. np.: *tamto siyń*, *drugo izba*, *cukiyr mōnczka*, *kwaśne mliykò*, *kapusta z pichotom*, *babski wójt*, *fujara z Mościsk*, *jednym dychym*, *dziyń ze dnia*, *jak rok dugi*, *liedwò z biydom*, *dać dymba*, *iść na kawaliyrke*, *jeść pōłudniy*, *mieć letkò w głowi*, *głowa siy* {komuś} *mōnci*, *dać* {komuś} *uroki*, {ktoś} *bedziy bawić*, *czuć* {coś} *maliznom*, *biyda wi*, *cosik bedziy*, *łostajciy z Bogiym*.

SŁOWNIK

I. Dòukoła nos. Świat wokół nas

1. [†]**Miesiònc** już świecił wysokò, a dziyciska dòpiyrò [†]szkintały z [†]ròżańca. Księżyc już świecił wysoko, a dzieci dopiero szły z różańca.
2. [†]**Słònkò** [†]smoli, jak to bedziy [†]grobać tò sianò, chyba siy [†]upiyczymy. Słońce intensywnie świeci, jakże grabić to siano, chyba się usmażymy.
3. W jysiyni [†]za dnia niy narobisz [†]wielò, bò, jeszcze się dobrze niy [†]łòbrócisz, a [†]**słònka** już ni ma.
Jesienią niewiele się robi w ciągu dnia, bo nim zdążymy spostrzec, już słońce zachodzi.
4. [†]**Słònkò** zachodzi za [†]Kòchanówke, [†]**niebò** [†]czerwóniutkiy. Bedziy [†]wiolò!
Słońce zachodzi za Kochanówkę, na horyzoncie czerwono. Będzie wiało.
■ *Kòchanówka* – część wsi Rogi położona najwyżej, na terenie zadrzewionym, krzaczastym.
5. I tak my se [†]szły łòboje [†]**bez wieś** i tak wszyscy na nos [†]puziyrali! Szliśmy obydwoje przez wieś, a wszyscy na nas patrzyli.
6. Staszek jak [†]przemorz (czyt. oddzielnie *r* i *z*) [†]**w przyrymbli**, liedwò [†]z biydom siy łostoł na tym świeciy.
Staszek po kąpieli w przerebli tak przemarzł, że ledwo przeżył.
7. Ty [†]ciúcmodu jedyn, żeś ta podłoz na [†]**putoki** pò [†]bagniynta! Przeciyż tam nigdy niy rosły! [†]Łòślamòł żejsiy jynò [†]nadarymniy.
Ty niezdaro! Że cię poniosło po bazie wśród potoków. Przecież tam nigdy nie rosły! Nachodziłeś się tylko na darmo.
■ *Putoki* – w Rogach podmokłe miejsce wśród pól uprawnych. Rosną tam drzewa, krzaki, między którymi płynie strumień.
8. [†]**Na tłoku** kòłò [†]Ukrònzka [†]zgrobimy nojwyży dwie [†]kopki [†]siana. Na nieurodzajnym zagonie koło Okrażka zbierzemy najwyżej dwie kopy siana.
■ *Ukrònzek* – rogowski przysiółek.
9. Tò dòpiyrò sztuka ułożyć [†]fure siana (zboża) [†]**na krzywiżniy**. To dopiero sztuka ułożyć na wozie drabiniastym siano lub zboże na pochyłości.
10. Franku [†]pòłòbtròncej [†]**sopliy** z dachu naprzeciw [†]dźwiyrzy, żeby kòmu na głowe niy spadły.

Franku postrącaj sople z dachu naprzeciw drzwi wejściowych, bo mogą komuś spaść na głowę.

11. Przyszła ⁺wielgo woda ⁺na rzyce, ⁺dziesi w Libatowiy musiało ⁺fest ⁺poloć.

Rzeka wezbrała, musiało intensywnie popadać w Lubatowej (u źródeł rzeki).

12. ⁺Przywłók żem z ⁺Kamiyńca sześć ⁺burkoczy (⁺burkoli). Idź Józku, zrób z nich przejściy ⁺bez rzyke, bedziy nom bliży ⁺na poliy.

Przywlokłem z *Kamieńca* sześć ciężkich, dużych kamieni. Józku, zrób z nich przejście przez rzekę (rozłóż je jeden za drugim, żeby można było na nich stawać), będzie nam bliżej na pole.

■ *Kamieniec* – miejsce przy rzece w Rogach, przy samym brzegu, z dużą ilością kamieni naniesionych przez rzekę.

13. Niy pójde tom ⁺młakom, bo bym se ⁺meszty ⁺łokalił.

Nie będę przechodził przez ten podmokły teren, aby nie zamoczyć i nie wybrudzić butów.

14. Ni ma nic gorszegò, jak ⁺zawliyc ⁺na mokrze.

Nie ma nic gorszego, jak bronować w deszczu na podmokłym polu.

15. Alym siy ⁺łolandała w tym ⁺blócku.

Ależ się pobrudziłam tym błotem.

16. Przejdź se ⁺bez rzyke, potym ⁺bez pola i zajdziysz na ⁺lónki.

Przejdź przez rzekę, dalej przez pola i dojdiesz na łąki.

17. Cosi tak ⁺bóruczy ⁺za rzykom.

Coś burczy (szumi) za rzeką.

18. ⁺Przywliękła ⁺z lónk całe ⁺nòryncze ⁺zielska.

Przyniosła z łąk całe naręcze ziół.

19. Tak ⁺łòbesrali tego Bronka po cały ⁺wsi, że tò niby lón załómoł ⁺mostek. Tò niy prowda!

Obgadali Bronka we wsi, że on załamał mostek. To nieprawda!

20. ⁺Dziesi żeś ⁺łajził ⁺pò niyklejach, bo mosz ⁺łòszajdane ⁺portki.

Chodziłeś gdzieś po bezdrożach, bo masz pobrudzone spodnie.

21. ⁺Dzieś ty ⁺łajził ⁺pò niyklejach, że mosz takiy ⁺łókalone ⁺bòty?

Chyba chodziłeś po jakichś bezdrożach, że masz tak zabłocone buty?

22. ⁺Za krzykopom tyż nasze ⁺poliy.

Za rowem też mamy pole.

23. Pòsadił ⁺jablón ⁺w sumiedzy, ⁺zaroz pójde i ⁺wydrę!

Posadził jabłoń w samej granicy, zaraz pójde i ją wyrwę!

24. Na tym ⁺herpieciu ⁺pod Kòchanówkom rosniy jynò ⁺łóstrzynyna.

Na tym stromym zboczku pod Kochanówką rośnie tylko jeżyna.

25. Śli, *śli, *jaż weśli ***dò lasa**.
Szli, szli, aż doszli do lasu.
26. Jo ***pò lòmocku** niy znajde klucza.
Po ciemku nie znajdę klucza.
27. *Ćmioły *lótajòm, tò już pewniy bedziy ***ku wieśniy**.
Trzmiele fruują, już ma się ku wiośnie.
28. Jak *dziś dziyń pamiyntom, jak jechoł do ty *Amaryki, tò było już dobrze ***ku wieśniy**.
Pamiętam jak dziś, gdy jechał do tej Ameryki, wiosna już się zaczynała.

Pugoda. Pogoda, zjawiska atmosferyczne

29. Na raziy ni ma *pudoby na *dyszcz. Bedziy *piykno ***pugoda**!
Na razie nie sposobi się na deszcz, zapowiada się piękna pogoda.
30. Dosyc siy *dziś ***spugódziło**.
Rozpogodziło się dzisiaj.
31. Tag jagby ***siy przejośniało**.
Wygląda na to, że się wypogadza.
32. Taki ***wór**, a *dziyciska cały *dziyń w *Lynikowym Dołku na *rzyce.
Żeby jynò niy *zagórzały lód *słónka.
Taki upał, a dzieci cały dzień w Lenikowym Dołku na rzece. Żeby tylko nie dostały udaru słonecznego.
☑ *Lynikowy Dołek* – miejsce na rzece Lubatówka, w górnej części wsi. Rzeka w tym miejsce była głęboka, podobnie jak we Wdówiócznym czy Maciowym Dołku.
33. ***Parota** tako, że ni ma czym *dychać.
Jest tak duszno, że nie ma czym oddychać.
34. *Ukropniy dziś ***góròncò**.
Dziś jest bardzo gorąco.
35. *Niebò dziś takiy ***zamurcane**.
Niebo dziś takie zachmurzone.
36. ***Murco siy** *niebò lód *zachodu, bedziy *dyszcz (niebò ***zamurcane**).
Chmurzy się niebo od zachodu, będzie padał deszcz (niebo zachmurzone).
37. *Cosi siy dziś *lód rana zmiynio ***pugoda**, **niebò** całe ***zamurcane**.
Od rana zanosi się na zmianę pogody, całe niebo jest zasnute chmurami.

38. ⁺**Chmuro** **siy**, trza jechać pò ⁺sianò, ⁺zakiyl **siy** niy ⁺ròzliejy.
Chmurzy się, trzeba jechać po siano, zanim się rozpada.
39. ⁺Puziyrej, jako ⁺czorno ⁺**chmura** ⁺wali prostò na nos.
Popatrz, jaka czarna chmura nadciąga.
40. ⁺**Dyszcz** dziś ⁺szurujy łód samego ⁺rana.
Deszcz dziś mocno pada od samego rana.
41. ⁺Ni ma ⁺pudoby na ⁺**dyszcz**.
Nie zanosi się na deszcz.
42. Tako ⁺suchota, a tu dali ni ma ⁺pudoby na ⁺**dyszcz**.
Taka susza i dalej nie zapowiada się na deszcz.
43. Pò południu ⁺zacznò ⁺**siòmpić** ⁺**dyszcz**, aliy my zdążyły uciyc ⁺z pola ze ⁺sianym.
Po południu zaczął siąpić deszcz, ale zdążyliśmy ze zwózką siana.
44. ⁺Łód rana ⁺**siòmpi**, nawet już zaczyno ⁺**pòkrapywać** ⁺**dyszcz**.
Od rana deszcz wisi w powietrzu, siąpi, nawet zaczęły spadać pierwsze krople.
45. Jak niy ma ⁺urody na ⁺**dyszcz**, tò choćby **siy** jak ⁺**chmurałò**, ⁺niebò byłò przez pore dni **zachmurane**, tò i tak ⁺kropla ⁺**dyszczu** niy spłniy. Aliy w ⁺sianòkocy byliy baba **dyszcz** uprosi.
Jeśli nic nie zapowiada deszczu, to choćby się chmurzyło przez parę dni, to i tak kropla deszczu nie spadnie. Za to w sinokocy każda kobieta może deszcz wyprosić.
46. Straszniy ⁺**zacino dyszczym** (śniegiym).
Pada intensywny deszcz (śnieg).
47. ⁺Łysko **siy** i ⁺niebò całè ⁺zamurcane, za chwily ⁺**szurniy dyszcz**.
Błyska się, niebo jest zachmurzone, zaraz rozpada się deszcz.
48. Niypójńiciy jak ⁺**liejy**.
Pada intensywnie, obficie.
49. Cały lipiyc ⁺zaporzònd ⁺**liejy** i **liejy**.
Cały lipiec bezustannie pada deszcz.
50. ⁺**Lołò jak z woru**, a tyn ⁺przyślamòł mokry ⁺dò izna.
Lało jak z cebra, kiedy przyszedł przemoczony do suchej nitki.
51. Drugi ⁺tydziyń ⁺**słota**, tylò czasu ⁺**liejy**, ⁺kłòska rosnom na pniu, bò tò przeciyż już powinny być ⁺rżniwa (czyt. oddzielnie *r* i *ż*).
Drugi tydzień słoty, zboże kielkuje w niezżętych kłosach, to przecież czas żniw.
52. Już przeszłò ⁺tydziyń tako ⁺**pluta**.
Już ponad tydzień trwa taka słota.

53. Tako **plucha**, a tyś i tak **przyślamoł**.
Taka plucha, a ty i tak dałeś radę przyjść.
54. Łód wczorajszego **wieczora** **pyrszczy**.
Od wczorajszego wieczoru mży deszcz.
55. Dziesi w Libatowiy **półoło**, bó woda na **rzyce** **zamóncóno**.
W Lubatowej chyba padał silny deszcz, bo woda w rzece jest zmacona.
56. **Łód rana** **pókrapujy**, aliy ni może siy **rozłoć** na dobre.
Od rana kropi deszcz, ale nie może się rozpadać na dobre.
57. U Ignaca na **wiatroku** **śmigła** siy bars pryndkó łóbracajom, **dyszcz**
za dwa dni murowany.

Wiatrak w Rogach,
nazywany U Ignaca, należący
do rodziny Uliaszów, P.Ch.

Na wiatraku Ignacego skrzydła bardzo szybko się kręcą, za dwa dni na pewno spadnie deszcz.

58. ⁺Dzisiok ⁺**wiater** ⁺**dujy** ⁺łód rana.

Dzisiaj wiatr wieje od rana.

59. ⁺Ranó był ⁺**wiater** ⁺na rose, tó za jakiy dwa dni bedziy ⁺łó ⁺dyszcz.
Rano był wiatr na rose, więc za dwa dni będzie padać.

60. Jak ⁺**wiater** ⁺**wieje**, tó na zmianę ⁺pugody: abò za dwa, trzy dni bedziy ⁺**tajaczka** (śnieg bedziy ⁺tajoł) abò bedziy ⁺**sakrucki** ⁺**mróz**.

Jeśli wieje silny wiatr, to znaczy, że będzie zmiana pogody: albo będą roztopy, albo siarczysty mróz.

61. ⁺**Wiatrzyskò** dar całom noc i ⁺rozwlók ⁺słómę ⁺z brogu pò całym ⁺przedsinyu.

Wicher wiał całą noc i rozrzucił słomę z brogu po całym podwórzu.

62. Dwa dni tymu ⁺wiołò ⁺**wiatrzyskò**, tó na zmianę ⁺**pugody**. Aliy bedziy ⁺**kurzawa**!

Dwa dni temu wiał silny wiatr, to na zmianę pogody. Będzie zamieć!

63. Przyszła ⁺**nawałnica** łód zachodu, ⁺**wiater** dar jak chòlera, ⁺**uliywa** siy zrobiła w sekundziy. ⁺Pukopki ⁺ze zbożym ⁺furkały w powietrzu. Od zachodu nadeszła nawałnica z silnym wiatrem i ulewnym deszczem. Półkopki fruwały w powietrzu.

64. Jak dali tak bedziy ⁺**wiołò**, tó wnet ⁺zògòny ⁺łòbciòngniy.

Jeżeli wiatr będzie tak dalej wiał, to szybko osuszy pola.

65. Brzydko ⁺wiesna tegò roku – ⁺bajyno, ⁺**ziomb** ta ziomb.

Brzydka wiosna w tym roku – a jakże, nieustannie zimno.

66. Drugi dziyń ⁺**kurzawa**, ⁺**zospy** ⁺wyży pasa. Dokond tó tak bedziy ⁺**dułò**?

Drugi dzień zawieje, zaspasy powyżej pasa. Ile jeszcze będzie tak wiało?

67. ⁺Przestò przydźciy dò nos, tó nic, że ⁺**kurzy**.

Przyjdźcie do nas, to nic, że jest zawieja.

68. ⁺Słònkò przygrzywo ⁺śniyg siy topi na ty ⁺**kuczy** ⁺**łód Tòmosza**. Pod ciynżorym może siy zawalić Tòmòszowo ⁺**chałpa**.

Słońce przygrzewa, śnieg na dachu starej chałupy (kuczy) Tomasza topnieje, pod jego ciężarem może zawalić się stara chałupa Tomasza.

69. Przez ⁺półudniy jak ⁺słònkò przygrzeje, to siy robi ⁺**jaruga** ⁺pòd nògami.

W południowych godzinach, kiedy słońce przygrzeje, to się robi chlapa pod nogami.

70. Po tym ⁺**przymrozku** wszystko ⁺pichota ⁺**łófurkniynto**.

Po przymrozku młoda fasola jest przemrożona.

71. ⁺Naukoło jedna ⁺biel i takiy pówietrze ⁺wyiskrzżone ⁺**łód mrozu**.
Dookoła biało i śnieg się iskrzy na mrozie.
72. Już ⁺**chłódkó**, ⁺dziyn ⁺na łóbrócyńiu.
Zrobiło się chłodno, dzień się kończy.
73. ⁺**Chłódkó** ⁺na dworcu (⁺na polu).
Chłodnawo na podwórku.
74. Tako dziś ⁺**biyda** ⁺na dworcu, że ⁺psa niy wygónisz.
Taka dziś brzydka pogoda na dworze, że psa żal wypędzić z domu.
75. ⁺**Łysko siy** nad Iwóńczym. Z tego ⁺dyszczu nie bedziy.
Błyska się nad Iwoniczem. Z tego deszczu nie będzie.
76. Żeby jyno jaki ⁺**burzy** niy było, bó ⁺wymłóci wszystkó ⁺zboże na pniu
(pówali zboże).
Żeby tylko burza nie nadeszła, bo natychmiast wyłoży zboże.
77. ⁺**Pierón** strzelił w starom ⁺lipe.
Piorun uderzył w starą lipę.
78. ⁺Pókajaniy na tym świeciy. Roz ⁺**kurzy**, roz ⁺**liejy** na zmianę. Pód
nógami ⁺**chlapa**. I tak już bez trzy dni.
Co się dzieje na świecie. Raz wichura ze śniegiem, to znów deszcz.
Pod nogami mokre błoto pośniegowe. I tak już trwa trzy dni.
79. ⁺**Błotó** ⁺blużdzy pód ⁺nógami.
Błoto chlupie pod nogami.
80. Tako ⁺**badón** siy zrobiła ⁺za gnojym pó ⁺dyszczu.
Po deszczu za gnojowiskiem zrobiło się wielkie błoto.
81. Dziś ⁺łód rana cały ⁺dziyn ⁺papro, jutró ⁺pód nogami bedziy ⁺**hachliyta**.
Dziś od rana pada, jutro będzie chlapa (błoto rzadkie, zmieszane ze
śniegiem).
■ Od red. (D.R.): Autorka zapisała *chachliyta*, jednak naszym zda-
niem wyraz ten ma związek z niemieckim *Hachel* 1. ‘wąg w kłosie’
(od *Achel*), 2. ‘kolec’, 3. ‘na oznaczenie czegoś małego, rzadkiego’ (por.
H. Frischbier, *Preußische Sprichwörter*, t. I, s. 262–263), więc należy go
zapisać przez *h*.
82. Ni ma rady, ⁺trza siy ruszyć i ⁺półógarnywać ⁺**śniyg**.
Nie ma rady, trzeba się ruszyć i odgarnąć śnieg.
83. ⁺**Śniyg** ⁺**stajoł**, aliy ⁺wiesny ani widu, ani słyhu.
Śnieg stopniał, ale wiosny nie widać.
84. Po ty ⁺**tajaczce** ⁺na przedsiyniu ⁺pókajaniy.
Po roztopach na podwórku stoi woda w kałużach, jest grząsko.
85. Wielgo ⁺**chlapa** (⁺**tajaczka**) siy zrobiła ⁺pód nogami, bo siy ⁺łóciyplilo.
Pod nogami chlapa, bo nadeszła odwilż.

86. ⁺**Puzyrom** ⁺ranò przez ⁺łoknò, a tu wszynndziy ⁺**łòszedziylina**, jaż siwò łòd ⁺mrozu.

Patrzè rano przez okno, a tam wokół szron, aż niebiesko od mrozu.

87. Łòd nocy ⁺**pòlatujy** ⁺śniegiym, pewniy już bedziy ⁺zima na całègò. Od nocy prószy śnieg, pewnie już będzie prawdziwa zima.

88. ⁺Pócmý już ⁺dò siana, bò ⁺**rosa** ⁺łòbeschła.

Chodźmy już do siana, bo rosa obeschła.

89. ⁺Miesiònc dziś ⁺**łòpudlony**, to bedziy ⁺dyszcz.

Księżyc ma dziś otoczkę – będzie deszcz.

Gòdziny liecom jedna pò drugi, czy kcesz, czy niy. Czas

90. ⁺Włoz zem dò vos tak ⁺jyno, ⁺**na chwiliy**.

Wstąpiłem tylko tak, na chwilę.

91. ⁺**Wczora** (⁺**przedwczora**) tak ⁺em wycyndolił w ⁺krokiyw, zem wszystkiy ⁺gwiozdy ⁺ujżroł.

Tak mocno wczoraj (przedwczoraj) uderzyłem głową w krokiew, że ujrzałem wszystkie gwiazdy.

92. ⁺**Dzisiok** ⁺środa.

Dzisiaj jest środa.

93. ⁺Cytolisz siy z tymi ⁺dròtami trzy ⁺**wieczory**, a ⁺przodek łòd ⁺szwedra dali niy zrobiony.

Grzebiesz się z tą robotą na drutach już trzy wieczory, a przód swetra dalej nie jest gotowy.

94. ⁺**Dò dzisiednia** niy wiym, ⁺fto mi ⁺ukrod ⁺szajbe.

Do dzisiaj nie wiem, kto mi ukradł koło pasowe.

95. Już **łòd jakiygosi czasu** niy przychodzi ⁺kalikować na chór, a łòn ⁺pòno pòjechał w świat szukać ⁺ruboty.

Od pewnego czasu nie przychodzi na chór kalikować (tłoczyć powietrze do miechów organów), bo podobno gdzieś wyjechał za pracę.

96. Niy duży jak trzy ⁺**zdrówąski** i wyjmuj ⁺kòłocz ⁺z pieca.

Nie dłużej niż za trzy modlistwy zdrowaś Maryja (około 10 minut) wyjmij ciasto drożdżowe z pieca.

97. ⁺**Dò wczòrednia (dò dzisiednia)** niy było jeszcze przekazu na ⁺pòdotek.

Do wczoraj (do dzisiaj) jeszcze nie otrzymaliśmy nakazów na podatek.

- 98.** Łód jakiygosu czasu **†staliy** w tym samym miyjscu **†cosik** **†ćwyrko**.
Od jakiegoś czasu ciągle w tym samym miejscu coś ćwierka.
- 99.** **†Niy** łódkładej **†na kiydysi**, **†jyno** zaroz naprow **†płat**.
Nie odkładej na później, tylko zaraz napraw płat.
- 100.** **†Takój** tu bedom, bo mieli wyjechać **†zaroz** **†z rana**.
Za chwilę tu będą, bo mieli wyjechać wczesnym rankiem.
- 101.** Mom jeszcze **†jydynocy** **†słoików** **†tantegórócznych** **†ugórków**.
Mam jeszcze jedenaście słoików ubiegłorocznych ogórków.
- 102.** Jak siy **†zdybały** na dródze, to **†przegódały** dobry **†kwandrac**.
Jak się spotkały na drodze, to przegadały dobry kwadrans.
- 103.** **†Kwandrac** na trzeciom.
Piętnaście minut po drugiej.
- 104.** Ło ty **†gódziniy** już nigdziy niy pójde, już za **†późno**.
O tej godzinie już nigdzie nie pójde, jest za późno.
- 105.** **†Wieló** tam **godzin**?
Która godzina?
- 106.** Już **†dużó godzin**, trza siy **†zbiyrać** **†dó chałpy**.
Już późno, trzeba wracać do domu.
- 107.** **†Zajedno** pówtorzo to samo, już mi siy to **†uprzykrzyłó**.
Stale powtarza to samo, już mi się to znudziło.
- 108.** **†Łópyndzisz** siy tymi **†piniondzmi** **dó końca** **†miysiónca**?
Wystarczy ci pieniędzy do końca miesiąca?
- 109.** **†Z dowiyn downa** tyn las jest przeciż nasz.
Przecież od niepamiętnych czasów ten las jest nasz.
- 110.** **†Tylynkó** có tu był.
Dosłownie przed chwilą tu był.
- 111.** **†Przody** było **†inacy** – **dużó** liepi jak **†teroz**. **†Downó** siy trza było **†łórobić**, aliy było **†weseli**.
Przedtem było inaczej, dużo lepiej niż teraz. Dawniej trzeba się było napracować, ale było weselej.
- 112.** Tyn **†supek** tu stoi **†łód niypamiynci**, a ty mosz pretynsji łó granice.
Ten słupek stoi od niepamiętnych czasów, a ty masz pretensje o granicę.
- 113.** **†Widzimisiy**, że tó było **†wczórednia**.
Wydaje mi się, że to było wczoraj.

Za dnia dō południa. Pory dnia

114. Takiy mi siy jakiesi *gupoty *plietły *nad ranym. Skąd tō takiy cosi?
Ani żem se przeciyż łō tym downō niy myślała.

Nad ranem śniły mi się jakieś głupstwa. Skąd to się wzięło, skoro od dawna o tym nie myślałam?

115. Już dobrze *dniało, jakem łōd ni *szoł.

Już świtało, gdy od niej wracałem.

116. Pošli *z chałupy *do dnia we czterech *z kōsami *siyc *pō rosiy.
Wyszli z domu we czterech, żeby wykosić łąkę, kiedy jeszcze jest rosa.
■ Najlepiej z rana z rosą, z rosą ciąć trawę kosą – fragment piosenki ludowej.

117. *Przed dōjyniym wyprawiom Józka *dō ruboty (śniadanie, kròmki do pracy).

Około godziny szóstej wyprawiam Józka do pracy (śniadanie, kanapki).

118. Jak by my miały jutro kopać *zimnioki, to wszyscy musimy *rychlō ranō wstać.

Jeśli chcemy jutro kopać ziemniaki, to musimy wszyscy wstać wcześnie rano.

119. Dōpiyrōm se *w pōldniy *spōmniała, że dziś trza pōść *z pōdotkiym.
Dopiero w południe sobie przypomniałam, że dziś trzeba pōjść zapłacić podatek.

120. *Gōdała, że *idziy *jyno *na dwōr i cały czas bedziy *kōłō chałpy, a ni ma jom *całe pōldnia.

Mówiła, że idzie na pole i cały czas będzie się kręcić koło domu, a nie ma jej od rana do południa.

121. *Dō pōldnia *przewrócimy se *sianō, potym co zjemy, *pōdōimy *krowy i pōjdziymy *grobać.

Do południa przewrócimy skoszoną trawę, potem coś zjemy, wydoimy krowy i pōjdziemy grabić.

122. Jak *przyłoz zaraz z rana, niy wiadōmō po cō, tak *dō pōldnia, żem siy ni mōg łōd niego *łōdpekać.

Przywłókl się do mnie z rana, tak bez celu i przez pōł dnia nie mogłem się od niego wyzwolić.

123. Mom *łōcilōnke, tō musze jōm *w pōldniy *pōdōić i dać *ciylyńciu pić, bō samō cosi nie *kce *cyckać.

Mam krowę po ocieleniu, więc muszę ją wydoić w południe i napoić mlekiem cielę, bo samo nie chce ssać.

- 124.** ***Kóło południa** *stryk kozali przyjść z dwoma wórkami, tó nom nasypiom *łowska.
Około godziny 12 stryj kazał przyjść z dwoma workami, żeby nasypać nam owsa.
- 125.** *Rubota rubotom, aliy ***przez południy** *trza se *spoczónć.
Trzeba pracować, ale w południe należy odpocząć.
- 126.** **Cale** ***pół dnia** była zem na zarobek *przy kópaczce u Paryłoka.
Przez pół dnia przepracowałam u Paryłaka przy zbieraniu ziemniaków za kopaczką, licząc na rewanż.
- 127.** Idź zaroz, żebyś siy wrócił ***za widoku**, *zakiyl ***siy ściymni**.
Idź zaraz, abyś wrócił, zanim się ściemni.
- 128.** *Dópiyrój se *różdudroł *rubote, a tó już ***dziyn** ***na łóbrócyniu**.
Ledwie rozłożyłeś się z robotą, a tu już dzień się kończy.
- 129.** ***Mroczy siy** na dobre, *zaświyc *lampę.
Już zapada zmrok, zapal lampę.
- 130.** ***Przed szarówkom** wyprow Hele *dó chołpy.
Przed zmrokiem wyślij Helę do domu.
- 131.** Już siy róbila ***szarówka**, jak Józek *ślamoł *z widłami różrzucać *gnój.
Na dworze szarzało, gdy Józek szedł powoli roztrząsać obornik.
- 132.** Tak my *dugo *radziły, zem siy *jaż ***zamockała**.
Tak długo rozmawiałyśmy, że zasiedziałam się do nocy.
- 133.** Było ***ku wiyczórowi**, jak *wczora *ujanka *umarli.
Wczoraj pod wieczór zmarła wujenka (żona wuja).
- 134.** ***Z wiyczora** przyszła dół nos Zośka, potym ni miała żodnegó łódwrotu, zdawało się, że *przed północom niy pójdziy *dó chałupy.
Pod wieczór przyszła do nas Zośka i nie miała zamiaru wracać, wydawało się, że przed północą nie pójdzie do domu.
- 135.** Było już **kóło wiyczora**, jak siy *zegził *żróbek łód *ujka.
Było już pod wieczór, gdy zerwało się z uwięzi żrebię wujka.
- 136.** Boże, dziynkujeż ci, że my ***przed wiyczorym** zdążyły.
Boże, dziękujemy ci, że zdążyłyśmy przed wieczorem.
- 137.** ***Pód wieczór** jakiy jynó *ptoszki *świyrgolom *na trzósce.
Przed wieczorem wszystkie ptaki ćwierkają na dzikiej czereśni.
- 138.** Przygnoł Franek kónie ***nad wiyczorym** i *godo: – pójdziymy z Julkiym dół lasu *klocka wyciõngać. *Gupi jak bót! A Julyk na tó: – Ni pójde! Łó tym czasiy do lasu jechać? Przecież wiym, że klocek kradziony i *tymu *późno jedziysz!
Pod wieczór Franek przypędził konie i mówi: – Pójdziemy z Julkiem do lasu wyciągnąć kłoc drzewa. Głupi jak but! A Julek na to: – Nie

pójdę. O tej porze jechać do lasu? Przecież wiem, że ten kloc jest kradziony i dlatego późno jedziesz.

- 139.** ⁺**Wieczór** ⁺pó dójyniu przyjdź dō mnie, to ci pokaże mojom nowom ⁺sukiynke.

Wieczorem, po 20, przyjdź do mnie, to pokażę ci moją nową sukienkę.

- 140.** ⁺Przed Gōdnymi Świyntami ⁺**wieczory** takiy ⁺dugiy!
Przed Bożym Narodzeniem wieczory są takie długie!

Boże stwórczynia. Zwierzęta

- 141.** ⁺**Dzikiy świniy** zryły ⁺zimnioki.
Dziki zryły ziemniaki.
- 142.** Jakisi ⁺**gōd** paskudny ⁺wyloz ⁺zza studoły.
Obrzydliwy gad (płaz, wąż, zaskroniec i inne zwierzę budzące wstręt) wypełznął spod stodoły.
- 143.** ⁺Ojociy, jaki ⁺**chrōbok** (⁺**chrobol**) wyloz ⁺spōd pieca! Paskuda!
Ojej, co za paskudny robak wypełznął spod pieca!
- 144.** ⁺Glisty ⁺wyłajzom ze ziymi. Bedziy ⁺dyszcz.
Dżdżownice wychodzą z ziemi, będzie deszcz.
- 145.** Cosi w tym roku mało ⁺**chrabōnszczy** ⁺loto.
Mało chrabąszczy fruwa tego roku.
- 146.** Pełnō ⁺**mroczek** siy nalazłō ⁺dō izby.
Mnóstwo mrówek przedostało się do domu.
- 147.** Skōnd tu tylo ⁺**mroczek** i ⁺**szczypic**?!
Skąd się tu wzięły mrówki i skorki?!
- 148.** ⁺Niy szturej do ⁺**mroczek**, bō ciy ⁺łōblejzom.
Daj spokój mrówkom, bo cię oblegną.
- 149.** ⁺Ukropniy mie ⁺**kumory** pogryzły.
Bardzo mnie komary pogryzły.
- 150.** Tyn wasz ⁺**pies** tō taki jakisi ⁺graczaty.
Wasz pies jest jakiś niezgrabny, ma krzywe łapy.
- 151.** Przyjdziy dō zgupiynia, jak tyn ⁺**pies** tak bedziy ⁺ciyngiym ⁺szcze-koł.
Można będzie oszaleć, jeśli ten pies będzie ciągle szczekać.
- 152.** Wasz ⁺**pies** tō ⁺wściekłok, łon by wnet ⁺użar.
Wasz pies jest groźny, mógłby ugryźć.
- 153.** ⁺Dre siy na ⁺**psa** łōd Łolka: poszoł w ⁺kibiny mater! A tyn ⁺dali gōni za ⁺kaczkami.

Odpędzam psa sąsiadów, krzyczę [wulgarnie] „odejdz”, a on dalej gania za kaczkami.

154. *Ujod mie ***bonk**. A mie ***pies**.

Ugryzł mnie bąk. A mnie pies.

155. *Huzia Burek, *póprzeganiej te ***kócury!**

Burek, przepędź te koty!

156. ***Kot** *zakiklól włóczkę.

Kot zaplątał włóczkę.

157. Momy *w bóisku ***grónóstoly**, *zwliekły siy przed zimom.

W boisku (pomieszczenie gospodarcze) są gronostaje, chowają się przed zimą.

158. Aliym siy *łómótośoł, *zakiyl żem zatkoł tòm dziure pód *żłobym, cò ***szczury** przez niom *włajziły *dó stajni.

Jakże się natrudziłem, nakombinowałem, żeby zlikwidować dziurę pod żłobem, przez którą szczury dostawały się do stajni.

159. ***Jaskółki** *łótajóm jyno *furchy.

Jaskółki fruują, aż słyszeć łopot skrzydeł.

160. *Wysiykem *gniozdó z ***kurópatwami** i *matka siy *łódliszyła.

Wykośłem gniazdo z młodymi kuropatwami i matka je pozostawiła.

Chudoba i insze. Zwierzęta gospodarskie

161. *Zakiyl *łóbdyndom tom ***chudobe**, tó już łósmo.

Zanim oporządę wszystkie domowe zwierzęta, jest już ósma.

162. *Stajynka malutko – *krowa na łóciyliniu, *świnia, dwie *łowce, pore *kur i *kaczek, tó cało moja ***chudoba**.

Maleńka obórka, a w niej cielna krowa, dwie owce, kilka kur i kaczęta – to wszystkie moje zwierzęta i cały mój inwentarz (zwierzęta hodowlane).

Na polu bez kónia nie zrobisz nic. Konie

163. ***Gniady** se *łóbdar noge łó *pniok, krew siy liejy. *Trza mu założyć *krympulyc.

Gniady się zranił o wystający pień, rana krwawi. Trzeba więc założyć opaskę uciskową na jego nogę.

164. Taki tyn *kón ***zafutrówany** *przez zime, że *jaż siy *dyły pod niym zapadły.

Taki ten koń spasiony (utuczony) przez zimę, że belki drewniane w oborze (pod jego naporem) nie wytrzymały i się załamały.

165. Przegoń ⁺konia, żeby siy niy zastoł, bô dōstaniy ⁺**świōnteczki**.

Przegoń konia, żeby się nie zastał, bo dostanie mięśniochwatu.

■ Od red. (D.R.): *mięśniochwat* – choroba mięśni i ścięgien u koni, powstająca na tle zaburzeń przemiany materii.

166. Powiym ci łótwarcy – tyn twój ⁺**kón** tō taki ⁺psuj!

Powiemy ci szczerze – twój koń to leń.

Dō kōnia. Zawołania na konia

167. ⁺**Wiō**! i dō przodu, ⁺nima na cō czekać.

Wio! I do przodu, szkoda czasu na czekanie.

168. ⁺**Wišta**! Kary **wišta**, bô ⁺w liewō tō dō Równego.

W lewo, Kary w lewo, droga w lewo prowadzi do Równego.

169. ⁺Przed kapliczkom se skryńciy na ⁺**hejtta**!

I drōga wos sama zaprōwodzi na Wrōcanke.

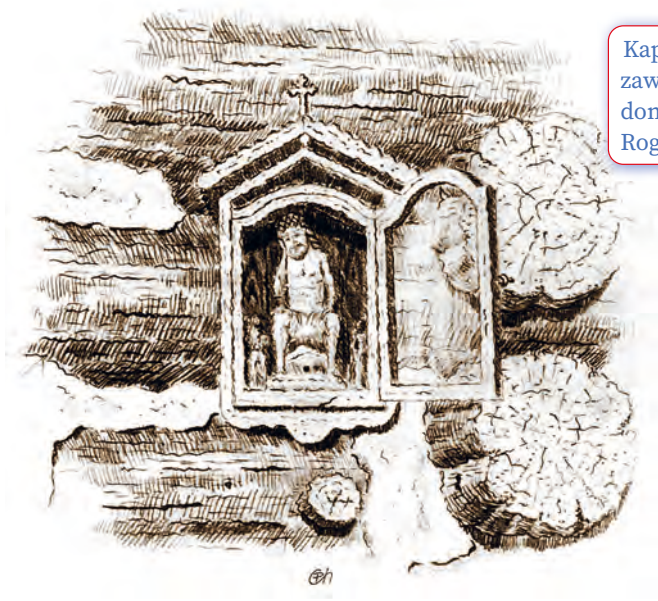
Przed kapliczką skręćcie w prawo i droga was poprowadzi na Wrocankę.

170. ⁺**Nazod**! Siwy, bo zajydzimy z tom ⁺brōnom ⁺na poliy Żebrackiegō!

Cofaj! Siwy, rozpędziłeś się i zajedziemy z broną na pole Żebrackiego.

171. ⁺**Prr**, ⁺Gniady dōjychali my na som plac ⁺przed spyndym.

Stój Gniady. Dojechaliśmy akurat na plac przed skupem bydła.

Kapliczka skrzynkowa
zawieszona pod okapem
domu Karoliny Oczko,
Rogi 49, P.Ch.

Krzyż przydrożny
z kapliczką skrzynkową
w tzw. Piekielku, P.Ch.

Rużó, krasó, czorno i inne. Krowy i byki

- 172.** *Lieć w te pyndy pò Ignaca, bò siy ***krowa** *cieli!
Biegnij w te pędy po sąsiada Ignacego, bo krowa się cieli.
- 173.** Weź *łópołke *miyrżwy prostò łód maszyny i *pościel ***krowom**.
Weź kosz wygniezionej słomy prosto z młockarni i wyściel ją krowom.
- 174.** ***Krowa** *zarwała *na kòniczu i *zdułò jom.
Krowa przejadła się koniczyną i wzdułò ją.
- 175.** ***Krowe** *zdutom trza dobrze nacyrać *wiyhciaimi ze *słomy.
Wzdętą krowę trzeba wymasować za pomocą słomianych wiechci.
- 176.** ***Krowa** całè *pòłdnia *bòruczy, pewniy siy *tucze.
Krowa całè pól dnia ryczy, pewnie się latuje [ma ruje].
- 177.** Zawdy my chòwały trzy ***krowy**, teraz *stajnia *pròżno.
Zawsze hodowaliśmy trzy krowy, teraz obora jest pusta.
- 178.** Ta ***krowa** tò mo chyba jakisi *gańcz, *kiydy jom tak taniò sprzedajysz.
Ta krowa ma chyba jakąś wadę, skoro tak nisko ją cenisz.
- 179.** ***Krowa** siy *rychlò *łòstawio, bò za sześć miysiyncy (łódkònd łòstała cielno).
Krowa wczèśnie przestaje dawać mleko, bo jest w szóstym miesiącu ciąży.

Widok krów na pastwisku
w Rogach należy już do
rzadkości, 2024 rok, A.U.

- 180.** *Krowa siy *zegziła i *polła *w krzoki.
Krowa się zegziła i wpadła z impetem w krzaki.
- 181.** Wziół taki gruby *buczok i *poszoł przegnać Brónczyne *krowy
z naszego *koniczu.
Wziął gruby kij i poszedł przegonić krowy Bronki z naszej koniczyny.
- 182.** Boże bróń, żeby *krowa *skubła naparstnicy, bõ może nawet *zdech-
nóńć.
Boże bróń, aby krowa zjadła ziele naparstnicy, bo może nawet zdechnąć.
- 183.** *Krowa siy *tucze i trza i jom bedziy *zagnać do byka.
Krowa latuje się [ma ruje], trzeba ją zaprowadzić do byka.
- 184.** *Ojociy! *Piyrszyro widze jak siy *krowa *cieli.
Toż ci dopiero! Pierwszy raz widzę, jak się krowa cieli.
- 185.** Mom *krowe *na łóciyliniu i *bars chyntniy bym siy ji pozbył.
Mam krowę, która się niedługo ocieli i bardzo chętnie bym ją sprzedał.
- 186.** *Krowa siy nom *łóstawio, bõ tõ już siódmy miesiõnc *cielno.
Krowa daje mniej mleka, bo jest już siódmy miesiąc cielna.
- 187.** *Krowa wpadła dõ Miszczokówego *kõniczu i tak siy *nachapała,
a teraz jest *zduto.
Krowa wpadła do koniczyny Miszczaków i tyle się najadła, że teraz
jest wzdęta.
- 188.** *Krowa *napasła siy *na lucernie tak dużo, że aż *zarwała.
Krowa najadła się lucerny tak dużo, że nabawiła się niestrawności.

- 189.** Co to za *uzgót *w stajni, pewnie siy ***krowa** *spuściła. Taki tam *żbyrk!
Co to za hałas w oborze, pewnie się krowa zerwała. Taki tam rymor.
- 190.** ***Krowy** *siy zezżyły *na koniczysku, bô ich *kôn *spłoszył.
Krowy się rozbiegły po koniczysku, bo je spłoszył koń.
- 191.** *Mama mi *kozali *pôdoić ***krowy**.
Mama mi kazała wydoić krowy.
- 192.** Kupilem ***krowe** i przy piyrszym *dojyniu już zem wiedzioł, że to *fikaczka.
Kupilem krowę i już przy pierwszym dojeniu okazało się, że kopie.
- 193.** Naszo ***kraso** tó tako trochę *łóganiaczka aliy za tó mo dużo *mliyeka.
Nasza krowa cały czas macha ogonem przy dojeniu, ale za to daje dużo mleka.
- 194.** ***Kraso** jak *chapsła tegô *kônicy, to siy tak *zborstwiła, że za nic siy nie *kce paść na miedzy.
Krowa krasula, jak spróbowwała koniczyny, to teraz już nie chce się paść na miedzy.
- 195.** Musieli my wołać *weteryniorza, bo naszo ***kraso** tó *wydymaczka i bez niego siy nie łobeszło. Jenô lôn pót trafi w niem macice. Musieliśmy wezwać weterynarza, bo naszej krowie wypada macica po ocieleniu i bez niego nie poradzimy sobie. Tylko on potrafi włożyć na miejsce macicę.
- 196.** Naszo ***kraso** po każdym *łócieleniu mo *zawaliskô i trza się *łónacierać, zanim to siy *rôzgoni.
Nasza krasa (krowa) po ocieleniu się cierpi na bolesną przypadłość nabrzmiałego wymienia i trzeba je masować, aby tę dolegliwość zlikwidować.
- 197.** *Przysadzimy se to ***ciely** na *krowe, bô Rôżo już łosmy roz *cielno to siy ji trza bedziy pozbyć.
Wyhodujemy to cielę na krowę, bo Róża już ósmy raz się ocieliła, więc trzeba będzie ją zmienić.
- 198.** Takiy *łyławe to ***ciely**, nijak siy niy bierze do życia.
Jakieś słabowite to cielę, nie garnie się do życia.
- 199.** Na dziś *tydziyń, jak my sprzedały ***ciely**.
Akurat tydzień temu sprzedaliśmy cielę.
- 200.** Miałam se to ***ciely** *łóstawić *na krowe, a tymczasym siy *skwociło.
Miałam zamiar zostawić to cielę na krowę, ale dostało ochwatu (niestrawności).

201. Niy sprzedały my dziś ⁺**ciylyncia**, bô ⁺gòdali, że trza gò jeszcze pòprawić.

Nie sprzedaliśmy dziś cielęcia, bo kupujący uznali, że trzeba je jeszcze trochę podtuczyć.

202. To ⁺**ciely** łód Róży takiy ⁺**zyrne**, aliy i za tò ⁺róśniy ⁺pryndkò.

To cielę od Róży dużo je, dzięki temu szybko rośnie.

203. Momy ⁺w chliywku ⁺**ciely** ⁺**przysodzek**, takie mocne, że mało nie rozwali tego ⁺chliywka.

Mamy w chlewie kilkutygodniowe cielę, takie silne, że omal nie rozwali tego chlewa.

204. Helka mo ⁺**łóciylonke**, aliy nie widze, żeby ⁺nieśla pełne ⁺wiadro ⁺mliyka ⁺pò dójeniu.

Helena ma krowę tuż po ocieleniu, ale nie widziałam, żeby niosła całe wiadro mleka po dójeniu.

205. Nie ⁺kciółbym za darmo ty Róży ⁺krowy, bô łona ⁺**bódzińco**, lubi ⁺bóść.

Nie chciałabym za darmo tej krowy Róży, bo ona lubi bóść.

206. ⁺**Mliyczno** ta naszo czorno ⁺aliy siy ⁺rychlò ⁺łóstawio.

Nasza czarna krowa daje dużo mleka po ocieleniu, ale ma wadę, bo po około 6 miesiącach ciąży przestaje dawać mleko.

207. Taki ładny ⁺**byczuś** siy nam udoł, aliy za dwa ⁺tygodniy siy ⁺skwocił.

Urodził się ładny byczek, ale po dwóch tygodniach dostał ochwatu.

208. Tò już momy spokój, bô naszo Różo siy ⁺sprawiła pò ⁺**łóciyliniu**.

Jesteśmy spokojni, bo nasza krowa Róża wydalila łożysko.

209. Ta nasza ⁺**cieylisia** tò jeszcze ⁺cycok i ⁺wycycko wszystkò ⁺mliykò łód matki.

Ta nasza cieliczka to osesek i wysysa wszystkie mleko, które ma matka.

210. Do **krowy**: ⁺**nawróć siy**, ⁺**przestómp siy**, ⁺**nastómp siy**, ⁺**wstawej**, ⁺**niy majdej łogònym**, **stój spukojniy**.

Do krowy: odwróć się, zrób krok do przodu, zrób krok do tyłu, wstawaj, nie machaj ogonem, stój spokojnie.

211. ⁺**Byczek** ⁺wypasiòny jak jaki ⁺bucyfoł.

Byczek jest dobrze utuczony, umięśniony.

212. Co siy namorduje z tym małym ⁺**byczkiem**, bo jak ⁺jyno siy ⁺ocielił ⁺ranò, tò do wieczora próbuje nauczyć go cyckać ⁺mliykò.

Męczę się z tym małym byczkiem, który urodził się rano i cały dzień na wszelkie sposoby ucze go ssać mleko.

- 213.** Ty ⁺terbioło, pieprzysz, żeś siy nie boł, a pono ty żeś ⁺piyrszy ⁺doł dymba jak siy ⁺**byk** spłoszył.
Ty pleciugo, mówisz, że się nie bałeś, a podobno to ty pierwszy uciekłeś, kiedy spłoszył się byk.

Inne zwierzęta w gospodarstwie

- 214.** Mom ⁺kōrowód, bō mi siy ⁺**kwoka** ⁺łōdliszyla.
Mam zmartwienie, bo kwoka nie wysiedziała do końca na jajkach.
- 215.** Dałam piytnościy joj pōd ⁺**kwokę**, pewniy za dużō, bō ⁺piyńc było ⁺zasiydzanych.
Podłożyłam piętnaście jaj pod kwokę i to się okazało za dużo, bo pięć było niedogrzanych.
- 216.** ⁺**Kwoka** ⁺z kurczyntami siy ⁺zarajtała w ⁺łōziniy. Kto tō teroz ⁺wylapiy?
Kwoka i kurczęta rozpierzchły się w łozinie. Kto ich teraz tam odszuka?
- 217.** ⁺Siedym ⁺joj pōd ⁺**kwokom** było ⁺czystych.
Siedem jaj spod kwoki było niezapłodnionych.
■ *Czyste jaja* – jaja, z których nie wylęły się kurczęta, bo nie były zapłodnione.
- 218.** Nie ⁺dawej ⁺pōd kurę 21 ⁺joj, bō i tak ci ⁺**kwoka** pore ⁺zasiedzi.
Nie kładź 21 jaj pod kurę, bo i tak ci część nie wysiedzi (nie dogrzeje).
- 219.** Doł ji dwie ⁺**kukoszki** za ⁺meter ⁺pszenicy.
Dał jej dwie młode kury za 100 kg pszenicy.
- 220.** ⁺Piyrszy ⁺roz widze, żeby siy ⁺**kukoszka** ⁺spinała pō drugi ⁺kurze.
Pierwszy raz widzę, jak jedna kura wchodzi na drugą.
- 221.** ⁺**Kury** siy ⁺**piyrzom** i niy ⁺niesom ⁺joj.
Kury zrzucają stare pióra i wtedy nie znoszą jaj.
- 222.** ⁺**Kurom** trza ⁺pōłōbcinać ⁺skrzydła, bō ⁺furkajom pōnad ⁺łōgrō-dzyniy.
Kurom trzeba skrócić skrzydła, bo fruwają ponad ogrodzeniem.
- 223.** Już drugo ⁺**kura** mo ⁺pypcia.
Już następna kura ma białawe (niekiedy zrogowaciałe) zgrubienie na języku.
- 224.** Franek każde ⁺ranō ⁺maco (patrzo) ⁺**kury**.
Franek każdego ranka sprawdza, czy kury tego dnia zniosą jajka.
- 225.** Mosz pełny ⁺**sodzek** ty ⁺**gōwiedzi**.
Masz całą grzędę drobiu.
■ *Sodzek* – pozioma żerdź mocowana w kurniku, służąca ptakom gospodarczym do siedzenia, *grzęda*.

- 226.** Trza zabić tego ⁺**kóguta**, bô jo niy widze, żeby łon ⁺kury ⁺plaszczyl. Trza darmôzjadowi uciôńć ⁺łeb przed ⁺nidzielom. Trzeba przed niedzielą zabić tego koguta darmozjada, bo nie widać, żeby zapładniał kury.
- 227.** ⁺**Taś, taś, taś** – ⁺wolej ⁺**kaczki** dô ⁺zôgrody. Taś, taś, taś – wołaj kaczki do zagrody.
- 228.** ⁺Nyn-ci mie, żeby se kupić ze sześć ⁺**kaczek**. Kusi mnie, żeby sobie kupić sześć kaczek.
- 229.** Niy ⁺trop siy, ⁺**kaczki** siy ⁺pôd wieczôr ⁺znajdom, same ⁺przyjdom. Nie martw się, kaczki pod wieczôr się znajdują, same wrócą do domu.
- 230.** – Po co łona tu ⁺szlamiy? – Aliy łona ⁺**kaczke** niesie. – A, jak tò, ciôngniy swój dô swójegò. – Po co ona tu idzie? – Ale ona kaczkę niesie. – Ciągnie swój do swego (żartobliwe).
- 231.** ⁺Zabuliłam ⁺sówiciy za to ⁺**prosiy**, a pore złoty mnij tyż by ⁺wydôliło. Zapłaciłam drogo za to prosię, a parę złotych mniej też by za nie starczyło.
- 232.** ⁺Liec w dyrdy i powiydz ⁺swòkowi, że jym ⁺**świnia** ⁺z chliywka uciekła. Szybko biegnij do swoka (męża siostry ojca) i powiedz, że ich świnia uciekła z chlewa.
- 233.** ⁺**Świnia siy** nom ⁺**hukò**, ⁺trza ji bedziy ⁺**knura**. Nasza świnia ma ruję, trzeba ją pokryć knurem.
- 234.** Ta ⁺**łowca** chyba niy widzi na jednò ⁺łokò. Ta owca chyba widzi tylko na jedno oko.

Ło czym szumiom drzewa. Drzewa, krzewy

- 235.** Te trzy ⁺**jòdki** ⁺za łòknami, tò trza ściôńć, bô ⁺przy wietrze mogom siy zwalić ⁺na chałpe. Za oknami rosna trzy jodły, trzeba je będzie wyciąć, żeby nie spadły na dom.
- 236.** ⁺Sarny ⁺łòbsmykały ⁺w zimiy wszystkiy młode ⁺**jòdki**. Sarny poobgryzały w zimie młode jodły.
- 237.** Taki ⁺wiatrzyskò, że ⁺**smroki** ⁺na gòrce siy ⁺gnom prawiy ⁺dò ziymi. Wiatr jest taki silny, że rosnałe na wzgórzcu świerki bardzo mocno przygina ku ziemi.
- 238.** ⁺Dziyńcioły lubiom ⁺dziubać ⁺szyszki ze ⁺**świyrka**. Nasiona świerka to przysmak dzieciółów, chętnie je wyluskuja.

- 239.** ***Jasi**onowe *deszczki siy nadajom na *łóżka, *szofy i insze *groty.
Z jesionowych desek można wyrabiać meble: łóżka, szafy i inne sprzęty pokojowe.
- 240.** *Wielgi tyn ***josi**on.
Wysoki ten jesion.
- 241.** Taki *sakrucki ***buk** i tak se *wiater z niym *póradził.
Taki olbrzymi buk i mimo wszystko go wiatr wyłamał.
- 242.** ***Łólszyna** jest dobro *na pol.
Olszynowe drewno nadaje się na opał.
- 243.** Jak jo lubie jak *kwitniy ***kòr-**
cipa, jak *pód wieczór *pochniy!
Lubię podziwiać kwitnącą czeremchę, a wieczorami upajać się zapachem jej kwiatów.
- 244.** *Zbiyro siy na burze, bõ *wiater
*łóbraco liściy ***klónu** na *lie-
wòm strone.
Będzie burza, bo wiatr odwraca liście klonu na drugą stronę.
- 245.** Już siy *czerwiyniom *jagody na
***judoszu**, *łatõ siy mo ku końcowi.
Już czerwienią się owoce jarzębiny, to znak, że koniec lata bliski.
- 246.** Ta ***wiyrzba** *przy rzyce tõ *bars staro i *dudławo w środku.
Ta wierzba nad rzeką jest już stara i dziurawa.
- 247.** *Nad putokiym rośniy sama ***liyszczyna**.
Nad potokiem nic innego nie rośnie, tylko leszczyna.
- 248.** Na *wiyłgiego *chłopa *gõdajom: urõs taki wysoki jak ***dõmb**.
Na wysokiego mężczyznę mówi się często, że urósł wysoki jak dąb.
- 249.** Gruby tyn ***dõmb** jak ślak!
Gruby, okazały jest ten dąb jak nie wiadomo co.
- 250.** Aliym siy *łõmõtosõl (był zem *łõmõtosany), *zakiyl zem tom
***trzõske** *ścion.
Ależ się namęczyłem (dało mi w kość) przy wycinie dzikiej czereśni.
- 251.** *Cosi *põdsycho ta ***trzõska**.
Widać, że ta dzika czereśnia usycha.
- 252.** *Upitolil *pojde *chleba i *poszoł ścinać ***luboske**.
Ukroił sobie pajdę chleba i poszedł ścinać śliwę lubaszkę.
■ *Luboska* – gatunek drzewa śliwkowego.

Drewno na pol, U.S.

253. Jedne ⁺drzewa ⁺na ⁺łówoce, drugi ⁺na pol, a insze ⁺nojlepi niych se tam rosnom.

Jedne drzewa są owocowe, inne przeznaczone na opał, a te inne niech sobie rosną.

254. ⁺Siadnij se ⁺na ⁺pnioku, to se ⁺spoczniysz.

Usiądź na pieńku, odpocznij.

255. ⁺Ucharatoł taki gruby ⁺kunor na ⁺jabłoni, jak cofoł ⁺wozym.

Ułamał gruby konar na jabłoni, gdy cofał wozem.

256. ⁺W niydzieliy pójdziymy ⁺pód Kochanówke ⁺na ⁺tórki, bo już był ⁺przymrozek.

W niedzielę pójdziemy pod Kochanówkę na tarninę, bo już był przymrozek.

257. Zdarłam se całe ⁺rynne łó ⁺kóloki, jak żem zbiyrała ⁺tórki.

Podrapałam sobie całe ręce o kolce, gdy zbierałam owoce tarniny.

258. ⁺Torniy ⁺kwitnom ⁺jak najynte.

Tarnina kwitnie bardzo obficie.

259. ⁺Tamoy, za tom ⁺górkom rosniy ⁺kukoczka.

Tam za górką rośnie kłokoczka.

☐ Kukoczka – kłokoczka, rosnący dziko krzew (niekiedy drzewo), z ozdobnymi białymi kwiatami. Cechą charakterystyczną są pęcherzykowato rozdęte owoce.

260. Cosi mom ⁺pódòmaniy, że tó Wiesiyk ⁺wycharatoł te dwa ⁺krzoki ⁺agrestu, bô łód downa mu tu ⁺zawódzaly.

Przypuszczam, że to Wiesiek wyciął te dwa krzaki agrestu, które od dawna mu przeszkadzały.

261. Smakujom ci mojoy ⁺wiśniy? Spieprzej z mójego ⁺ugrodu, ty ⁺myndó niydobro!

Zasmakowałeś w moich wiśniach? Wynos się z mojego sadu, ty nikczemniku.

Ni ma śliw bez pestek. Owoce

Jabłka

262. ⁺Spylej spód ⁺jabłoni, bo niy twojoy ⁺jabka.

Uciekaj spod jabłoni, bo to nie twoje jabłko.

263. Pód ⁺jabłónkom ⁺lieży pełnó ⁺zgnitych ⁺jablek.

Pod jabłónką leży mnóstwo zgniłych jabłek.

264. *Nazbiyrej se *jabłek tyłò, *wielò ci bedziy *trza.

Nazbieraj sobie jabłek tyle, ile ci trzeba.

265. *Trzyńšli my dziś *spady.

Dziś strząsaliśmy z jabłoni gorszej jakości jabłka.

266. Ginek *kosoł mi se pòzbiyrać *jabka spòd *jabłoni, jo zachodzę, a tam same *bodej jakiy *psiorki.

Gienek pozwolił mi pozbierać jabłka spod jabłonki. Zachodzę [do sadu], a tam byle jakie, drobne jabłka.

267. Ni ma tego roku ładnych *jabłek, same *psiorki.

Nie ma w tym roku ładnych jabłek, same drobne, niedorodne.

268. *Najod siy *psiorek i *jójczy, bò go *boli *brzuch.

Najadł się niedojrzałych, byle jakich owoców i narzeka, że boli go brzuch.

269. *Kòżeciy mi *nazbiyrać se *wiadró *bukówek?

Pozwolicie mi nazbierać sobie wiadro bukówek?

■ Od red.: *Bukówka* (*Malus domestica*) – odmiana jabłoni – była uprawiana w Rzeszowskiem, a szczególnie w powiecie krośnieńskim. Jej zaletą jest wytrzymałość na mróz i odporność na choroby. Jednak jabłka, dojrzewające dopiero w zimie, choć aromatyczne, soczyste i słodkie, są niezbyt smaczne (por. A. Rejman, S. Zaliwski, *Pomologia*, Warszawa 1956).

270. Przywióz mi *tòkami dwa *wory *bukówek, bò mu *bars *łòbrò-dziły.

Przywiózł mi taczka dwa worki jabłek bukówek, bo bardzo obrodziły.

271. *Łòstrugałam *jyno *sztiry *rynety na *placek, takiy piykne, *wiel-giy, że wystarczyło.

Obrałam tylko cztery renety na ciasto z owocami, takie piękne, wielkie, że wystarczyło (na całe ciasto).

272. *Gròchówki *łòberwiymy *na łòstatku, bò tò *pòzne *jabka.

Gróchówki zerwiemy na końcu, bo to późna odmiana jabłek.

■ Od red. (D.R.): *Grochówka* – stara, niemiecka odmiana jabłoni (niem.

Jabłka w rogowskim ogrodzie – jònatany, D.R.

Grosser Bohnapfel), wykazująca się dużą odpornością na mróz i choroby. Ma białoróżowe owoce o kwaskowatym lub słodko-kwaśnym smaku.

- 273.** We ⁺rżniwa (*r* i *z* czyt. oddzielnie) już możn^o nag^otowa^ć ⁺k^ompotu ⁺**z łoliwek** i wzi^{ąć} ⁺na poli^y ⁺d^o ruboty.

W czasie żniw możn^a już ugotowa^ć kompot z oliwek i zabra^ć ze sobą w pole do pracy.

■ Od red. (D.R.): *Łoliwka* to zapewne *oliwka żółta (papierówka)* – wczesna odmiana jabłoni, odporna na mróz, o białozłoty^{ch} owocach.

- 274.** ⁺P^ozbiyrej ⁺**cygany**, b^o w nocy ⁺na-lyciał^o pełn^o ⁺na dr^oge.

Pozbieraj cygany, bo w nocy spadł^o ich dużo na drogę.

■ Od red. (D.R.): Być może *cygany* to *sępka czubajka (kandil sinap)* – stara odmiana jabłoni pochodzenia rosyjskiego, rzadko spotykana, o dużych i podługnych owocach, z zieloną skórką i czerwonym rumieńcem. Jest znana głównie w okolicach Sandomierza.

- 275.** ⁺Nazbiyrej ⁺**antonówek** t^o ⁺upiyczymy ⁺plac^e z jabkami.

Nazbieraj pod jabłonią antonówek, to upiekę szarlotkę.

- 276.** ⁺Trza bedziy nasuszyć ze dwa ⁺kosze ⁺**kwosek**, bedziy ⁺w zimiy na ⁺suszczanke.

Trzeba będzie wysuszyć dwa kosze jabłek kwasek, będzie z czego w zimie ugotowa^ć kompot z suszonych owoców.

- 277.** Ni ma teg^o roku za duż^o ⁺**dugoli**, ⁺aliy dobre i to ⁺trza ⁺ł^oberwa^ć. Nie obrodziły w tym roku jabłka nazywane *dugolami* (ze względu na wydłużony kształt), ale są dobre i trzeba je zerwa^ć.

- 278.** ⁺Zdj^on, żem ⁺ze ziyimi tego ⁺**sztetyna**, b^o mi siy ⁺bars ⁺kciał^o pi^ć, ⁺aliy t^o siy nie d^o ⁺d^o gymby przytkn^oń^ć, musi siy d^opiyr^o ⁺zalieże^ć. Podniosł^am z ziemi jabłko odmiany *sztetyna*, bo mi się bardzo chciało pić, ale tego nie da się wzi^{ąć} do ust (bo takie kwaśne), muszą jeszcze dojrze^ć.

■ Od red.: *Sztetyna żółta* – długowieczna, mrozoodporna odmiana jabłoni (sprowadzona już w XVII wieku z Czech) o dość dużych, kulistych i lekko spłaszczonych owocach, pokrytych żółtozieloną, mocną skórką.

Śliwki

- 279.** Jo se ⁺wziõn ⁺jyno jednom ⁺**śliwe**, a ty jaż całom ⁺gorść.
Wziąłem sobie jedną śliwkę, a ty aż całą garść.
- 280.** ⁺Kòżeciy se narwać tych waszych **śliw**? – Aliy ło, zanic niy koże.
Czy mogę narwać sobie waszych śliwek? – Ależ skąd, stanowczo nie pozwalam.
- 281.** ⁺Łojod siy ⁺**lubosek** jak bõnk i teroz niy ⁺wyłajzi ⁺z wychodka.
Najadł się w nadmiarze lubaszek i teraz nie wychodzi z ubikacji.
- 282.** Nasmażyłam trzy ⁺rondliy ⁺marmulady ⁺**z wyngirek**. I tò ⁺wielgiy rondliy!
Nasmażyłam trzy rondle marmolady z węgieriek. I to wielkie rondle!
- 283.** Dobre by były te ⁺**ryngłoty**, ⁺jyno nie ⁺kcom z nich ⁺wyłajzić ⁺pestki.
Dobre byłyby renklody, ale trudno z nich wydobyć pestkę.
- 284.** Nasze ⁺**kóbylochy** posadżõne za bliskò ⁺ściyżki i ⁺kto idziy, tyn skubniy. Dlò nos ⁺niywielò łòstaniy.
Nasze kobylochy są posadzone za blisko ścieżki i kto idzie, ten zerwie. Niewiele dla nas zostanie.
■ Od red. (D.R.): Zapewne *kóbylocha* to *lowanka* – odmiana śliw o jajowatych, dużych owocach.
- 285.** ⁺Gruszki ⁺dòwitki rosnom ⁺na ugorze, a ⁺**luboski** ⁺na miedzy.
Dzikie gruszki rosną na ugorze, a śliwki lubaszkki na miedzy.

Gruszki

- 286.** A tam! Takiy ⁺**gruszki**! ⁺Mecyjy za grajcor.
Co tam! Takie gruszki! Przysmak za grosze, czyli nie taki znów specjał.
- 287.** ⁺Przyniesłam ci pełny ⁺pudòłek ⁺**gruszek**.
Przyniosłam ci pełen podołek gruszek.
■ *Pudòłek* – wgłębienie tworzące się z przodu w spódnicy, w sukni lub w fartuchu przy uniesieniu ich brzegów lub przy siadaniu.
- 288.** Pòd drzewym ⁺lieży ⁺**kamyczek** jak błota, a ⁺łosy krõnzom jak ⁺łò-szalałe.
Pod drzewami leżą gruszki kamyczki, a wokół krążą osy jak szalone.
- 289.** U Mischczoka tegò roku ⁺**ulioszek** jak błota. Może se nom ⁺kożom nazbiyrać ⁺do suszynia.
U Mischczaków (sąsiadów) obficie tego roku obrodziły gruszki *uliaszki*. Poprosimy, to może pozwolą nam zebrać sobie trochę do ususzenia.

■ *Ulioszki* to gruszki typowe dla Rogów. Przypuszczalnie miał ich dużo w sadzie kiedyś gospodarz Uliasz (nazwisko najczęściej występujące w Rogach) i stąd nazwa. Gruszki te mają niezbyt duże owoce.

- 290.** Że tyż ci ⁺gymby niy wykrynci, tak ⁺pyndzlujysz te ⁺**dówitki**!
Że też ci buzi nie wykręci, tak zjadasz ze smakiem te gruszki dawitki (cierpkie, duszące gruszki)!

Insze owoce, grzyby. Inne owoce, grzyby

- 291.** Te ⁺**jagody**, coś mi ⁺przyniesła, to ⁺chróbaczne.
Te dzikie czereśnie, które mi przyniosłaś, są robaczywe.
- 292.** Niy ⁺kozała se jym narwać ⁺**jagód**, to ji ⁺na despek zepchali ⁺toczki
⁺dó rzyki.
Nie powoliła im narwać sobie dzikich czereśni, to jej na złość zrzucili taczki do rzeki.
- 293.** Nie jydz ⁺chróbacznych ⁺**jagód**, bô ciy bedziy ⁺boleł ⁺brzuch.
Nie jedz robaczywych czereśni, bo będzie cię bolał brzuch.
- 294.** ⁺Wezne ⁺drabine i pójde na ⁺**jagody**.
Wezmę drabinę i pójdę nazrywać dzikich czereśni.
■ Czereśnie i polne czereśnie – *trześnie*; w Rogach nazywa się jagodami.
- 295.** Dópiyro ⁺złoz ⁺**z trzóske**. Aliy siy ⁺łojod tych ⁺jagód!
Dopiero teraz zszedł z dzikiej czereśni. Ale się tych dzikich czereśni najadł!
- 296.** Całe ⁺kunorki ⁺łobsmuszóne ⁺dó izna z ⁺**czereśni**. ⁺Fto tó zrobił?
Całe gałązki czereśni oberwane do ostatniego owocu. Kto to zrobił?
- 297.** Spuść mi ⁺kunorek ⁺**z czereśniami**.
Rzuc mi na dół gałązkę z czereśniami.
- 298.** Nazbiyrom se ⁺**torek** i zrobie winò.
Nazbieram owoców tarniny i zrobię wino.
- 299.** ⁺**Wiyprzyny** już ⁺dójrzałe i takie słodkiy!
Dziki agrest już dojrzały i bardzo słodki.
- 300.** ⁺Łoszeliyntałam siy tak po tym ⁺lesiy, ali ⁺**grzybów** ⁺fto wiy wielo
ni mom.
Nachodziłam się po tym lesie, ale grzybów to dużo nie mam.
- 301.** ⁺Nazbiyrałam ⁺kópiaty ⁺kosz ⁺**kózoków**.
Nazbierałam pełen kosz kozłarzy.
- 302.** Jo mu ⁺przyniósł ⁺kosz ⁺**grzybów**, a tyn wyjechał na mniy z mordom, że ⁺pułowa ⁺**chróbaczne**.

Przyniosłem mu kosz grzybów, zamiast podziękować, nakrzyczał na mnie, że połowa jest robaczywych.

303. ⁺Przywlekły my ⁺z lasu dwa ⁺kosze ⁺**pòdpinek**.

Przytargaliśmy z lasu dwa kosze opieniek.

304. Każdy ⁺dziyń ⁺ranò loto dò Dròzdowych Krzaków na ⁺**pòdpinki**.

Każdego dnia rano chodzi do Drozdowych Krzaków na opieńki.

305. Jak ⁺uślypła ⁺pore ⁺**pòdpinek** ⁺w putoku, tak jom tam diabli ponieśli, a potym siy grubo ⁺trebla ni mogła ⁺wysmórykać, jynò siy ⁺darła ⁺na cały pysk, żeby ji kto ⁺pumóg.

Zobaczyła kilka opieniek w głębokim, leśnym potoku i tam ją lichy poniosło, a potem z powodu tuszy nie mogła się stamtąd wydostać. Wrzeszczała więc głośno, wzywając pomocy.

Dròbiozgi siy sadzi bliskò chałpy. Warzywa

306. Każdego roku sadze jakiy ⁺jyno ⁺**jarzyny** (warzywa).

Co roku sadzę dużo różnorakich jarzyn (warzyw).

307. ⁺Łokulotniy z tom ⁺**pichotom**, bò ⁺dò wiesny ⁺brakniy.

Oszczędnie z fasolą, bo jej do wiosny zabraknie.

308. ⁺Nojpiysze ⁺wymłócimy ⁺**haczoskom pichote**, bò ji jest ⁺nojmnni, jyno dwa ⁺snopki.

Najpierw wymłócimy fasolę haczowską (czerwona), bo jest jej najmniej – dwa snopki.

309. ⁺Dzik wpod ⁺**dò zimnioków** i nie dósć, że ⁺wyjód ⁺**bandury**, tò jeszcze narobił ⁺halaburdy ⁺na polu.

Dzik wpadł na pole ziemniaczane, wyżał sporo ziemniaków, przy tym narobił szkód – wymieszał ziemię z rosnącymi chwastami i łętami.

310. ⁺Dzieftóry (⁺dzieniyftóry) ⁺**zimniok** siy już trafio ⁺zgnity ⁺w piywnicy.

Trafiają się już zgniłe ziemniaki w piwinicy.

311. Napakuj se tych ⁺**zimnioków** ⁺dò wora, ⁺wielò ⁺jynò ⁺wlejiy.

Nasyp sobie pełen wór ziemniaków, ile tylko się zmieści.

312. Pò świynty Teresy bedzimy ⁺**kopać bandury**.

Po dniu świętej Teresy (3 października) rozpoczniemy wykopki ziemniaków.

313. ⁺Podłe ⁺**zimnioki** tegò roku, som ⁺czmyr.

Ziemniaki w tym roku źle obrodziły, są w większości małe, drobne.

314. Dziś świenty ⁺Jon, spróbuje podebrać ⁺**amaryki**.

Dziś świętego Jana, spróbuję podebrać wczesne ziemniaki (amerykany).

315. Bedziy tych **amaryków** ze ⁺szytry ⁺rzyndy.

Wczesnych ziemniaków będzie ze cztery rzędy.

316. ⁺Przebiyrom ⁺zimnioki, żeby ⁺nawybiyać **sadzynioków**.

Przebieram ziemniaki, żeby nawybierać sadzeniaków.

317. Już my ⁺nałóbiryrały ⁺pake **sadzynioków** ⁺na sadzyniy. Prawiy każdy trza było ⁺łóbdziyać ⁺z kłów.

Naobieraliśmy cały wóz ziemniaków do posadzenia. Większość z nich miała duże odrosty, które trzeba było pousuwać.

318. Jak wyjdziy ⁺w poliy choć we czworó, tó w imiy łojca ⁺wydrzymy **były** ⁺przed kópaniy **zimnioków**.

Jeżeli uda się nam we czworo wyjść w pole, to szybko powyrywamy ziemniaczane łęty, zanim zaczniemy wykopki.

319. **Buroki**: sadzić, ⁺łókópować, ⁺przedziyać, ⁺pódgarnywać, ⁺skrobać. Buraki: okopywać, przerywać, podsypywać, oczyszczać z ziemi.

320. Ledwó ⁺z biydom ⁺żem skóńczyła ⁺przedziyać **buroki**, bo tak mie ⁺pliecy ⁺rózbólały.

Tak mnie rozbołały plecy, że ledwie udało mi się skończyć przerywanie buraków.

321. Powiy ci, że Franek zebroł troche tegó ⁺bakónu, cò pósadził przy **burokach**.

Powiem ci, że Franek zebrał trochę tytoniu, który posadził obok buraków.

322. Nabrałam se pełny ⁺kosz **karpieli** i liedwo z biydom ⁺wygrómylałam siy z ty ⁺piwnicy.

Nałożyłam pełny kosz brukwi i ledwie wydostałam się z piwnicy.

323. Tak ⁺es nadziubdziała tegó **bobu** (**grochu**) ⁺po zimniokach ⁺na poprzyk, że teroz bedziy my trzy dni wybiyać w jysiyni.

Tak gęsto obok siebie nasadziłaś bobu (grochu) w poprzek rzędów ziemniaczanych, że ze trzy dni nam zejdzie jesienią z jego wrywaniem (wyrzynaniem sierpem).

324. Nakóp **krzónu** dó **kiszynia** **ługórków**.

Nakop chrzanu do kwaszenia ogórków.

325. **Marchew** tegó roku mom ⁺ladaczom.

Marchew w tym roku bardzo mało udana / nie obrodziła.

326. Kóło ⁺Zielny trza wybrać **cebuly**, a na reszcie ⁺jarzyn (**marchew**, **piytruszka**, **buroki ćwikowe**, **czosnek**) przyjdziy jeszcze czas.

Około Matki Boskiej Zielnej (15 sierpnia) trzeba wybrać cebulę, a na resztę jarzyn (marchew, pietruszkę, buraki ćwikłowe, czosnek) jeszcze przyjdzie czas.

- 327.** *Dziyciska, nazbiyrejciy taki ładny ***kapuśnicy** *na ugrodziy, same listki, to *ugótuje *zupy.
Dzieci, nazrywajcie w ogrodzie listków szczawiu, to ugotuję zupę.
- 328.** *Natargejciy dzieciska *na grzyndach ***kopru** *dó zupy.
Narwijcie dzieci na grządkach kopru na zupę.
- 329.** *Łószypląm siy *przy łóberaniu ***grochu**.
Natrudziłam się przy obieraniu grochu.
- 330.** *Lieć pó ***cybuchy**, jyno *tam i nazod!
Biegnij szybko po szczypior!
- 331.** *Wyjorzył *rówerym ***w pókrzywy**.
[Ekspresywnie] Wpadł rowerem w pokrzywy.

Zboża i rozmaite trowy. Zboża i trawy

- 332.** ***Zboże** już *źrałe.
Zboże dojrzało.
- 333.** *Wytyroł wszystkó ***zboże**, żeby *póspłócać Józkowe *dugi.
Wyprzedał całe zboże, jakie tylko miał, żeby spłacić długi za Józka.
- 334.** *Grod *wymasakrowoł ***zboża** *zaporzond.
Grad zniszczył całe polacie zbóż.
- 335.** *Zaliyngły siy nom *wołczki ***w zbożu**.
Zalęgły się wołki zbożowe w zapasach zboża (złożonym zbożu).
- 336.** ***Zboże** *bars *podle ty *wiosny.
Zboże jest bardzo słabe tej wiosny.
- 337.** ***Pszenica** dosyc *bojka (*na dworcu dziś dosyc bojka pogoda).
Pszenica dość urodzajna (na zewnątrz dziś dość łagodna pogoda).
- 338.** *Dó pomsty *kónkolu we waszy ***pszenicy**.
Bardzo dużo kąkolu rośnie w waszej pszenicy.
- 339.** Nasypie ci ***pszenicy** *dó worków tylò, wielò trza ***wysioć** na tyn kawołek.
Nasypię do worków tyle pszenicy, ile zwyczajowo wysiewa się na takim kawółku.
- 340.** Cały *tydzień mi *zeszoł *na wydziyraniu *łósetu z ***pszenicy**.
Cały tydzień mi zszedł na plewieniu ostu z pszenicy.
- 341.** *Płynio ***pszenica** tegò roku, a i ***łowiys** niy *nójgorszy.
Urodzajna pszenica tego roku, a i owies nie najgorszy.
- 342.** *Łóbeszłam ci pola, bez Cholwark *jaż do iwanickiego putoka i przyszłam *bars *strópiòno; naszo ***pszenica** *wdurś pówałòno,

⁺jynczmiyń ⁺ladaczy, malutki, niy będzie wielo co ⁺kosom ⁺uchycić,
⁺żyto jako takiy, aliy tego roku niy bedziy ⁺fto wiy jaki pociechy ⁺z
 pola. Cały ⁺czyrwiyc była ⁺plucha i ⁺ziomb.

Obeszłam pola, przez Folwark aż do iwonickiego potoku i przyszłam
 bardzo zmartwiona; cała nasza pszenica jest wyłożona, jęczmień
 byle jaki, malutki, nie będzie jak kosą uchwycić, żyto jako takie, ale
 w tym roku nie będzie żadnej pociechy z pola. Cały czerwiec padało
 i było zimno.

☐ Cholwark – folwark, przysiółek w Rogach.

343. ⁺Poszoł ⁺widziyć, czy ⁺schodzi ⁺żyto.

Poszedł zobaczyć, czy wschodzi żyto.

344. ⁺Dziekiyndy puszczo siy ⁺trowa w ⁺burokach.

Gdzieniegdzie rosną chwasty w burakach.

345. ⁺Jutro ⁺bede siyk ⁺trowe.

Jutro będę kosił trawę (na siano).

346. ⁺Roz boski! Nima kogò ⁺najõńć ⁺dò siyczynia ⁺trowy. – Ano nima!
 Skaranie boskie! Nie ma kogo wynająć do koszenia trawy. – Ano,
 nie ma!

347. Jasiu, to ty żeś wygnoł moiy ⁺krowy ⁺z koniczu? Ażebyś za to ⁺wielgi
 uròs!

Jasiu, to ty wypędziłeś moje krowy z koniczyny? Ażebyś wielki
 urósł!

348. Tyn ⁺zogòn ⁺kòniczu spòd gòry ⁺lòstawimy ⁺na polki.

Ten dolny [tak!] zagon koniczyny zostawimy na nasiona.

349. ⁺Z wiesny ⁺konicz był taki ⁺podły, aliy siy dosyć ⁺powziõn.

Wiosną koniczyna była słaba, ale teraz dość dobrze rośnie.

350. Jòzkowe ⁺krowy ⁺stałabały mi ⁺kònicz.

Krowy Józka stratowały moją koniczynę.

351. ⁺Tantegòroczniy ⁺ziorka trza już konieczniy spòżytkować, żeby siy
⁺wołczki niy ⁺zalyngły.

Zeszłoroczne ziarno trzeba koniecznie zużyć, żeby się wołki zbożowe
 nie zaległy.

352. ⁺Pumòż mi nasypać ⁺ziornek ⁺dò worów.

Pomóż mi nasypać ziarna do worków.

353. Taki ⁺lieki tyn worek, tyś tam pewniy ⁺plów nasypoł, a niy
⁺ziornek.

Taki lekki ten worek, nasypałeś tam pewnie plew, a nie ziarna.

Kwiatki wiyśniane. Kwiaty

354. †Kwiatki †we flakóniy już †zwyndły.

Kwiatki w wazonie już zwiędły.

355. Gódajóm, że †kluczyków trza nasuszyć, bò dobre †na zime †na herbate na kaszel.

Mówią, że dobrze wysuszyć kwiaty
pierzwsnków na zime, na herbatę
na kaszel.

356. Cosi ta †kalia †kamleij. Abò jom
za dużò †pòdliywosz, abò jom
†chròboki gryzom. W tych dwóch
inszych †wazònkach som dòrodniy.
Ta doniczkowa kalia coś marnieje.
Jest albo przelana wodą, albo ma
jakies szkodniki. W dwóch pozosta-
łych doniczkach są dorodne kwiaty.

357. †Przyniesłam se †szczepek †smy-
czki łód Bròni.

Przyniosłam sobie odnózkę zielistki
od Broni.

358. †Pòdłoszczyki już wystawiają siwe
†łebki, †idziy ku wieśniy.

Przylaszczki już wychylają z ziemi
ciemnoniebieskie pąki, a więc wiosna tuż, tuż.

359. †Ksiynże portki różniy kwitnom na †siwò, †różowò, †filòtowò.

Miodunka wybarwia się na kilka kolorów: niebieski, różowy, fioletowy.

360. †Grezyntyńy tegò roku dosyć taniy.

Chryzantemy w tym roku są dość tanie.

361. †Paniynek †w pszenicy jaż †czerwònò.

Jest aż czerwono od wielu maków w pszenicy.

362. Wszystkò w ty waszy †pszenicy kwitniy: †paniynki, †bławatki, i co
jynò jeszcze. Pewnie niy przyskano.

Cały łan pszeniczny porośnięty makami i chabrami. Pewnie nie był
zrobiony oprysk na chwasty.

363. Powiym ci Maryś, że bars mi siy pudòbajom te żółte †lilijki w twojim
†ugródku.

Powiem ci Marysiu, że bardzo mi się podobają te żółte lilie w twoim
ogródku.

Kwiatki, U.S.

Pódloszczyki, A.G.

Lilijki, D.R.

- 364.** Tak mi jakosi ⁺przez zime ⁺skamłoł tyn ⁺**łólyjander**.
Przez zimę zmarniał mój oleander.
- 365.** ⁺**Żywóródka** tako ⁺wielgo, że siy przewróciła ⁺z wazónkiym.
Żyworódka tak wyrosła, że przewróciła się wraz z doniczką.
- 366.** ⁺Stuk mi siy ⁺wazónek z ⁺**prymulkom**.
Rozbiła mi się doniczka z pelargonią.
- 367.** Zaroz ci zrobie ⁺harbaty z ⁺**cyntóri**, to ciy ⁺brzuch przestaniy bolyć.
Zaparzę ci herbaty z centurii, ona ci ulży w bólu brzucha.
■ *Cyntoryja – centuria pospolita, centuria zwyczajna, tysiącznik*; roślina,
z której napar jest skuteczny w zaburzeniach pracy żołądka.

Świat bez kółorów by był nijaki. Kolory

- 368.** Pan Bóg świat stworzył na różne ⁺**kółory**, żeby było piykniy na tym świecie.
Pan Bóg stworzył świat z różnymi kolorami, żeby było pięknie na świecie.
- 369.** U mniy rośniy i ⁺**filòtówy** i ⁺**bioły** bez.
W moim ogrodzie rośnie fioletowy i biały bez.
- 370.** Tyn ⁺**bury** ⁺szweder siy som łód siebie ⁺różlajzi.
Ten brązowy sweter jest całkowicie znoszony, prawie się rozpada.

- 371.** Te **⁺bure** **⁺**portki już dosyć **⁺**przytyrpane, trza ich **⁺**łóbrócić **⁺**na powszedniy.
Te brązowe spodnie są już dość zniszczone, trzeba je przeznaczyć do noszenia na co dzień.
- 372.** Józia mi uszyła **⁺nibieskom** (**⁺siwom**) **⁺**zõpaske ze stary **⁺**spódnicy.
Józia mi uszyła niebieski (ciemnoniebieski) fartuch z mojej starej spódnicy.
- 373.** Za **⁺bars** **⁺**wietko ta **⁺**materia **⁺**na spódnice – wezne se lepi tom **⁺ziy-lónóm**.
Za bardzo wiotki ten materiał na spódnice – wezmę sobie lepiej ten zielony.
- 374.** Ładniy ci w tym **⁺zgnitôziylónym** **⁺**płaszczu.
Ładnie ci w tym płaszczu w kolorze zgniłozielonym.
- 375.** Nie **⁺**kce nic godać Brõnce, aliy mi siy niy pudobo, jak se **⁺**põbiyliła **⁺**izbe **⁺**na **biskupió**.
Nie chcę nic mówić Bronce, ale ten ciemnofioletowy kolor, na jaki pomalowała pokój, nie podoba mi się.
- 376.** Jak **⁺**puziryom **⁺**bez łoknò, tò widze jednóm **⁺biel** na **⁺**fosiy. A tò tyłò **⁺**taliyrzyków narosło i zakwitło!
Z okna mam piękny widok na ukwiecony na biało rów przy poboczcu drogi (na fosę). To tak obficie zakwitły białe dzikie margaretki.
- 377.** **⁺**Za łoknami **⁺biołò**. Aliy **⁺**dówaliłò **⁺**śniegu.
Za oknami biało. Obficie sypnęło śniegiem.
- 378.** **⁺**Stryk nom przysłali **⁺**zdjyńciy z **⁺**Amaryki, z tom fabrykom cò w ni robiom. Jedyn na tym zdjyńciu **⁺czorny** jak smoła. Tò Murzyn.
Stryj przysłał zdjęcie z Ameryki z grupą kolegów z fabryki, gdzie pracuje. Jeden na tym zdjęciu jest czarny jak smoła. To Murzyn.
- 379.** Różròbiłam se wopnò na ściany dò **⁺**drugu izby. Miało być **⁺różowe**, a wyszło **⁺buròczkowe**.
Przygotowałam wapno do bielenia ścian w pokoju. Miał być różowy kolor, a wyszedł buraczkowy.
- 380.** Kupiłam se materioł **⁺**na sukiynke w **⁺zarajtane** wzorki.
Kupiłam sobie bardzo wzorzysty i wielokolorowy materiał na sukienkę.
- 381.** **⁺Ciyliesne** **⁺**meszty pasujom prawiy dò każdy **⁺**spódnicy i **⁺**sukiynki.
Jasnobrązowe czółenka pasują do prawie każdej spódnicy i sukienki.
- 382.** Do ty marszczony **⁺**sukiynki w **⁺**taliyrzyki, tò se **⁺**łobuj te **⁺biołe** **⁺**bóty bez piynty.
Do marszczonej sukni w margaretki nałóż białe sandały.

383. Tak bym ⁺kciała mieć ⁺**krasom** ⁺sukiynke abo ⁺kwióciatom, abo ⁺króciatom, mogła by być tyż ⁺pasiasto.

Marzy mi się różnokolorowa sukienka, wszystko jedno czy w kwiaty, czy w kratę, czy w paski.

Cosi na świecie jest wielgiy, a cosi małe, a to ukróngle, a to kanciaste. Kształty i wielkości

384. – Mocyj dużo jabłek tegò roku? – ⁺Ajyno, dużo i jeszcze dò tegò jakiy dobre i ⁺**wielgiy**!

Macie dużo jabłek w tym roku? A jakże, a do tego bardzo smaczne i duże!

385. ⁺Ojocyj! Aliy ⁺**wiylgiego** bałwana żeś ⁺uliepił.

O jejku, niesamowite, jakiego dużego bałwana ulepiłeś.

386. Przy ⁺sukiynce lubie ⁺**jajówaty** ⁺dekòld, a rynkowy ⁺baniate.

Lubię podłużny, owalny (jajowaty) dekold w sukni, a rękawy bufiaste.

387. Te ⁺**pòdugówate** ⁺jabka, tò dobre, słodkiy.

Te podłużne jabłka są smaczne, słodkawe.

388. Babka ⁺piekom ⁺bułki takiy ⁺barzi (*r i z* oddzielnie) ⁺**pòdugówate**.

Babcia piecze podłużne bułeczki.

389. Jakisi za bars ⁺**splaszczòny** tyn twój ⁺kapelusz.

Zbyt płaski jest twój kapelusz.

390. O, jaki fajny ⁺**plaskaty** ⁺kamyń, dobry dò puszczenia kaczek ⁺na rzyce.

Ten kamień idealny, płaski, w sam raz do puszczenia kaczek na rzece.

391. Jak złapie ⁺**kancioka**, tò ci łeb różpieprze.

Jak chwycę kawał kanciastego kija, to ci głowę rozwałę.

392. ⁺Dej mi tyn ⁺**kóńczysty** ⁺nóż.

Podaj mi ten spiczasty nóż.

393. Igły som ⁺w drugi izbiy na ⁺**graniastym** stoliy.

Igły są w drugim pokoju, na kwadratowym stole.

394. Taki jakisi ⁺**niykształtny** tyn ⁺gorczek i za ⁺wielgi i za wysoki.

Ten niekształtny garnek jest za duży i za wysoki.

II. Na gòspòdarce. W gospodarstwie

- 395.** Jak tò [†]na gòspòdarce – roz [†]liepi, roz [†]gorzy, [†]zalieży jaki rok.
Jak to na gospodarstwie – raz lepiej, raz gorzej, zależy, jaki jest rok.
- 396.** [†]Pòlaszujy całymi dniami [†]pò polach.
Błąka się całymi dniami po polach.
- 397.** [†]Przytyrpoł siy [†]przez wiesne, całymi dniami za tym [†]kòniym, pò ludzkich [†]polach, żeby [†]przyszpować pore groszy.
Przepracował się w czasie wiosny, bo całe dnie zarabiał koniem u innych gospodarzy, aby zaoszczędzić trochę pieniędzy.
- 398.** Pójde [†]na poliy łòbrobić [†]końce [†]na zimniokach.
Pójdę w pole poprawić rzędy ziemniaków na końcach (tam, gdzie się nie dało się wejść z koniem).
- 399.** Pyszne, żeby siy takiy [†]na kamyczku ròdziłò.
Pyszne, oby było pod dostatkiem i oby był zawsze urodzaj.
- 400.** Trzeci rok idziy, jak takiy [†]piykne [†]poliy [†]lieży łòdłogiym, [†]jaż żol.
Żał, że tak urodzajne pole już trzeci rok leży odłogiem.
- 401.** [†]Dziyciska, tu mociy pò [†]krómce [†]chlieba i idźciy na [†]pszeniczniskò ([†]łòwsiskò, [†]żytniskò, [†]jynczmiyskò) i piykniy pozbiyrejciy [†]kłòska dò ty [†]płachytki.
Dzieci, naszykowałam wam kanapki, zabierzcie je ze sobą i wyjdźcie w pole na ściernisko (po pszenicy, owsie, życie, jęczmieniu) i dokładnie pozbierajcie pozostałe po żniwach kłosa do tej płachty.
- 402.** [†]Jynczmiyniskò łòstawimy [†]na ugòr, nych se [†]ziymia troche [†]łòdpoczniy.
Pole po jęczmieniu zostawimy na ugór, niech gleba trochę odpocznie.
- 403.** Jak bymy miały sioć [†]pszenice na [†]żytnisku, tò trza bedziy wywiysć troche [†]gnoju.
Gdyby nam przyszło siać pszenicę na polu po życie, trzeba będzie nawieźć obornika.
- 404.** Już [†]tydziyń chodze za Władkiym, żeby nom [†]złoroł [†]łòwsiskò, a łòn mi [†]zajednò pòwtorzo, co jeszcze u kogò mo [†]dò ruboty.
Już około tygodnia proszę Władka, aby zaorał pole po owsie, a on ciągle powtarza, co i u kogo musi wcześniej zrobić.

405. Na **bandurzysku** pōsiyjmy pszenice.
Na polu po ziemniakach zasiejemy pszenicę [taki obowiązywał pło-
dozmian].

406. Na **buroczysku** bedziy rośła lucerna.
Na polu po burakach będzie rośła lucerna.

407. Łostoł za chałpom taki **ciuk** za pszenicom, w som roz na grzyndy
i pōsadze tam drōbiozgi.

Pozostał za domem, obok zasianej pszenicy, mały kawałek pola, to
sobie tam zrobię ogródek warzywny, w którym posadzę warzywa.

☐ *Drōbiozgi* – tutaj: warzywa, jarzyny.

408. Na krótkich **zógónach** sadze buroki i drōbiozgi.
Na niewielkim poletku sadzę buraki i jarzyny.

☐ *Krótkie zógóny* – małe kwadratowe poletka.

409. Kōń wloz miyndzy **rzyndy** i wylamuździł (wyrupotoł) buroki.
Koń wszedł między rzędy buraków i stratował je.

410. Wyprow dziyciska na **grzyndy** pō koper, dō kiszynia ugórków.
Wyślij dzieci na grządki po koper do zakiszenia ogórków.

411. Nagatło na **grzyndach**, co jynō na świeciy, a potym se niy dajy
rady z trowskiym.

Namiesza (nasadzi) na grządkach, co tylko jest na świecie, a potem
nie daje sobie rady z pieleniem trawy.

412. My nigdy niy sadzimy zimnioków pōd pług. Piyrsze baby rozłożom
w **brōzdach**, a potym siy kōniym i płużkiym przykryjy ziymiom.
Nigdy nie sadzimy ziemniaków bezpośrednio przed pługiem. Naj-
pierw kobiety rozkładają je w bruzdach, a potem ziemniaki za
pomocą pługa zostają przykryte ziemią.

413. Jak tō żeś sioł, żeś narobił **mijoków**!

Nierówno posiałeś, gdzieś zostawiłeś nieposiane skrawki.

414. Dziyciska, jazda pō mōtyki dō bōiska i hajda na poliy dō
łókópowania zimnioków!

Dzieci, idźcie po motyki do *boiska* (stodoły pełniącej funkcję budynku
gospodarczego) i zaraz biegnijcie na pole okopywać ziemniaki.

415. Ulijoszko, mociy tu pore joj za tom **rósade** cościy mi dali na wiesne.
Pani Uliaszowa, przyniosłam kilka jaj za rozsądę, którą dała mi pani
na wiosnę.

416. Bez luty nawieźli z lasa trzy fury suszków **na pol**.
W lutym przywieźli z lasu trzy furmanki suchych gałęzi do palenia.

417. Franek przytyrpany tom **budowom**.
Franek jest już bardzo zmęczony pracą na budowie.

- 418.** *Najyny my Jaśka dò ròbienia ***malty**.
Wynajęliśmy Jaśka do robienia zaprawy murarskiej.
- 419.** Żeby ***wywalić** ***gnój** ze *stajni, trza dwojy dò *noszy.
Żeby wyrzucić obornik ze stajni (obory), trzeba dwoje do nosideł na obornik.
- 420.** Podłóncz *ślołf dò pòmpy na ***gnójówke**.
Podłącz gumowy (lub parciany) wąż do pompowania gnojowicy.
- 421.** *Liedwóm *przywliekła *dò chałpy całe ***brzymiy** *łókrowków (*trowy, *kòniczu).
Z trudem doniosłam do domu pełne brzemie naci buraczanej (trawy, koniczyny).
☐ *Brzemie* – porcja zielonki dla krów, zawiązana w płachtę, przenoszona na placach.
- 422.** Teraz *nadre dò *pałatki całe ***brzymiy** liści z *buroków.
Teraz nazrywam do *pałatki* całe naręcze liści buraczanych.
☐ *Pałatka* – płachta z kwadratowego kawałka grubego, mocnego płótna do przenoszenia skoszonych lub zerwanych roślin.
- 423.** Tò musi być baba jak *fura, żeby *przywliyc całom ***płachte** (***pałatke**) *łókrowków.
Trzeba silnej kobiety, która da radę udźwignąć całe brzemie liści buraków zawiązanych w płachtę.

Rubota w polu i zagrodzie. Prace w polu i wokół domu

- 424.** U Frankowy tò i *poliy zapuszczone, i *chołpa zapuszczono. Zaroz widać, że ni ma ***gòspódorza**.
Żona Franka ma pole nieuprawiane i obejście nieuporządkowane. Od razu widać, że brak tu gospodarza.
- 425.** *Pòc nò tu, *pumożesz mi ***załadować na wóz** worki *do młyna.
Choć tutaj do mnie, pomożesz mi załadować na wóz worki ze zbożem do młyna.
- 426.** Jak dostał ***szwòng dò ruboty**, tò wszystko drzewo porznół *dò pòłdnia.
Jak nabrał ochoty do pracy, to wszystkie drewno porznął przez pół dnia.
- 427.** Robiom jak mogom – noszom worki, *mielom zboże, jyno roz na całom ***szychte** jedzom (we młyniy).
Zawzięcie pracują, noszą worki, mielą zboże, tylko raz w ciągu całego dnia pracy jedzą (we młynie).

428. Pójdziemy wy trojy dō Szymkowy na zarobek (***na łódrobek**) *dō maszyny i we *rźniwa, i do kōpaniō, bō łōny dō nos zawsze przychodzm we trojy.

Pójdziemy we troje do Bugnetki (przezvisko mieszańca Rogów) na zarobek (na odpracowanie) przy młócce (żniwach, do kopania), bo oni zawsze do nas przychodzą we troje.

429. Franek zasioł *pszenice, a my we dwie z Ginkom poszły z *mōtykami ***tuc gruzły** na zasionym.

Franek zasiał pszenicę, a ja z Gienką poszłyśmy z motykami w pole, aby roztluc grudy ziemi na zasianym polu.

430. ***Pasę** *krowy pō takich *herpieciach, bō tom piyknijszom *trowe *na stojōnkach *kcymy *zesiyc na *sianō.

Pasę krowy na miedzach, nieuprawianych pochyłościach, brzegach, bo dorodniejszą trawę na uprawianych łąkach i polach planujemy skosić na siano.

431. Tak ***łóbjechoł** ***zimnioki**, że *kōrzyniy na *wyrżchu (r i z czyt. oddzielnie). *Kupa dziada niy *furmon.

Za głęboko odchwaścił konno ziemniaki, tak że korzenie są na wierzchu. Partacz, nie furman z niego.

Rźniwa to naprōwde ciynżko rubota, wielo lecy jest przy sianōkosach. Żniwa, sianokosy

432. Dziś żem *zacznōn ***żniwa**.

Dzisiaj zacząłem żniwa.

433. Jak żem miała dwanościy lot, już mi kozali ***wiōnzać** ***snopki** ***we rźniwa**.

Gdy miałam dwanaście lat, to już wtedy kazali mi wiązać zboże w snopy w czasie żniw.

434. *Kłōska na *pszenicy już takiy zakrzywione, a łō ***rźniwach** ni ma jeszcze mowy, tako *dōbijaczka dō *kōmbajnu jak *fras.

Kłosy pszenicy są już bardzo dojrzałe, a o żniwach nie ma jeszcze co marzyć, bo taka długa kolejka do wypożyczenia kombajnu.

435. Po ***rźniwach** trza bedziy *poszyć *dach na *studolij, Franek narobi ***kiczków**.

Po żniwach trzeba będzie zreperować dach ze specjalnie przygotowanych wiązek słomy, które przygotowuje Franek.

- 436.** We wtorek żem była na zarobek u Franka, ⁺żyny my ⁺siyrmami ⁺żyto, a w piontek mi zaroz łodrobił ⁺koniym, przywióz mi dwie ⁺fury ⁺siana z ⁺łónk łód Iwónicza.

We wtorek poszłam do pracy na zarobek u Franka, żeliśmy sierpami żyto, a w piątek on mi za to koniem przywiózł dwie fury siana z łąk pod Iwoniczem.

- 437.** Hela tò tako sprytno do ⁺kryncynia ⁺puwróseł.

Helena zręcznie skręca pasy do snopków (powróśla).

- 438.** ⁺Posiekły my dwa kawółki ⁺łowska ⁺na pòściółki.

Wykosiliśmy dwa kawałki owsa *na pòściółki*.

☐ *Pòściółka* – porcje skoszonego zboża, wielkości snopa i pozostawione do przesuszzenia.

- 439.** ⁺Łowiys ciynżko wyszuszyc i ⁺tymu siy gò ⁺sieczy ⁺na pòściółki.

Owies trudno schnie, dlatego po odebraniu za kosiarzem układa się do go *na pòściółki*.

☐ Po 1–2 dniach *pòściółki* odwraca się na drugą stronę. Dopiero suche wiąże się w snopy.

- 440.** Synu, ⁺pamiyntej, że ⁺pszenice i ⁺żyto siy zawsze ⁺sieczy na ściane i trza ⁺łodebrać i wionzać w ⁺snopki.

Synu, pamiętaj, że pszenicę i żyto zawsze się kosi na ścianę, a następnie od razu odbiera się oraz wiąże w snopy.

- 441.** ⁺Mom pòdòbaniy, że Zdzisiek nom ⁺wysiuk cały ⁺pukòs ⁺pszenicy. Pònò już z ⁺tydziyń tymu miòł dò ⁺kògosi ⁺godać, że ni mo już ani ⁺zioreczka dlò ⁺kur.

Przypuszczam, że to Zdzisiek wykosił nam cały pokos pszenicy. Podobno już z tydzień temu skarżył się do kogoś, że zabrakło mu ziarna dla kur.

- 442.** ⁺Zboże ⁺siyc ⁺na pukosy (⁺jynczymiń, ⁺łowiys) abò ⁺na ściane (⁺pszenica, ⁺żyto).

Zboże kosić na pokosy (jęczmień, owies) albo na ścianę (pszenica, żyto).

☐ Zboże koszone *na ścianę* trzeba było ręcznie odbierać i wiązać snopy. Zboże koszone *na pokosy* zostawało w polu do przeschnięcia.

- 443.** Trza ⁺usiyc ze trzy ⁺pukosy ⁺pszenicy. Kury ⁺wydzubiom.

Trzeba skosić ze trzy pokosy pszenicy. Kury wydziobią.

- 444.** Pò pòłduniu pudziymy ⁺rozbić pukosy ⁺siana, jutro może przewrócimy i ⁺zgròbiymy.

Po południu rozstrzęsiemy pokosy siana, a jutro może przewrócimy i zgrabimy.

445. Przy [†]jynczminiū jest duŝo ruboty. Trza gŏ [†]zesiyc [†]**na pukosy**, potym te pukosy przewracać, jak juŝ trochę przeschnom, a dŏpiro wtedy [†]wionzacz w [†]snopki [†]puwrŏstami.

Jęczmień wymaga duŝo pracy. Trzeba skosić na pokosy, następnie je obracać na drugą stronę, ŝeby zboŝe przeschnęło, a dopiero potem wiąŝać w snopy powrŏstami.

446. Pošli z rana we dwóch i [†]posiekli pŏł [†]morga [†]jynczmienia [†]**na pukosy**.

We dwóch poszli rano (w pole) i skosili pŏł morga jęczmienia na pokosy.

447. Jo [†]łostała [†]w chałpiy doić [†]krowy, a [†]dziyciska [†]z łojcym [†]**roz-wiŏznujom [†]snopki**, ŝeby [†]pryndzy przeschnęły.

Zostałam w domu, ŝeby wydoić krowy, a dzieci z ojcem poszły roz-wiázywać snopy zboŝa, ŝeby prędzej wyschnęły.

448. Chwała Bogu [†]pszenica [†]ziesiyczono, teraz bedziymy [†]**lalczyć [†]snopki**. Chwała Bogu, pszenica skoszona, teraz będziemy snopy ustawiać w lalki.

■ *Lalczyć snopki, ustawiać w lalki* – formować pionowo snopy po kilkanaście, w kopki, układa się pionowo po dziewięć snopków, dzie-siąty snopek kładzie się na górę jako przykrycie, tzw. *czapkę*.

449. [†]Źyta z tego małego kawałka pola było 13 [†]**pukopków**.

Z tego niewielkiego skrawka pola nakosiliśmy sporo ŝyta. Ustawili-śmy 13 *pŏłkopków*.

■ *Pukopki* – kopki zŝętego zboŝa w polu w celu przesuszenia, układane w formie krŝyŝa u podstawy, kłosami do środka, spiętrzone jedne na drugich w 4–5 warstw, przykrywane od deszczu *czŏpką* z poje-dynczego snopka (średnio 21 snopków). Ze względu na szkodniki zaniechano tego sposobu suszenia zboŝa, zastąpiły je kopki – *lalki*.

■ *Czŏpka* – dwudziesty pierwszy snopek przykrywający ustawione odpowiednio snopki.

450. Kŏłŏ dzisiŏnty pŏjdzimy [†]rózwolać [†]**pukopki**. Pryndzy zboŝe prze-schniŝ i zaroz bedziymy ładować na [†]furę.

Okŏłŏ dziesiátej porozkładamy snopy z pŏłkopków. Prędzej zboŝe przeschnie i załadujemy je na furę.

451. Jak [†]**ziesiekli** zboŝe, to te mniejsze [†]dziyciska szły [†]**zbiyrać [†]kłŏska [†]na ściyrni**, a te wynksze [†]grobały [†]grabiami.

Po wykoszeniu zboŝa małe dzieci wychodziły w pole, aby zbierać pojedyncze kłosy na rŝysku. Te większe dzieci robiły to grabiami.

- 452.** Całom ⁺plachcie ⁺**zgrobków** ze ⁺**ściyrniy** ⁺przywleikłam ⁺ku chałpiy. Przyniosłam do domu w płachcie całe naręcze kłosów zebranych na ściernisku.
- 453.** Dwa dni nom ⁺zyjdzii, żeby zwiónzać ⁺jynczmiyn (⁺łowiys) pówróslami w ⁺snopy ⁺jynczmiynne abò ⁺owsiane. Dwa dni nam zejdzie, żeby związać pasami (*powróslami*) snopy jęczmienia lub owsa.
- 454.** Tom **pszenicznom** ⁺**brode** przy ⁺miedzy jeszcze łostawimy na pore dni, bò ⁺póprzeróstano ⁺trowskiym i ⁺niyźrało. To siy już ⁺siyrpym ⁺wyrźniy.
Ostatni pokos pszenicy przy miedzy zostanie na razie nieskoszony, bo poprzerastał chwastami i trawą, dlatego później dojrzewa. To już sierpem zetniemy.
- 455.** Józia bedziy ⁺w studolii ⁺**układać** ⁺**snopki na** ⁺**wórstwiy**, a tata bedziy pódawoł ⁺z wozu.
Józia będzie układać warstwowo snopy ze zbożem w stodole, a tato będzie podawał je z wozu.
- 456.** ⁺Jantoszka tò ⁺łobrotno dò ⁺zbiyranio ⁺zboża za ⁺**kósiorzym**.
Antonina bardzo sprawnie odbiera zboże za kosiarzem.
- 457.** Helka niby tako ⁺rzutno, aliy za ⁺Hadamym niy nadażo zbiyrać ⁺pszenicy z ⁺**pukosa**, taki z niego ⁺**kosiorz**!
Helena taka obrotna, ale nie nadaża za Adamem odbierać pszenicy z pokosa, taki z niego kosiarz!

Kósiorz, T.D.

458. Trza bedziy Julkowi ⁺pumóc przy ⁺sianiy.

Trzeba będzie Julkowi pomóc przy grabieniu (albo zwózce) siana.

459. Nie wiy ⁺kiyndy ⁺póść ⁺na lónki dō ⁺siana, chyba ⁺bez pola, bō bedziy ⁺bliży jak ⁺za drōgom.

Nie wiem, którēdy będzie bliżej iść na łakę (do prac przy sianie). Myślę, że polnymi drogami będzie bliżej niż drogą wiejską.

460. U Fōlcika wyszło cosi z dziwiyńciorō ludzi i pryndkō ⁺kopiom ⁺siano (kopiom ⁺kōnicz abo ⁺przewracają ⁺pukosy).

U Fōlcika około dziewięciu osób wyszło (w pole) i szybko układają w kopki siano.

☐ Układają w kopki koniczynę lub przewracają pokosy na drugą stronę, aby szybciej przeszło.

461. ⁺Zwijemy siy z tym ⁺kōpiyniym, bō nos ⁺zamroczy.

Uwijajmy się z kopieniem siana, koniczyny, bo nas mrok zastanie.

462. Zaloło nom ⁺kopy (⁺siano, ⁺kōnicz) i znōw siy trza bedziy ⁺lōrobić, żeby te ⁺kopy ⁺pōrōzwolać i ⁺przekopić.

Deszcze przelały, przemoczyły kopy (z sianem, koniczyną) i trzeba się będzie napracować, żeby je porozrzucać i przekopić – dolną i górną część kopy złożyć odwrotnie; górne warstwy na spód, a dolne na górę.

463. Jak tak dali ⁺pugoda bedziy niypewno, tō musimy ⁺pōrōzwolać ⁺kopy z ⁺sianym (⁺kōniczym), żeby ⁺pryndzy wyszło.

Jeżeli pogoda będzie niepewna, to musimy siano (koniczynę) porozkładać na kupki, by prędzej wyszło.

Rógóle, P.Ch.

- 464.** ***Zakopić kope** / ***stróńcić** ***czubki**, żeby przeschrło / ***różwalić** ***sianó**, żeby przeschrło, ***pórozwiązować** ***snopki**, żeby przeschrły.
Zakończyć składanie kopy / strącić czubek kopy, żeby przeschrła / zburzyć kopy i przesuszyc siano, porozwiazywać snopki i przesuszyc zboże.
- 465.** *Chmuro siy, trza wylieciyc na *poliy nakryć ***kopy**.
Chmurzy się, trzeba pobiec na pole nakryć kopy siana.
- 466.** ***Sianó** piykniy przeschrło *na pukosach. Jeszcze przed południem ***skópiry** na ***rógolach**.
Siano pięknie wyschrło na pokosach. Jeszcze przed południem ułożymy je na trójkątnych stelazach do suszenia siana.
☐ **Rógóły** – stelaż z podwójnych trójkątów z poprzeczkami, na których układano kopy siana.
- 467.** Dó ***zwózki** ***siana** (*snopków) to po tych wiyńkszych *górkach *chłopy siy *sprzóngajóm po dwa *kóniy, żeby *kóniom było *liecy.
Podczas zwózki z pola siana (snopków) chłopci użyczają sobie nawzajem koni do pary, aby na górzystym terenie koniom było lżej.

Jak nie cepami, tó zymbatkom. Czymśi wymłócimy. Młocka

- 468.** Dobrze wóm idziy ta ***młocka**? Jakó takó, kóló *suboty skóńczymy.
Dobrze wam idzie młócenie? Dość dobrze, pewnie w sobotę zakończymy.
- 469.** Dużo *póśladu tego roku przy ***młocce**, aliy *kury wszystkó *strocom.
Dużo jest póladu w tym roku przy młocce, ale kury wszystko zjedzą.
☐ **Póślod** – ziarno zbóž gorszego gatunku oddzielone podczas młócenia zboża, używane jako pasza.
- 470.** ***Wymłócity** *cepami pore *snopków *żyta i zawczasu naróbimy *puwróseł dó wióńzania *słómy *przy maszyny.
Zawczasu wymłócimy cepami kilka snopków żyta, a ze słomy będziemy kręcić pasy do zawiązywania wiązek słomy podczas młócenia w młockarni.
- 471.** *Przyniesłam *z pola *piyńć *snopków. Trza bedziy *przytrzeć ***cepami**, bó *kury już ni majóm co jeść.
Przyniosłam z pola pięć snopków pszenicy. Wymłócimy z grubsza cepami, żeby kury miały co jeść.

Żeby zasioć i zebrać, trza piyrsze zymiy przyrychtować. Orka, bronowanie, siew

- 472.** *Sfiksował Helke, że niy wyszła *na poliy póganiać *kònia, jak łon *łoroł.

Skrzyczał Helenę za to, że nie pomogła mu w polu – nie przyszła póganiać konia, podczas gdy on orał.

- 473.** *Łobszed zem *pola i mi siy widzi, że kawółkami *trza bedziy *wyłorać *pszenice (*rzepok, *żyto), bõ *bars *podłe.

Zrobiłem wiosenny obchód upraw i dochodzę do wniosku, że kawałki pszenicy (rzepaku, żyta) trzeba będzie wyorać, bo nie ma szans na dobry plon.

- 474.** Ni ma rady *złorać tegõ *pszeniczniska, bõ *za jednõ *dyszcz i dyszcz. Nie sposób zaorać pole po pszenicy, bo ciągle pada deszcz.

- 475.** Żeby pòrzòndniy *złorać *poliy *pòd zime, trza *zaprzòngnõć dõ *pługa *pore *kòni.

Aby porządnie, głęboko zaorać pole przed zimą, trzeba zaprzęgnąć do pługa parę koni.

- 476.** *Szmat pola *złoroł i przyszoł *dõ chołpy *bars *łochaciany.

Zaorał kawał pola i przyszedł do domu bardzo zmęczony, przepracowany.

- 477.** *Łochandryczyłam Władka, bo mi *pòdłoroł *miedze.

Nakrzyczałam na Władka, bo mi przeorał miedzę.

- 478.** *Pokłod do siy rade zrobić jednym *kòniym.

Płytka orkę po zbiorach można zrobić przy pomocy jednego konia.

- 479.** *Pszenice se tegõ roku *pòsiyjmy *na nówiżniy.

Pszenicę w tym roku zasiejemy na odłogu (na ugorze).

- 480.** *Fukła siy ło tõ, zem *nõjpiyrsze pòjechał *wysprynżynować Julce, potym *dzie jyndzi, a dõpiyro *pòd wieczõr *dõ ni.

Obruszyła się o to, że najpierw pojechałem z kultywatorem na pole Julki, potem gdzie indziej, a dopiero pod wieczór (na końcu) do niej.

- 481.** Dziś *wysprynżujmy *poliy, a jutro bedziymy sadzić *zimnioki.

Dziś uprawiamy pole kultywatorem, a jutro będziemy sadzić ziemniaki.

- 482.** Pòrzòndny *gòspodorz niy *łòstawi nic *na polu, ani jydnegõ *kłòska, ani jydnegõ *zimnioczka. Wszystkõ *zwlicze w jednyn kòniyc *brònom i pòzbiyro.

Porządny gospodarz niczego nie zmarnuje – ani kłosów na ściernisku, ani ziemniaków po zbiorach. Wszystko wybronuje w jednym kierunku, a potem ręcznie pozbiera.

- 483.** Czy to ⁺pò łorce, czy ⁺pò pòkładziy trza ⁺skiby ⁺**zawliyc** ⁺**brònom**.
Zarówno po orce, jak i pò podorywce (spokładaniu pola), trzeba rozbić skiby broną.
- 484.** Musisz dziś ⁺**zawliyc** ⁺**poliy** pod ⁺pszenice, bo piykno ⁺pugoda.
Ładna dziś pogoda, wybronuj więc pole pod zasiew pszenicy.

Na gòspodarce trza wszystko łòpòrzondzić – i chudobe i poliy. Obrządek

- 485.** ⁺Pòkrzòntej siy w ⁺**stajni**, tò potym ⁺by my może poszły do ⁺ujanki.
Pospiesz się z obrządkiem w stajni (oborze), to później pójdziemy do wujenki na pogaduszki.
- 486.** ⁺Wlyj ⁺pòmýjy do ⁺**cebrzyka**, ⁺świniy wszystko wypijom.
Wlej brudną wodę po myciu naczyń do cebrzyka, świnię wszystko wypiją.
- 487.** ⁺Ancyjosz z tegò ⁺kònia, cały ⁺wieczòr tucze ⁺**futerbankom**.
Narowisty ten koń, cały wieczór szamocze się z futerbanką.
☐ *Futerbanka* – drewniana skrzynka na paszę dla konia.
- 488.** ⁺**Kòrytkò dla świń** jest na ⁺tamty siyni.
Korytko dla świń jest z drugiej strony domu.
- 489.** Dòł ⁺kòniowi ⁺**łobrók**, som zjod miche ⁺klòsek z ⁺kapustom i ⁺sy-
rym, ⁺zapiòn ⁺pług i ⁺kolca, ⁺świsnòł ⁺batogiy i pojechał ⁺łorać
⁺pòd Kochanówkom.
Dał koniowi obrok, sam zjadł miskę klusek z kapustą i serem, zapiął
pług i kolca, świsnął batem i pojechał orać pod Kochanówką.
☐ *Kolca* – dwukołowy drewniany wózek do ciągnięcia pługa konnego;
koleśnica.
- 490.** ⁺Mioł żem kawòłek ⁺deszczki, tò żem zrobił nowe ⁺**kòrytò** dlo ⁺świń.
Miałem kawałek deski, to zrobiłem nowe korytko dla świń.
- 491.** ⁺Łochlastałam se całe ⁺łysty tom ⁺**hachliytom** dlo ⁺świń.
Ochlapałam sobie całe łydki tym rzadkim jedzeniem (np. dla świń).
- 492.** Narwij liści ⁺z buroków i zrób ⁺**krajanine** dlo ⁺świń, jynò przykryj,
żeby ⁺kury niy ⁺wydziubały.
Narwij liści z buraków, potnij w sieczkarni i zrób mieszankę dla
świń, tylko przykryj ją czymś, żeby kury nie wydziubały.

Gółymi rynkami nic niy zrobisz. Maszyny i narzędzia do prac polowych

493. Co tò mosz za [†]**kremiesła**, że jak żeś włónczył, to siy zrobił [†]jazgòt na całom wieś.

Co to masz za urządzenia – gdy je włączyłeś, to się zrobił hałas na całą wieś.

☐ *Kremiesła* – ogólnie: urządzenia, narzędzia ułatwiające różne prace.

494. [†]Ni miał rzyndu ramoty jak przyszło naprawić [†]**siyczkarniy**.

Nie miał pojęcia, jak naprawić sieczkarnię.

495. Spod [†]z pówaly, prostò na [†]**siyczkarniy** i złómoł łobiy [†]rynce [†]na prask.

Spadł ze strychu wprost na sieczkarnię i złamał obie ręce.

496. Łód [†]jakiygosi czasu siedzi w [†]szopiy i cosik [†]dubiy przy [†]**siyczkarni**.
Od jakiegoś czasu siedzi w szopie i naprawia sieczkarnię.

497. Pòd wieczòr wyjdziyjmy se [†]łóbojy z [†]kosom [†]łóbsiyc [†]żyto (zboże) pòd [†]**kòsiarke** ([†]**snopówiònzalke**).

Pod wieczór wyjdziemy obydwójce w pole z kosą obkosić żyto (zboże) przed przyjazdem kosiarki (snopowiązałki).

☐ Na małych poletkach trzeba było wykosić zboże dookoła, aby sprzęt zmechanizowany miał pole manewru.

498. Paryłoki nasióły [†]pszenicy cztery [†]kawolce pò trzy ćwierci [†]morga. Jak to wszystko razym [†]łóźraliejy, to wszystkiy [†]sònsiady siy muszom zliczyć do pumocy. Pewniy tyż i Lynik wyjedziy tom swojom [†]**ko-siarkom** na bynzyne, cò jom som zrobił.

Kosiarka wykonana przez ojca autorki, T.D.

Parylakowie posiali pszenicę na czterech kawałkach pola, po czterdzieści dwa ary każdy. Jeżeli wszystko razem dojrzeje, to sąsiedzi pospieszą z pomocą. Z pewnością i Lenik wyjedzie samojedną kosiarką, którą sam wykonał.

499. Jak ciy ⁺przeżegnom ⁺**żarnówkom**, tó se na ⁺dugó zapamiyntosz! Jak ci przyłożę żarnówką (kijem do poruszania kamienia żarnowego), to na długo zapamiętasz.

500. ⁺**Sprynżynówka** dobro przed ⁺sadzyniym ⁺zimnioków. Przed sadzeniem ziemniaków dobrze jest przygotować pole broną sprężynową.

501. Ginek przyjechał nom ⁺**rzyndować** ⁺**z rysulcym**, tó za jednym rozym pórrobi ⁺rzyndy i na ⁺zimnioki i na ⁺buroki.

Eugeniusz przyjechał koniem z zaprzężonym *rysulcem*. To nam za jednym razem wyznaczy rzędy pod zasadzenie ziemniaków i buraków.

■ *Rysulec* – konne narzędzie do wyznaczenia rzędów pod zasadzenia.

502. ⁺Dziekiyndy ⁺zimnioki ⁺**sadzom pód pług**. Gdzieniegdzie (w niektórych miejscowościach) ziemniaki sady się *pód pług*.

503. Tyłó cóm ⁺złoroł jednom ⁺skibe, pòpsuły mi siy ⁺**czepigi** łód ⁺**pługa**. Ledwie wyjechałem w pole, przeorałem jedną skibę i uszkodziłem rączki od pługa.

504. ⁺Cytolił siy całe ⁺półdnia z ⁺**pługiym**, już żem se myślała, że dziś siy niy zabierze dó ⁺łorki.

Majstrował przy pługu całe przedpołudnie. Myślałam, że dzisiaj nie zaorze pola.

505. Wpod jak dziki w te ⁺zimnioki z ⁺**płuzkiym** dó ⁺**pódgarnywanio**, ⁺kón siy spłoszył i w ⁺imynt ⁺wyrupotoł trzy ⁺rzyndy.

Wpadł jak dziki w te ziemniaki z płuzkiem do podgarniania, koń się spłoszył i w jednej chwili zrównał trzy rzędy uprawy.

506. Som partaczysz ⁺bodej jak tyn ⁺**grzøndziyl** i tymu każdego roku mosz kórowod z ⁺pługiem.

Sam klecisz byle jak tę grządziel i dlatego co roku masz z pługiem kłopot.

507. ⁺Ginek zasioł ⁺pszenice, a jo żem całe ⁺półdnia zbiyrała ⁺kamyniy, bo siy tyła nawywłóczyło za ⁺**bronami**.

Gienek zasiał pszenicę, a ja całe pół dnia zbierałam kamienie, które się pojawiły po bronowaniu.

508. ⁺**Cyrkularki** nawet przez całe lato niy chowom z ⁺przedsynia ⁺pód dach, bó co chwila trza cosi przerznónć, jak tó na ⁺góspódarce.

Stołowej piły tarczowej (pilarki stołowej) przez całe lato nie usuwam z podwórza pod zadaszenie, bo co chwilę jej potrzebuję do cięcia drewna – jak to w gospodarstwie.

509. *Naloz zem tyn ***majzel**, leżoł w *trowiy.

Znalazłem ten przecinak, leżał w trawie.

510. *Ciś mi tu ***mótyke**.

Rzuć mi tu motykę.

511. Takom *zakuśkanom ***mótykom** niy zrobisz nic.

Taką sfatygowaną, stępioną motyką nic nie zrobisz.

512. *Tamoj kóło *grabka leży ***łópata**.

Tam koło młodego grabu leży łopata.

513. Za *dźwyrzami *w bôisku stoi ***sztychówka**, przyniysnieś mi tu, bô musze przebrać *foske *za chałpom.

Za drzwiami *w boisku* (część stodoły) stoi szpadel, przynieś mi go tu, bo będę pogłębiał rów za domem.

514. Mój tata ***sztyftówke** se zrobił som. Przywióz z zachodu trochę rupieci i pòskładoł dò kupy.

Mój tata *sztyftówkę* zrobił sobie sam z części przywiezionych gdzieś z Polski.

■ *Sztyftówka* – maszyna do młócki, napędzana korbą.

515. Tyn kawólek *buczyny bedziy w som ros na ***sztyliskò** dò *szufli.

Ten kawałek bukowego drewna jest odpowiedni do zrobienia styliska do łopaty.

516. *Różgmyzoł *rubote przy struganiu ***sztyla** *dò mótyki i przepod *dziesi bez śladu.

Zaczął robić trzonek do motyki i nagle gdzieś się on zapodział, przepadł bez śladu.

517. Jo tyż ni mom inacy łód ciebiy, *kiylorò *dziycisków, *poliy, *chołpa, a pod wieczór ***sztyly**.

Ja wcale nie mam łżej od ciebie, kilkoro dzieci, pole, dom, a wieczorem robię chałupniczo uchwyt do narzędzi.

518. Zrób nowe ***łószczepiskò** dò ***grabi**.

Zrób nowy trzonek (*sztyl*) *do grabi.

519. Ktosi mi w nocy *buchnoł ***grabiy**.

Ktoś mi w nocy ukradł grabie.

520. Takiy grubaśne to ***grabiskò** żeś zrobił, że moji *palce za krótkiy. Wykonałeś zbyt gruby trzonek do grabi, nie mogę go objąć dłonią.

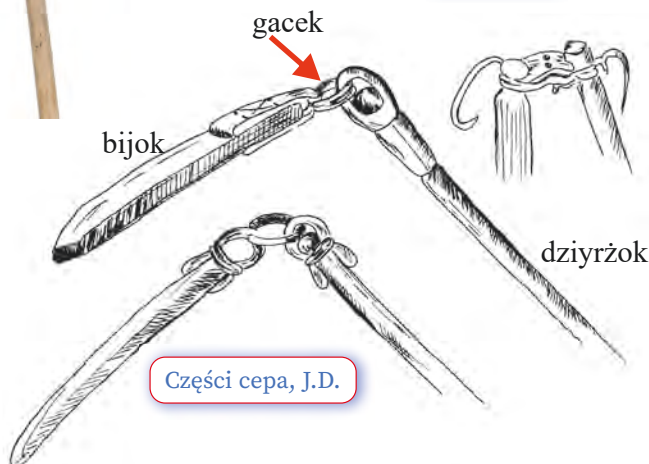
- 521.** Stasiu, choć tu, tó ci *dziadek *pókóże, jak siy robi *cepy. Robi siy ich *wedlii chłopu. ***Dziyrżok** mo być taki dugi jaki *wielgi chłop, cò bedziy niymi *młócił. ***Bijok** trza *zmiyrzać łód ziymi dó *bie-dry. Jedno z drugiy *pówiönzimy *gackiy ze skóry. Stasiu, podejdz, dziadek pokaże ci, jak robi się cep. Miara cepa zależy od wzrostu mężczyzny. Dzierżak ma być taki długi jak wysoki jest mężczyzna, który będzie się nim posługiwał (młócił). Bijak mierzymy od ziemi do biodra. Obydwa elementy łączymy kawałkiem skóry.

Cep, U.S.

Bijok, U.S.

Części cepa, J.D.

522. Co tò za ⁺**wihajster**, klucz czy co?

Cóż to za przyrząd? Może to klucz?

523. Idź do Kazka, łon mo ⁺**bórmasyne**, tò ci na pòczkaniu wywierci te dziury w ⁺deszczkach.

Pòjdź do Kazka, on ma wiertarkę, to na poczekaniu wywierci ci otwory w deskach.

524. Za ⁺fłaszke wódki wycygańi żem stary ⁺**śróbsztok** łód Mietka.

Za butelkę wódki udało mi się wydębić od Mietka stare imadło.

525. ⁺Podej mi ⁺**kuszkę** na ⁺**łósełke**.

Podaj mi pochewkę na kamień do ostrzenia kosy.

526. Póżycz ci ⁺**hybla**, aliy to i ⁺**glancpapiyr** ci bedziy pòtrzebny.

Póżycz ci strug, ale papier ścierny też ci będzie potrzebny.

527. ⁺Rózciong ⁺**sznurlampe** dò ⁺młocki, bò ciy ⁺**szajba** rombniy w łeb, pò łomocku.

Rozwiń kabel z lampą do pracy przy młocce, bo cię koło pasowe uderzy w głowę, po omacku.

528. ⁺Łódlejiysz (⁺pòrózwłóczysz) dzie bòndź ⁺**młotek** abò ⁺**łóbcyngi**, a potym szukosz winnegò.

Rzucisz byle gdzie młotek albo obcęg, a potem szukasz winnego.

529. Nie kładź tak dzie bòndź tych ⁺**łóbcyngów**, bò potym bedziysz ⁺szukoł.

Nie odkładaj byle gdzie obcęgów, bo potem będziesz szukał.

530. Jakom ⁺**waserwogom** żeś to ⁺miyrzoł, jak jo na ⁺łokò widze jakiy tò krzywe!

Cóż za poziomice przykładałeś, przecież od razu widzę krzywiznę.

531. Idź dò ⁺stryka dò ⁺kumòrki, tam stoi ⁺**brus**, tò ⁺**pòtoczysz** ⁺noże.

Idź do stryja do komórki, tam na brusie naostrzysz noże.

☐ *Brus* – kamień na korbę do ostrzenia narzędzi.

532. Póżyzył z pól roku tymu ⁺**kliyszczyki** i niy było rady żeby łodniòs.

Jakem gò ⁺spiyrniczył na funty szterlingi, tò ⁺**kliyszczyki** siy znalazły. Około pól roku temu pożyczyl ode mnie obcęg i nie bardzo miał ochotę oddać. Spuściłem mu porządne lanie i obcęg wrócił do mnie.

☐ *Spiyrniczyć na funty szterlingi* – zwymyślać kogoś, zrugać.

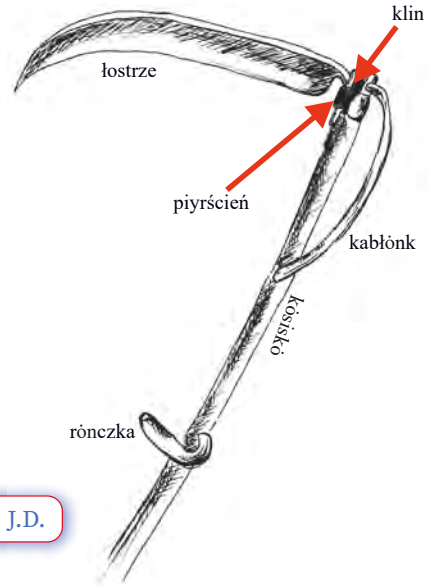
533. Podom ci ⁺**siyrp** na ⁺maszyne, nie wiym, jak ci bedziy liepi – różwiònzywać ⁺puwròsła czy przecinać ⁺siyrypym na ⁺maszyniy.

Podam ci na młockarnię sierp, być może będzie ci lepiej przeżywać na młockarni powróśla, niż je rozwiązywać.

534. ⁺Rózdudroł se ⁺rubote przy ⁺kliypaniu ⁺**limiysz**y i poszoł ⁺dziesi w diabły! Rozgrzebał robotę przy klepaniu lemiesz y i lichò go gdzieś poniosło.

Siyrp, D.R.

Kosa, J.D.

- 535.** *Ciúcmok jedyn! Nie wiy, z czego żyjy! *Wywióz *fure *gnoju i *zapòmniol ***kópocza**.

Niezdara! Nie wie, z czego żyje! Wyjechał z furą obornika w pole i zapomniał zabrać narzędzia do zgarniania obornika z wozu.

■ *Kopocz* – rodzaj zagiętych pod kątem prostym wideł, które służyły do zgarniania obornika z wozu.

- 536.** Jewka tako *ciaparajda (*ciapacha). Niby z *góspódarki, aliy nawet ***kosy** niy umi przytrzymać, a co tu dõpiyrò *godać, żeby *kóniczu *usiekła dlo *krów.

Ewa jest taka trochę nieobrotna, nierozgarnięta, mało sprytna. Niby pochodzi z gospodarstwa, ale nawet kosy nie potrafi uchwycić, a co tu dopiero mówić, żeby nakosiła świeżej koniczyny dla krów.

Jak siy kółka kryncem to i dróga ubywo. Wóz konny i inne środki transportu

- 537.** Straszniy *rywosz tym *kóniym. Jeszcze ***sworzyń** puści i siy ***wóz** rozlieci.

Bardzo nerwowo prowadzisz konia. Jeszcze się wóz rozpadnie.

Jak siy kółka kryncom – zaprzęg konny przed domem Kazimierzy Kopacz, Rogi 153, P.Ch.

eh

538. *Kruca banda! *Aliy *regimyncko *fura!

Ekspresyjnie: Ależ olbrzymia fura!

■ *Fura*: 1.: a) wóz konny do przewozu ciężarów; furmanka; b) ilość towaru mieszcząca się na takim wozie; 2. wielka ilość czegoś.

539. Chodź, trza przykryć *fure *celtom, bõ niy zwałimy *snopków przed *dyszczym.

Chodź, pomóż przykryć wóz plandeką, bo nie rozładujemy snopków przed deszczem.

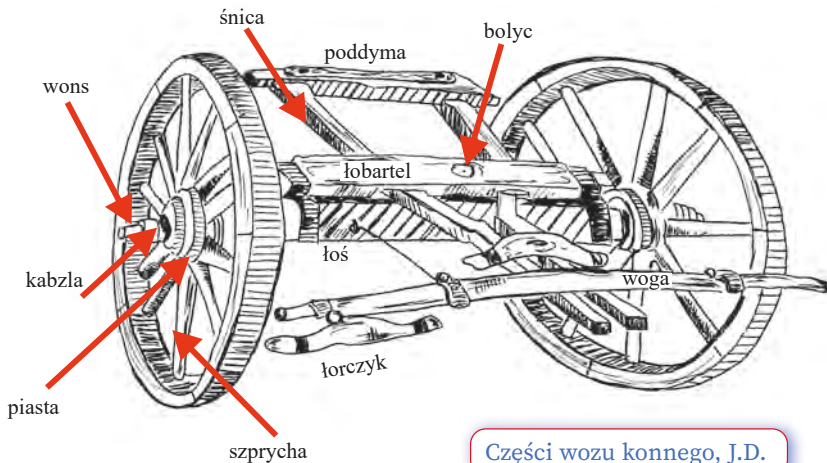
■ *Celta* – płócienne, podgumowane nakrycie na konia, wóz.

■ Od red. (D.R.): Niemieckie *Zelt* ‘namiot’.

540. Naszła jòm *manijo jakosi i *fört zamiato *przedsiny i tak przez cały *tydziyń. A tõ chłopcy *wojżom *fury *ze sianymi tak bedziy *zakiyl niy *zwiejsom wszyskiegõ.

Dopađło ją jakieś natręctwo i codziennie od tygodnia zamiata podwórze. Jest zwózka siana i tak się będzie śmiecić, dopóki chłopcy wszyskiego siana nie zwiozą.

- 541.** Zajechał **†furmankom** na som **†**plac.
Zajechał furmanką do celu.
- 542.** We śróde wszystkiy baby z naszego **†**kónta siy wybiyrajom ze **†**swo-
kiym Wawrzkiym **†furmankom** na **†**burówki na Stasiany.
W śróde wszystkie nasze sąsiadki wybierają się furmanką z wujkiem
Wawrzkiem na czarne jagody (borówki czarne) do miejscowości Sta-
siany.
- 543.** Szoł ta szoł, som niy wiedziół dzie, jaż gò Równiany pód wieczór
†furmankom **†**dó chałpy łódwieżli, bó gò póżnali, że łón z Rogów.
Jak to siy na starość w ty **†**łepetyniy cosi **†**póprzekrynco.
Szedł, pobładził, nie wiedział, gdzie jest, aż ktoś z Równego odwiózł
go furmanką do domu. Tak to czasem na starość bywa, że głowa
szwankuje.

Części wozu konnego, J.D.

- 544.** Na **†zelyźnioku** **†**bars **†**zdyrgo, jak jedziysz po tych **†**burkoczach.
Na wozie bardzo trzęsie, jak jedziysz po tych kamieniach (wybojach).
- 545.** **†**Łókarwynczoł zem siy na tym **†wojziy**, **†**zakiyl przywieżli te **†**na-
wozy.
Długo siedziałem ścierpięty na wozie, zanim dostarczono nawozy
sztuczne.
- 546.** Tom **†terlagom** dalekò niy zajedziysz.
Tym rozklekotanym wozem daleko nie zajedziesz.
- 547.** Całym **†**szwóngiym wjechał **†**dó putoka i tam siy **†wóz** **†**przekópyrtnół.
Rozpędzony wóz zjechał do głębokiego jaru i tam się przewrócił.

Żeleźniok, T.D.

548. Wpakowali my siy ⁺**żelaznym wozym** w ⁺bloćkò pò same ⁺szynkly. Wjechaliśmy żelaznym wozem w takie błoto, że wóz zapadł się po osie.

549. Jak jydziymy ⁺**gumiokiym** po tych polnych drógach, tó przynojmi niy ⁺zdyrgo.

Jak przemieszczamy się wśród polnych dróg wozem na gumowych kołach, to jazda jest przyjemna, wóz się nie trzęsie i nie podskakuje.

550. Na śródku drógi mi siy ⁺**wóz** ⁺rózczerewił.

Na śródku drogi zepsuł mi się wóz.

551. Na tó mosz ⁺**stóske** (⁺**batóg**), żeby ⁺**kónia** ⁺**póganiać**, a niy drzeć siy pò niym.

Po to masz bat, żeby nim konia poganiać, a nie wydzierać się na zwierzę.

552. Jakem jechał z Rógoski Góry, tó z ⁺puwroza łód ⁺**ślejfy** szoł siwy dym. Kiedy jechałem z Rogowskiej Góry, to pod wpływem mocnego hamowania powróż od hamulca dymił.

■ *Ślejfa* – hamulec wozu konnego.

553. Kupił zem se ⁺na targówicy w Dukli ⁺**buksze** dò koła łód wozu, bó staro mi ⁺pynkła.

Zakupiłem na dukielskim targu *bukse*, bo stara się zużyła, pękła.

■ *Buksa* – żelazna tuleja w kole drewnianego wozu, namiastka łożyska.

554. Józek tó wszystko lubi pónad miare, mocne i ⁺wielgiy. I takiy se zrobił ⁺**dubanki**, że wystają dużo pónad ⁺pake.

Józek lubi wykonać wszystko solidnie i ponad miarę. Dłubanki dużo wystają ponad boki wozu.

- ▣ *Dubanki* – kłonicie (dragi) po dwóch stronach wozu, na nich opierają się boczne deski wozu.
- 555.** Jak ty kładzisz te ⁺**burty** ⁺na wóz? Do góry nogami!
Jak zakładasz boczne deski na wóz? Do góry nogami!
- 556.** Niy partacz, w tym ⁺**spodku** ni ma co wymiyniać ⁺deszczek. Trza cały nowy ⁺spodek zrobić.
Wymiana deski w starym, sfatygowanym *spodku* nie ma sensu. Trzeba po prostu wykonać nowy.
- ▣ *Spodek* – dolna część skrzyni wozu konnego, inaczej podłoga.
- 557.** Założ ⁺**gnójnice** dō ⁺wozu. Bedziemy wojzić ⁺gnój na ⁺zimnioki.
Założ niskie deski (*boki*) do wozu (*gnojówki*). Będziemy wywozić obornik pod uprawę ziemniaków.
- 558.** Mój ⁺wóz zem pōskładōł z dwóch starych wozōw. ⁺**Przedniy pōwoj-ziy** łōd inszegō i ⁺**zadniy pōwojziy** łōd inszegō.
Mój wóz zmontowałem z dwóch starych wozów. Przednią część wziąłem z innego i tylną z innego wozu.
- 559.** Na zime trza bedziy rōzebrać ⁺wóz i schować dō ⁺przyczolka. Pewniy bedziy trochē wystawać ⁺**przedniy pōwojziy** aliy tō siy czymśi przyrzuci jakom płachtom.
Na zimę trzeba będzie rozebrać wóz i schować do garażu (szopy). Pewnie będzie trochē wystawać przednia część poza garaż (szopę), więc przykryje się tę część starą plandeką.
- 560.** Jydzimy kopać. Staszek, pōzakładej ⁺**zōtyłki** na ⁺pake.
Szykujemy wóz konny do wykopiek. Stachu, pozakładaj na wóz *zatyłki* (przedni i tylny).
- ▣ *Zōtyłki* – łączą *burty* (*boki*) z przodu i z tyłu.
- 561.** Na ⁺**sfore** (⁺**zwore**) drzewō musi być mocne, zdrowe.
Na rozworę drewno powinno być zdrowe, solidne.
- ▣ *Sfora, zwora* – *rozwora*; drewniany drąg łączący przednią i tylną część wozu konnego.
- 562.** Co tō za ⁺fure żeś przywiōz, dwa ⁺snopki pōnad ⁺**liytry**, nawet ⁺**pa-wonz** by był niypotrzebny!
Za mało snopów załadowałeś na wóz, bo wystają tylko dwie warstwy snopków poza drabiny, nawet *pawąz* byłby niepotrzebny.
- 563.** Jak żem jechał ⁺wozym z pełnymi ⁺**liytrami** z Klōrowca, aliy mie zegnało ⁺pōd gōre.
Jak jechałem z Klarowca wozem załadowanym sianem (zbożem), tak się rozpędziłem z góry na dół, że nie mogłem zahamować.
- ▣ *Klōrowiec* – najwyższa góra w Rogach, przy drodze głównej.

- 564.** Ktosi dobrze wymyślił ⁺wóz. Wszystko na tych samych kołach: ⁺**paka**, ⁺**gnójnice**, ⁺**liytry**. Zależy, co akurat ⁺trza.

Mądry był konstruktor wozu konnego. Na tej samej podstawie umieszcza się pakę (do towarów luzem), *gnojnice* (*gnojówki*) i *liytry*.

■ *Liytry* – drabiny do przewozu siana, zboża ustawione po obu stronach wozu.

- 565.** Złamała mi się ⁺**luśnia** u wozu, dom se rady, wystrugom se nowom i przełoże do ni samò łokuciy łod ty stary, pòłomany.

Złamała mi się luśnia w moim wozie. Poradzę sobie, sam wystrugam z drewna nową i przełożę metalowe okucie, wezmę ze starej, złamanej.

- 566.** Pòchwole siy, zem se kupił cały nowy ⁺kòmpliyt: i ⁺**podkład**, i ⁺**chòmòntò**. Niy było już co naprawiać tegò staregò.

Muszę ci się pochwalić nowym nabytkiem. Kupiłem nowy komplet uprzęży: i podkład, i chomąto. Stary nie nadawał się już do naprawy.

- 567.** Przetar mi siy ⁺**łòbartel** z jedny stròny, pòradze siy ⁺kówòła jak tò naprawić.

Przetarł mi się obartel w moim wozie, poradzę się kowala, jak to naprawić.

■ *Łòbartel* – górna część przodu wozu, w której osadzone są kłonicie; kierownik.

■ Od red.: Na południu Polski obok *obartel* znana jest także nazwa *kołowrót*.

- 568.** Jakm siy ⁺fura ⁺siana przechylała ⁺na krzywizniy, tak jedna ⁺**śnica** poszła.

Kiedy fura z sianem przechylała się na pochyłym polu, złamała się śnica.

- 569.** Byłem u ⁺stòlorza, żeby mi wystrugòł nowom ⁺**pòddyme**, bo ta staro już niy bógato.

Byłem u stolarza, żeby zrobił nową podejmę, bo stara już jest zużyta.

■ *Pòddyma* – łączy śnice w wozie konnym.

- 570.** ⁺Przyrychtuj ⁺wóz na pore ⁺kòni. Powiyś ⁺**woge** dò wozu, bò bedom pòtrzebne dwa ⁺**łòrczyki**.

Przygotuj wóz do zaprzęgu dwukonnego. Przymocuj sztelwagę (*orczycę*), do której dopniemy dwa orczyki.

■ *Łòrczyki* – drewniane, okute drażki, do których zapina się uprzęż konia; orczyki miały też nazwę *waga*.

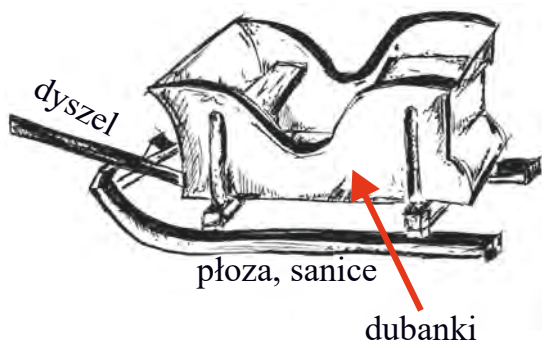

Chòmòntò, D.R.

- 571.** *Zahoczył zem *wozym łó *łodziómek i złómoł zem ***dyszel**.
Zahaczyłem wozem o pień i złamałem dyszel.
☐ *Dyszel* – drąg na przodzie wozu połączony z parą przednich kół (*przedniy pówojziy*), służący do zaprzęgania konia i kierowania pojazdem.
- 572.** Z który stróny ***dyszla** zapinosz *gniadego? Ty *durboku!
Z której strony dyszla zapinasz gniadego do wozu? Ty niezdaro!
- 573.** Jaśku, pożycz mi i dzwonek, i ***karyszki**, bō mój *siwy bedziy wióz *saniai do kōścioła weseliy łód Ziómka.
Janku, pożycz mi dzwonek oraz ozdoby ze wstążek i pomponów. Chcę przystroić kantar mojego siwego konia. Będę powoził nim sanie z parą młodych z rodziny Ziomków do ślubu, do kościoła.
- 574.** Zaprzógnij *źróbka ***dó gnotek**, trza gō troche przegnać, bō *ban-tujy *w stajni.
Zaprzęgnij źrebaka do sań (*gnatek*), bo jest bardzo niespokojny w stajni, rozpiera go energia.
☐ Para *gnatek*, w tym jedna z dyszlem, stanowiły podstawę pod sanie konne; na nich opiera się górna część sań.
☐ *Gnótki* – krótkie sanie robocze.
- 575.** Jak jedziyesz z Rógoski Góry ***gnótkami**,
tō musisz *pōrzóndniy *raszkiytłować.
Gdy jedziesz z Rogowskiej Góry saniami, to musisz porządnie hamować (stawać na jednej płozie i dociskać nożny hamulec).
- 576.** Wywliycz *z boiska ***saniy kumóterki**,
bō tō już *teroz bedziy prowadziwo zima. ***Gnótki** już tyż *trza *pōrychto-wać.
Wyciągnij z *boiska* sanie kumoterki, bo to już teraz będzie prawdziwa zima. Sanie *gnotki* już też trzeba przygotować.
☐ *Saniy kumóterki* – niewielkie sanie dwuosobowe.
■ Od red.: W gwarach śląskich i Małopolski południowej *kumotra* ‘matka chrzestna dla rodziców dziecka’, a *kumoter* to ‘ojciec chrzestny’.

Gnótki, D.R.

Sanie kumoterki, J.D.

577. Dzie idziecie Ignacy? Dó ⁺stólorza, ⁺nieśe drewnó na nowe ⁺**klónice**.
Dokąd idziesz Ignacy? Do stolarza, niosę kawałki drewna na nowe klónice.

☐ *Klónice* – części wozu konnego do przytrzymywania *burt*, *drabin*, *gnojnic/gnojówek*, w formie kwadratowego drążka.

578. Jak em ⁺piyrdyknół za niym ⁺**klónicom**, tó dar ⁺do chałupy jak sto diabłów!

Jak rzuciłem w jego stronę klónicą, to uciekał do domu aż się kurzyło!

579. ⁺Przyiwanił mu ⁺**klónicom**.

Przyłożył mu klónicą.

580. Mom wszystkó pód rynkom, żeby ⁺łokuć ⁺kónia na zime: ⁺pódkowy, ⁺**łócyly** i ⁺**ufnoly**. Łócyly już pówkryncane dó ramion ⁺podków, jyno teraz bedziymy ⁺kónia kuć.

Mam przygotowane potrzebne części do podkucia konia przed zimą. Hacele już powkręcałem do ramion podków. Teraz tylko wystarczy konia kuć.

☐ *Łócył (hacel)* – śruba zapobiegająca ślizganiu się konia.

☐ *Ufnol* – kwadratowy gwóźdź do mocowania podków końskich.

581. Tyn twój nowy, młody, ⁺dereszowaty ⁺kón jest bars narwany i niypóśluszny. Ty mu lepi ⁺zakładej ⁺**musztuk** zamiast ⁺**uzdy**.

Ten twój młody koń deresz jest na razie narowisty, więc dla szybszego oswojenia zakładaj mu munsztuk zamiast uzdy.

☐ *Musztuk (munsztuk)* – wędzidło dla młodego konia, twardego w pysku.

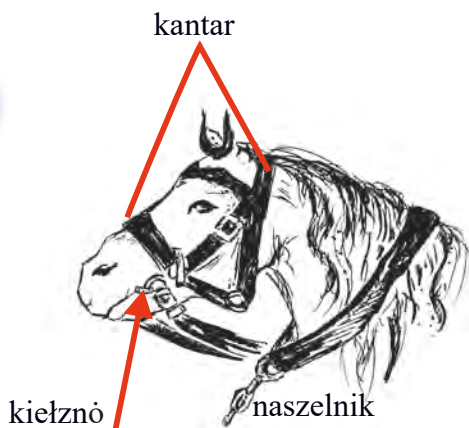
582. Jak siy bedziysz sprzóngoł z Miszczokiym, to trza kóniowi załóżyć ⁺**uzde z wyndzidlým**.

Gdy się wybierasz parą koni do ciężkiej pracy (w parze z koniem sąsiada Miszczaka), to załóż koniowi uzdę z wędzidłem.

▣ *Uzda z wędzidłem* – element uprzęży ze skórzanych pasków, oplatający głowę konia wraz z metalowym wędzidłem, wkładanym do końskiego pyska.

583. ⁺**Kantar** sisy zakłada wtedy, jak sisy ⁺konia czyści abò przeganiaio. Kantar zakłada się do oporzządzania lub przepędzania konia.

Uprząż z kantarem, J.D.

584. ⁺**Zaprzóńgej** konia! Trza pójjechać pò ⁺kości ⁺dò Rótusza. Zaprzągaj konia i podjedź do ratusza kupić nawóz sztuczny.

▣ *Kości* – tak nazywano superfosfat, siarczan wapnia.

▣ *Rótusz*– nieistniejący budynek w środku wsi Rogi, w którym przed II wojną światową mieścił się urząd gminny, a po wojnie sklep.

585. We wojne Staszek pójjechał na ⁺**fórszpon** dò Barwinka i tak sisy ⁺**ukarwynczoł**, że spówrotym społ ⁺na wojziy, a kònie gò same ⁺dò chałpy przyprówadziły.

Podczas wojny Staszek pójjechał podwodą (furmanka z woźnicą) do Barwinka, wykonując obowiązkowe świadczenie dla wojska i tak się zmęczył, że zasnął na wozie w drodze powrotnej. Konie same do domu trafiły ze śpiącym woźnicą.

▣ *Fórszpon (forszpan)* – furmanka, wóz z zaprzęgiem, które trzeba było dostarczyć na polecenie władz do przewiezienia kogoś lub czegoś; podwoda.

▣ Od red. (D.R.): Niemieckie *Vorspann* 1. ‘przyprzążka’, 2. ‘podwoda’.

586. Niby taki jynò ⁺**trok**, a wszystkò niym przewiejiysz; ⁺zboże i ⁺ziemioki, ⁺buroki, a nawet ⁺snopki i ⁺sianò.

Niby takie nic – pojazd na trzech kołach własnej konstrukcji, trójkołowiec; silnik, przeważnie z motocykla WSK lub WFM, a bardzo pomocny w gospodarstwie do wszelkiego transportu płodów rolnych.

587. Tyn ⁺**motór** tó taki ⁺specyfinder – ⁺póli jyno ⁺na pych.

Ten motocykl jest kapryśny, trzeba go pchnąć, by odpalił.

588. Tyn piyrszy ⁺traktorek, còm se som zrobił, to był na ⁺**czepigi**.

Ten pierwszy traktorek, który sam zrobiłem, to był na czepigi (miał rączki zamiast kierownicy).

589. Jeżdżom po wsi różne takiy pójazdy, bars pótřebne na góspódarce, co chłopcy sami se ich robiom: ⁺**papajce**, ⁺**cindapy**, ⁺**esioki**, ⁺**lu-nóchody**, ⁺**taradajy**.

Jeżdżą po wsi różnego kalibru pojazdy samoróbki. Służą do transportu, a nawet lekkich prac polowych. Nazwy tych maszyn nie mają ogólnopolskich odpowiedników.

590. Dó Libatówki jychało ⁺ranó takiy ⁺ukropne ⁺**autó**, szyrokiy na całom dróge.

Do Lubatówki jechało rano bardzo duże auto, szerokie na całą drogę.

591. Dó Krosna nójlepi jechać ⁺**pekałesym**.

Do Krosna wygodnie jest jechać autobusem PKS.

☐ PKS to Państwowa Komunikacja Samochodowa – państwowe przedsiębiorstwo usługowe zajmujące się transportem publicznym. Do końca lat dziewięćdziesiątych XX wieku miało monopol na transport osobowy w całej Polsce.

592. Kupił se ⁺**mótcyky**, aliy tó jakisi dziód, bó ⁺wincy gó pcho niż niym jedziy.

Kupił używany motocykl, pewnie dość wyeksploatowany, bo więcej go pcha, niż nim jedzie.

593. Z takiym ⁺uzgotym siy liedwo ⁺wlicze tom swojom ⁺**taradajom** z **WFM**-ki, aliy ⁺wieziy całom ⁺pake ⁺zimnioków i jeszcze sztyry ⁺baby na ni siedzom.

Ledwo się wlecze tym swoim trójkołowcem z WFM-ki z wielkim hukiem i wiezie całą przyczepkę ziemniaków, do tego jeszcze cztery kobiety na tej przyczepce siedzą.

594. Tyj se myśłoł, że kupisz łód niego ⁺**rower** ⁺za czopke gruszek. Nie buj siy, nie taki łón ⁺gupi, jak ty ⁺móndry.

Myślałeś, że kupisz od niego rower za grosze. Przeliczyłeś się, nie jest on taki głupi (naiwny), jak ty jesteś mądry.

III. Łód ziorka dół ziorka. Miary

- 595.** *Kupił żem w Dukli na targowicy ***półpiynty**, ***półtrzeci**, ***półczwarty**, ***półłósmy** miarki łowsa.
Kupiłem w Dukli na targu, 4,5; 2,5; 3,5; 7,5 miarki owsa.
- 596.** *Trza *półgłmbić *foske tak mni wiynco na **dwa** ***szytychy**.
Trzeba pógłmbić rów odwadniający mniej więcej na dwie długości metalowej części łopaty.
- 597.** Ale mi siy udoł piernik, *wyrós mi **na trzy palce**.
Udał mi się piernik, bo wyrósł na wysokość trzech palców.
- 598.** Pół *buroki wystarczom *rzyndy **na putory stopy**.
Pod zasadzenie buraków wystarczy szerokość rzędu na około 35–40 cm.
- 599.** Kupił żem trzy ćwierci ***morga** pola łód Uljosza.
Kupiłem 42 ary pola od Uliasza.
- 600.** Wsyp całe ***przygarśniy** kasyp dół tegó *mliyka.
Wsyp całą garść kaszy do mleka.
- 601.** *Zlychmanił żeś kupe czasu w *liesiy, a *grzybow żeś przyniosł ***przygorść**.
Zmarnowałaś mnóstwo czasu w lesie, a grzybów przyniosłaś w garści.
■ *Przygorść* – ilość produktów mieszcząca się w złożonej dłoni.
- 602.** *Przyrychtuj dwie ***przygorściy** grochu na *zupe.
Przygotuj dwie garście grochu na zupę.
- 603.** Dom se *dół talyirza dół ***szczypcia** soli, bo *zupa niysłono jak dło mniy.
Dołożę sobie szczyptę soli do zupy, bo jest za mało słona, jak na mój smak.
- 604.** Bedziy w tym worku mni wiynco pół miarki *łowsa. Dosyp wiynco, żeby była cało ***miarka**.
Będzie w tym worku mniej więcej pół miarki owsa. Dosyp więcej, żeby była cała miarka.
■ *Miarka* – naczynie o pojemności około 15–16 litrów (1 l = kwarta, 4 kwarty = garniec, 4 garnce = miarka).
- 605.** Dosyp jeszcze z ***kwatyrkę** *mónki, bół mi siy widzy, że za rzodkiy to ciastó.
Dosyp do ciasta jeszcze około 25 dag mąki, bo wydaje mi się, że jest za rzadkie.

Miarka z korzenia świerkowego,
Moszczenica, pierwsza połowa
XX w., MER, sygn. 701

- 606.** U Staszka spód lipy tō majom tegō polska dō pomsty, chyba ze dwa-
ności ⁺**morgów**.

Staszek, który mieszka koło lipy, ma bardzo dużo pola, chyba ze
dwanaście morgów.

- 607.** Na czubku ty góry momy ⁺przyczke z ⁺pszenicom i ⁺**stajōnkō** ⁺zim-
niokōw.

Na wierzchołku tej góry mamy kawałek pola zasianego pszenicą
i niewielkie pole ziemniaków.

■ *Stajōnkō* – pole o powierzchni około 10–15 arów.

■ *Przyczka* – pole na wzniesieniu, zaorane w poprzek względem
innych pól.

IV. Łód zawsze ludzi czymsi handlowali. Wiejski handel

- 608.** Może siy jakò ⁺łopyndze tymi ⁺piniòndzami, jak pójde na ⁺jermak.
Może mi wystarczy tych pieniędzy, gdy pójdę na jarmark.
- 609.** Sprzedom na ⁺jyrmaku kope ⁺joj i jynò tylò ⁺piniyndzy moge wydać,
bò wiyncy ni mom.
Sprzedam na jarmarku kope jaj i to będą wszystkie pieniądze, które
będę mogła wydać.
- 610.** ⁺Ujyk łopowiadali, że ⁺kupe ⁺chłopstwa było na ⁺jyrmaku.
Wujek opowiadał, że wielu mężczyzn było na jarmarku.
- 611.** ⁺Skoro ⁺świt pòjechoł ⁺gniadym ⁺na targówice dò Krosna ⁺pòsprze-
dawać ⁺pròsiynta.
O świcie pojechał gniadym koniem [brązowej maści] na targ do Kro-
sna, żeby sprzedać prosięta.
- 612.** Tu roz jak my były na ⁺targówicy, widziały my Władka.
Jednego razu, gdy byłyśmy na targu, spotkałyśmy Władka.
- 613.** Dziecko w ⁺sklepie: prosze piynć deka ⁺drożdzy, ⁺harbate, ⁺proze
i za reszte ⁺cukierków.
Dziecko w sklepie: proszę pięć deka drożdzy, herbatę, sodę oczysz-
czoną, a za resztę cukierków.
■ Od red. (D.R.) *Proza* ‘soda’ to daleko idące przekształcenie nie-
mieckiego wyrazu *die Brause* ‘musujący proszek do przygotowywa-
nia napojów; oranżada w proszku’.
- 614.** Idź se do ⁺spódzielni ⁺na ławe przez Piykielkò.
Do sklepu idź przez kładkę w Piekiełku.
■ *Piykielkò* – przysiółek w Rogach.
- 615.** ⁺W te pyndy lieć mi pò ⁺sól dò ⁺spódzielni.
Biegnij szybko do sklepu po sól.
- 616.** Mom ⁺w kiyszyni pore ⁺szepiyloków, jak ⁺naszyplom ze dwa złote,
tò wom dom na ⁺dropsy.
Mam w kieszeni jakieś drobne pieniądze, jak nazbieram dwa złote,
to wam dam na dropsy.
- 617.** ⁺Rózfłozylżes wszystkiy ⁺piniòndze na ⁺łòdpuściy.
Wydałeś wszystkie pieniądze na odpustowych kramach.

- 618.** Pude z tobom ⁺**dò Ròtusza** pò ⁺drożdże i ⁺siwiyc.
Pójdę z tobą do sklepu do Ratusza po drożdże i ultramarynę.
☐ Do lat sześćdziesiątych minionego wieku w rogowskim Ratuszu był sklep.
☐ *Siwiyc* – niebieski pigment mineralny, stosowany do produkcji farb, lakierów i emalii oraz jako środek barwiący do farb lub podczas krochmalenia; ultramaryna.
- 619.** Lepi siy łóplaci sprzedać ⁺miynso miyndzy swoich niż na ⁺**spyndziy**.
Lepiej sprzedać mięso wśród znajomych niż na skupie żywca.
- 620.** Musze tegò roku ⁺**zbòrgować** nawozy.
W tym roku muszę kupić na kredyt nawozy.
- 621.** ⁺Wzionem troche ⁺mònki ⁺**na bòrg**.
Kupiłem mąkę na kredyt.
- 622.** ⁺**Sprzedom** jaja, to ⁺wezne pore groszy na ⁺łòpòndki.
Sprzedam jaja, to będę miała parę groszy na bieżące potrzeby.
- 623.** Byłem ⁺we młyniy kupić ⁺ziornek dło ⁺kur, mo tam łòd biydy tych ⁺ziornek ⁺**na sprzedoj**.
Byłem we młynie kupić ziarno dla kur, jest tam dużo ziarna do sprzedania.
- 624.** ⁺Kòń sprzedany, ⁺trza pòstawić ⁺**litkup**.
Koń sprzedany – trzeba się napić wódki, by przypieczętować sprzedaż.
- 625.** ⁺W październiku ⁺**sprzedom** ⁺ciely i łoddom ⁺**łòbówionzek**.
W październiku sprzedam cielę i rozliczę się z obowiązkowych dostaw.

V. I w chałpiy i wukołò wszystko musi mieć rynce i nogi. Dom i otoczenie domu

- 626.** †Wysiudej kota †**na dwòr**, bo już za dugo siedzi †w izbiy i siy jeszcze †zesro.

Wypędź kota z domu, bo już za długo w nim przebywa i załatwi się w domu.

Dom Andrzeja i Teresy
Drozdów, A.U.

- 627.** Pòwynosze †bebechy †**na dwòr**, żeby siy przewiytrzyły.
Powynoszę pierzyny na podwórko, by się przewietrzyły.
- 628.** Idź †**na dwòr** (przyniś †**z dworcu**) pò †nòryncze drzewa dò †pieca.
Idź na pole (podwòrze) i przynieś naręcze drewna do pieca.
- 629.** Tak siy łód razu †łóciypliło †pò zimiy, że †dziyciska cały dziyń siy †bawiom †**na dworcu**.
Nagle wraz z wiosną ociepliło się, więc dzieci cały dzień bawią się na dworze wokół domu.
- 630.** †Czyjosi †kura (†czyjsi †kón) chodzi pò naszym †**ugrodziy**.
Czyjaś kura (czyjś kón) chodzi pò naszym ogrodzie.

- 631.** *Gón w te stopy dõ Ignaca, bõ siy jym
*krowa urwała i gõni ***põ ugradach**.

Biegnij szybko po sąsiada Ignacego,
bo jego krowa zerwała się z łańcucha
i biega po ogrodach.

- 632.** ***Chałpy** w Rogach pudobne jedna dõ
drugi – dwie *izby, ***kuchnia**, *siyń,
dali *stajnia, *bõisko i *szopa. Za szo-
pom *chliywek. W *lõbyjściu jest tyż
*bróg.

Domy podobne były konstrukcją jeden
do drugiego – dwa pokoje, kuchnia,
przedpokój (sień), następnie stajnia,
czyli obora, *boisko*, szopa czyli składzik
na różne rupiecie. Za szopą niewielki
chlewik dla świń. W prawie każdym
obejściu był bróg.

■ Mowa oczywiście o domach sprzed kilkadziesiąt lat.

- 633.** *Włoz żeś ***dõ chałpy** w takich *lõkalõnych *chõdylach!
Wszedłeś do domu w takich brudnych butach!

Piec kaflowy, D.R.

Budowa domu murowanego
w Rogach, T.D.

- 634.** Choćmy ⁺dó bõiska nabić ⁺trociok, bõ za chwili ⁺w chałpiy bedziy ⁺ziõmb.
Chodźmy do *boiska* napelnić piec trocinami, bo za chwilę w domu będzie zimno.
- 635.** Liedwõ z biydom żem ⁺przytolala tom ⁺beczke ⁺ku chałpiy.
Z trudem przytoczyłam beczkę bliżej domu.
- 636.** Niy ⁺przetwiyrej siy tylõ, bõ wyziymbisz całom ⁺chałpe.
Ciągłe biegasz tam i z powrotem, otwierasz i zamykasz drzwi – wyziebisz cały dom.
- 637.** Co za ⁺kawaliyrka, ⁺wgrandzili siy ⁺do chołpy całom bandom i ⁺nawlekli ⁺blocka.
Co za kawalerka, wtargnęła do domu całą gromadą i naniosła błota.
- 638.** ⁺We młyniy ⁺chołpa ⁺paradno, cało ⁺łõszolõwano.
Młynarz ma piękny dom, cały obłożony deskami.
- 639.** Jõzka ⁺ni mo żõdnego łõdwrotu. Jak põjdziiy ⁺z chołpy, tõ na cały ⁺dziyń.
Jõzka lubi się zasiedzieć, czasem cały dzień.
- 640.** ⁺Tyrol jak bury łõsiol, żeby jakõ ⁺skliyci tom ⁺chałpine.
Harował jak bury osiõł, żeby jakõs wybudować tę chałupinę.
- 641.** Trza bedziy ⁺zburykać ⁺gõnek i põstawić nowy.
Trzeba będzie zburzyć ganek i wybudować nowy.

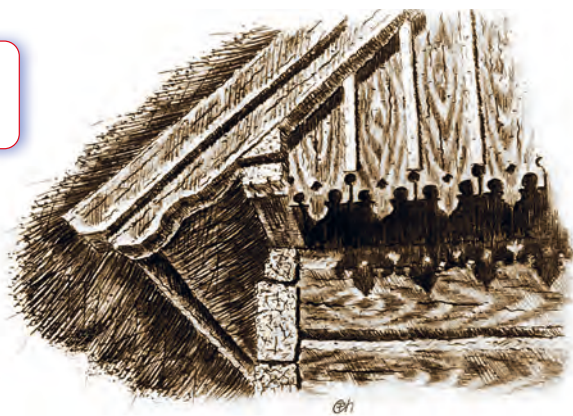

Dom Tadeusza Klary, tzw. organistówka,
Rogi 183, P.Ch.

Fragment zdobionego
szczytu domu Stanisława
Michalczyka, Rogi 256, P. Ch.

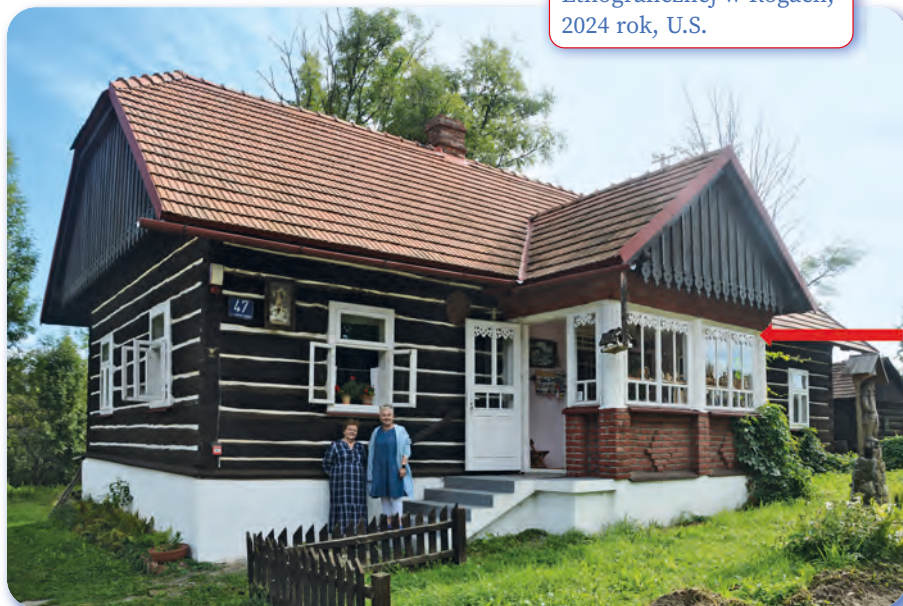
- 642.** Przyszło zaroz z rana *łótrynkować ***gónek**.
Przyszedł wczesnym rankiem otynkować werandę.
- 643.** Tato, przywionż *powróz dō *jabłoni i zrób mi ***hujdowke**, bede siy *hujdać.
Tato zrób mi na jabłoni huśtawkę z powroza, będę się huśtać.
- 644.** Niy *hujdej go jaż tak, bō spadniy z ty ***hujdowki**.
Nie bujaj go aż tak mocno, bo spadnie z huśtawki.

Gónek w domu Stanisława
Fiałkiewicza, Rogi 67, P.Ch.

I w chatpicy i wukoło wszystko musi mieć łynce i nogi. Dom i otoczenie domu

Gónek domu w Zagrodzie
Etnograficznej w Rogach,
2024 rok, U.S.

645. *Karwynczysz na samym kraju ***ławki**.

Siedzisz niewygodnie na skraju ławki.

646. Jak *zaczoń *ziajać w ty ***ławce** w kościele, tak za chwiliy wszyscy wukoło *ziajali.

Gdy zaczął ziewać, siedząc w kościelnej ławce, to wkrótce wszystkich tym ziewaniem zaraził.

647. Babka naszo siedzom ***w drugi izby** na ***kanapie** i proszom: Matko Bosko przyprowadz tu tom naszom Agnieszke, posodz jom tu na pore minut kóło mniy. Potym niych już idziy dół swoi ***chałpy** i robi co tam trza. Za pore minut słyhać stukót *łóbczasów ***w siyni**. Matka Bosko za każdym razem kroki Agnieszki tu kierujy, jak siy wracó z ruboty do chałpy.

Babcia (ponad 90 lat) siedzi w swoim pokoju na kanapie (druga izba zawsze znajdowała się obok kuchni) i wznosi modły do Matki Boskiej: Matko Boska skieruj kroki Agnieszki (zameżna wnuczka) do mnie. Niech usiądzie obok mnie na parę minut, potem może już iść do swojego domu, zająć się pracą. Za parę minut słyhać stukot obcasów o posadzkę w przedpokoju. Agnieszka zjawia się jak na zawołanie. I tak prawie za każdym razem Matka Boska ją przyprowadza, modlitwa zostaje wysłuchana (zdarzenie autentyczne).

648. ***Skubel** siy *łóderwoł, wystarczy jak zasuniysz ***szufryge** – może *nicht niy *wlejiy *do chołpy.

Skobel się oderwał, wystarczy jak zasuniesz zasuwę – może nikt nie wejdzie do domu.

649. *Ktosik tu był, bo ***szufryga** niy *fto wiy wielò, aliy *pòruszano. Ktoś tu był, bo zasuw jest trochę przesunięta.

650. Pumóż mi wyciõgnõń ***sztoge** *na dach.

Pomóż mi wyciągnąć deskę do chodzenia pod dachu.

Szufryga, U.S.

Chłopskie łobyjściy. Zabudowania gospodarskie i przestrzeń wokół nich

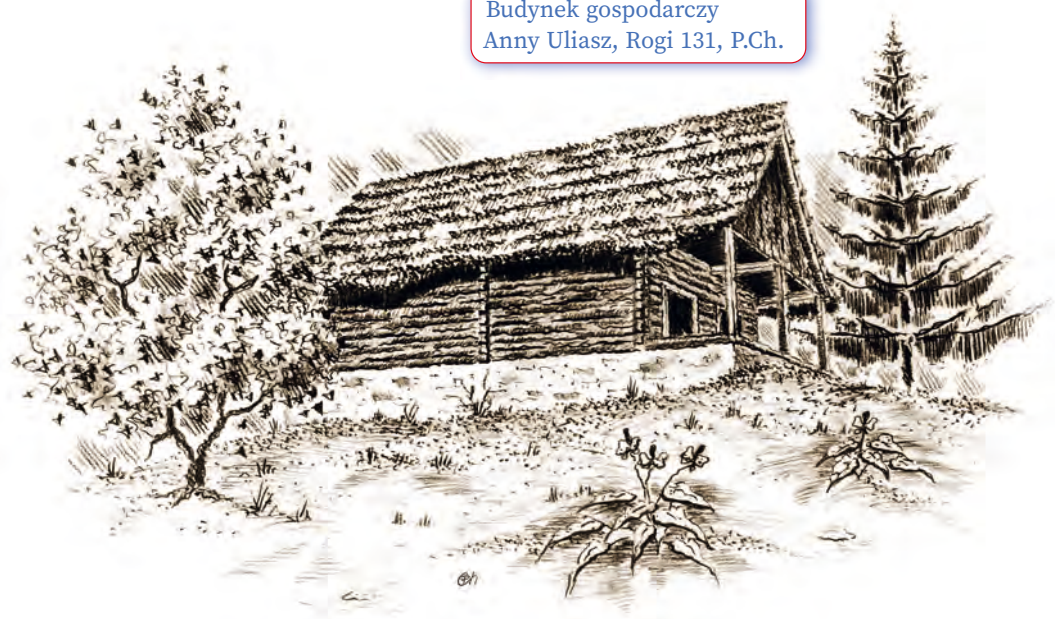
- 651.** Bógaty ⁺góspodorz tò mo wszystko pòstawione co jyno trza ⁺na gòspodarce: ⁺chałpe ze stajniom abò bez, tò wtedy ⁺stajnia jest na boku, ⁺studòłe, a w ni ⁺bòisko z wielgom ⁺pòwałòm na sianò, abò na snopki. Przy ⁺bòisku ⁺przyczòłek na ⁺snopki, a po tym na ròżne ⁺rupiytoły.

Bogaty gospodarz ma wszelkie zabudowania potrzebne do prawidłowego funkcjonowania gospodarstwa: dom ze stajnią (oborą) lub bez niej, wówczas stajnia jest obok, stodołę, a w niej *boisko* (klepisko) z *przyczółkiem* na snopy zbóż, a obok boiska szopę, jako schowek na różne narzędzia.

▣ *Przyczółek* – część stodoły, w której składa się zboże, siano; *zasiek*, *sąsiek*.

- 652.** ⁺Bajzel mosz wkoło ⁺stajni i ⁺śpichliyrza.
Masz bałagan wokół obory i spichlerza.
- 653.** Przywiyż ⁺łókwów ⁺z buroków i ⁺zwol ⁺na pògródce kòło ⁺stajni.
Przywież okrawków z buraków i złóż je na płytce odbojowej kòło obory.

Budynek gospodarczy
Anny Ułasz, Rogi 131, P.Ch.

Śpichliarz, P.Ch.

654. Uchyl [†]łóberlicht, bo [†]jaskółki [†]zazyrajom dō [†]**stajni**, kcom liepic [†]gniozdō.

Uchyl lufcik (okienko) nad drzwiami do obory, bo krążą jaskółki, chcą lepic gniazdo.

655. [†]Kón cosi [†]bantujoy [†]**w stajni**, może siy spuścił z [†]łańcucha?

Koń hałasuje w stajni. Może się zerwał z łańcucha?

656. [†]Wraziłam se [†]dziesi klucz łód [†]**boiska** i ni mogę [†]najść.

Zapodziałam gdzieś klucz do boiska i nie mogę go odnaleźć.

657. [†]Żytniy [†]snopki złożymy na [†]**piyntrze** nad [†]**boiskiyem**.

Snopy żyta złożymy na rusztowaniu nad boiskiem.

■ *Boisko* – tu: część stodoły, służąca dawniej do młócenia zboża.

658. [†]**Za boiskiem** jest [†]**szopa** i [†]**chliywek** dlo [†]świń.

Za boiskiem jest szopa i chlew dla świń.

659. Prawiy wszystkiy [†]**chliywki** ([†]chliwy) [†]próżne, bō mało kto [†]chowo [†]świniy.

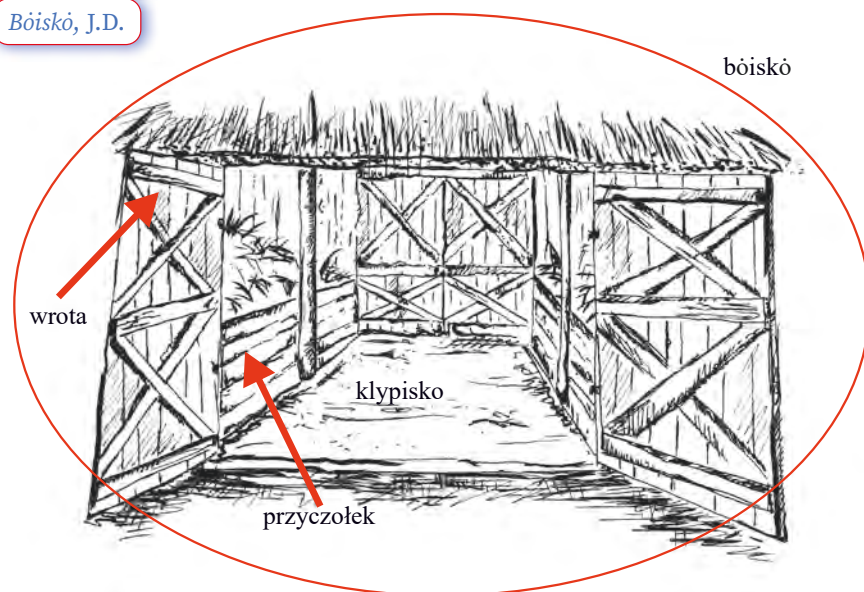
W Rogach (obecnie) nie hoduje się już świń, więc prawie wszystkie chlewy dla świń są puste.

660. Naprow [†]**chliywek**. – Niy [†]dzisiok, bo mom inszom [†]rubote.

Napraw chlewik. – Nie dzisiaj, bo mam inne zajęcie.

661. Taki żeś [†]łódrzystany jakbyś z [†]**chliywka** [†]wyloz.

Taki jesteś umorusany, ubrudzony, jakbyś z chlewu wyszedł.

662. Aliy mociy [†]pókajaniy na przedsiyniu i kòłò [†]**studòły!**

Ależ u was nieporządek na podwórzu!

663. Kupiły my [†]ternit [†]**na dach** na [†]**studoliy.**

Kupiliśmy eternit na pokrycie dachu na stodole.

▣ *Eternit*: nazwa handlowa, która z czasem stała się nazwą potoczną materiałów budowlanych azbestowo-cementowych; z eternitu wykonywano płyty pokryciowe – elewacyjne i dachowe oraz rury.

664. [†]Nabiyrsz [†]kworte [†]ziornek [†]**w sònsieku** i [†]ciś [†]kurom.

Nabierz kwartę ziaren w siasieku i rzuć kurom.

▣ *Kwarta* – miara licząca trochę więcej niż litr.

665. Kòniyc pszenicy, [†]wymiòt em [†]**sònsiyyk** [†]dò izna.

Pszenica w *siasieku* się skończyła. Powymiaiałem resztki do czysta.

▣ *Sònsiyyk* – duża drewniana paka, skrzynia na wymłócone zboże; w rogowskich gospodarstwach znajdowała się przeważnie na strychu, w komórce lub w stodole.

666. [†]W łòbejściu jest tyż [†]**bròg** z dźwiganym dachym na czterech [†]supach.

W obejściu jest też bróg na czterech słupach, z przesuwanym dachem.

▣ *Bróg* – konstrukcja z podnoszonym dachem na czterech słupach, służąca do przechowywania zżętego zboża lub słomy, które nie mieściło się w stodole.

Stodoła Piotra Patli,
Rogi 79, P.Ch.

Bróg, J.D.

- 667.** U Pilarza spolił się ⁺**bróg** ⁺ze snópkami.

U Pilarza (przezvisko jednego z mieszkańców Rogów) spalił się bróg wypełniony snopami.

- 668.** ⁺Zmitrynzył żeś cały ⁺dziyn na niczym, a ⁺**sodzek** na ⁺ciely dali niy naprawiöny.

Zmarnowałeś cały dzień, a zagroda dla cielaka ciągle nienaprawiona.

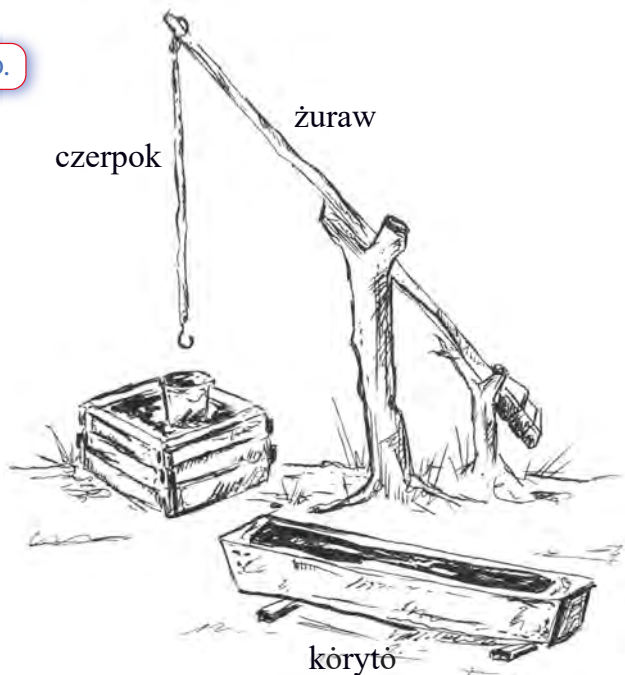
- 669.** Nöjgorszo dlö mniy ⁺rubota tö zwolać ⁺sianö z ⁺wozu i wydawać ⁺**na pówale**.

Najgorsza dla mnie praca w gospodarstwie to zwózka siana, wrzucanie siana widłami z wozu na strych.

- 670.** Jako ⁺ciaparajda, niy trafi do ⁺**facyjotu** ⁺widlami.
Co za niezdara, nie trafi widłami do otworu w szczycie dachu, przez który podaje się snopki, siano na strych.
- 671.** Idź dō ⁺**drewutni** pō ⁺drzewō.
Idź do *drewutni* po drewno.
☐ *Drewutnia* – pomieszczenie, w którym przechowuje się i rąbie drewno.
- 672.** Jo ⁺**warstat stōlarski** trzymom na ⁺tamty siyni.
Warsztat stolarski trzymam w gospodarczej sieni.
☐ *Tamta sień* była połączona ze stajnią w domu.
- 673.** ⁺Siepiysz siy całe ⁺pół dnia z tom ⁺**zagrodom** ⁺dlō kōnia. Kiedy ty tō skōńczysz, bo ⁺**žurow** przy studni trza naprawić?
Pół dnia spędziłeś przy tej zagrodzie dla konia. Kiedy skończysz, bo żuraw przy studni trzeba naprawić?
- 674.** ⁺**CyMBER** na ⁺**studni** spynkany, trza gō bedziy jakosi ⁺pōratować.
Cembrowina na studni popękała, trzeba ją będzie jakoś naprawić.
- 675.** ⁺Babkō, czy tō musze tak każdy ⁺dziyń ⁺**przedsiyiny** ⁺zamiatać?
Przesōdzocy!
Babciu, czy muszę codziennie zamiatać podwórko? Przesadzacie!

Žurow, J.D.

- 676.** *Wylyż ***na pówale** i nastroncej *siana
***do przyczółka**.

Wyjdź na strych i zrzuć trochę siana
do *przyczółka* (części stodoły, w której
składa się zboże).

- 677.** Przyniś mi pore ***kuliczków** z *Kó-
chanówki.

Przynieś mi kilka tyczek z Kochanówki.

- 678.** Tyn ***kulik** w som roz, żeby zatkać tom
dziure w *płociy.

Ten patyk jest w sam raz i zatka tę
dziurę w płocie.

- 679.** *Wejse ***lampacz**, jak pójdziesz pò drze-
wò dō ***drewutni**.

Weź sobie lampę naftową, gdy pójdziesz po drewno do drewutni.

- 680.** Kóło nos, za ***wychodkiym**, jest *wielgo *paryjo.
Kóło nas, za ubikacją, jest wielki wawóz.

Lampacz, P.Ch.

*Srocz, wychodek,
U.S.*

Plot przy domu Franciszka
Aszklara, Rogi 144, P.Ch.

- 681.** Nójgorzy, jak w zimiy się zechce **†dó srocza** (**†wychodka**) **†**za stodołom. Cióngnie zimnò po dupiy.
Najgorzej, kiedy w zimie zechce się do ubikacji za stodołą. Ciagnie wtedy zimno po tyłku.
- 682.** **†**Chyc mie za **†rynke**, to ci bedziy raźni, abò siy przytrzymej **†płotu**.
Chwyć mnie za rękę, to będziesz się czuł pewniej albo się przytrzymaj płotu.
- 683.** Jak złapie **†sztachete** z **†płotu** tò ci **†wnetki** wybiję gupoty z głowy.
Jak złamię sztachetę z płotu, to ci szybko wybiję głupoty z głowy.

Jak chałpa przestrónno, to i ludziom liepi. Wnętrze domu

- 684.** †Zdym papiyrek z †**pudłogi**.
Podnieś papierek z podłogi.
- 685.** †**Pudłoga** krzywo i †**próg** tyż. Tyś chyba †waserwogi niy przykładoł!
Podłoga krzywa i próg też. Chyba nie używałeś poziomicy!
- 686.** †Pódszputłam siy łó †**próg** i różcióngłam siy jako dugo.
Potknęłam się o próg i upadłam jak długa.
- 687.** Aliym siy †skarwynczoł, jak em siedzioł na tym †**progu**.
Cały jestem zdrętwiąły od tego siedzenia na progu.
- 688.** Sióndz nò se na chwile, †niy szwyndrej siy już tylò †**pò izbyi**.
Usiądź choć na chwile, nie chodź już tyle po pokoju.
- 689.** Do †**drugi izby** siy nadajy †ukròngły †**stół**.
Do drugiego pokoju będzie pasował okrągły stół.
- 690.** Powiyś se †czopke na †hoczku na †**łódzwiach** dò †**drugi izby**.
Powieś czapkę na haczyku przy ościeżnicy do drugiego pokoju.
- 691.** Całe †półudnia chodze †łowólano przez to †biylyniy w †**drugi izbyi**.
Pół dnia chodzę wybrudzona przez to malowanie pokoju.
■ *Druga izba* – pokój obok kuchni ze stołem, krzesłami i szafą.
- 692.** †**Ściany** jeszcze mogom być, wystarczy przeleciyć †wopnym †**pówale**.
Ściany jeszcze niezniszczone, mogą być, wystarczy pobielić (pomalować wapnem) sufit.
- 693.** Jak jo †wylejze †**na pówale**, jak ta †drabina ledwò †siympi ze starości.
Jak ja wyjdę na strych, skoro ta drabina ledwo się trzyma ze starości.
- 694.** Cosi tak †rupoto w †**kóński stajniy**.
Coś hałasuje w stajni.
- 695.** Pówynòś wory z †mònkòm †**na pówale**.
Wynieś wory z mąką na strych.
- 696.** Szoł †pò łómocku dò †**szopy** pò †**sikiyre**, a †kot mu na †pleicy wyskoczył. Mało siy niy †zeszoł dò †gaci ze strachu.
Szedł po omacku do szopy po siekiere, wtem mu kot na plecy wskoczył. Mało brakowało, a ze strachu narobiłby w spodnie.
- 697.** †**W kumórcie** jest †napoczynty †chliyb.
W spiżarni jest napoczęty chleb.
- 698.** †**W kumorze** na †sònsieku leży †chliyb – idź przyniys, bedziymy †wyczerzać.
W spiżarni na sàsieku leży chleb – idź przynieś, będziemy jeść kolację.

- 699.** *Kiż tam *mara siy ***po siyni** *tucze!
Któż to tak nerwowo i głośno wszedł do sieni (przedpokoju), chyba duch jakiś (jakaś mara).
- 700.** Idż nò *pojżryj, bò ktosi *durko ***dò dźwyrzy**.
Idż zobacz, kto puka do drzwi.
- 701.** Kto tyż tò siy dóbijo ***dò dźwyrzy**?
Któż to tak energicznie dobija się do drzwi?
- 702.** ***Dźwyrze** łopadły i *chyrkajom pò *pudłodze.
Drzwi opadły na zawiasach i trą o podłogę.
- 703.** Łotwòrz ***dźwyrze** ***na łóściyż**.
Otwórz drzwi na oścież.

Dźwyrze – drzwi wejściowe domu Stanisława Uliasa, Rogi 39, P.Ch.

- 704.** Zamknij ***dźwyrze**, klucz połóż ***na łóberlichciy**.
Zamknij drzwi, klucz schowaj na poprzecznym, przeszklonym okienku nad drzwiami (do stodoły, stajni, domu).
- 705.** *Potyl dotyl siy wyszoł po ***dźwyrkach** łód ***kredynsu**, jaż łopadły.
Dotąd się wieszał na drzwiczkach od kredensu, aż opadły.

706. *Ucion żem siy ło ***klampke**.

Uderzyłem się o klamkę.

707. Kiż tam pierón siy *rózdziyro
***pód łoknym**?

Co to za bestia, łobuz krzyczy
pod oknem?

708. A tak bodej jak żeś łóbtarła to
***łoknó**.

Byle jak przeczyściłaś to okno.

709. *Przyprzyj ***łoknó** bò przeciòng.
Przymknij okno, bo jest przeciąg.

710. Ki czort góni ***pópód łokna!**
Ktoś nieoczekiwany krąży wokół
domu, zaglądając do okien!

711. Przekryńc tam ***fórajbke** przy
***łokniy**, żeby *wiatr niy narobił *łókiennicom.
Przekręć forajbkę przy oknie, żeby wiatr nie wyrwał okiennicy.

■ *Fórajbka* – zakrętka do zamykania drzwi, okien.

■ Od red. (D.R.): Niemieckie *Vorreiber* to ‘zakrętka (u okna)’.

*Klampka, zwana także
babką, dom Aleksandra
Pelczara, Rogi 45, P.Ch.*

Fórajbka, D.R.

712. Pytosz siy ki czort łotwar ⁺łókiynkó łód ⁺piywnicy? Zdajy mi siy, że to ty sama.

Pytasz jaki to diabeł otworzył piwniczne okienko? Mnie się coś wydaje, że to ty sama.

713. ⁺Zasprycuj siy łó ⁺framuge i pchej ⁺szofo dó końca ściany.

Zaprzyj się o framugę i pchaj szafę do końca ściany.

714. Siedzi przy ⁺stoliy jakosi tako ⁺łófuczano na cały świat.

Siedzi przy stole jakaś taka zagniewana na cały świat.

715. A ⁺teroz w tych nowych ⁺chołpach ni ma ani ⁺póliepy, ani ⁺nólepy, bô to staródowne i niepotrzebne.

Dziś w nowych domach nie ma ani polepy, ani nalepy, bo to starodawne.

☐ *Póliepa* – warstwa gliny, czasem zmieszanej ze słomą lub sianem, układana dawniej w chatach wiejskich jako podłoga; stosowana także jako uszczelnienie ścian lub pieców.

☐ *Nólepa* – część pieca, przypiecek, na którym się wygrzewano i pod którym można było rozpalać ogień.

716. Jak se wsodzosz ⁺chliyb dó ⁺pieca, to dobrze ⁺póruszej ⁺hoczkiym, ⁺łógorki przegrzeb ⁺pócioskiym dó przodu i wtedy chliyb ⁺na łopate i ⁺hyc dó pieca.

Kiedy wkładasz chleb do pieca, to dobrze rozgarnij ogień pogrzebaczem, węgle przesun *pociaskiem* do przodu, wtedy chleb połóż na łopatę i wsuń do pieca.

☐ *Póciosek* – drewniana deseczka przymocowana poprzecznie do długiego kija, służąca do wygarniania węgla w piecu chlebowym przed włożeniem bochenków oraz do wyciągania chleba z pieca.

Póciosek, Dobrzechów, MER, sygn. 3472

717. ⁺Przyprzyj ⁺dźwiyrki łód ⁺pieca, żeby siy za bars niy wyziymbił.

Przymknij drzwiczki do chlebowego pieca, żeby za bardzo nie wystygł.

718. ⁺Dziadek spali ⁺na zopiecku.

Dziadek spał na zapiecku.

■ **Zopiecek** – miejsce za piecem chlebowym, dość przestronne w dawnej izbie chłopskiej.

719. ⁺Spiekłam siy (⁺spiykem siy) ⁺na dźwiyrkach łód ⁺**bradrury**.

Oparzyłam (oparzyłem się) o drzwiczki od wnęki w kuchni.

■ Od red. (D.R.): Wyraz *bradrura* (znany też wschodnim gwarom słowackim – *bradrúra*) jest zapożyczeniem z języka niemieckiego – *Bratröhre* to regionalna nazwa ‘piekarnika’ (w ogólnoniemieckim: *Backofen*).

720. Trza pòprawić ⁺**kumin**, bõ siy różwolo.
Trzeba wyremontować komin, bo się rozpada.

721. Ładny tyn ⁺cyferblot we waszym ⁺**zygarze**.
Wasz zegar ma ładną tarczę.

722. ⁺**Zygor** ⁺tyrczy. Czegò niy wstajysz?
Budzik dzwoni, terkocze. Dlaczego nie wstajesz?

723. ⁺Niy dziyrgej siy pò ⁺**taborku**, bõ spadniysz.

Nie wspinaj się na taboret, bo spadniesz.

724. Tyn ⁺**taborek** liedwõ ⁺siympi ze starości,
jakby se grubszo baba siadła, tò by siy ⁺rózczerewił.

Ten taboret ledwie stoi, gdyby usiadła na nim tęższa kobieta, to by mu nogi poodpadały.

725. ⁺**Taborek** siy ⁺przekòpyrtnòł, małòm niy spadła.
Taboret się przewrócił, mało nie spadłam.

726. ⁺Zdały tyn ⁺**taborek**, taki w som raz.
Funkcjonalny ten taboret, taki w sam raz.

727. Tyn ⁺**kwietnik**, tò tako ⁺zawadyjo, ⁺izba mało, ni ma siy dzie łóbrócić,
jeszcze i tyn kwietnik.

Ten kwietnik tylko przeszkadza w małym, ciasnym pokoju.

728. ⁺Łóbejscołek (⁺łóbesrołek) jedyn niydobry. Stróncił ⁺**wazónek**
z ⁺łokna!

Niegrzeczny maluch. Zrzucił doniczkę z parapetu!

729. Jo pójdę podoić ⁺krowe, ⁺przystawie dõ cycka ⁺ciely (napoje), a wy
babkò ⁺lulejciy Stasia (w ⁺**luli**) żeby społ.

Ja pójdę do obory na udój, przystawię cielę, żeby sobie possało krowę – matkę, a babcia niech kołysze (w kołysce) Stasia, żeby spał.

Zygor, D.R.

Taborek, U.S.

- 730.** Łobetrzuj ⁺**łóbrozek**, bo jakisi taki ⁺przyparskniynty ⁺prochym.
Przetrzuj obrazek, bo jest przykurzony.
- 731.** ⁺**Lustro** abò szyba – ⁺wypačkane, ⁺wyniúčkane, trza gò wyczyścić.
Lustro albo szyba – wybrudzone, trzeba je wyczyścić.
- 732.** Jako mi tam! Nic jynò w ⁺**lusterku** siy ⁺przeziyro.
Jaka prózna! Nic tylko w lusterko patrzy.
- 733.** Mamo, kupmy se ⁺**psyche** ⁺do drugi izby.
Mamo, kupmy toaletkę do drugiego pokoju.
■ Od red. (D.R.): *Psyche* – wysokie, przechylne lustro w prostokątnej lub owalnej ruchomej ramie. Przechylne lustra typu *psyche* stały się elementem toaletek, gdy szafy zaczęto wyposażać w lustrzane drzwi. *Psyche* – w mitologii greckiej: piękna dziewczyna, ukochana Erosa, przedstawiana ze skrzydłami motylimi (por. *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. 7, s. 692).
- 734.** ⁺Zynek ⁺lieży na ⁺**kanapiy** i ⁺chorczy, łò bożym świeciy nie wiy.
Bedziy ⁺dyszcz.
Zenek senny, leży na kanapie i chrapie (wydaje chrapliwe dźwięki podczas snu), o świecie bożym nie wie, a to zapowiada deszcz.
- 735.** Jynò tam dobrze ⁺powymiatej ⁺prochy ⁺spòpòd ⁺**łózek**.
Tylko tam dobrze powymiataj kurz spod łózek.
- 736.** ⁺Dziyciska, niy ⁺rógólujciy ⁺**pò łóžku**!
Dzieci, nie tarzajcie się po łóžku!
- 737.** ⁺Rózzreligany ⁺**stół**, ⁺**krzesłò**, ⁺**łóžkò**, niy dziwota, wszystò stare.
Rozchwiany stół, krzesło, łóžko, nic dziwnego, wszystko jest stare.
- 738.** Wszystkom ci wyprała – ⁺**pòszwe** na ⁺**piyrzyne**, ⁺**pòszewke** na ⁺**zò-główek**, i ⁺**płachte** na ⁺**łóžkò**. ⁺Przewliyc se sama.
Wszystko ci wyprałam – poszwę na pierzynę, poszewkę na poduszkę i prześcieradło na łóžko. Zmień pościel sobie sama.

Łóżko, Zagroda Etnograficzna
w Rogach, U.S.

- 739.** Podsuń mi ⁺wyży ⁺**zółówek**.
Podsuń mi wyżej poduszkę.
- 740.** Powiś ⁺**piyrzyny** na drõngu. Niyh ich trochę ⁺przeduj.
Powieś pierzyny na trzepaku. Niech się przewietrzą.
- 741.** Nawieźli ⁺dõ spõdzielni rõżnych ⁺**czaczek** na Mikołaja, ładne, rozmaite drewniane i ⁺kõłczykowe.
Przywieźli do sklepu rõżne zabawki na Mikołaja, ładne, rõżne drewniane i plastikowe.
- 742.** Łodsuń srodkowy ⁺**stolik** w ⁺**kredynsiy** i podej mi ⁺plajster, bõm se ⁺paliyc ⁺skalicyła.
Wysuń srodkowå szufladę w kredensie i podaj mi plaster (przyłepiec), bo sobie palec skaleczyłam.
- 743.** Krysiõ, niy przechodź ⁺**põpõd stołym**, bõ niy uroñniesz.
Krysiu, nie przechodź pod stołem, bo nie uroñniesz.
- 744.** Jõziõ, ⁺cupnij se põd ⁺**stołym**, Jaś ciy bedziy ⁺szukoł.
Jõziu, ukryj się pod stołem, Jaś cię będzie szukał.
- 745.** ⁺Zdjõnem ze ⁺**szofy** pudełka z ⁺**bańkami** na ⁺jõdke.
Zdjąłem z szafy pudełka z bombkami na choinkę.
- 746.** ⁺Uciynam siy głowom lõ ⁺**dźwiyrki** lõd ⁺**kredynsu** i nabiłam se guza.
Uderzyłam się głową o drzwiczki od kredensu i nabiłam sobie guza.
- 747.** Wyrznył w ⁺**dźwiyrki**, ⁺jaż łõdpadły.
Uderzył w drzwiczki, aż odpadły.

748. *Wdurs żem przeszkukała ***szofe** i wszystkiy *kiyszyniy, a dowód siy niy znalaz.

Dokładnie przeszkukałam szafę i wszystkie kieszenie, a dowód osobisty się nie znalazł.

749. ***Kamfina** dō *lampy siy skończyła. Nafta do lampy się skończyła.

■ Od red. (D.R.): *Kamfina* to 'czysty olejek terpentynowy zmieszany z alkoholem, używany dawniej do lamp (oświetleniowych)'. Wyraz pochodzi z niemieckiego *kamphin*, a to z łaciny średniowiecznej *camphora* 'kamfora' (por. *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski).

750. Tak bym se *kciała kupić ***kolibacz**. Chciałabym sobie kupić fotel bujany.

751. Przyniys *dō izby ***łorynołek** i postow kōłō *kōłyski.

Przynieś do izby nocnik i postaw koło kołyski.

752. *Przody w każdy *chałpiy był ***kółchoźnik**.

Dawniej (w czasach PRL) w każdym domu był głośnik (prosty radioodbiornik – kołchoźnik).

753. *Załodziy siy czym, bō zimnō i przyniys ***norōnczkō** drzewa pod *kuchniy.

Nałóż coś na siebie, bo jest zimno i przynieś naręcze drzewa pod kuchnię (złóż obok kuchni).

754. – Co dziś rōbiciy, *ujanko? – A nic, siedze se i wyszywom ***łobrus**.

– Co dziś robisz, wujenko? – Nic szczególnego, siedzę i wyszywam obrus.

755. *Podej mi ***pluskiewki**, bō przybije na *ściane tom nowom *makatke.

Podaj mi pinezki, bo będę przybijają do ściany nową makatkę.

756. Hanka mi *pōdszeplā, że w Dukli we śróde bedom ***telywizory**.

Hanka mi podpowiedziała, że w Dukli w środę będą w sklepie telewizory.

757. *Nawywołczył starych ***żbyrōw** i *teroz jynō zawōdzajom.

Naznosił starych przedmiotów (gratów) i teraz tylko przeszkadzają.

758. Same stare ***groty** mom *w drugi izbiy.

Tylko stare meble mam w drugim pokoju.

Stolik, U.S.

*Łobrus, Rogi, XVIII w.,
MER, sygn. 543*

Makatka, D.R.

V. I w chłapiy i wkoło wszystko musi mieć rynec i nogi! Dom i otoczenie domu

Rubota w domu. Prace w domu

759. Na wsi ni ma czasu na gupoty, a tò trza co **przeżmykać** (**żmykać**), a tò pòldnia schodzi z piyczyniym **chlieba**. Cosi trza **przyrychtować** dò jydzynio. Na polu łòd **wiesny** dò jysiyni **rubota gòni rubote**. Dòpiyro poznom **jysiyniom** i w zimi możnò zasiać dò **przyndzynia** **łnu** abo wełny. Po wiy-czorach baby siy schodzm do **skubania** **piyrzy**, **ròbiynia** **szwedrów** na drótach. Przy łòkazji **łòbrobiom** kòmu dupe (narobiom **myjoków**). Na wsi nie ma czasu na głupstwa, trzeba coś przeprać, co parę dni upiec chleb, a to pòł dnia roboty, trzeba coś przygotować do jedzenia. W polu od wiosny do jesieni robota goni robotę. Dopiero późną jesienią i zimą jest pora na przedzenie łnu czy wełny. Wiezorami kobiety schodzą się po domach, skubią pierze, robią swetry na drutach. Przy okazji trochę poplotkują.

Żmykać, U.S.

- 760.** **W** subote trza trochę **pòstróncać** **w chołpiy** i **łòcharużyć** **łobyjściy**. **W** sobotę trzeba trochę posprzątać w domu i uporządkować obejście.
- 761.** Cały dziyń siy trza **łòdyndać** **pò chołpiy**, a tegò niy widać. Cały dzień trzeba robić porządki w domu, a wcale tego nie widać.
- 762.** **Łòchyndoże** jyno trochę **chołpe** i pójde wydrzeć **zymba**, bo mie już trzeci dziyń boli. Posprzątam tylko trochę dom i pójde usunąć ząb, bo już trzeci dzień mnie boli.
- 763.** **W** wieczór trza bedziy dobrze **nahajcować** **pòd kuchniom**. Wieczorem trzeba będzie dobrze napalić w kuchni.
- 764.** Nijak siy dziś niy kce **polić** **pòd kuchniom**, tak siy jyno **smyndzi**. **Pugoda** tako. Dziś nie chce się palić w kuchni, jedynie się dymi. Tak się dzieje z powodu pogody.

765. – Jak ci wyszło – to ⁺**biyłyniy** izby? – Łód biydy bedziy, troche ⁺ma-zoki som, aliy zastawie ⁺szofom.

– Jak ci wyszło to malowanie ścian? – Od biedy będzie, trochę jest zamazań, ale zastawię je szafą.

766. Skończyłam nareściy ⁺na piykne z tym ⁺**biyłyniym**.

Skończyłam nareszcie na dobre malowanie ścian.

767. Ściany w ⁺drugu izbyi ⁺łóblazły. Trza bedziy ⁺**póbiylic**.

Farba w pokoju złuszczyła się, wyblakła. Trzeba będzie pomalować (ściany).

768. Niy ⁺**piyrsz** ⁺zaro, może wystarczy ⁺**wytrzepać**.

Nie pierz od razu, może wystarczy wytrzepać.

769. ⁺Zaświychtanom mosz ⁺łószywke łód ⁺kószuli. Trza ⁺**przeżmykać**.

Przybrudzony masz kołnierzyk koszuli, trzeba go przeprać.

770. ⁺**Przeżmykej** / ⁺**wyżmykej** mi ⁺kószuly.

Wypierz mi koszulę ręcznie.

771. Dziś bede ⁺**prać** te ⁺pódlisze ⁺pówszedniowe ⁺łachy.

Dziś będę prać te gorsze codzienne ubrania.

772. ⁺Bestó w ⁺nidziely niy ⁺**prasuj**.

Mimo wszystko w niedzielę nie prasuj.

773. ⁺Trza się ⁺**łószpyrtać** ⁺na szydełku, żeby zrobić takom ⁺piyknom serwetke.

Trzeba długo szydełkować, żeby zrobić tak piękną serwetkę.

774. Lubię ⁺**dubać na drótach**.

Lubię robić na drutach.

775. Znów mie ⁺łóbróbiła do Hanki, że nawet ⁺**na drótach** niy umie **robić**.
⁺Chółyryna jedna!

Znów mnie obmówiła do Hanki, że nie potrafię na drutach robić.
Wstrętna baba.

776. Już trzeci tydziyń ⁺**siympie** nad tom ⁺**serwetkom**.

Już trzeci tydzień bez przerwy robię tę serwetkę.

777. Tak żeś ⁺**zmiškowała** tom dziure ⁺bodej jak – niy dało siy lepi?

Niestarannie zszyłaś tę dziurę – nie dało się lepiej?

778. Zaró ⁺**zateguj** tom ⁺kaliyte ⁺na kółaniy.

Zaceruj tę dziurę (w spodniach) na kolanie.

779. Baby siedzom, ⁺**dròm piyrze** i cały czas łó czymsi ⁺rajdajom.

Kobiety siedzą, drą pierze i cały czas o czymś rozmawiają.

780. Ginek, jak już ni mo inszy ruboty, tó se lubi ⁺**dudrać** w drzewiy.

Gienek, gdy już nie ma innej roboty, to lubi rzeźbić w drewnie.

Wszystko, co robisz w chałpi, wymogo sprzyntów. Narzędzia i akcesoria do prac domowych

- 781.** *Zarajtałam se dziesi ***nożyczki**.
Zapodziałam gdzieś nożyczki.
- 782.** Miałam *kiela ***grafek** i dziesim se *wrażła.
Miałam kilka agrafek i gdzieś je schowałam.
- 783.** Za nic ni moge *nalyżć ty ***igły** dō *włóczki, a ty żeś *ujźroł łōd razu.
Za nic nie mogę znaleźć tej igły do włóczki, a ty zobaczyłeś ją od razu.
- 784.** *Skiklane nici, ***włóczka**, sieci, czasem życie – jednō drugiegō worto.
Poplątane nici, włóczka, sieci, a czasem życie – jedno warte drugiego.
- 785.** Pōjde dō Jōzka, tam zawsze *pōd szopom stoi ***dziadek strugałny**,
tō se *przestrugom *łōśnikiyom tom *deszczułke, cō mi jom trza.
Pōjdę do sąsiada Józefa, u niego pod szopą (pomieszczenie gospodarcze, składzik) zawsze stoi dziadek strugałny (ławka strugałna), to ostrugam ośnikiem potrzebną mi deseczkę.
- 786.** Wyniyś ***maśniczke** i powiyś na sztachetach żeby jom *przewiołō.
Wynies naczynie do robienia masła i powies na sztachetach, żeby wyschło, przewietrzyło się.

Maśniczka, U.S.

Kórómysta, Moszczenica,
1959 rok, MER, sygn. 718

787. Niesiy dwa ⁺wiadra wody na ⁺**kòromysłach** i ani niy ⁺stynkniy.
Niesie dwa wiadra wody na koromysłach i nawet zanadto nie jęknie z wysiłku?

788. Jak siy już ⁺łòbrobie ⁺w stajni, tò siynde dò maszyny i uszyje nowy ⁺**syrny worek**.

Gdy już oporządzę bydło, to usiądę do maszyny do szycia i uszyję nowy worek (trójkątny) do odciskania sera.

789. Zośka! Niy wyiszej ty ⁺**pówònski** ⁺na peredyniu, bò łona już ⁺bars zeżółkła, nojliepi zrób se nowom.

Zośka! Nie rozwieszaj tej *powązki* na widoku, bo ona robi złe wrażenie, jest pożółkła, zużyta, przyda się już nowa.

■ *Pówònska* – kawałek płóciennej tkaniny do cedzenia mleka.

790. ⁺Na pówaliy wisi wyprane ⁺plòtnò, ⁺zdym i zrób nowom ⁺**pówònske**.
Na strychu wisi wyprane płótno, zdejmij i zrób nową *powązkę*.

791. Nie trza ci ani ⁺**kijòunki**, ani ⁺**rajbaczki** – tak jynò troche ⁺przeżmykej w rynkach te łachy. Jak wyschnom, babka weznom na ⁺**magłownice**.
Nie trzeba ci ani kijanki, ani tary – tylko przepierz w rękach te ubrania. Gdy wyschną, to babcia je wyprasuje na magłownicy.

Rajbaczka, A.U.

Magłownica, D.R.

792. Złòmoł mi siy ⁺**łòblònk** łòd ⁺**kosza**.
Złamał się pałak od kosza.

793. ⁺**Chrapato** ⁺**deszczka** – żebyś se ⁺ździory niy nabił.
Chropowata deska – uważaj, żebyś sobie nie wbił drzazgi.

- 794.** Zrobie se nowe ⁺**pòmiòtko** z gynsich piór.
Zrobię sobie nowe pomiotło z gęsich piór.

■ *Pòmiòtko*: miotła do czyszczenia pieca chlebowego.

- 795.** ⁺Miastowe ludziy to niy wiedzom, co tò ⁺**pòciosek**, ani kiedy siy ⁺sadzi kury.

Ludzie z miasta nie wiedzą, czym jest pociask, ani kiedy się sadza kwokę na jajkach.

- 796.** Taki chodzisz ⁺czòchraty, wyglòndosz, jak ⁺**kròpocz**.

Taki chodzisz rozczochrany, wyglądasz jak miotła brzozowa.

- 797.** Cosi to ⁺**zdjyńciy** ⁺rozbabrane – małò co widać.

To zdjęcie jest niewyraźne – niewiele na nim widać.

- 798.** Ta ⁺**drabina** liedwò ⁺siympi ze starości.

Ta drabina się ledwo trzyma ze starości.

- 799.** Ta ⁺**drabina** tò siy już jynò nadajy ⁺na pol.
Ta drabina nadaje się już tylko do spalenia.

- 800.** W ⁺subote ⁺pòd wieczòr trza bedziy ⁺fukać muchy azòtoksym. ⁺**Fukowke** se pożyczymy łòd ⁺stryka.

W sobotę pod wieczór trzeba będzie wytruć muchy azotoksem, przy użyciu specjalnej dmuchawki (rozpylacza), którą pożyczymy od stryja.

- 801.** Pòszukej jakom starom ⁺szmajore na ⁺**myjok** dò ⁺pudłogi.
Poszukaj kawałek starej odzieży na ścierkę do podłogi.

- 802.** Sama niy ⁺uwlieke ⁺**na denarek** całegò ⁺banioka (⁺blaszoka) ⁺ze zimniokami.

Sama nie udźwignę całego dużego garnka z ziemniakami, aby go postawić nad denarku.

■ *Denarek* – prowizoryczny, zrobiony domowym sposobem, palnik gazowy na trzech nóżkach.

Pòmiòtko, D.R.

803. Mom dziś pełnom ⁺**balijke** prania.

Mam dziś całą balię prania.

804. Niy wiysz dzie tò ⁺**szpilor** bedziy?

Nie wiesz, gdzie jest szydło?

Miyndzy gorczkami. W kuchni

805. Gdy ktoś pyta, co kto je: **Co ty jysz? – Suchom mysz – Dej mi tysz! – Jużem zgryz.**

806. Cosi ⁺**jałowe** to ⁺jydzyniy mi stawiosz na ⁺stoliy.

Jakieś postne, bez smaku jedzenie mi podajesz.

807. ⁺Różgmyzoł jydzyniy po ⁺taliyrzu, i tak łostawił. Cosi mu ⁺**niy pòde-szłò.**

Rozgrzebał posiłek na talerzu, ale go nie zjadł. Widocznie mu nie smakowało.

808. Już ⁺**cukiyr** i ⁺**sòl** na wykończyniu, trza bedziy pòśc do ⁺spòdzielni.

Kończy się już cukier i sól, trzeba będzie pójść do sklepu.

809. ⁺Skiyltowałam wszystkim ⁺**cukiyr.**

Zużyłam cały cukier.

810. ⁺Wskòrom u wos troche **solì?**

Czy pożyczycie mi trochę soli?

811. ⁺Utytlej ⁺**golke** z ciasta i zròb Mikołajowi nos, ⁺utolej ⁺wołek i zròb mu ⁺gymbe, a ⁺łoczy z pieprzu.

Utocz kulkę z ciasta i zròb Mikołajowi nos, uformuj wałek i zròb mu usta, a oczy zròb z pieprzu.

812. ⁺Pokrój ⁺zimnioki na ⁺**talarki.**

Pokrój ziemniaki na plasterki.

Żeby zjeść, trza piyrsze narychtować.

Przygotowanie i spożywanie posiłków

813. ⁺Dzienieftòry ⁺chłop tò i umi ⁺**jeść ugòtować.**

Niektórzy mężczyźni potrafią coś ugotować.

814. ⁺Bata jojta! ⁺Wielgiy rzeczy ⁺**nagòtować** ⁺gorczek ⁺kapusty.

A tam! Wielkie rzeczy, żeby ugotować garnek kapusty.

815. ⁺U dupy mi to wisi, że ty ni mosz co ⁺jeść. ⁺**Ugotuj se.**

Mam to w nosie, że ty nie masz co jeść. Ugotuj sobie.

- 816.** Co tościy ⁺**nagótowali**? To niy kasza, tò jakòsi ⁺braja.
Co to ugotowałaś? To nie jest kasza, to jest jakaś breja.
- 817.** ⁺Niy wrożej siy dò ⁺**gótowanie**, ⁺lòna se sama do rade.
Nie wtrącaj się do gotowania, poradzi sobie sama.
- 818.** ⁺Co jynò mu ⁺**nadstawiom**, a ⁺lòn i tak ⁺niyzadówòlony.
Nadskakuję mu z jedzeniem, a on z niczego nie jest zadowolony.
- 819.** ⁺Spatrzaj tam, ⁺**zimnioki** czy już ⁺**miynkiy**.
Sprawdź, czy ziemniaki już się ugotowały.
- 820.** ⁺Sionć se na progu i ⁺**lòstrugej** ⁺zimnioków na ⁺wiyczerzom.
Usiądź na progu i obierz ziemniaki na kolację.
- 821.** ⁺**Nastrugałaś** tych ⁺zimnioków bez pójyncia, fto tò tylò ⁺zjy.
Obrałaś tych ziemniaków bez umiaru, kto to tyle zje.
- 822.** ⁺Zamiysiałam na ⁺chliyb, teraz pójde ⁺dò piwnicy ⁺**nastrugać** zimnioków na ⁺łobiod.
Zamiesiałam chlebowe ciasto (żeby wyrosło), a ja w tym czasie pójde do piwnicy obrać ziemniaki na obiad.
- 823.** ⁺**Róztolej** dobrze ⁺ciasto, wyłóż ⁺dò blachy i pòsmaruj ⁺marmuladom.
Rozwałkuj ciasto, wyłóż na blachę i posmaruj marmoladą.
- 824.** Jo tò ⁺inacy ⁺**róztrobiom** ciastò.
Ja inaczej wyrabiam ciasto.
- 825.** Chyba żeś ⁺**niygłodny**, bo tak ⁺jyno ⁺gliwosz tom ⁺kapuste.
Chyba nie jesteś głodny, bo jesz bez apetytu tę kapustę.
- 826.** ⁺Nagótuje ⁺pichoty, niych ⁺**jedzom**.
Ugotuję fasoli, niech jedzą.
- 827.** ⁺Franek ⁺nakidoł na stół przy ⁺**jydzyniu**.
Franek nabrudził na stole w trakcie jedzenia.
- 828.** Co jynò mu ⁺nadstawiom dò ⁺**jydzynio**, a lòn chodzi i ⁺dòndro zamiast ⁺**jeść**. ⁺Mo pełnò w dupiy i tymu.
Co tylko proponuję mu do zjedzenia, on chodzi i mamrocze zamiast jeść. Jest syty i dlatego.
- 829.** ⁺Pózbijrej te swojy ⁺prepiteta ze stołu, bò bedziymy ⁺**jeść**.
Pozabieraj ze stołu swoje rzeczy, bo będziemy jeść.
- 830.** Jyj nójlepi, jak wszyscy pójdom ⁺na poliy dò ruboty, a lòna ⁺lòstaje ⁺knytać ⁺w gorczkach, żeby potym mieli co ⁺**jeść**.
Ona lubi zostać sama, gdy domownicy pójdą do prac polowych, ona wtedy szykuje im dobry posiłek, żeby sobie pojedli.
- 831.** ⁺Bez wojne nie ⁺bars byłò co ⁺**jeść** i za tò ⁺ludziska ⁺biydowały.
W czasie wojny brakowało żywności, ludzie biedowali.

- 832.** *Moja tō niy lubi, jak ***mlaskom** *przy jydzyniu.
Żona nie lubi, gdy jem głośno (mlaskam, siorbię).
- 833.** Dobre byłō, ***wymuskoł eś** miske *dō izna!
Smakowało ci, bo wszystko zjadłeś, miska jak umyta.
- 834.** ***Przetronce** *bodej co i pójde dō *siana.
Zjem cokolwiek i pójde pracować przy zbiorze siana.
- 835.** *Gymba siy mu cały czas niy *zapiyro, staliy cosi ***gliwiy**.
Buzia się mu nie zamyka, ciągle coś podjada.
- 836.** *Fest mi siy *kce **pić**.
Bardzo chce mi się pić.
- 837.** Aliy ci siy *kciało pić, ***wydułdoł** żeś cały *górneczek *mliyka.
Ależ ci się chciało pić, tak zachłannie wypieś cały kubek mleka.

Półudniy i jużyna. Posiłki

- 838.** Kōło łosmy bedziymy ***śniadać**.
Okolo ósmej zjemy śniadanie.
- 839.** Łō dwunosty zyjde *z pola *podoić *krowy i ugotuje co na ***półudniy**.
O dwunastej zejde z pola wydoić krowy i ugotuję obiad.
- 840.** Jak zadzwōniom w kōściely na Anioł Pański, tō zyjdziymy z pola i bedziymy ***półudniować** (***jeść półudniy**).
Kiedy zadzwonią dzwony kościelne na Anioł Pański, czyli o dwunastej, zejdziemy z pola i będziemy jeść obiad.
- 841.** *Siadejciy *dō stołu, bedziymy ***półudniować** (***wiyczerzać**, ***śniodać**).
Siadajcie do stołu, będziemy jeść obiad (kolację, śniadanie).
- 842.** Tylō czasu czekom, że wyjdziysz z tom ***jużynom**.
Od dłuższego czasu czekam, żebyś mi wyniosła w pole podwieczorek.
☐ *Jużyna* – podwieczorek spożywany w polu w godzinach popołudniowych.
- 843.** Franek łōd pułdnia *łorze. Wyjde dō niego z ***jużynom**.
Franek od godzin południowych orze pole. Pójde do niego z podwieczorkiem.
- 844.** Lubie na ***wiyczerzom** *czapkać se *chliyb w *śmiyntaniy.
Na kolację lubię sobie zamaczać kawałki chleba w śmietanie.
- 845.** Tu by już ***wiyczerzać**, a nasze jeszcze *dali *młōcom.
Pora na kolację, a nasi domownicy ciągle młocą.

Gorczek na reszu. Naczynia, garnki, sztucce, akcesoria kuchenne

- 846.** Takój bedziy dwunosto, a ty dali ⁺gmyrosz w ⁺**gorczkach**, zamiast stawiać ⁺jydzyniy na ⁺stół.
Już wnet dwunasta, a ty dalej mieszasz w garnkach, zamiast stawiać jedzenie na stół.
- 847.** Józka, postow ⁺na reszu ⁺**gorczek** ⁺kapusty, niych ⁺**se pyrko** do południa.
Józiu, nastaw garnek kapusty na kuchence, niech się wolno gotuje do południa.
 Reszo – przenośna, emaliowana, dwu- lub trzypalnikowa kuchenka, niedużych rozmiarów, do umieszczenia na blacie.
 Od red. (D.R.): Nazwa kuchenki *reszo*, typu płyta gazowa, ma swoje źródło w języku francuskim, gdzie *réchaud* oznacza kuchenkę, podgrzewacz lub maszynkę do gotowania, maszynkę spirytusową.
- 848.** Cóż tam tyłó ⁺knytosz w tym ⁺**gorczku**?
Co tam tyle mieszasz w tym garnku?
- 849.** Zesuń ⁺**gorczek** z ⁺kapustom na ⁺kroj ⁺kuchni, niych se ⁺jyno tak ⁺**pyrko**.
Zsuń garnek z kapustą na brzeg kuchni, niech się tylko powoli gotuje.
- 850.** Przyszłoł z ⁺wesela i ⁺zaczôn ⁺szpulać pò ⁺**gorczkach**.
Przyszedł z wesela i zaczął szukać jedzenia w garnkach.
- 851.** Niy myjy ⁺**gorczka** na ⁺świńskiy zimnioki, tako z ni gòspodynì, że w środku jest jedna ⁺łódlipiora.
[Taka z niej gospodyni.] Nie myje na bieżąco garnka do gotowania ziemniaków dla świń, dlatego cały jest oblepiony wewnątrz reszkami.
- 852.** Z rana bedziymy ⁺baczyć śliwy, żeby cały dziyń, a jeszcze i jutro smażyć w ⁺**glinioku** ⁺marmulade.
Za rana wypestkujemy śliwki, a potem przez dwa dni będziemy smażyć powidła w glinianym garnku.
- 853.** Łóbiłam se tyn nibieski ⁺**łóbliwany** ⁺**gòrneczek**. Wypod mi z rynki.
Obiłam niebieski emaliowany kubek. Wypadł mi z ręki.
- 854.** ⁺Łoskrób dobrze ⁺**dziyżke**, bóm już ⁺chliyb wsadziła ⁺dò pieca.
Wyskrob dokładnie dzieżkę, bo chleb włożyłam już do pieca.
- 855.** Sprzedałam ⁺jaja i ⁺syr. ⁺Łóbkupiłam siy w ⁺łóbliwane naczynia: ⁺**mydnica**, ⁺**gorczek**, ⁺**gòrnuszek**, ⁺**dzbónek**, ⁺**róndelek**, ⁺**taliyrze**, ⁺**miski**.

Sprzedalam jaja i ser. Dzięki temu kupiłam emaliowane naczynia: miednicę, garnek, kubek, dzbanek, ronderek, talerze, miski.

856. *Kapusta nojlepsz, jak ugótowano w ***żelężnioku** (*łóbliwanym łód środka).

Najlepsza kapusta to ta, która została ugotowana w żeliwnym, wewnątrz emaliowanym garnku o okrągłym kształcie.

☐ Taki żeliwny garnek można było częściowo włożyć w specjalny otwór w płycie kuchennej, w tzw. kółka (fajerki).

Żelężniok, D.R.

857. *Bechłam z całom siłom w ***beczke**. Nabiłam se guza na *łyściy. Uderzyłam z całej siły w beczkę. Nabiłam sobie guza na łydce.

858. Kupiłam se nowom, *łóbliwanom ***kawiorke**. Bedziy i na *mliykò, i na *kòmpòt jak pójdziymy *na poliy.

Kupiłam nową, emaliowaną bańkę na mleko. Będzie służyć (jeżeli sąsiadom trzeba będzie podrzucić mleka, bo ich krowa ze względu na wysoką cielność nie doi się) i na kompot, kiedy pójdziemy w pole.

☐ *Kawiorka* – wysokie, około dwu-, trzylitrowe naczynie z pokrywką; bańka na mleko, kanka.

859. Narwoł żem pełnom ***kawiorke** *jagód. Nazrywałem pełną bańkę czereśni.

860. Pòszukej ***dynka** łód *kawiorki, *gorczka. Poszukaj pokrywki od bańki na mleko, garnka.

861. Spadła mi ***przykrywka**, jyno *żbyrk siy zrobił. Spadła mi pokrywka i narobiła hałasu.

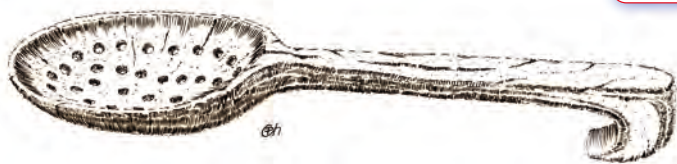
862. *Wymuskej ***taliyrz** *dò izna. Wyjedz z talerza do czysta.

- 863.** Taki był głodny, że wymiot ⁺w imynt z ⁺**taliyrza**.
Taki był głodny, że pochłonał wszystko, co było na talerzu.
- 864.** Chybaś nie był ⁺bars głodny, boś jyno ⁺rozgmyzoł to ⁺jydzyniy **po** ⁺**taliyrzu**.
Nie byleś chyba bardzo głodny, bo tylko rozgrzebałeś jedzenie na talerzu.
- 865.** Póprzebieroł na ⁺**taliyrzu** co lepsze, a reszte łostawił, trza tó ⁺stróń-
cić dó ⁺zliwkek.
Powybierał lepsze kęski z talerza, a resztę zostawił. Trzeba będzie
je wrzucić do resztek dla świń, kur.
- 866.** ⁺Wykrzył siy stary trzonek łód ⁺**noża**. Łolyk zrób nowy.
Wykruszył się stary trzonek od noża. Olku zrób nowy.
- 867.** Cosi mi siy nie ⁺kce zatkać ⁺**słoik** – niy ⁺chycił.
Coś mi się nie chce zamknąć słoik – nie zassał.
- 868.** ⁺Łódetkej mi ⁺**weka**.
Otwórz mi słoik.
- 869.** ⁺Jasiyk mi zrobił nowom ⁺**łódcydzaczkę**, bô ta ze starości ⁺spynkała.
Jasiek mi zrobił nowy cedzak do ziemniaków, bo poprzedni się roz-
padł (był już stary, zużyty).
☐ *Łódcydzaczkę* – drewniany cedzak,
w kształcie koła, z otworami i rączką.
- 870.** ⁺Zimnioki już doszły. ⁺Łódcedź ⁺**łód-
cydzaczkom** i zaroz ⁺**pokłóć** ⁺**món-
tewkom**.
Ziemniaki są już ugotowane, odcedź
cedzakiem i zaraz je i potłucz mon-
tewką (firlejką).
- 871.** Postow ⁺**durszlok** ⁺**na gorczku** i ⁺łód-
cedz ⁺klóski, chyba że wolisz ⁺**łód-
cydzaczkom**.
Postaw durszlak na garnku i odcedź
kluski, chyba że wolisz odcedzaczką
(deseczka z dziurami).
- 872.** Dziadek ⁺**skopiyc** ⁺póbijali, ⁺matula
siy ⁺dziwówali, skónd dziadek wyid-
zieli, że siy ⁺krowa ⁺łócieli.
Dziadek skopiec uszczelniał, przesuw-
ając uderzeniami młotka obręcz,
ściskającą klepki tego stożkowatego

Durszłok, P.Ch.

naczynia, mama się dziwiła, skąd dziadek wiedział, że krowa się ocieli (z frywolnej piosenki weselnej).

■ *Skopiec* – drewniane naczynie do udoju.

■ *Pòbijać* – przesuwac obręcz uderzeniami młotka.

873. Niy bede pił ze *szczyrbatego ***górneczka** (*z zakłónczonego górneczka).

Nie będę pił z wyszczerbionego (zagiętego) kubka.

874. Tò ty robisz *zaprażkę dò kapusty? – Bò jo niy, jynò zetre na ***tarliy** ze dwa *zimnioki.

To ty robisz zasmażkę do kapusty? – Nie robię, tylko zetrę na tarce dwa ziemniaki.

875. Niy wywijej mi tom ***paciochom** nade *łbym, bò *paciocha jest łód miyszania *w gorczkach.

Nie wymachuj mi drewnianą łyżką nad głową, bo ona służy do mieszania w garnkach.

876. Dolyj mi jeszcze z ***warzoche** ty *zupy.

Dolej mi chochlę zupy.

877. Jak przyszoł z lasu zjod trzy ***warzochy** *żuru *z chliebym i dali był *głodny.

Gdy przyszedł z lasu, zjadł trzy chochelki żuru z chlebem i nadal był głodny.

878. Jo *pò łomocku niy znajde ***zòpołek**.

Po omacku nie znajdę zapalek.

Studniano woda w leciy nójlepszò dò napicia. Napoje

879. Ni ma mowy, żeby *we wylijom niy było na kóniyc ***suszczanki**.

Nie może być inaczej, żeby na koniec wigilii nie podano kompotu z suszonych owoców.

■ *Suszczanka* – kompot z suszonych owoców.

880. *Zjymy *na wiyczerzom *zimnioki ze ***suszczankom**, bò *mliykò jakiesi *pòdbiygnynte, dzikiy.

Zjemy na kolację ziemniaki z kompotem z suszonych owoców, bo mleko podeszło serwatka.

- 881.** Lubie siy napić ⁺**gorrzk** ⁺**kawy**.

Lubię gorzką kawę.

☐ *Gorrzka kawa* – kawa naturalna, nawet jeśli jest posłodzona.

- 882.** Franek ⁺poszoł na szychte na kôpalniy i zapomniol se ⁺flaszke ⁺**z harbatom**.

Franek poszedł do pracy w kopalni i zapomniął wziąć butelkę z herbatą.

- 883.** ⁺Dziyciskom ⁺trza ⁺ranô gotować ⁺**kakałô**, tò bedom zdrowe i mocne. Dzieciom trzeba rano gotować kakao, to będą zdrowe i silne.

- 884.** ⁺**Studniano woda** w leciy nojlepszô dô napicia.

W lecie woda ze studni najlepiej gasi pragnienie.

- 885.** Kup se ⁺**piwô**, a mie ⁺**krachly**.

Kup sobie piwo, a mnie oranżadę.

Rosół z gwojździa i insze. Zupy

- 886.** Bedziy, już tylô tego ty ⁺**zupy**.

Wystarczy, nie dolewaj mi więcej tej zupy.

- 887.** ⁺Zadrób ⁺**rosół** i niych se tak jeszcze ⁺pyrko ze dwie gôdziny.

Dopraw rosół jarzynami i gotuj na wolnym ogniu około dwóch godzin.

- 888.** Muszę ⁺pôdglôndnôć jak babka robiom ⁺**rosół z gwojździa**, bô łoni mie cosik ⁺cyganiom z tym ⁺gwojździym.

Postaram się podejrzeć babcię, w jaki sposób gotuje rosół z gwoździa. Podejrzewam ją o kłamstwo z tym gwoździem.

☐ *Rosół z gwojździa* – zupa bez mięsa, udająca rosół, z miętą, liściem bobkowym, czyli laurowym, zieleń angielskim, pieprzem czasami z kawałkiem słoniny; omaszczona łyżką tłuszczu z podsmażoną cebulą.

- 889.** ⁺Babka wôm dziś ugotujom ⁺**rosół z gwojździa**. – A jo bym wołol ⁺**pôliywke** abô ⁺**maliyszki** z ⁺**masłym**.

Babcia wam dziś ugotuje rosół z gwoździa. – A ja bym wołał polewkę albo maleszkę z masłem.

☐ *Maliyszka* – potrawa z razowej mąki i wody, rozmieszana za pomocą łyżki, jedzona z masłem albo z mlekiem. Gorącą porcję wyklada się na talerz, pozostawiając pośrodku wgłębienie na masło. Jest ona spożywana na przemian z masłem rozpuszczonym pod wpływem temperatury gorącej masy mącznej.

890. Jakisi za ⁺gynsty tyn dzisiyjszy ⁺**zur**.

Trochę za gęsty ten zur mi dziś wyszedł.

891. Pó ⁺świnióbiciu zostawie se trochę ⁺liykiego i ⁺pódrobów, i zrobie na jutro ⁺**juche**.

Po świnióbiciu odłożę kawałek płuc i innych podrobów, i na jutro ugotuję juchę.

☐ *Jucha* – gęsta zupa z zasmażką z podrobów wieprzowych z dodatkiem fasoli i suszonych owoców.

892. O jak se lubie ⁺pojysć ⁺**zówiertki**. A i ruboty przy ni mało.

Uwielbiam zupę mleczną – *zawiertkę*. A i pracy przy jej przygotowaniu mało.

☐ *Zówiertka* – zupa mleczna. Na posolone mleko wrzuca się mąkę i następnie energicznie miesza. Pozostają małe grudki, ale tak ma być. To jest ten smak.

893. ⁺Dolyj tak z półtory ⁺kwatyrki ⁺mliyka, żeby ta ⁺**zówiertka** niy była za ⁺gynsto.

Dolej około półtorej kwatery mleka, żeby *zawiertka* nie była zbyt gęsta.

894. Nagótowałam cały ⁺gorczek ⁺**zówiertki** ⁺na wiyczierzom.

Ugotowałam na kolację pełen garnek zupy mlecznej – *zawiertki*.

895. Leć do Knopki, pożycz ⁺mónki, bõ siy nom skõńczyła. Bede gõtować ⁺**zócyrke**.

Biegnij do Knapowej, pożyczyć mąki, bo nam zabrakło. Będę gotować zacierkę.

☐ *Zócyrka* – zupa mleczna, z kawałkami rozwałkowanego ciasta, rzucanego wprost do gotującego się mleka. Może też być z kluskami siekanymi, tartymi lub skubanymi.

896. ⁺**Zócyrka** ⁺nõjlepszõ ⁺**razowo**.

Najbardziej smakuje zacierka z razowej mąki.

897. W ⁺dzieftõrych ⁺chałpach w Rogach ⁺**põliywke** siy gõtujy bars czynsto i na ⁺śniodaniy i na ⁺wiyczierzom.

W dość licznych rogowskich domach często na śniadanie lub kolację gotuje się polewkę.

☐ *Põliywka* – zupa, którą przygotowuje się z mąki rozmieszanej z serwatką lub zsiadłym mlekiem. Jest przyprawiona do smaku solą.

898. Mom dziś ⁺uchote na ⁺**borszcz** z gõtowanymi ⁺zimniokami.

Mam dziś ochotę na barszcz z gotowanymi ziemniakami.

899. Dosyć ⁺porny ci wyszoł tyn ⁺**borszcz**: ⁺słõny i ⁺kwaśny – w som roz i w zapachu tyż łõstry.

Dosyć ostry – słony, kwaśny, pieprzny – wyszedł ci ten barszcz, w zapachu też intensywny.

900. *Ubiyrz mi troche *zupy z piychoty do *miski.

Nalej mi trochę zupy fasolowej do miski.

901. Cosi za *bars żeś przypoliła tom *zaprażkę dō *zimnioczanki.

Za bardzo ciemna wyszła ci zasmażka do zupy ziemniaczanej.

902. *Jasiyk jak jedziy *w zimiy dō lasu pō drzewō, tō se ranō lubi pojyść *kwasówki z *chliebym. Łōna *syto i grzejy.

Jasiek wyjeżdżając w czasie zimy do lasu po opał, lubi sobie zjeść kwasówkę z chlebem.

☐ Kwasówka – zupa na soku z kiszzonej kapusty, z dodatkiem liścia laurowego, ziela angielskiego, kminku i suszonych grzybów (niekiedy mięty).

903. *Podbij *zupe, *jyno dobrze *rozbełtej (*zabełtej), *rozklōć *mōntewkom *pōdbitke.

Zagęść zupe, tylko dobrze rozmieszaj mątewką (dzisiaj: zmiksuj) śmietanę z mąką (podbitkę).

☐ Pōdbitka – mieszanka śmietany i mąki dodawana do zupy w celu jej zagęszczenia.

904. Co tō za *palante żeściy mi naloli dō *taliy-rza?

[Do babci] Co to za papkę nalałaś mi do talerza?

Mōntewka, U.S.

Bandury z mlikiem i zimnioki. Potrawy z ziemniaków

905. Dobre *placki zimnioczane, *jyno żeby kto inszy *star *zimnioki *na tarliy, bō jo ty ruboty niy lubie.

Smaczne są placki ziemniaczane, ale najlepiej żeby ktoś inny stał ziemniaki na tarce, bo ja tego nie lubię robić.

906. Jakiy *zimnioki wōliciy *ze suszczankom – *klōcōne czy całe?

Jakie ziemniaki bardziej wam smakują – z kompotem z suszonych owoców – tłuczone czy całe?

907. Dzisiok nagōtuje *klōsek z pōkrywki (*klōsek z tartych zimnioków) – wszyscy w *chałupiy za niymi przebōdajom.

Dziś ugotuję klusek z pokrywki (klusek z tartych ziemniaków) – wszyscy domownicy za nimi przepadają.

■ *Kłóski z pokrywki (kłóski ziemnioczane)* – kluski z surowych ziemniaków, z dodatkiem mąki, soli, które kładzie się porcjami do garnka z wrzącą wodą. Można też wyłożyć porcję ciasta na pokrywkę i zrzucać z niej za pomocą noża lub łyżki odpowiednie porcje do wrzątku.

908. *Mo pełnò w dupiy wszystkiego tò siy ***bandur** z *mliykiem niy *chyci.

Jest syty, bo nie chce jeść ziemniaków z mlekiem.

909. Niy *strugej tak grubo tych ***łup** ze *zimnioków (*łowoców), bò tò *zaguba.

Nie obieraj zbyt grubo skórki ziemniaków (owoców), bo stracą witaminy i minerały.

Hreczka, jagły i mónka na piyroggi. Mąka i kasze, potrawy z mąki i kasz

910. *Łokulotniy z ***mónkom**, bo jeszcze *trza dugò czekać niż bedziy nowo.

Oszczędnie z mąką, bo jeszcze długo trzeba czekać na nową.

911. *Łono *besto wystarczy ty ***mónki** dò *rźniw, a potym bedziy nowo. Akurat wystarczy mąki do żniw, potem będzie z nowego zboża.

912. Ugótuje wom *dzisiok ***jagły** na *wieczierzom. A jo bym wołoł ***hreczke** abò ***pyncoki**, za *jaglami niy przepodom.

Ugotuję wam dzisiaj kaszę jaglaną na kolację. A ja bym wołał kaszę gryczaną albo pęczak, za kaszą jaglaną nie przepadam.

913. Gódajòm, że fto ***jy** ***jagły**, tò niy chodzi *łòsmarkany.

Mówią, że kto je kaszę jaglaną, ten nie ma kataru.

- 914.** Róztolej ciastò [†]na **piyrog**i, bò mie [†]bars boli [†]rynka.
Rozwałkuj ciasto na pierogi, mnie przeszkadza ból ręki.
- 915.** Dobre te wasze [†]**prózioki**, aliy [†]czuć maliznom.
Dobre te wasze proziaki, ale mogłoby ich być więcej.

*Piyrog*i, D.R.

- 916.** Tyło siy trza [†]łòkòròwodzić [†]zakiyl siy narobi [†]**piyrogów** dlò
wszystkich cò przysli dò [†]młocki.
Przy pierogach jest bardzo dużo roboty, zwłaszcza, kiedy trzeba
wykarmić wszystkich, którzy przyszli pomóc przy młóceniu.
- 917.** [†]Dudrosz siy z tymi [†]**piyrógami**, jakby miały być dõpiyrò na [†]wiy-
czerzom.
Tak powoli robisz te pierogi, jakby miały być dopiero na wieczór.
- 918.** [†]Dudro siy przy tych [†]**piyrogach**, [†]niypójynciy, kiedy bedziymy jeść.
Tak powoli robi te pierogi, czuję, że nieprędko będziemy jeść.
- 919.** Dobre [†]**piyrògi**, bò [†]masne.
Dobre pierogi, bo obficie okraszone.
- 920.** Jak my byli u ciotki z Krasny, tò my jedli [†]**piyrògi z hreczkom**.
Podczas wizyty u cioci we wsi Krasna, jedliśmy pierogi z kaszą gry-
czaną.
- 921.** Jak robie [†]**pampuchy**, tò mi wystarczy dwa póllytrowe [†]gòrneczki
[†]mònki.
Gdy robię pampuchy (pyzy z ciasta drożdżowego gotowane na parze),
to wystarczą mi dwa półlitrowe kubki mąki.
- 922.** Dziś [†]na pòłdny bedziymy jeść [†]**lòne placki**.
Dziś na obiad będą naleśniki.
- 923.** Babka narobili [†]**piyrogów z kapustom**.
Babcia przygotowała pierogi z kapustą.

- 924.** Babka napiekli ⁺**jabczoków**. Aliy my se użyły!
Babcia upiekła drożdżowe ciasto z jabłkami pokrojonymi w niewielką kostkę. Nieźle sobie pojadłyśmy.
- 925.** Nasmażyłam całom ⁺miche ⁺**chrustu** na ⁺łostatki.
Na ostatki nasmażyłam całą miskę faworków.
- 926.** ⁺Łopyndzłowo! żeś całom ⁺miche ⁺**klósek ze syrym**, pewniyś był ⁺ukropniy głodny.
Zjadłeś całą miskę makaronu z serem, pewnie byłeś bardzo głodny.
- 927.** A jo ⁺nojbarzi (*r i z* czytać oddzielnie) wole ⁺**klóski z kapustom** abo ⁺chliyb ze ⁺śmiyntanom i z ⁺cukrem.
A ja najbardziej lubię łazanki z kapustą albo chleb ze śmietaną i z cukrem.
- 928.** ⁺Zamiyszej ⁺**maliyszki** ⁺paciochom.
Zamieszaj maleszkę drewnianą łyżką.

Mliykó i śmiyntana. Nabiał

- 929.** ⁺A bodejsiy, zaś mi ⁺**mliykó** wykipiało.
A niech to, znów mi mleko wykipiało.
- 930.** Dobrze (jest) zliywać ⁺**mliykó** ranijsze z południowym, żeby siy pryndzy ⁺skwasiło.
Gdy się zmiesza mleko z rannego i południowego udoju, to się szybciej skwasi.
- 931.** Hanka! Jakiy ⁺**mliykó** mi stawiosz na ⁺stoliy! Przeciż łonó ⁺**dzikiy**.
Hanko, co za mleko mi podajesz! Przecież ono jest lekko podkwaszone.
- 932.** ⁺Wydoli już tego ⁺**mliyka**, niy doliywej wiyncy.
Wystarczy już tego mleka, nie dolewaj więcej.
- 933.** ⁺Ranijsze ⁺**mliykó** już czegosi ⁺podyjdziońe.
Poranne mleko już podchodzi serwatką.
- 934.** Wej se ⁺**mliyka** z ⁺chliebym, jak żeś głodny i ⁺se pojydz. – Jużem se ⁺wziõn. I dzieci se tyż ⁺wziyny.
Weź sobie mleka z chlebem, jeśli jesteś głodny i się najedz. – Już sobie wziąłem. I dzieci sobie wzięły.
- 935.** Niy ruszej tego ⁺**mliyka**, bõ łonó już ⁺**dzikiy**.
Nie ruszaj tego mleka, bo ono jest już nieco skwaszone.
- 936.** ⁺Wyduldo! ⁺jednym dychym ⁺kworte ⁺**kwaśnegò mliyka**. Kciało siy mu bars pić po ty wczórajczy ⁺baciarcie.
Wypił jednym chaustem chyba z litr zsiadłego mleka. Miał pragnienie po wczorajszym opilstwie.

- 937.** Babkò niy ⁺pchejciy wy mniy ty ⁺**siary**, bò jo jòm niy lubie, choć zdrowo.
Babciu, nie podawaj mi na przymus siary od krowy. Ja wiem, że siara jest zdrowa, ale bardzo jej nie lubię.
■ *Siara* – pierwsze mleko po ocieleniu krowy, ma wiele wartości odżywczych.
- 938.** ⁺Wymuskej dobrze ⁺miseczke ze ⁺**śmiyntany**, żeby siy nic niy zagubiło.
Wyskrob dobrze miseczkę ze śmietany, aby się nic nie zmarnowało.
- 939.** ⁺Wej se wyncy tegò ⁺**masła** i pòsmaruj se ⁺grubi ⁺kròmkę.
Weź więcej tego masła i posmaruj sobie grubiej kromkę.
- 940.** Jo tam wole grubi ⁺**syra**, a ⁺ciyni ⁺**masła**.
Ja tam wolę grubszą warstwę sera, a cieńszą masła.
- 941.** Niy jydz tegò ⁺**syra**, bò lòn już ⁺skwitniynty.
Nie jedz tego sera, bo jest już spleśniały.
- 942.** Tyn ⁺**syr** siy niy nadajy dò jydzynio, lòn ⁺łóśliźniynty.
Ten ser się nie nadaje do jedzenia, jest nadpsuty, po wierzchu trochę oślizgły.
- 943.** Pamiyntom, jak mi smakowała ⁺obwarzona ⁺siara, jak dali ⁺dziyciskom pò łocieleniu ⁺krowy. Dobry tyż ⁺**syr ze siary**.
Pamiętam smak gotowanej siary, którą dawano dzieciom, gdy się ociełiła krowa. Dobry jest też ser z siary.

Zjod bym jajysnicy. Jaja, potrawy z jaj

- 944.** ⁺Łołup dwa ⁺**jaja** i połóż se na ⁺chliyb.
Obierz ze skorupki dwa jaja i zrób sobie kanapki.
- 945.** ⁺Wyłup mi dwa ⁺**jaja**.
Obierz mi dwa jajka ze skorupki.
- 946.** Pożycz mi ⁺kiela ⁺**joj**, ⁺pokiyl mi ⁺kury niy ⁺zniesom.
Pożycz mi kilka jaj, zanim moje kury zniosą.
- 947.** ⁺Zjod bym ⁺**jajysnicy** i ugotuj mi tyż ⁺harbaty.
Zjadłbym jajecznicę i zrób mi też herbatę.
- 948.** Nasmażyłam mu ⁺**jajysnicy** ⁺ze sześciuch ⁺joj i poszoł z ⁺kosom ⁺na poliy.
Przyrządziłam mu (mężowi) jajecznicę z sześciu jaj (pojadł sobie) i poszedł z kosą w pole.

Dobre snycły. Potrawy mięsne, wędliny

- 949.** *Łorźnył mie na tym **miynsiy** straszniy, sprzedał mi dużo kości.
Bardzo mnie oszukał na tym mięsie, sprzedał mi bardzo dużo kości.
- 950.** Dziś bedziemy ***jeść** ***miynso** z ***ćwikom**.
Dziś będziemy jeść mięso z ćwikłą.
- 951.** Jak zabijemy ***świniy**, to naróbimy ***studziyliny** do ***słóików**.
Po świniobiciu zrobimy galaretę w wekach.
- 952.** Ni możnó jeść cały rok jyno ***świniny**, *trza i troche ***kurzyny**.
Nie można jeść stale wieprzowiny, trzeba jeść także drób.
- 953.** *Łótytlej *jyno ***snycły** w bułce, a jo usmażę.
Obtocz kotlety mielone w bułce tartej, a ja je usmażę.
■ *Snycły* – kotlety mielone, najczęściej z mięsa wieprzowego.
- 954.** Jak se zabijemy ***świniy** tó zaroz na drugi dziyń smaże ***wóntrobe**,
bò jò jom ***bars** lubie.
Na drugi dzień po uboju świni smażę na obiad wątróbkę, bo ją bardzo lubię.
- 955.** *W macharzyniy *ze świni siy robi ***salceson**.
W pęcherzu ze świni robi się salceson.
- 956.** Kupiłam 30 deka ***paszczetowki**.
Kupiłam 30 dekagramów pasztetowej.
- 957.** *Łókulotniy **z** tom ***łomastom**!
Oszczędnie z tą omastą!
- 958.** Wytóp tam ***łomaste** *dó zimnioków, dużo, bò jo lubie ***masne**
*zimnioki.
Wytop dużo słoniny, bo ja lubię dobrze omaszczone ziemniaki.

Insze jydzyniy. Pozostałe potrawy

- 959.** Jo lubie ***zócyrke**, ***zówiertke**, ***jajyśnice**, ***kwasówke**, ***póliywke**,
***snycły**, ***kiszke**.
Lubię *zacierkę*, *zawieratkę*, jajecznicę, *kwasówkę*, *polewkę*, kotlety mielone, kaszanekę.
- 960.** *Rzeźnik mi zawsze łóstawio trochę surowy ***kiszki**, bez parzynia
w ***jylitach**. Pyszno przesmażono na drugi dzień.
Rzeźnik mi zawsze zostawia trochę kaszanki bez zaparzania w jeli-
tach. Jest pyszna na drugi dzień podsmażana.
- 961.** Ni ma to jak ***cybuchy** ze ***syrym**.
Nie ma to jak ser ze szczypiorkiem.

- 962.** Na ⁺wiesne nojlepszy ⁺**syr** z ⁺**cybuchami** abò ⁺**kiszone ugòrki**.
⁺Jajysnica tyż smakuje.
Wiosną najlepszy jest ser ze szczypiorkiem lub kwaszone ogórki.
Jajecznicą też smakuje.
- 963.** ⁺**Cebulę** smaże na ⁺**łòleju** abo na ⁺**łòliwiy**.
Cebulę smaże na oleju albo na oliwie.
- 964.** Na trzeci ⁺pauziy zjydz ⁺**kròmki**.
Na trzeciej przerwie zjedz kanapkę.
- 965.** Przyniesłam dwa ⁺wiadra ⁺rynetów łód mamy. Bedziemy ⁺strugać i smażyć ⁺**jabczanke**.
Przyniosłam dwa wiadra jabłek odmiany reneta od mamy. Będziemy je obierać i smażyć z nich marmoladę.
- 966.** Nagotuj Małgós ⁺**kòmpotu** z ⁺papiyrówek, na jutro dò ⁺rżniwa.
Małgosiu ugotuj kompotu z papierówek na jutro na żniwa.
- 967.** Trza łobrać ⁺**pichoty** i namoczyć. Jutro ⁺na pòłudniy bedziemy ⁺gòtować ⁺**kapuste z pichotom**.
Trzeba obrać fasolę i namoczyć. Jutro na obiad będziemy gotować kapustę z fasolą.
- 968.** Nojlepszò ⁺**kapusta** ⁺ukiszono w ⁺**kamynioku**, a ⁺**zimnioki** ugòtowane w ⁺**żelźnioku**.
Najlepsza kapusta to ta ukiszona w glinianym garnku, a ziemniaki – ugotowane w żeliwnym.
- 969.** ⁺Poczkej, niych ta ⁺**kapusta** troche ⁺przechłòdniy.
Zaczekaj, niech kapusta trochę przestygnie.
- 970.** Nałóż mu tak porzòndniy ⁺**kapusty** dò ⁺miski.
Nałóż mu dużo kapusty do miski.
- 971.** Dziś trza namoczyć ⁺**pichoty** na ⁺wiyljom.
Dziś trzeba namoczyć fasolę na wigilię.
- 972.** Włóżył żej se ⁺**pauze** ⁺dò tòrnistra?
Włożyłeś sobie kanapki do tornistra?

Chliyb i pòdpłòmyk. Pieczywo

- 973.** ⁺Wejse som ⁺**chlieba**, dzie mosz ⁺rynce!
Sam weź sobie chleb, przecież masz ręce!
- 974.** Pò ⁺wysadzyniu ⁺**chlieba** z ⁺pieca dobrze jest nasuszyć se ⁺śliw, ⁺jabłek, ⁺gruszek i ⁺suszki gotowe!
Po wyjęciu chleba z pieca można włożyć śliwki, jabłka, gruszki, aby mieć suszone owoce.

- 975.** *Łóbróbiły baby Helke, że niy umi *upiyc ***chlieba**.
Kobiety obgadały Helkę, że nie umie upiec chleba.
- 976.** Niy kładź ***chlieba** *na kraju stołu, bõ spadniy.
Nie kładź chleba na krawędzi stołu, bo spadnie.
- 977.** *Nikiym zajde *na poliy, tõ zjym tom ***pojde** ***chlieba**.
Zanim dojdę na pole, to zdążę zjeść tę pajdę chleba.
- 978.** *Upitolił ***pojde** ***chlieba** i poszoł *miyndzy *chałpy.
Ukroił sobie kromkę chleba i poszedł gdzieś do sąsiadów.
- 979.** *Upitolił ***kawoł** ***chlieba** i *poszoł *paść *krowy.
Ukroił sobie kawał chleba i poszedł paść krowy.
- 980.** Tak żeś *bodej jak *upitwaszył tom ***krõme** ***chlieba**.
Byle jak, niedbale, ukroiłeś sobie tę kromkę chleba.
- 981.** Lubie se zjeść ***kroik** *z **chlieba**.
Lubię sobie zjeść piątkę z chleba.
- 982.** Tak *kółtónisz tyn ***chliyb**, jakbyś *tydziyń nic nie *jod.
Tak pałaszujesz ten chleb, jakbyś tydzień nic nie jadł.
- 983.** U Wojtkowy jedzom ***kupny chliyb** i kupnom *mõnke.
U Wojtkowej (żony Wojciecha) jedzą chleb i mąkę ze sklepu.
- 984.** Oj, tym razym ***chliyb** mosz ***łõdsiydzany**.
Oj, tym razem w chlebie, który upiekłaś, odstaje skórka.
- 985.** Dzisiyjszy ***chliyb** mi niy wyszoł, mo *zakaliyc *czegosi.
Dzisiaj chleb mi się nie udał, ma zakalec.
- 986.** *Nakrzył żeś ***chliebym** *dõukoła.
Nakruszyłeś wkoło chlebem.
- 987.** *Wyjodosz jynõ ***łõsrodke** z ***chlieba**, a kto *põzjodo *skõrki?
Wyjadasz mięksiz z chleba, a kto pozjada skórki?
- 988.** Babka ni majom wszystkich *zymbów, aliy põzjodajom wszystkie ***skõrki** ***chlieba** põ *dzieciskach.
Babcia nie ma wszystkich zębów, ale powyjada wszystkie skórki pozostawione przez dzieci.
- 989.** Co to za *chliyb mi łõddajysz! Przeciyż tõ *jakisi ***gramlok**!
Cóż to za chleb mi oddajesz, przecież to jakiś zakalec.
- 990.** Ni ma tõ jak ciepły ***põdplõmyk** z *masłym.
Nie ma to jak ciepły podplomyk.
☐ *Põdplõmyk* – mały, płaski placek zrobiony z tego samego ciasta, co chleb i upieczony w piecu przed chlebem.
- 991.** Mie *dejciy *kroik z *chlieba, a Irce kawołek ***põdplõmyka**.
Dajcie mi piątkę z chleba, a Irce – kawałek podplomyka.

Nagie pónczki i zawijoki. Ciasta, słodkie pieczywo, słodycze

- 992.** *Mom zachciołka na jaki ***placek**.
Mam ochotę na słodkie ciasto.
- 993.** Do ***placka z jabkami** musi być *cukiyr móneczka.
Do szarlotki najlepiej dodać cukier puder.
- 994.** *Na szybcika *upiekła żem ***placek z marmuladom**.
Pospiesznie upiekłam placek z jabłkami.
- 995.** *Róztolej cinyko ***ciastò**.
Rozwałkuj cienko ciasto.
- 996.** Jakosi tak *wykrowosz te ***ciastka**, że mosz *bars dużò *łóstónków.
Jakoś tak wykrajasz te ciastka, że masz bardzo dużo resztek.
- 997.** Gościsz mie tymi ***piyrnikczkami**, jakby tò byłò *wto wiy co.
Częstujesz mnie pierniczkami, jakby to byłò nie wiadomo co.
- 998.** *Sztzyry *blachy ***amunioczków** żem napiekła.
Upiekłam cztery blaszki (formy do pieczenia) ciastek amoniaczków.
- 999.** Na *Ziylòne Świóntki upieke ***syrowiyc** i ze dwa ***kółocze**.
Na Zielone Świątki upiekę sernik i dwie drożdżowe bułki (*kołacze*).
- 1000.** Na *Wylganóc łóbówiönzkowò trza upiyc ze trzy ***kółocze**.
Na Wielkanoc koniecznie trzeba upiec trzy *kołacze* – buły drożdżowe (wymiary ok. 24–26 na ok. 32 cm).
- 1001.** Napiyczmy se ***kukiolek** na *nizdiely.
Upieczemy bułek drożdżowych na niedzielę.
- 1002.** *Ne złotógò i kup se ***słodkom bułke**.
Weź złotówkę i kup sobie drożdżówkę.
- 1003.** Niy lubie ***bułek** ani z ***marmuladom**, ani z ***dżymym**, jyno ze ***syrym**.
Nie lubię bułek ani z marmoladą, ani z dżemem, tylko z serem.
- 1004.** Szklónka *mónki, siedym *joj, *szklónka *cukru, trzy łyżki *mónki zimnioczany, trochę proszku dò piyczynio – i już mosz ***biszkópt!**
Szlankla mąki, 7 jaj, 1 szklanka cukru, 3 łyżki mąki ziemniaczanej, trochę proszku do pieczenia i już masz biszkopt!
- 1005.** Dò *kópanio napiyczmy na *jużyne ***zawijoków, przewijoków**.
Upieczemy drożdżowe rolady z marmoladą (*zawijoki, przewijoki*).
Będą w sam raz na podwieczorek podczas wykopek.
- 1006.** W *subote napieke ***przewijoków**.
W sobotę upiekę kilka rolad z kruchego ciasta z marmoladą (*przewijoków, zawijoków*).

1007. Dobro ta [†]**czekulada**, co przyszła w paczce łód [†]stryka [†]z Amaryki.
Dobra ta czekolada, którą przysłał nam stryj w paczce z Ameryki.

1008. Dziś wam narobię [†]nagich pónczków.

Dziś wam przyrządzę nagie pączki.

■ *Nagie pónczki* – rodzaj pączków, których się nie smaży, lecz kładzie na ścierkę rozpostartą nad garnkiem i gotuje nad parą.

VI. Ach, te baby, ach te chłopy i cały świat ludzki. Człowiek

Niy kôždymu jydnakò Pon Bòg doł i urode
i rozum. Człowiek – ciało, części ciała

- 1009.** ***Szturlam se** *słomom dò *łoka.
Ukłułam się w oko słomą.
- 1010.** Chodź tu dò mniy, tò ciy wezne ***na pudolek**.
Chodź tu do mnie, to cię wezmę na kolana.
- 1011.** Aliy ci ***wantoł** uròs przez zime.
Ale ci brzuch urósł przez zimę (przytyłeś).
- 1012.** *Uròs ci ***wantoł** i za tò ci *ciynżkò *dychać.
Za duży brzuch ci urósł i ciężko ci z tego powodu oddychać.
- 1013.** *Łód rana siy ***skarzy** na ***bebech**, że gò boli.
Od rana narzeką, że boli go brzuch.
- 1014.** *Aliy ci tyn ***telbón** wisi!
No, ale ci ten brzuch obwisł.
- 1015.** *Dzie te zimne ***laby** pchosz! (w łóžku)
Gdzie te zimne nogi pchasz! (w łóžku)
- 1016.** *Niy majdej mi ***przed łączami**.
Nie machaj mi przed oczami.
- 1017.** *Łómurcoł żejsiy ***pò gymbiy**.
Ubrudziłeś się na twarzy.
- 1018.** *Łotwòsz ***gymbe**, zaprzyj *łoczy, cosi ci dò gymby wskoczy.
Otwórz buzię, zamknij oczy, a coś ci do buzi wskoczy. Wierszyk – zabawianka dla dzieci.
- 1019.** *Niy różdziawiej ***gymby**.
Nie otwieraj buzi.
- 1020.** *Kropnył żem siy w ***leb**, jaż żem wszystkiy gwiozdy *ujźroł.
Uderzyłam się w głowę, aż ujrzałam wszystkie gwiazdy.
- 1021.** *Wyharcuj se dobrze ***głowe**, ***uszy** i ***kark**.
Wyszoruj dobrze głowę, uszy i szyję.
- 1022.** *Doł mu pòrzòndniy w ***kusza**.
Uderzył go mocno w twarz (w mordę).
- 1023.** *Łodwol siy łód moi Andzi, bo ci dom w ***kusza** (*polne ciy w ***leb**).
Nie podrywaj mojej Andzi, bo cię uderzę w twarz (mordę).

1024. *Potyl dotyl siy *tuk, jaż se rozciõn *warge.

Tak długo szalał, aż sobie rozciął wargę.

1025. Bõnifater mi *wydar *zymba i jydnego *pnioka.

Bonifrater wyrwał mi zęba i korzeń po zepsutym zębie.

1026. *Blõmba mi wypadła ze *zymba.

Plomba mi wypadła z zęba.

1027. Franuś siy *põdszputnõł na *kamyniu i rozbił se *brode.

Franek potknął się o kamień, upadł i rozbił sobie brodę.

1028. Põkozoł mu *kułok i powiedział: tylõ bedziysz widziõł te *piniõndze.

Pokazał mu pięść i powiedział: tyle będziesz widział te pieniądze.

1029. Jõzek tõ mo takie *dugiy te *giczaliy, że mu nawet *drabiny nie *trza.

Jõzek to ma takie długie nogi, że czasem bez drabiny się obejdzie.

1030. Takiy mo *wielgiy te *giry (*grabuly), a nõjmnijshom srobkẽ *wkrynci, taki spryciosz.

Takie ma duże dłonie (ale zręczne), że najmniejszą śrubkę wkręci, taki jest zręczny.

1031. *Nõpiyntek lõd *bõtõw lõbdar mi *piynte dõ krwi.

Niedopasowany zapiętek w bucie obtarł mi piętę do krwi.

1032. Jak siy wywrõcił *rõwerem, tõ põł biydy, że se jynõ *kõłana *põlõb-dziyroł, a niy całẽ *nogi.

Podczas upadku rowerem pól biedy, że obtarł sobie kolana; dobrze, że nie połamał nóg.

1033. Co siy tak *harcujysz po tych *nogach?

Czemu ty się tak drapiesz po nogach?

1034. Świat drõgi *przeszoł *na nogach, aliy niy narzykoł, że gõ *nogi bolom, jynõ że *bars gõdny.

Kawał drogi przeszedł pieszo, ale nie narzekał na ból nóg, jedynie był bardzo głodny.

1035. Niy bij *Jynczka, bõ ci *rynka *uschniy.

Nie bij Jędrka, bo ci ręka odpadnie.

1036. Popuść mi troche *spõdnice na *biedrach.

Poszerz mi trochę spódnicę na biodrach.

1037. Każdom *wiesne boli mie *biedrõ.

Zawsze na wiosnę odczuwam ból w biodrze.

1038. Łõd *nidzieli mie *szytycho w *kõłaniy, nacyrom czym jynõ, aliy niy *pumogo.

Od niedzieli dokucza mi ból kolana (kłuje), nacieram czym mogę, ale nie przechodzi.

- 1039.** *Krowa mie *kopła w prawy ***pòdupek**.
Krowa kopnęła mnie w prawy pośladek.
- 1040.** Jak ciy złapie za ***wszor** i *dom kopa w dupe (*dupskò), tò siy łód razu *na przedsiyniu znajdziysz.
Jak cię chwyćę za czuprynę i dam kopniaka w tyłek, to na podwórku wylądujesz.
- 1041.** Zawionże ci *kluczke ***na włosach**.
Zawiążę ci kokardę na włosach.
- 1042.** Idź w *subote dò *stryka siy łostrzyc, bo ci ***włosy** *lejom za *łó-szywke.
Idź w sobotę do stryja (brata ojca) się ostrzyć, bo ci włosy wchodzą za kołnierz.
- 1043.** – A czegò ty siy tak cały czas *chamrosz pò ***głowi**y? Może ty mosz *wszy? – A mom, *mom, jeszcze i *wielò!
– Dłaczego ty się tak cały czas drapiesz po głowie? Może masz wszy? – A mam, mam i to ile!
- 1044.** Umyj se ***zymby**, bò widać, żeś jod *syr na *śniodaniy.
Umyj zęby, bo widać, że jadłeś ser na śniadanie.
- 1045.** Łóbetnij se te ***kipry**, bò ci *dò łócz *lejom.
Obetnij sobie te rozczochrane włosy, bo ci do oczu wchodzą.
- 1046.** *Wysmarkej nò se tyn ***kinol** i *wydlubej ***kózyry**.
Wydmuchaj nos (ekspresywnie) i oczyść z wydzieliny.
- 1047.** Niy *dudrej w ***nosiy**, bòś niy *prosiy.
Nie dłuź w nosie, boś nie prosię.
- 1048.** Kazek mo taki szpiczasty ***nos** jak jegò łójciyc.
Kazek ma spiczasty nos jak jegò ojciec.
- 1049.** Jòziu, *wysmarkej se *nos, bò ci ***kipa** wisi.
Józio, wydmuchaj nos, bo widać wydzieliny.
- 1050.** Łó małò co mie *wonż w ***lyste** niy *ujod.
O mały włos żmija nie użądliła mnie w łydkę.
- 1051.** Jakem *złajził z drzewa, tòm se *łobdar całom ***lyste**.
Jak schodziłem z drzewa, to sobie otarłem całą łydkę.
- 1052.** *Uciynam siy ***w golyń**, jak żem *kciała *przegraczyć *próg łód *bòiska.
Uderzyłam się w goleń podczas przechodzenia przez próg boiska.
- 1053.** Cosi mie ***macharzyna** *pòbòliwo.
Czuję ból w okolicy pęcherza.
- 1054.** Stasiu, ***wycykej** siy, *zakiyl pójdziymy dò *kościół.
Stasiu, wysikaj się zanim pójdziemy do kościoła.

1055. Dom ci pò *rynkach, jak bedziysz *łóbgryzoł ***pazury**.
Przyłożę ci po rękach, jak będziesz obgryzał paznokcie.

1056. Mosz *wielgiy ***pazury**, łóbetnij se!
Masz zbyt długie paznokcie, obetnij je!

1057. Cały ***pociyrz** mie boli po tym wczórajszym *łókopywaniu *buroków.
Krzyż mnie boli po wczorajszym okopywaniu buraków.

1058. Tak zem siy *łódzwigała tego *brzymiynia *łókrowków, że mie
*teroz bolom ***pócierze**.

Tak się nadźwigałam tych liści buraczanych, że teraz boli mnie
kręgosłup w odcinku lędźwiowym (w krzyżu).

1059. *Boli mie wielgi ***paliyc** u ***nogi** bo te *bóty z Ewy som za
małe.

Boli mnie duży palec u nogi, bo buty po Ewie są za małe.

1060. Niy *ściskej mie tak, bõ mi ***ziobra** *półomiysz.

Nie ściskaj mnie tak, bo połamiesz mi żebra.

1061. Nie wiy, *czego mie tak *świyńdzi ***głowa**.

Nie wiem, dlaczego mnie głowa swędzi.

1062. *Wywionże ci *kukardy na ***warkoczach**, jyno znajde se *łókulory.
Zawiążę ci kokardy na warkoczach, tylko znajdę okulary.

1063. *Tõsty *jakosi tako staro jak jo, a jeszcze mosz ***czas**?

Ty jesteś mniej więcej w takim wieku jak ja, a jeszcze masz okres
(menstruację)?

1064. *Aliy z ciebie *wielgi *chłop ***wyrõs**!

Ależ ty urosłeś!

1065. Mi siy widzi, że Władek tõ jakisi taki ***stary jak jo**.

Wydaje mi się, że Władek jest mniej więcej w tym wieku,
co ja.

1066. Jak mie *ujzroł pòd *śliwom, zem gõ na kradzieży złapoł, tõ **siy** ze
strachu ***zerznył dõ portek**.

Gdy zobaczył, że spod śliwy obserwuję, jak kradnie owoce, to naro-
bił w spodnie ze strachu.

Na tò jest woda i mydłò, żeby człowiek niy śmierzioł i był łòprany. Człowiek – higiena ciała

1067. ⁺Poszukej nò ⁺**wszorz**, bò będę ciy ⁺iskać.

Poszukaj grzebień do wyczesywania wszy, bo trzeba z nich głowę oczyścić.

1068. ⁺Alijysiy ⁺**sfukoł** tom kòłòńskom, czuć ⁺z daleika.

Ale się wyperfumowałeś tą wodą kolońską, czuć z daleka.

1069. ⁺**Utrzyj** se ⁺gymbe ⁺ryncznikiym, utrzyj se ⁺rynce, jak mosz mokre. Wytrzyj sobie twarz ręcznikiem, wytrzyj sobie ręce, jak masz mokre.

1070. Chyba siy z ⁺miesiònc nie ⁺**mył**, bò śmierzdi jak cap.

Chyba się od miesiąca nie mył, bo śmierzdi z daleka.

Czystość to zdrowie, D.R.

Niczego niy wysiedzisz, jyno rubota ci do żyć. Człowiek w działaniu

1071. Ni ma nic za darmo w życiu, wszystko ⁺**dane za łòddane**.

Nic w życiu nie spada z nieba, na wszystko trzeba zapracować.

1072. Pies wyskoczył zza płotu prostò na Staszka, a Staszek jak ⁺**doł szprònga**, tak ⁺tylòmc gò widzioł.

Pies wyskoczył zza płotu prosto na Staszka, a Staszek dał susa i tyle go widziałem.

1073. ⁺Przygnoł żem psa łòd ⁺Hadama, jak ⁺**doł szprònga**, tòm go tylò widzioł.

Przygoniłem psa Adama, a ten jak dał susa i tyle go widziałem.

- 1074.** ⁺**Ruszej siy** jakosi lepi, a niy jak mucha w mazi.
Pospiesz się, jesteś bardzo powolna – ruszasz się jak mucha w smole.
- 1075.** ⁺**Sztoli** prostò ⁺dziesi ⁺za krzoki.
Idzie szybkim krokiem w stronę lasku.
- 1076.** Jak kcesz ⁺**strzelić**, tò trza przycisnąć ⁺cyngiyl.
Jeśli chcesz strzelić, to musisz nacisnąć spust.
- 1077.** Niy ⁺**ciskej** ⁺balònym, bò wybijysz ⁺łoknò.
Nie rzucaj piłką, bo wybijesz okno.
- 1078.** ⁺**Szmyrła** ⁺dziesi ⁺kluczami i teraz ⁺wszystkiy szukomy.
Rzuciła gdzieś klucze i teraz wszyscy domownicy szukają.
- 1079.** Jak ciy ⁺**przeciògne** jakim ⁺chabosym, to se trzy dni bedziysz pamiyntòł.
Jak oberwiesz kijem, to trzy dni będziesz pamiętał.
- 1080.** Niy ⁺**czepiyrgej siy** ⁺tylò pò tych ⁺grotach, bò spadniysz.
Nie wspinać się tyle po tych meblach, bo spadniesz.
- 1081.** Ty ⁺gnoju, ⁺**gnijysz** dò południa.
Ty leniu, wylegujesz się do południa.
- 1082.** Niy ⁺**religej siy** na tym krześly, bò ⁺pòłomiysz.
Nie kręć się na tym krześle, bo je połamiesz.
- 1083.** ⁺**Pòcmy** ⁺sporò (⁺sporzy), tò może jeszcze ⁺ksiyndza przed ⁺ławom ⁺zdybimy.
Choćmy prędko (szybciej), to może jeszcze przed kładką spotkamy księdza.
- 1084.** ⁺**Łòpajynczyły** mie z Ligi Baby tym robiyniym kwiotków z bibuły.
Kobiety z Koła Gospodyń Wiejskich obarczyły mnie wykonaniem kwiatów z bibuły.
- 1085.** Niy ⁺**nynkej** mie już tylò, bo i tak ci niy ⁺koże pòść na ⁺pòtańcówke.
Nie nękać mnie już, bo i tak ci nie pozwolę pójść na tańce.
- 1086.** Tak ⁺**gwòłtowoł**, tak gwòłtowoł, zem nareściy usłyszała. Wpod do ⁺skliepu i bars siy ⁺potuk.
Tak jęczał, głośno wyrzekał, że wreszcie go usłyszałam. Wpadł do piwnicy i bardzo się potłukł.
■ *Skliep* – sklepiona i zagłębiona w ziemi piwnica, też piwnica pod częścią domu.
- 1087.** **A idźże**, ⁺dzie by ta! Tò chyba ⁺niyprowda!
Ależ skąd! To chyba nie jest prawda.
- 1088.** ⁺**Pstryknij** światło.
Włącz [pstryknij] światło.

Skliap – piwnica w obejściu Władysława
Waltosza, Rogi 62, P.Ch.

- 1089.** Trza dobrze [†]**wprać** tyn kołek [†]dó ziymi.
Trzeba dobrze wbić ten kołek do ziemi.
- 1090.** [†]Dzieftory chłop tó [†]**łopyndzluży** pół [†]chleba na roz.
Niejeden mężczyzna zje pół chleba na raz.
- 1091.** Oj, tyn dziadek [†]**ślabizujuj** gazete, już dwie gódziny, jak by ni miał [†]łokulorów.
Oj, ten dziadek sylabizuje (czyta powoli) gazetę, bo zapomniał nałożyć okulary.
- 1092.** [†]Wielò byś ji nie doł [†]pinyndzy, tò pótrafi za dwa dni [†]**rózfłóżyć**.
Ile by dostała pieniędzy, to i tak potrafi w ciągu dwu dni roztrwonić.
- 1093.** Babka leżom [†]dó góry bzdym, choć na chwily niy bedom **siy** [†]**wro-
zać** dó wszystkiego.
Babcia odpoczywa, leży do góry brzuchem, to dobrze, bo choć przez chwilę nie będzie się do wszystkiego wtrącać.
- 1094.** [†]Wielò siy was tu [†]**naszłò**!
Ile się was tu nazbierało!
- 1095.** Idziy se tak [†]**pasyncy**, jakby mu niy [†]zaliyżało na czasiy.
Idzie powoli, nie spieszy się, jakby mu nie zależało na czasie.

1096. Ty ⁺szantrapò jedna! Jużes przyłoz, żeby co ⁺**zachamynćić** abò wyżebrać na ⁺flaszkę.

Ty włóczęgo! Nierobie! Przyszedłeś, żeby coś ukraść albo wyżebrać na butelkę wódki.

1097. Niy ⁺**kiciej** mie, bo tego niy ⁺lubie.

Nie łaskocz mnie, bo nie lubię.

1098. Zośka ⁺**poszła na przepatry**, bo przez pore dni niy widziała Helki kòłò ⁺chałpy. Z tegò dò tegò, zaczyni ⁺**siy dómowiać**, co tò Zośke łòbchodzi, a potym siy ⁺pòklòpiły ⁺na piykne.

Zofia poszła do sąsiadki Heleny zatroskana, bo ta już kilka dni nie wychodziła z domu. Od słowa do słowa, Helena speszona obecnością sąsiadki, doprowadziła do sporu. Z tego wywiązała się tak poważna kłótnia, że teraz przez długi czas nie będą ze sobą rozmawiać.

1099. ⁺**Pòc nò** tu.

Chodźże tutaj!

1100. ⁺**Pòkrzòntej siy**, bò ciy ⁺pólnòc zastaniy przy tym zbieraniu ⁺kłòsek. Pospiesz się, bo cię pólnoc zastanie przy tym zbieraniu kłosów zboża.

1101. Ty mie tak ⁺**pòdbiysz**, żeby zy mniy co wyciògnòńć.

Próbujesz mnie podejść, by się czegoś dowiedzieć.

1102. ⁺Staliy mie ⁺**pasie**.

Ciągle mnie śledzi (pilnuje).

1103. Jak siy niy uspokoisz, tò ci naprowde ⁺**spuszczę gzycyrke** (⁺mantò).

Jak się nie uspokoisz, to ci naprawdę sprawię lanie, spuszczę manto.

1104. ⁺Roz boski ni ma łò cò ⁺**robić biydy**.

Dajże spokój, nie ma się o co sprzeczać.

1105. Co tak ⁺**mymlasz** w ty ⁺gymbiy?

Co tak przeżuwasz?

1106. ⁺**Niy daje se nijaki rady** z tym szyciym.

Nie mogę sobie poradzić z tym szyciem.

1107. ⁺Łòd rana ⁺**wyziyrom** Władka, aliy gò ⁺cosi niy widać.

Od rana wypatruję Władka, ale go nie widać.

1108. Całe życiy ⁺**siy buryko** z tom ⁺biydom.

Całe życie musi sobie radzić z biedą.

1109. ⁺Łostow tyn ⁺nóż w spukòju, bò ⁺**siy łòżebraczysz**.

Odlóż ten nóż, bo się skaleczysz.

1110. ⁺**Naszpanuj** dobrze tyn ⁺sznur (⁺musi być wyszpanowany).

Naciągnij dobrze ten sznur (musi być naciągnięty).

- 1111.** *Łodwióz zem wom *siyczkarniy.
Odwiozłem wam sieczkarnię.
- 1112.** *Przyszło *znóžany dō pasa z tych *sani. *Naczapkoł w cały *siyni.
Przyszedł zmoczony, zaśnieżony do pasa, gdy wysiadł z sań. Nachlapał w całej sieni.
- 1113.** *Łajził po ty *deszczce, *jaż spod.
Chodził po tej desce, aż spadł.
- 1114.** *Fto tō *wyfōryntō *tylō *gnoju *na poliy?
Kto to wywiezie tyle gnoju na pole?!
- 1115.** *Bede miynioł u *sółtysa *ziorka na *siōniy.
Wymienię u sołtysa ziarno do siania.
■ W czasach PRL można było wymienić swoje ziarno na ziarno lepszej jakości lub nowej odmiany.
- 1116.** Noga na ciebiy *rachował *dō kōpanio.
Noga liczył, że pomożesz mu przy wykopkach.
- 1117.** Całe *życiy *człowiyk *cioro na ty *gōspōdarce.
Całe życie człowiek haruje na tej gospodarce.
- 1118.** *Wysiudej tegō *psa *łōd chołpy.
Odpędź tego psa od domu.
- 1119.** *Czekej, czekej (*poczkej), jak nie zarobisz na *chliyb, tō łōna ciy wnet *z chałpy *wysiudo.
Poczekaj, poczekaj, jeśli nie zarobisz na chleb, to ona cię wypędzi z domu.
- 1120.** *Wiesiyk to *siy wysmōryko na nōjwiynkszm *jagode.
Wiesiek potrafi wejść na najwyższą czereśnię.
- 1121.** Skocz na *pryczke po *grabiy, bōm *łodlazła.
Skocz na pole po grabie, bo je tam zostawiłam.
- 1122.** *Zachamyncił *wynża łōd stary *sikowki spōd Rotusza.
Ukradł węża od starej pompy pożarniczej spod (rogowskiego) Ratusza.
- 1123.** Danka z *Jōzkom *jak rok dugi každy *dziyń *pōd wieczōr *chodzom na kuliczki.
Danka z Józką przez cały rok, codziennie pod wieczór, uprawiają nordic walking – chodzą na marsz z kijkami.
- 1124.** *Ktōryn to *drylnōł Maciusia?
Który z was potrafił Maciusia?
- 1125.** Jo *żem gō nie zbił, jynom gō trōszeczke *drylnōł, a tyn *wziōn i wpod dō *krzykopy.
Ja go nie zbilem, tylko go troszkę potrafiłem, a on wpadł do fosy (rowu).

- 1126.** *Nogi mi *pódjychały i ***bechłam** *łò zymiy jako *dugo.
Nogi mi podjechały (potknęłam się) i upadłam na ziemię jak długa.
- 1127.** ***Hajda** mi stònd!
Uciekać mi stąd!
- 1128.** Jak se ***wezne** jakiegò *świstoka, to mie zaroz *usuchniysz.
Jak wezmę kija, to mnie zaraz posłuchasz.
- 1129.** *Ne, mosz, Krzysió, ***wejse** tyn *łówek na zawsze.
Masz, Krysiu, zabierz sobie ten ołówek na zawsze, jest już twój.
- 1130.** *Żebyj se jynò niy ***szturła** *krydkom dò *łoka.
Żebyś tylko nie ukuła się kredką w oko.
- 1131.** Jasiu, ***babrosz** w *zeszyciy jak kura pazurym, same gryzmoły.
Jasiu, bazgrzesz w zeszycie jak kura pazurem, same gryzmoły.
- 1132.** Cae życie ***cioroł**, jaż *na starość *pòdupod na zdrowiu.
Cae życie ciężko pracował, aż na starość podupadł na zdrowiu.
- 1133.** Niy ***pindziyj** już *tyłò, bò ni ma wielò łò cò.
Nie płacz już tyle, bo nie ma o co.
- 1134.** Niy ***tyrpej** go już tyłò, łòn niy *ukrod *piyniyndzy.
Daj mu spokój, on nie ukradł tych pieniędzy.
- 1135.** Ta *dziyż bym mòg ciy ***uciońć**!
Gdzieżbym mógł cię uderzyć!
- 1136.** Ni mogę ***siy napuziyrać** jak *Łoluś se grzecznij *nyno.
Nie mogę się napatrzyć, jak Oluś sobie grzecznie leży.
- 1137.** *Ktosik ***kuczo** *za krzokiy.
Ktoś przykucnął za krzakiem.
- 1138.** ***Poszukej** jaki *inszy, ładniejszy *łóbrozek.
Znajdź inny, ładniejszy obrazek.
- 1139.** ***Kòmbinowoł** *tyndy i łowyndy, jaż **pòstawił na swojym**.
Kombinował tak i siak, aż postawił na swoim.
- 1140.** Niy *kciolbys ***łóberwać** takiy *graniokiy.
Zapewne nie chciałbyś być uderzony takim klockiem drewna.
- 1141.** *Czekej, *przyjdziysz *dò chołpy, tò ci dobrze ***skóre wylotom**!
Poczekaj, przyjdiesz do domu, to ci sprawię lanie!
- 1142.** ***Zadziyrgoł siy**, dzie jynò pòpadniy, a teraz *ni ma rzyndu ramoty,
żeby to wszystko *pòłoddawać.
Zapożyczył się, gdzie tylko się dało, a teraz nie ma sposobu, by to
wszystko jakoś pooddawać.
- 1143.** Ale żem dziś ***łódyndano**.
Ależ się dzisiaj nabiegałam, napracowałam.

Wnuczęta autorki: Jan, Julia, Kacper i Filip, 2008 rok

- 1144.** Niy ⁺**chamrej siy** tak przy ludziach.
Nie drap się tak przy ludziach.
- 1145.** Zy mniy dobro ⁺babka – ⁺**piastuje** już trzeciego ⁺wnynczka.
Jestem dobrą babcią – opiekuję się już trzecim wnukiem.
- 1146.** ⁺Niy widzieli! ⁺Nabiła se ⁺ździore i ⁺**drze siy** jak najynto.
Niesamowite! Wbiła sobie drzazgę i wrzeszczy wniebogłósy.
- 1147.** Jak ciy ⁺**chyce**, tó ci ⁺skroje skórę za tó, co żeś ⁺nawywijoł.
Jak cię złapię, to ci sprawię lanie za to, że narozrabiałeś.
- 1148.** ⁺**Wyforyntej** ⁺z chołpy tom starom ⁺kanape.
Wyrzuc z domu tę starą kanapę.
- 1149.** ⁺Cosi mi siy widzi, że za ⁺czynsto tyn Władek tu ⁺**przyłajzi**. Pew-
niy ⁺kuli Heli.
Coś mi się zdaje, że za często ten Władek tu przychodzi. Pewnie
z powodu Heleny.
- 1150.** ⁺**Prasnył** ⁺łó ziymiy ⁺jaki dugi.
Upadł na ziemię jak długi.
- 1151.** ⁺Kózałam mu zjechać na ⁺kroj, bó ⁺my wiezły ⁺regimynkom ⁺fure
⁺siana, a łón ⁺**wybebuszył** na mniy ⁺łoczy, jakby mie ⁺piyrszyro
widzioł.
Prosiłam, aby zjechał na pobocze, bo wieźliśmy duży wóz siana, a on
wytrzeszczył na mnie oczy, jakby mnie widział po raz pierwszy.
- 1152.** ⁺Staliy w ruchu, staliy dó kógosi ⁺**szturo**. Niy usiedzi na dupiy.
Ciagle w ruchu, wciąż kogoś zaczepia. Ani chwili nie usiedzi na tyłku.

1153. ***Spieprzej** *dziadu regimyncki.

Uciekaj szybko ty partaczu, niedojdo.

1154. Jak ciy ***rómbne** w *łeb, tò siy ze strachu dò *gaci zesrosz!

Jak ci przyłożę w głowę, to ze strachu narobisz w majtki!

1155. Tak żeś ***łódwalił** tom **rubote** ***na serufajku** / *na serumater / *na sermater.

Bardzo niedbale, w pośpiechu, byle jak wykonałeś pracę.

1156. ***Puzirom**, a po tym *dyszczu dokuła *jednórallno woda.

Patrzę, a po tym deszczu wszędzie woda, dookoła woda.

1157. Jak ci *dókuczo – tò jom ***spiersz**.

Jak ci dokucza – to ją zbij.

1158. Niy ***tolej siy** *pò łóżku – tylò còm ***zasłała**.

Nie turlaj się po łóżku – przecież dopiero pościeliłam.

1159. Z ciebie taki *moc, lubisz ***siy włóczyć** *po wyczórach.

Z ciebie taki nocny Marek, lubisz chodzić wieczorami.

1160. *Nojpryndzy ***siy zapyndze** po cò bądź dò Jadwigi.

Jeżeli trzeba mi coś pomóc lub pożyczyć, to zawsze idę do Jadwigi.

1161. *Jechoł zem *pòd górę i musioł zem ***ślyjfować**, bò mie *przyczypa pchała.

Jechałem z góry i musiałem hamować, bo mnie przyczepa spychała.

■ *Pójść / jechać pod górę – iść / jechać z góry na dół.*

1162. Cały *wyczór ***ziajo**, a niy *ulyngniy.

Cały wieczór ziewa, ale spać nie pójdzie.

1163. ***Piyrgo** mie, żeby *wieczór przestawić *suepek w granicy z Władkiym.

Nosi (kusi) mnie, żeby wieczorem (pod osłoną nocy) przestawić słupek na granicy z gospodarstwem Władka.

1164. Tak mie ***piyrgo**, żeby *dzisiok pòć na *grzyby.

Kusi mnie, żeby dzisiaj iść na grzyby.

1165. Jak przyjdzy *z wyczora to ni ma rady, żeby gò ***wysiudać** *z chołpy.

Jak przyjdzie wieczorem, to nie ma sposobu, żeby się go pozbyć z domu.

1166. ***Wygròmylej siy** *nareściy z ty dziury.

Wydostań się (wygramol się) nareszcie z tej dziury.

1167. Ktosi ***durko** dò *dźwiyrzy / dò *łokna.

Ktoś puka do drzwi / do okna.

1168. Jak sto diabłów ***dar** *dò chałpy.

Bardzo szybko biegł do domu.

- 1169.** Czy ty siy ⁺zawdy tak ⁺**zwijosz przy rubociy**?
Czy ty zawsze tak szybko pracujesz?
- 1170.** Niy dom rady pòć ⁺**na nogach** taki szmat drògi.
Nie dam rady pokonać pieszo tak dalekiej drogi.
- 1171.** ⁺Z biydom ⁺**żem naszła** klucze.
Z trudem znalazłam klucze.
- 1172.** **Nie** ⁺daj ⁺joj na spòd dò ⁺kosza, bo przywalisz czym i ⁺siy pòbaczom.
Nie układaj jajek na dnie kosza, bo przyłożysz czymś i się potłuką.
- 1173.** ⁺**Zaczkej** ⁺chwileczke, tò pòjdziemy ⁺razym.
Poczekaj chwilkę, pòjdziemy razem.
- 1174.** Po nic siy dò ciebiy niy ⁺zapyndzom, bòś mie jeszcze nigdy **niy**
⁺**póratowała**.
Nie proszę cię o nic, bo nigdy mi jeszcze nie pomogłaś w potrzebie.
- 1175.** Niy ⁺**bóżykej** już tyło.
Nie narzekaj już tyle.
- 1176.** ⁺Dzie tak ⁺**dyndosz**?
Dokąd idziesz?
- 1177.** ⁺**Szwyndrosz siy** jyno ⁺pò izbiy, a nic niy robisz.
Łazisz bezczynnie po pokoju i nic nie robisz.
- 1178.** ⁺**Łajzikujysz** ⁺za jednò ⁺po wsi, a rubota ⁺w chałpiy ⁺czeko.
Szwendasz się po wsi, mimo że w domu tyle roboty!
- 1179.** ⁺**Łajzisz** ⁺tam i nazod, dò ⁺bòiska i znów ⁺dò chałpy.
Chodzisz bez celu tam i z powrotem, do *boiska* (części gospodar-
czej zabudowań) i znów do domu.
- 1180.** O tak ⁺**siy smojdo** ⁺tyndy łowyndy i ⁺dziyń mo ⁺na łóbrócyniu.
Szwenda się tu i tam, i czeka końca dnia.
- 1181.** ⁺**Plóntosz siy** pò ⁺chołpiy jak smród pò gaciach.
Snujesz się po domu bez celu.
- 1182.** Niy ⁺**żwandej** już tylò.
Nie marudź już tyle.
- 1183.** ⁺**Lulej** mie ⁺barzi!
Kołyśz mnie bardziej!
- 1184.** ⁺**Czyp siy** jaki ⁺ruboty ⁺nareściy.
Weź się wreszcie do jakiejś pracy.
- 1185.** ⁺**Chyciła siy** za nauke i wszystko w mig ⁺pójyna.
Wzięła się do nauki i wszystko w lot pojęła.
- 1186.** ⁺Alijysiy mie ⁺**chyciła**, nie wiym, za cò mie tak ⁺**łóbracosz**.
Przyczepiłaś się, nie wiem, dlaczego tak na mnie krzyczysz, napię-
nujesz mnie.

1187. Na ⁺iwaniecki granicy ⁺siy kapnył, że ⁺**zblóndził**.

Na granicy z Iwoniczem zorientował się, że zabłądził.

1188. Diabelskiy nasiyniy z tego ⁺Ginka, ⁺**baciarujy** po łobcych ⁺wsicach, ⁺pijy i wraco ranò ⁺dò chałpy.

Gienek to drań, chuligani po obcych wsicach, pije i rano wraca do domu.

1189. ⁺**Żwando** mi ⁺za uszami, ⁺zajednò ło tym samym.

Bez przerwy mówi (trzeszczy) mi ciągle o tym samym.

1190. ⁺**Wyforyntej** ⁺z chałpy tom ⁺łajze (te ⁺rupiytoły).

Wyrzuć z domu tego drania, powsinogę (niepotrzebne rzeczy).

Gódaniy. Mówienie

1191. ⁺Chwoli siy, że dōpiyrò trzy ⁺miysionce, jak pōjechoł ⁺dò Amaryki, a już umi ⁺**godać** ⁺po amarykańsku. Jemu siy tak zdajy, a ⁺pónò niy godo, jyno ⁺kaliczy.

Chwali się, że mimo dopiero trzymiesięcznego pobytu w Ameryce już umie mówić po amerykańsku [angielsku]. Tak mu się tylko wydaje, bo podobno nie mówi poprawnie, tylko kaleczy ten język.

1192. Ni mom z tobom ło czym ⁺**godać**. Pies ci morde lizoł.

Nie mam z tobą o czym mówić. Nie warto się tobą przejmować.

1193. Zosiò, jak pōjedziysz dò tegò ⁺synatorium, to ⁺**godej** ⁺**pò pańsku**, niy muszom tam ⁺zaroz wszyscy ⁺wiedziyc, żeś ty ⁺wsioowo.

Zosiu, kiedy pojedziesz do tego sanatorium, to nie mów gwarą, nie muszą tam zaraz wszyscy wiedzieć, że jesteś ze wsi.

1194. Taki leciòł ⁺ciynty tyn Zoški ⁺kawaliyr, a jeszcze ⁺pónò ⁺jakisi ⁺bars ⁺szparowny. Tak ludziy ⁺gòdajom. Dò tegò wszystkiego jeszcze i ⁺**pò pańsku** ⁺**godo**, pewniy jakisi wysokò ⁺uczòny.

Szedł do Zoški jej narzeczony, mówią ludzie, taki bystry, sprawny, wyprostowany i jeszcze bardzo oszczędny. Do tego mówi czystą polszczyzną, to pewnie i jest wykształcony.

1195. Jynò niy ⁺**godej** tegò Helce, bò łona ⁺**różbymbni** zaroz ⁺pò cały wsi.

Tylko nie mów tegò Helce, bo ona rozgada zaraz po całej wsi.

1196. Już dwa lata ⁺łoba niy ⁺**gòdajom**. Chodzi łò tom ⁺foske.

Już dwa lata ze sobą nie rozmawiają. Chodzi o tę fosę (rów).

1197. ⁺Coroz tò ⁺inacy ⁺**godosz**.

Za każdym razem mówisz coś innego.

- 1198.** *Ni mo rzyndu ramoty, to cò ty ***godosz**.
Nieskładnie mówisz.
- 1199.** Tak my siy ***zagódały**, żem siy z tego wszystkiego *jaż *zamockała.
Tak się zagađałyśmy, nawet nie zauważyłyśmy, że to już noc.
- 1200.** Niy ***łódney** siy, jak starsi ***gódałym**.
Nie odzywaj się, gdy starsi rozmawiają.
- 1201.** *Poczkej na chwily, *rubota niy ucieknij, a jo ci *cosik ***powiy**
w tajmnicy.
Poczekaj chwilę, robota nie ucieknie, a ja ci coś w tajemnicy powiem.
- 1202.** *Póc nò tu, *cosik ci ***powiy**.
Podejdz do mnie, coś ci powiem.
- 1203.** Haniò, niy *wstydej siy mie, jynò ***powiydz**, po coś dò nos przysła?
Haniu, nie wstydz się mnie, tylko powiedz, po co do nas przysła?
- 1204.** ***Łóbezwyj** siy chòc roz dò mniy pò ludzku!
Chociaż raz przemów do mnie spokojnie po ludzku, bez nerwów.
- 1205.** *Na piykne siy na mniy *pògniywoł. Niy ***łóbezwyj** siy zaś dò mniy
niy wiadòmò kiedy.
Na dobre się na mnie pogniewał. Nie wiadomo, kiedy się do mnie odezwie.
- 1206.** Takiy *dugiy wieczory, a tu ani siy dò kogò ***łóbezwać**.
Takie długie wieczory, a tu nie ma się do kogo odezwać.
- 1207.** ***Łóbezwyj** siy do ni *piyrszy, może jakò pomału *siy udòbrucho.
Odezwyj się do niej pierwszy, może jakoś powoli się udobrucha.
- 1208.** **Stul pysk!** Za dużò już tych *pretynsji!
Zamknij się! Przesadzasz z pretensjami.
- 1209.** Tak żeś ***naknytoł** w ty mowie, że naprowde nie wiym, po coś
*przyszoł.
Tak namieszaleś w swojej wypowiedzi, że naprawdę nie wiem, po co do mnie przyszedłeś (nie rozumiem, bo mówisz nieskładnie).
- 1210.** Niy ***dziamkej** już tylò, bo mi uszy *wyyndnom.
Nie mów już tyle, bo mnie uszy bołà.
- 1211.** **Zamknij** ***gymbe** i niy ***dziamkej** *za jednò łò tym samym.
Nie opowiadaj już w kółko tego samego.
- 1212.** Niy ***pyskuj** już tylò!
Nie gadaj już tyle!
- 1213.** ***Tyrczysz**, ta tyrczysz bez ustanku *jak najynto.
Mówisz bez przerwy jak najęta.
- 1214.** Siedzom na *wiyczorach i *zaporzònd ***robiom chlapy**.
Spotykają się wieczorami i plotkują.

1215. Łód *jysiyni i *w zimiy *baby siy schodzm pò *wiyczorach, bò wtedy majom czas. Robiom *szwedry *na drótach, *czopki i *serwetki *na szydełku. **Robiom** tyż i ***chlapy** przy łokazji.

Od jesieni i zimową porą kobiety wiejskie schodzą się wieczorami. Robią swetry na drutach, czapki i serwetki na szydełku. Przy okazji też plotkują.

1216. Zaczyny się *ruboty *na polu, to *na wsi bedziy mniej ***chlapów** (*chlastów), bò *baby *bedom mieć co robić.

Zaczynają się prace polowe, to na wsi będzie mniej plotek, gdyż kobiety nie będą miały na nie ani czasu, ani siły.

1217. *Lejziy *łód chołpy *dò chołpy, jak ta *wielgo woda i przenosi ***chlasty**.

Idzie od domu do domu, jak bystra woda i przenosi plotki.

Chlasty przed chałpom, lata 50. XX wieku, T.D.

1218. *Baby ***łóbróbiły** *Brónke *po wsi, że *brudas.

Kobiety obmówiły Bronkę, że jest brudasem.

1219. Tò tak *niyladniy ***łóbesrać** kogò *po wsi, jak siy dobrze nie wiy *prowdy.

Nieładnie, niegrzecznie jest rozpowiadać o kimś brednie na wsi, jeżeli nie są to wiadomości sprawdzone.

1220. Ktosi mnie ***łóbrobio**, bò mom dziś co chwilke *ćkowke.

Ktoś mnie obmawia, bo mam dziś co chwilę czkawkę.

- 1221.** *Baby ***łóbróbiły dupe** *Józce, że jak co pożyczysz, to *na wieczne łóddaniy.
Kobiety obmówiły Józkę, że jeśli coś pożyczysz, to nie odda (pożyczysz na wieczne oddanie).
- 1222.** Staszka ***łóbróbiła dupe** *sółtysowi, a tyn *godo, że jom za to podo na kółegium.
Staszka naopowiadała niestworzone rzeczy o sółtysie, który ma zawiadomić o tym kółegium.
☐ *Kółegium* – do 2001 roku organ orzekający o wykroczeniach. Kolegia funkcjonowały przy sądach rejonowych.
- 1223.** Helò, sióńdź se u nos *na chwiliy i ***półópówiadej**, co tam *we wsi słyhać. *Pònò świniy *zaporzònd zdychajom?
Helu, usiądź sobie u nas na chwilę i poopowiadaj, co tam we wsi słyhać. Podobno świnię zdychają jedna po drugiej.
- 1224.** ***Róztterbiylaś** pò cały *wsi, że tegò roku nie trza bedziy chodźić na *warte, a to wcale *niyprowda.
Rozgadałaś po całej wsi, że w tym roku nie trzeba będzie chodzić na wartę, a to nieprawda.
☐ *Warta* – obowiązkowy dozór mienia wiejskiego przez mieszkańców wsi.
- 1225.** Aliy ***bandurzysz** *gupoty!
Pleciesz bzdury!
- 1226.** Cały *wyczór ***pleciysz kóniny**.
Cały wieczór pleciesz brednie.
- 1227.** Jak tak ***glyndzisz** łó gupotach to mi siy zdajy, że mosz kuku na muniu.
Gdy tak bredzisz o głupstwach, to odnoszę wrażenie, że jesteś umyślowo niepełnosprawny.
- 1228.** ***Spytej siy** taty, czy ci *koże pòść dò Franka.
Zapytaj się taty, czy ci pozwoli pójść do Franka.
- 1229.** Franka mi ***nadtrónciła**, że *u stryka na *wiesne robiom *wesely *Gince.
Franka mi powiedziała w tajemnicy, że stryj na wiosnę wyprawia wesele Gience.
- 1230.** *Ciyngiy ***nawraco** to samò, chyba siy go *skłóroza *chyciła.
Ciagle mówi to samo, chyba ma sklerozę.
- 1231.** *Chycił siy *sółtysa i ***dziżymko siy** po niym, że *fosa *niyprzebrano.
Napadł sółtysa i nagabuje go, żeby oczyścił fosę (rów przydrożny) z mułu.

- 1232.** ⁺**Cyganisz**, jaż ci siy kurzy spód nosa!
Bezustannie kłamiesz! Nie ukryjesz tego!
- 1233.** Jak siy ⁺fto ⁺bars ⁺pògniywo i ⁺znerwuj, to i **brzydkò co powiy**
abo siy mu samò wydrze.
Gdy się ktoś bardzo zdenerwuje, to czasem używa świadomie nieładnych słów lub same się wymkną.
- 1234.** Cały czas cosi takiy ⁺**beblosz**, a niy wiadòmò co.
Cały czas coś głądzisz, nie wiadomo co.
- 1235.** Jyno zaroz tegò niy ⁺**wybeblej** na całom ⁺wieś.
Tylko tego nie rozpowiadaż we wsi.
- 1236.** ⁺Dò dzisiednia pamiyntom jak żeś mie ⁺**łòbsztòrcowòł**.
Do dziś pamiętam, jak na mnie nakrzyczałeś.
- 1237.** Franek ⁺**schepòł** Helke, że niy ⁺napòila ⁺krów.
Franek nakrzyczał na Helkę, bo nie napoiła krów.
- 1238.** ⁺**Zjeżdżił** Helke z góry dò spodu że całe pòłdnia siedziała ⁺na chałpach, a w chałpiy nic niy zróbiòne.
Skrzyczał Helenę, że przez pól dnia odwiedzała sąsiadki, a w domu robota czeka.
- 1239.** Czy jest ło cò, czy nima, to i tak siy pò niym ⁺**dziyrgosz**, bój siy tak przyuczyla.
Czy jest powód, czy nie, to i tak masz do niego pretensję (strofujesz go), bo tak się nauczyłaś.
- 1240.** Ni stònd ni zowònd ⁺**wysiadła na niego z gymbom**.
Ni z tego ni z owego zaczęła na niego krzyzczeć.
- 1241.** ⁺Niy gniywej siy, zem ci wszystkò tak prostò **w łoczy wygarnyla**.
Nie gniewaj się, że ci powiedziałam wszystko tak bezpośrednio.
- 1242.** ⁺**Wyszurałam** ji wszystkò, còm widziała, żeby siy ⁺nareściy łódpiyprzyla łód mójego Władka.
Powiedziałam jej dosadnie, żeby nie zbliżała się do mojego Władka.
- 1243.** Co żeś tako ⁺zbulòno, zbił ciy ⁺chto czy ⁺**pówyzywol?**
Czemu jesteś zapłakana, czy ktoś cię uderzył, czy skrzyczał?
- 1244.** ⁺Wtule ci, jak bedziysz mi **pyskowòł**.
Zbiję cię, jak będziesz mi pyskował.
- 1245.** Nie ⁺**drzyj siy** na mnii! Stul pysk!
Nie wrzeszcz na mnie, zamilnknij!
- 1246.** Przyszòł ku nom, jak my stoli na ⁺mościy i zaczon ⁺**łòdkazywać**,
że nie do pòszyrzyć ⁺drògi.
Przyszedł do nas, gdy staliśmy na moście i zaczął grozić (zabraniać), że nie da poszerzyć drogi.

- 1247.** Chòdzi i ⁺**gdyro** łò wszyskò.
Chodzi i narzeka na wszyskò.
- 1248.** Niy ⁺**żwiyncz** mi tylò ⁺za uszami.
Nie skrzecz mi tyle za uszami.
- 1249.** Prosto w łoczy mi ⁺**wypolił**, że mie widzioł z jegò Jankom.
Prosto w oczy mi wykrzyczał, że widział mnie w dwuznacznej sytuacji z jegò (żonà) Janką.

Każdegò così gryziy abò cieszy. Samopoczucie

- 1250.** Tako żem ⁺dzisiok jakosi ⁺**zamòncòno**.
Jestem dziś rozkojarzona.
- 1251.** Siedzi ⁺**łòduto** i cały czas così ⁺mamro ⁺pòd nosym.
Siedzi naburmuszona i coś mamrocze pod nosem.
- 1252.** Niy ⁺**trop siy** jyno, jakosi tò bedziy.
Nie martw się, jakoś to będzie.
- 1253.** Niy ⁺**pińdziej** tak łò byliy gupoty, tako z ciebiy ⁺pindzia.
Nie marudź, nie płacz o byle co, taka z ciebie beksa.
- 1254.** Krzysia così ⁺**żwando** łòd rana, pewniy bedziy ⁺choro.
Krysia jakaś markotna, popłakuje od rana. Pewnie zachoruje.
- 1255.** Così żeś ⁺**skapcanioł**, bò już ci siy ⁺figliy niy trzymajom głowy.
Coś spowaźniałeś, spowolniałeś, bo już nie trzymają się ciebie żarty.
- 1256.** Ło cò siy tak ⁺**ślimaczysz?**
Z jakiego powodu ty płaczesz?
- 1257.** ⁺**Zmiyrziłò** mi **siy** ⁺ciyngiym siedziyc ⁺w chałpiy.
Sprzykrzyło mi się ciągle siedzenie w domu.
- 1258.** ⁺**Łòduła siy** na cały świat, bò mama ji ⁺kòżała pòśc dò ⁺ksiyndza na ⁺łòdrobek ⁺dò gròbanià ⁺kòniczu.
Obraziła się na cały świat, bo mama wysłała ją do księdza na odrodek do grabienia koniczyny.
- ☐ **Łòdrobek** – świadczenie pracy za dzierżawione pole, za wykonanie pracy polowej koniem lub wzajemna pomoc przy pracach polowych.

Jak ciy widzom, tak ciy piszom. Człowiek – wyglą

1259. Zdzisió tó chyba ⁺bars ⁺zjestny, bó ⁺**ukrónglutki** na gymbusi jak **kukiołka**.

Zdzisio to chyba ma dobry apetyt, co widać, bo na buzi okragły jak bułeczka.

1260. ⁺**Ukrónglutki** żeś ⁺na gymbiy jak ⁺miysionczek.

Jesteś na buzi okragły jak księżyc w pełni.

1261. ⁺Bars żem ⁺**grubo?** ⁺– Ijot, tako żeś w som roz.

Jestem bardzo otyła? – Ależ skąd, taka w sam raz.

1262. Józek ⁺czegosi tak ⁺**schaloł** przez lató.

Józek schudł przez lato z jakiegoś powodu.

1263. ⁺Łolga **siy** tak ⁺**póprawila** ⁺przez zime, a baby jak tó baby ⁺łóbrobiły jom, ze znów bedziy bawić.

Olga przytyła w czasie zimy, a sąsiadki niesłusznie podejrzewają ją o kolejną ciążę.

1264. ⁺Aliyjsiy ⁺**póprawila!**

Ale przytyłaś!

1265. Franek taki tero ⁺**spasióny**, widać, że zima mu ⁺puży.

Franek przytył, zima temu sprzyja.

1266. Helka po zimie wyglondo jak ⁺**bambaryła**.

Helena po zimie mocno przytyła.

1267. **Baba jak fura**, ⁺**nogi** pod niom **jak stympory**.

Kobieta rosła, tęga o grubych nogach.

■ *Stympór* – drewniany tłuczek do rozdrabniania i obłuskiwania ziarna w *stępie*.

1268. ⁺**Baba jak stympór** z ty waszy ⁺Jan-toszki!

Tęga jest ta wasza Antoszka!

1269. ⁺**Chłop (baba) jak beka (beczka)**, to i siłę mo ⁺wielgom!

Mężczyzna (kobieta) krzepki i gruby, wysoki, to i siłę ma!

1270. ⁺**Baba** z ni **jak grzmot**, tó i siłę mo na wszystkó.

Kobieta z niej wielka i masywna, dlatego ma siłę.

Stympór, D.R.

- 1271.** Józek, ta ⁺dziywka tò niy dlò ciebiy, tyś taki ⁺**łòkòżały** ⁺**chłop**, a łona mi siy widzi jakosi tako ⁺**niypòkažno**, ⁺**pòturaczo**.
Józek, ta dziewczyna nie dla ciebie, jesteś przystojnym mężczyzną, a ona według mnie nie jest za ładna, taka niepokazna.
- 1272.** ⁺Aliys przyłoz ⁺**łopaćkany** (⁺wypaćkany), ⁺**łomurcany** ⁺na gymbiy łòt tegò wymiatania ⁺sònsieków.
Taki przyszedłes wybrudzony, umorusany po porządkach w sąsie-
kach na zboże.
- 1273.** Wyglondosz jak ⁺**czurydło**, ⁺poczesz siy.
Wyglądasz jak straszydło, uczesz się.
- 1274.** Aliy siy ⁺**wyigłiła**! Jakby szła na sume!
Ale się wystroiła! Jakby szła na sumę do kościoła.
- 1275.** Dzie ty, Kasiò, idziysz tako ⁺**wyrychtówano**?
Gdzie ty, Kasiu, idziesz tak ładnie ubrana?
- 1276.** Mój ⁺Hyniuk tò taki ⁺**niydbaluch**. ⁺Zdymiy ze siebiy wieczòr ⁺ła-
chy, ⁺szmyrniy ⁺bodej dzie. Ranò ⁺łòblecze takiy ⁺wymiyntòszòne
i taki ⁺łajzi.
Mój Henryk jest niedbały. Rozbierze się wieczorem i porozrzuca
ubrania byle jak. Rano nakłada wymięte rzeczy i w takich chodzi.
- 1277.** ⁺Jyndrek to taki ⁺filisztyń, ⁺**zbiero siy** ⁺dziwaczniy.
Jędrek to taki cudak, dziwacznie się ubiera.
- 1278.** ⁺**Kurdupel** jedyn, a ⁺przez płot za czyjymi ⁺jabkami przeskoczy
⁺jynò roz.
Niewysoki, ale płot potrafi jak raz błyskawicznie przeskoczyć, żeby
nazrywać cudzych jabłek.
- 1279.** Co z tego, że ⁺**wielgi jak gidyjo**, a ⁺we łbiy samo sieczka.
Co z tego, że urósł bardzo wysoki, ale w głowie ma jeszcze pstro.
- 1280.** Zosiò, łòdprow tegò Franka, takiy ⁺staliy biedny na ⁺gymbiy i ⁺**su-
chy jak patyk**. Može łòn jaki ⁺chory?
Zosiu, zerwij z Frankiem. Jest zabiedzony, blade, co widać na twa-
rzy. Do tego przesadnie chudy. Može to oznaka choroby?
- 1281.** Franek siy ⁺bez żniwa ⁺bars ⁺**przytyrpoł**.
Franek się wyniszczył, przepracował podczas żniw.
- 1282.** Zdybałam Julke na ⁺cmyntorzu, straszniy ⁺pòbiydniła. Tako jakosi
⁺**przytyrpano**.
Spotkałam Julkę na cmentarzu, bardzo zmizerniała. Wyglądała na
przepracowaną.
- 1283.** ⁺**Chuderlok** z tego Julka, ⁺**ładaczy**.
Julek jest słaby i chorowity.

- 1284.** Taki jakisi ⁺**chyrlok** z tego Kuby, żadnego życia w niym ni ma.
Cherlawy ten Kuba i jakiś taki niemrawy.
- 1285.** Józki ni ma dziś ⁺w chołpiy, poszła dō ⁺andulacji. – A jakom se
koże zrobić? **Nylónowom** czy **kòmpresowom**.
Józki nie ma dziś w domu, poszła sobie zrobić trwałą ondulację
albo styling.
- 1286.** ⁺Aliys ⁺zmoz, jaż żeś ⁺**zesiniol** ⁺na gymbiy.
Ale zmarzłeś – jesteś aż siny na twarzy.
- 1287.** A ty ⁺Julyk tō ⁺jakisi taki ⁺**zebracny**.
Julek nie jest w pełni sprawny.
- 1288.** Wasz ⁺Franiō tō ⁺**ister** ⁺łojciyc.
Wasz Franio to wykapany tato.

Łachy i buty muszą być dō człowieka dōpasowane. Odzież, obuwie, ubieranie się

- 1289.** ⁺Cojsiy tak dziś ⁺wyrychtowōł się w nowe ⁺**ubraniy**?
Co się tak dziś wystroiłeś w nowy garnitur?
- 1290.** Franku, twojy ⁺**ubraniy** już ⁺niybōgate, ⁺**kołnierz** łōd ⁺**bluzki** ⁺wy-
świychtany, ⁺**portki** tyż ⁺przyszurane, ⁺trza bedziy dać uszyć nowe.
Franku, garnitur masz już zniszczony – kołnierz od marynarki się
przetarł, spodnie są znoszone – trzeba będzie uszyć nowy.
- 1291.** Tak żeś dzie bondź ⁺pōrōzwłōczyła ⁺**łachy**.
Porozrzucałaś ubrania.
- 1292.** ⁺Tata / ⁺mama ⁺zdjyni ze siebiy ⁺**wiyrszchniy łōblyczyniy**.
Tato / mama rozberał/a się z grubej odzieży wierzchniej.
- 1293.** ⁺Nałōbłōczył żej siy w stare ⁺**szarawary**.
Ubrałeś się w stare, zniszczone łachmany.
- 1294.** Powyrzucej ze ⁺szofy te stare ⁺**reweryndy**, bo już ci siy na nic nie
przydadzom.
Powyrzucaj z szafy te stare ubrania, bo już ci się na nic nie przy-
dadzą.
- 1295.** Co tō za ⁺**szmajory** leżom w końcie? ⁺Fto ich tam łōstawił?
Co to za szmaty leżą w kącie? Kto je tam zostawił?
- 1296.** Wyglōndosz w ty ⁺**czopce** jak pōł dupy zza krzoka.
Ta czapka zupełnie ci nie pasuje (powiedziane dosadnie).
- 1297.** ⁺Dziesim se podziōł mojom ⁺**łōmycke** i niy pōjde ⁺z gołom głowom.
Zgubiłem gdzieś moją czapkę i nie pōjdę z gołą głową.

- 1298.** Co tò za **†ciachytkò** mosz **†**na głowiy?
Co to za czapkę masz na głowie?
- 1299.** Mamò, pokaż mi, jak siy robi włóczkowy **†kutosek** dò **†czopki**.
Mamo, pokaż mi, jak się robi włóczkowy pomponik do czapki.
- 1300.** Zawionże ci **†kluczke** na **†**włosach na końskim łogonie.
Zawiążę ci kokardę na włosach na końskim ogonie.
- 1301.** **†**Nawywłoczyła **†**skònsi starych **†lòberoków** i siy pyto, czy bede
w tym chodźć **†**na pòwszedniy. Niy, jò niy **†**dziadówka.
Nawyciągała skądś starych kurtek, płaszczy i pyta, czy będę w tym
chodźć na co dzień. Nie, nie jestem aż tak uboga.
- 1302.** **†**Lòbróce na nice se Tadowom **†kurtke** i uszyje se dlò siebiy
†duszke.
Przenicuję Todka kurtkę i uszyję sobie kamizelkę.
- 1303.** **†**Zdym te **†szkarpytki**, bo ci **†**palce **†**wyląjżom. **†**Przepiere i **†**za-
cyruje.
Zdejmij skarpetki, bo są dziurawe na palcach. Przepiorę je i zaceruję
- 1304.** Tyn **†kaftòn**ik **†**w krótecze, tò mi uszyła ciotka Bykosko.
Tę bluzeczkę w kratkę uszyła mi ciotka Bykowska.
- 1305.** Kupie ci **†kurtke z kapiszonym**, żebyś nie morz **†**pò głowiy.
Kupię ci kurtkę z kapturem, żebyś nie zmarł w głowę.
- 1306.** **†**Zrychtuj mi **†kufajke**, **†watowane portki** i **†filcoki**, bò pójade
dziś dò lasu.
Przygotuj mi ocieploną kurtkę, ocieplone spodnie, buty filcowe,
bo pojadę dziś do lasu.
- 1307.** Ta **†**zdym tom **†bònde** ze siebiy, jak **†**włajzisz **†**dò chołpy!
Zdejmij tę znoszoną, brudną kurtkę, gdy wchodzisz do domu!
- 1308.** **†**Lòblekłaj siy w starom **†rewerynde**, jakbyś ni miała lepszych
†lachóf. Wcaliy żeś w tym **†**niyparadno.
Ubrałaś się w stary płaszcz (kurtkę), jakbyś nie miała lepszych
ubrań. Wcale nie wyglądasz w tym elegancko.
- 1309.** **†**Zmiyrzej tyn **†płoszcz**, jak bedziy na ciebiy dobry, tò ci gò
dom.
Zmierz ten płaszcz, jak będzie pasował, to ci go podaruję.
- 1310.** Pojade kupić w Krośniy **†**wateline pòd **†płoszcz**.
Pojadę do Krosna kupić watolinę pod płaszcz.
- 1311.** Zośka z Piykiełka lòbiecała, że **†**w jysiyni mi uszyje **†płoszcz** **†**z lagra-
nówymi rynkowami.
Zosia z Piekieleka (przysiółek) obiecała mi jesienią uszyć płaszcz
z reglanowymi rękawami.

1312. *W zimiy *jaja drogiy to se *przysparuje pore groszy i *na wiesne dom se uszyć *popielaty, ***garbadynowy** ***płoszcz**.

W zimie jaja są drogie, to zaoszczędzę parę groszy i na wiosnę dam sobie uszyć popielaty, gabardynowy płaszcz.

1313. Jak mi *krawiyc *Dolyk zetniy ***portki**, tó te *szfołtki, cò łostały se wezne. Bedom kiedy na łaty.

Kiedy krawiec Adolf wykroi mi spodnie, to resztki materiału zabiorę ze sobą. Przydadzą się kiedyś na łaty.

1314. ***Portki** mosz *pódkósane, pewniy żeś przyjechał *rowerem. Spodnie masz podwinięte, pewnie przyjechałeś rowerem.

1315. *Dziesi żeś łaził *pó niyklejach, bó mosz *łószajdane ***portki**. Gdzieś łażyłeś po bezdrożach, bo masz ubrudzone nogawki u spodni.

1316. Te ***portki** już *bars *wyszmechtane *na kolanach. Te spodnie już bardzo wytarte na kolanach.

1317. Idź dó *krawczyni, może ci znajdziy w *łóstóńkach co pudobne na **łate dó** ***portek**.

Idź do krawcowej, może ci znajdzie w resztkach podobny materiał na łatę do spodni.

1318. Potargoł żeś ***troczi** łód ***gaci**.

Pourywałeś sznurki od kalesonów.

1319. *Krawiyc mi uszył ***pómpki**.

Krawiec mi uszył pumpy (rodzaj spodni).

1320. Co tó za ***liejbe** mosz na sobiy? *Zdym to zaroz ze siebiy, bó ci brzydkó w ty ***spódnicy**.

Cóż to za obszerną spódnice masz na sobie? Zdejmij ją, bo niekorzystnie w niej wyglądasz.

1321. ***Paradno** ***spódnica** mo być *łóbszyrno, aliy niy za dugo. Strojna spódnica powinna być szeroka, ale niezbyt długa.

1322. *Szukej ***guzika** *pópód stołym.

Szukaj guzika pod stołem.

1323. Naszłam trzy jydnakowe ***guziki**, czwórtégó takiego samego niy *nojde, przyszyje jaki bóndź i tyż bedziy.

Znalazłam trzy jednakowe guziki, czwartego takiego samego nie znajduję, przyszyje jakkolwiek i też będzie dobrze.

1324. Położ tom ***chustke** w *szofie *na wyrzchu, a niy na spodzie.

Położ tę chustkę w szafie na wierzchu, a nie na spodzie.

1325. *Wyłabudałam łód Helki tom *kwióciatom ***chustke**.

Wyprosiłam u Heleny chustkę w kwiaty.

1326. †Naszpyrtom se †grajcarów i kupie se nowom †**tybytkę**.

Zaoszczędzę parę groszy i kupię sobie nową wełnianą chustkę.

1327. Kupiłam se w Dukli †**maroszke** w czerwone †kwiotki i †oblażła mi zaroz na słońku.

Kupiłam sobie w Dukli na targu kwiecistą apaszkę, ale zaraz wypłowiła na słońcu.

1328. †Łochajtom siy tym †**pletym**, to mi bedziy ciepli.

Otulę się pledem, będzie mi cieplej.

1329. Te †**bóty** już czas wyrzucić, bo †do spodu †wyciörane.

Czas wyrzucić te buty, bo od spodu są zniszczone.

1330. †**Łóficyrki** mi siy już †rozdziawiły †cołkiym.

Oficerki mi się całkiem rozkleiły.

1331. Jedyn †**bót** siy już troche †wykrzywił, †aliy †na szuraczke jeszcze bedóm.

Jeden but się trochę wykrzywił, ale do gorszych prac można je jeszcze nałożyć.

1332. W zimie trza dobrze †**bóty** †szwarcować, żeby niy przemokły.

W zimie trzeba dobrze buty pastować, żeby nie przemokły.

1333. †Dziej se tak †łókałił †**meszty**?

Gdzie sobie tak pobrudziłeś nowe półbuty (męskie).

1334. †**Bóty** mie †łóbrajbówały.

Buty obtarły mi nogi.

1335. Zośka mie †moli łó nowe †**sandały**, a jo ni mom †piniyndzy.

Zośka mnie prosi o nowe sandały, a ja nie mam pieniędzy.

1336. †Wywol już te stare †**chódyly**, już ci siy niy przydadzom.

Wyrzuć już te stare buty (chodaki), już ci się nie przydadzą.

1337. Taki †wor (†gorónc, †parota) †na dworcu, a ty w takich grubych †**chódylach**.

Tak gorąco, a ty chodzisz w takich ciepłych butach.

1338. Była zem †tukiydysi w Krośnii i kupiła zem se nowe †**gumioki**.

Byłam parę dni temu w Krośnie i kupiłam sobie nowe gumowce.

1339. Mamo, naucz mie wiönzać †**kluczki** u †**bótóf**.

Mamo, naucz mnie wiązać sznurówki.

Tybytka, D.R.

1340. Zagion mi siy ⁺nópiyntek u ⁺bóta i mie ⁺łogryz.

Zagiał mi się napiętek buta i obtarł mi stopę.

1341. Przybij mi ⁺łóchraniacze dō ⁺łóbczasów.

Przytwierdź ochraniacze do moich obcasów.

1342. ⁺Walinki tō ciepłe ⁺bóty na zime.

Walonki to ciepłe buty na zimę.

1343. ⁺Łogroc (⁺przegroc) ⁺foske, żebyś se ⁺tanisówek niy ⁺zmoczała.

Przeskocz strumyk (niewielki rów), żebyś nie zamoczyła tenisówek.

1344. ⁺Niby tyż to! Kupił se nowe ⁺cholewy i udaję pana.

Wielkie mi rzeczy! Kupił sobie nowe buty z cholewami (oficerki) i udaje pana.

1345. ⁺Dō lasu se ⁺łobuj ⁺gumófilce, bo tam zawsze mokro.

Do lasu nałóż buty gumowe z filcową wkładką, bo tam zawsze jest mokro.

1346. Niy ⁺łajż w ⁺bótach ⁺na przybòść, bo ciy ⁺łógryzom.

Nie chodź bez skarpetek, bo cię buty obetrą.

1347. Józek ⁺zafasował porzōndne ⁺bóty i ⁺franelowom ⁺kószulę na kopalni.

Józek zafasował porządne buty i flanelową koszulę w kopalni (w kopalni ropy naftowej w Równem).

1348. Wyniys ⁺dō siyni te ⁺gumioki i ⁺łónuce, tam tyż przeschnom, a przynojmni niy bedom śmierzdić w ⁺izbiy.

Wynies do sieni te gumiaki i onuce, niech tam przeschną, a przynajmniej nie będą śmierdzieć w kuchni.

1349. Czyś ty ⁺mōndry, czyś ty ⁺gupi? ⁺Chto tō widzioł, żeby ⁺na przybòść lotać pō śniegu.

Czy ty nie masz rozumu? Kto to widział, żeby biegać po śniegu w butach bez skarpet?

1350. ⁺Fartuszek ⁺łofajdany, ⁺spódnica z boku ⁺łodgynto, co tō z ciebie za ⁺paradnisia?

Fartuszek pobrudzony, spódnica z boku oberwana, cóż to z ciebie za strojnisia?

1351. ⁺Spódnice sōm: ⁺klószowo, ⁺dópasówano, ⁺pószyrzano łód kolon, ⁺we fōldy, ⁺w kōndrafōldy, ⁺z nōsporkiem ze zadu, ⁺z fōldom zakładanom ⁺ze zadu, ⁺z sześciuch półek.

Cholewy, U.S.

Są różne spódnice: kloszowa, dopasowana, poszerzana od kolan, w fałdy, w kontrafałdy, z rozporkiem z tyłu, z fałdą zakładaną z tyłu, z sześciu klinów.

1352. †Jyno †szwołdki †łostały ze †spódnicy, tak żem †zahoczyła ło †sónsiyk.

Tylko strzępy zostały ze spódnicy, gdy zaczęłam o sąsieć.

1353. Ta †spódnica już †przymurcano, †łoblycz se czystom.

Masz brudną spódnice, nałóż czystą.

1354. Takom †wyżmyndanom †spódnice żej se †łoblekła, jakbyś inny ni miała.

Taką wyświchtaną spódnice nałożyłaś, jakbyś nie miała innej.

1355. †Wyłajżom ci †spód spódnicy jakiesi †förfocly.

Strzępy halki wystają ci spod spódnicy.

1356. †Podegnij mi †spódnice ło jedyn †cyntymeter.

Skróć mi spódnice o jeden centymetr.

1357. Kupiłam se †meter łósiymdziysiönt krepy i †dom se uszyć †spódnice z sześciuch †pólek.

Kupiłam sobie metr osiemdziesiąt krepy, dam do uszycia spódnice z sześciu klinów.

1358. Kciałaś †dósztukować †pasek do †spódnicy, aliy żeś to †bars †skuśkała. Chciałaś przedłużyć pasek do spódnicy, lecz zrobiłaś to bardzo niestannie.

1359. Móm tu taki †łóstónek łód †spódnicy, może by chóc jako †zópaska z tego wyszła.

Zópaska,
Kombornia,
początek
XX w., MER,
sygn. 3790

Mam resztkę (pozostałość) materiału od uszytej spódnicy, może by to wystarczyło chociaż na fartuszek.

- 1360.** ⁺Sukiynki sòm: ⁺dópasówanò, ⁺wcięto w pasiy, ⁺z halsem, ⁺ryn-kow trzy cwierci, ⁺ryn-kow z majszetym, ⁺z zagiyntkami, ⁺pód-giynto, ⁺łodgiento, ⁺ze ślarkom koło karku, ⁺z kołniyrzykiym na łószywce, ⁺z ukróngłym kołniyrzykiym, ⁺z rynkowym ⁺lagranò.

Są rozmaite sukienki: dopasowana, wcięta w pasie, z karczkiem, rękaw trzy czwarte, rękaw z mankietem, z zaszewkami, podgięta, odgięta, z koronką koło szyi, z kołnierzykiem na stojce, z okrągłym kołnierzykiem, z rękawem reglanowym.

- 1361.** Uszyje se ⁺sukiynke ⁺z halsym i z rynkowym ⁺lagranowym.

Uszyję sobie suknię z karczkiem i raglanowym rękawem.

☐ *Lagran* – rodzaj rękawa, który od tradycyjnego różni się tym, że jest on wszywany do ubrania z przedłużeniem, sięgającym aż do linii dekoltu.

- 1362.** Szła w taki ⁺kwióciaty (⁺króciaty) ⁺sukiynce i udawała, że nikogo niy widzi, aliy siy ⁺za jednò ⁺łóbziryła, czy jom wszyscy pódzi-wiajom.

Szła w kraciastej sukience z podniesioną głową, ale mimo to spo-glądała, czy ją wszyscy podziwiają.

- 1363.** Ta ⁺sukiynka jakosi ⁺wóngiyrzysto ⁺spodym.

Ta sukienka jakaś nierówna na dole.

- 1364.** Jak siy niy zgodzisz, żeby dò cieby chodził, tò ci zaroz pòłóbry-wom ⁺bómbelajki przy ⁺sukiyence.

Jeżeli się nie zgodzisz, żebyśmy byli parą, to zaraz zerwę pompo-niki, które masz przy sukience.

- 1365.** Podej mi ⁺szpilor, zrobie se nowom dziure u ⁺paska.

Podaj mi szydło, zrobię sobie dodatkową nową dziurę w pasku.

- 1366.** Uszyje se ⁺kurtke trzycwiyrციowom i ⁺sukiynke z trzycwiyrცი-owym rynkowym.

Uszyję sobie kurtkę długości $\frac{3}{4}$ i sukienkę z rękawem $\frac{3}{4}$.

- 1367.** Ta ⁺materia, ⁺cójse kupiła na ⁺kostium, tò tako ⁺baja.

Ten materiał, który kupiłaś na garsonkę jest za cienki, zbyt wiotki.

- 1368.** ⁺Pód Zygarym widziała żem, że była ładno ⁺materia na ⁺kostium, jedna szaro w ⁺ziylóne ⁺smużki, a drugo ⁺w pronżki, pudobno dò ⁺struksu.

Pod zegarem (sklep z materiałami w Krośnie w rynku) widziałam ładny materiał na kostium, jeden szary w zielone paseczki, a drugi w prążki, podobno do sztruksu.

- 1369.** I ⁺ślafrok, i ⁺szkarpytki, i jakiesi stare ⁺garmany – wszystko żeś zwałała na jednym kupe. Jeszcze i stare, rozczłapane ⁺bćty (⁺czła-poki).
I szlafrok, i skarpetki, i jakieś stare ubrania – wszystko rzuciłaś na jedną stertę. Stare, rozbite buty (człapaki) też.
- 1370.** ⁺Koszula ci ⁺siy różłajzi ⁺w caliźniy ze starości.
Koszulę masz całą w strzępach, bo jest znoszona.
- 1371.** ⁺Zaszuroł żeś tom ⁺pćdwłćczke, że siy teraz niy ⁺dćpiere.
Tak zabrudziłaś ten podkoszulek, że nie mogę go teraz doprać.
- 1372.** Kup se nowom ⁺pćdwłćczke, bć ta cało ⁺wystrzympićno.
Kup sobie nowy podkoszulek, bo ten stary jest zniszczony.
- 1373.** – Moge ⁺dzisiok ⁺pćść na ⁺pćtańććwke? – ⁺Aliy łć! Dziś bedziymy łćbiy zwiјаć ⁺włćczke. Musze se ⁺zrobić na drćtach nowom ⁺duske.
– Mogę dzisiaj iść na potańććwke? – Ależ skąd! Dziś obie bćdziemy zwiјаć włćczkę. Muszę sobie zrobić na drutach nową kamizelkę.
- 1374.** ⁺Krawczyni mi uszyła nowy ⁺stćnik – ciykawe ⁺wielć weźniy?
Krawcowa uszyła mi nową bluzkę – ciekawe, ile zapłacę?
- 1375.** Tyś widziała, jaki ⁺łćkizdrany mosz ⁺kaftćnik?
Widziałaś, jaką pobrudzoną masz bluzkę?
- 1376.** Cały ⁺kaftćnik mosz ⁺łćkidany ⁺kwasćwkom.
Całą bluzeczkę poplamiałaś kwasćwką (zupą z dodatkiem soku z kiszanej kapusty).
- 1377.** Tobiy bedziy brzydkć w tym dćpasćwanym ⁺kaftćniku, bć mosz ⁺bars spadziste ⁺ramićna.
Nie bćdziesz ładnie wyglądać w tej dopasowanej bluzce, bo masz obwisłe ramiona.
- 1378.** Straszniy mi siy pudobo ta ⁺łćczato ⁺bluzka.
Bardzo mi się podoba ta bluzka w kropki.
- 1379.** Podłć ta ⁺bluzka, bć cało ⁺łćblazła ⁺pć praniu.
Byle jaka ta bluzka, bo odbarwiła się w praniu.
- 1380.** Tom gorszom ⁺bluzke tć już ⁺łćbrćć ⁺na szuraczke.
Tę gorszą bluzkę tć już przeznacz do chodzenia w dni powszednie.
- 1381.** A tak em ⁺liedwć z biydom ⁺skćrtała ze ⁺zerćwki dć kupy tyn ⁺szweder.
Z trudem zrobiłaś ten sweter z zerćwki (najtańszej włćczki).
- 1382.** Jakisi ⁺inakszy tyn ⁺szweder ci wyszoł, niź mićł bćć.
Jakiś inny ten sweter ci wyszedł, niź miał bćć.
- 1383.** Stary już tyn ⁺szweder i ⁺zguzłony.
Stary już ten sweter i zmechaćony.

- 1384.** Czyś ty siy czasym niy ⁺łoblók w tyn ⁺**pulower** ⁺zadym na przód?
Czy ty czasem nie nałożyłeś tego pulowera tył na przód?
- 1385.** ⁺Łoblycz se jaki ⁺**spyncerek**, to niy zmarzniysz.
Nałóż ciepłą kurtkę, to nie zmarzniesz.
- 1386.** Urwała mi siy gumka łód ⁺**halterów** – z całom ⁺żabkom łódpadła.
Urwała mi się gumka od pasa do podtrzymywania pończoch – kompletna, z żabką, odpadła.
- 1387.** Mosz ładnom ⁺**halke ze** ⁺**ślarkom**.
Masz ładną halkę z koronką.
- 1388.** ⁺Dzieci sprawiły mi nowy ⁺**pularys**.
Dzieci kupiły mi nowy portfel.
- 1389.** Porwoł mi ⁺**pularys** i uciyk.
Schwyił mój portfel i uciekł.
- 1390.** Schowej dobrze ⁺**pularys** ⁺**za pazuche**.
Schowaj dobrze portfel do wewnętrznej kieszeni /pod ubranie na piersi.
- 1391.** Jakby niy ⁺**palica**, to bym ⁺rypła jako dugo.
Gdyby nie laska, to bym się przewróciła.
- 1392.** Straszniy mie ⁺czubisz tym ⁺**grzebyniym**.
Bardzo mnie ciągniesz za włosy przy czesaniu.
- 1393.** Przełoż se te ⁺**łókulory** ⁺dzie jyndzi, żeby ci ⁺chto niy popsuł.
Przełoż sobie okulary w inne miejsce, aby ci ich nikt nie popsuł.
- 1394.** ⁺Zrychtuje ci dō ⁺**teczki** ⁺jaja ⁺na sprzedoj.
Przygotuję jajka na sprzedaż i włożę do twojej torby na zakupy.
- 1395.** ⁺**Łoblieklaj siy** ⁺zadym na przód.
Nałożyłaś ubranie tył na przód.
- 1396.** ⁺**Późbiyroł** żeś **siy** dziś jak jaki ⁺sówiżroł.
Ubrałeś się dzisiaj jakoś niegustownie (jak sowizdrzał).

Niy kōzdy jest pryndki, tyn wōlniysz tyż musi se jakosi dać rade. Człowiek – charakter, usposobienie

- 1397.** Staszek to ⁺**bałór**. Mo 7 ⁺morgów pola i pełnom ⁺stajniy ⁺chudoby, niy dziwota, że mo skórzane ⁺łoficyrki pōd samō ⁺kōlanō.
Staszek to bogaty gospodarz. Ma 7 morgów pola i pełną oborę bydła, nic dziwnego, że ma skórzane oficerki, wysokie pod kolano.

- 1398.** Zdziska tò ⁺**harównica!**
Zdziśka jest bardzo pracowita!
- 1399.** Franek tò ⁺**dóbraczynia**, ⁺chłòpiskò nikòmu niy łòdmowi pumocy i łò nikiym niy lubi źle ⁺godać.
Franek to bardzo dobry człowiek, zawsze skory do pomocy i nie lubi źle mówić o innych.
- 1400.** Helka tò ⁺**bars walno** i w dòma, i dlò ⁺somsiadów. Nikt na niom złego słowa niy powiy.
Helena to dobra, uczynna, grzeczna kobieta i w domu, i w sąsiedztwie. Nikt o niej złego słowa nie powie.
- 1401.** Jako tò ci ⁺**dusza chłop** tyn Jòzek! Po cò siy dò niego ⁺zatròncisz, nic ci niy łòdmowi. A tòm swojom ⁺Jantosze, tò ⁺łòchrano jak królowom.
Co za dobry człowiek z tego Józka, niczego ci w potrzebie nie odmówi, o swoją żonę dba jak o królową.
- 1402.** Niby tyż tò! Jako mi tam ⁺**przemòndrzało!**
Udajesz najmądrzejszą! Ależ jesteś zarozumiała.
- 1403.** ⁺**Jako mi tam!** Niy widzieli!
Ależ jesteś ważna! Nad podziw!
- 1404.** Trza siy szczec takich ⁺**fifoków**.
Trzeba się strzec takich żartownisiów.
- 1405.** Niy kóždy jest ⁺**fifok** jak Franek. Hyniek to ⁺**mondry** chłop.
Nie każdy jest taki lekkoduch, żartowniś jak Franek. Heniek to mądry mężczyzna.
- 1406.** Naszy Dorotce się zdajy, że będzie ⁺**dupom wròbly łapać**, na naszego Staszka ani nie puziyrò!
Nasza Dorotka ma bardzo wysokie mniemanie o sobie, nawet nie spojrzy na Staszka.
- 1407.** Mo już troche ⁺łot, ⁺aliy ⁺ciyngiym siy ji zdajy, że jeszcze może ⁺**dupom wròbly łapać**.
Nie jest już bardzo młoda, ale krzepka, pełna energii i humoru. Wydaje się jej, że nie ma dla niej rzeczy niemożliwych do wykonania.
- 1408.** A idź ty ⁺**grabaźnioku** – igły se niy ⁺nadziejysz!
Ale z ciebie niezdara – igły sobie nie nawleciesz!
- 1409.** A idźże ty ⁺**grabaźnioku** jedyn, ⁺kosy niy umisz trzymać, a co dòpiyrò ⁺siyc. Szkoda, żeś ze wsi!
A idźże niezdaro, nawet kosy nie umiesz chwycić, nie mówiąc o koszeniu. Szkoda, że ze wsi jesteś.

1410. Janka to ukropniy ⁺**skryto**.

Janka jest bardzo skryta.

1411. Ty zawsze lubisz ⁺**być na peredyniu**.

Lubisz zwracać na siebie uwagę.

1412. Franka lubi ze wszystkim ⁺**być na przedziy**.

Franka we wszystkim lubi być liderką, przewodzić innym.

1413. Wszystko ⁺różwólczy pò świeciy, co za ⁺**grandziorz**!

Wszystko wszędzie rozrzuca, co za bałaganiarz!

1414. Dò podawania ⁺snopków ⁺widłami na ⁺maszyne, trza ⁺**ciyntegò** chłopa.

Do podawania snopków widłami na młockarnię trzeba sprytnego i silnego mężczyzny.

1415. Franek, ⁺**chłop z iskrom**, tò i tyż se babe znalaz ⁺**piyrónackom**.

Franek to mężczyzna z polotem, z iskrą w oku, to i kobietę sobie dobrał energiczną, dla której nie ma w życiu przeszkód.

1416. Władek tò taki ⁺**babski wójt**, lòn z ⁺chłopami ni mo ło czym ⁺go-
dać. Za tò mindzy babami ⁺ròzprawio.

Władek nie przepada za męskim towarzyszem, za to lubi rozmawiać z kobietami.

1417. Jak pòpijy, to ⁺**grandzi**.

Jak popije, to się awanturuje.

1418. Józiò, ale z ciebie ⁺**drob**.

Józiu, jaki jesteś nieznosny, niegrzeczny.

1419. Józek to taki ⁺**fusyt**, siedem razy ⁺łòbejżry ⁺łyżke, ⁺zakiyl dò ⁺gymby przytkniy.

Józek jest pedantyczny, wybredny; siedem razy obejrzy łyżkę, zanim jej użyje.

■ *Fusyt* – człowiek grymaszący, wybredny w jedzeniu; nadmiernie higieniczny w odniesieniu do spożywania potraw.

■ Od red. (D.R.) Wyraz utworzono od *chasyd* ‘Żyd ortodoksyjny, tzn. rygorystycznie przestrzegający przepisów Talmudu i religijnych zwyczajów żydowskich’, hebr. *chasid* ‘czysty, pobożny’.

1420. Nie zjodłby u nikogò, musi jeść swojom łyżkom i to cò lubi. Taki z niego ⁺**fusyt** (⁺**szkartny**).

Brzydzi się jeść cudzą łyżką, nie będzie jadł byle czego. Jest wybredny, brzydzi się innymi.

1421. ⁺Ginek tò troche taki ⁺**bòczaty**, małò kiedy siy ⁺łòśmiejy.

Gienek jest trochę mrukiwy, rzadko się śmieje.

- 1422.** Dobry ⁺kwandrac my radziły z Władkom przedy ⁺mszom. ⁺Józka tyż ⁺stoła z nami, aliy łona to tako ⁺**niypógódano**.
Ponad kwadrans rozmawiałyśmy z Władką przed mszą. Józka też stała z nami, ale ona jest mało rozmowna.
- 1423.** Tako ⁺**pógódano** ⁺cò jaż.
Ona jest bardzo rozmowna.
- 1424.** Z ⁺Hyńkiym siy za wielò niy ⁺nagodosz, bò tò tako ⁺**murga**. ⁺Strzyło jyno łóczami na boki i cosi mruczy ⁺pòd nosym.
Z Henrykiem nie porozmawiasz za wiele, bo to taki mruk. Rozgląda się tylko na boki i mruczy coś pod nosem.
- 1425.** ⁺Zakiyl siy tò pòruszò! To tako ⁺**głymynza**.
Zanim się to poruszy! To taki flegmatyk.
- 1426.** Franek tò tako ⁺**fujara**. Ze wszystkiym mu dugò schodzi, aliy za tò ⁺**macałka**.
Franek jest w robocie powolny, flegmatyczny, ale za to wszystko robi pedantycznie, dokładnie.
- 1427.** Ani pòrzòndku ⁺w chałpiy, ⁺bodej co ugòtowane, ⁺grzyndy zaròśniynte. ⁺**Pòsrano** z ni gòspòdyni.
W domu nieład, obiad byle jaki, grządki zarośnięte chwastami. Niedbała z niej gospodyni.
- 1428.** ⁺**Dudrok** z ty Zośki, ⁺ròzbabrała ⁺biylyniy izby blisko ⁺tydziyn tymu, a tu kòńca ⁺ruboty niy widać.
Ślamazarna, nieporadna jest ta Zośka. Prawie tydzień temu rozpoczęła malowanie pokoju, a tu jeszcze o zakończeniu pracy nie ma mowy.
- 1429.** Władek tò taki ⁺**dudrok**.
Władek jest ciamajdą, taki niedokładny i powolny.
- 1430.** Te ⁺chłòpczyska spòd lasu tò takiy ⁺**despetniki**.
Chłopcy mieszkający pod lasem to psotniki.
- 1431.** Hanka tò ⁺szander baba, a Staś tò taki ⁺**despetnik**.
Hanka to kobieta przebojowa, a Staś robi innym na złość.
- 1432.** Franek, ⁺**psiopara** jedno, jyno ⁺despeki mu w ⁺głowi. ⁺Frane, łobuz jeden, tylko psoty mu w głowie.
- 1433.** ⁺**Ziajok** jedyn, nawet puszczać ⁺dò maszyny siy niy nauczył, co roz tò maszyna siy ⁺dówiła!
Nieudacznik, nawet zboża do młockarni nie potrafi wrzucać. Raz po raz młockarnia się blokuje.
- 1434.** Co za ⁺**wojzimydłò** z tegò naszego Jynczka. Ani chwili niy usiedzi spòkojniy.

Ten nasz Andrzej jest nad wyraz ruchliwy. Na moment nie usiedzi spokojnie.

1435. Co za **świdrok** z ty Halinki, niy usiedzi ani chwili!

Co za wierzcięta z tej Halinki, nie usiedzi ani chwili!

1436. ⁺Lejziy przez wieś jak ta **bómbelajda**, ⁺łopity, ⁺wyniurany w ⁺blo-
ciy prostò z karczmy.

Idzie przez wieś jak łachudra, pijany, wybrudzony błotem, widać,
że prostò z karczmy.

1437. Franek tò taki **wrażny**, wszyndziy gò pełnò, czy trza, czy nie trza.
Franek jest bardzo ciekawski, nie ominie żadnego zakamarka,
niczego nie przeoczy, jest wszechobecny, czy trzeba, czy nie.

1438. Władek tò **gramlok** jakich mało. Pułdnia mu ⁺zyjdzij z rubotom,
a jeszcze i spieprzy.

Władek to człowiek powolny, nierozgarnięty, jakich mało. Pół dnia
spędzi przy pracy, a i tak nie zrobi należycie.

1439. Co za **ciaparacha** z ty Ginki. Półdnia myjy ⁺pułłoge.

Gienka jest bardzo powolna, niezdarna. Bardzo długo trwa mycie
przez nią podłogi.

1440. Taki jakisi **pówolny** i **niydórozwiniynty** tyn Jasiyk. Takiy **pótu-
radło**, **póturok**. Chyba mo kuku na muniu.

Jasiek sprawia wrażenie, że nie jest przy zdrowych zmysłach, dziw-
nie się zachowuje.

1441. ⁺Jantoszka tò takiy **cioprò**. Lejziy ta ⁺lejziy, sama nie wiy dzie
i po cò, a jako ⁺zezbiyrano, jakby za chwily miał leciyc ⁺śniyg.

Antoszka to taka trochę niedołęga, powolna. Idzie, nie zawsze wie,
gdzie i po co, a do tego ubrana za ciepło, jakby za chwilę miał spaść
śnieg.

1442. Nasi babka tò taki **szewertuch**, ⁺wlejom w każdym dziure
i **wszyndziy nos wrażom**, czy trza, czy niy trza.

Nasza babcia jest wszédobyłska, do wszystkiego się wtrąca, cho-
ciaż nie zawsze jej rady są potrzebne.

1443. Oj ty **fujarò z Mościsk**, na prosty dródze ⁺zlómoł żeś ⁺nogę.

Oj niezdara z ciebie. Na prostej drodze złamałeś nogę.

■ *Fujara z Mościsk* – o osobie niezdarnej, ślamazarnej, gapowatej,
fajtlapie.

Mościska – miejscowość w Ukrainie, w obwodzie lwowskim; w dwu-
dziestoleciu międzywojennym (1918–1939) należała do Polski.

1444. Co jynò na świeciy ji ⁺skupujy, a lóna i tak **niyzadówólono**.

Kupuje jej, czego sobie tylko zażyczy, a ona i tak niezadowolona.

- 1445.** Stary taki, ⁺przytyrpany, aliy, ⁺**niy przepuści**, pò każdy ⁺skròdzi łóczami i miyrzo jom z góry na dół.
Stary taki, zmęczony życiem, ale żadnej kobiecie nie przepuści, każdą świdruje (rozbiera) wzrokiem, spogląda na nią z góry na dół.
- 1446.** Jakeś popił, to zaraz tu ⁺liygej, a niy ⁺szwyndrej siy ⁺po chałupiy!
⁺**Zaczypnioku!**
Wypileś? Więc się połóż, zamiast się włóczyć po całym domu (do człowieka szukającego zaczepki).
- 1447.** ⁺Puziyrej, ta ⁺**lazynga!** ⁺Cygor w ⁺gymbiy i już ⁺liejziy miyndzy ⁺chałpy.
Popatrz, jaki włóczykij! Papieros w ustach i chodzi bez celu od domu do domu.
- 1448.** Co weźniy dò rynki, tò spieprzy – ⁺**dupa chłop** z niego. Ani dò ⁺dziywki, ani dò ⁺ruboty.
Co weźmie do ręki, to spartaczy – oferma nie chłop. Bez podejścia do panien i do roboty.
- 1449.** Józka tò tako ⁺**baba-chłop**, co weźniy ⁺dò rynki, tò zrobi, nawet ⁺chłopskiy ruboty.
Józka to taka kobieta, która się żadnej pracy nie boi, nawet ciężkiej, co weźmie do ręki, to wykona nawet męskie prace.
- 1450.** Franek jak siy czasym ⁺**sikniy**, tò mu lepiy ⁺z łócz uciekać.
Franek jak się czasem zdenerwuje, to lepiej mu zejść z oczu.
- 1451.** Co tyn Józek mo, że ⁺**baby** ⁺lejzom dò niego **jak muchy dò mazi**.
Cóż ten Józek ma za urok w sobie, że kobiety tak do niego lgną jak muchy do miodu.
- 1452.** **Pcho siy tam, dzie gò niy pòsioli.**
Pojawia się tam, gdzie go nie powinno być; niepotrzebnie angażuje się w jakieś sprawy.
- 1453.** Co za ⁺**wrazisz** z ciebiy, dò każdego ⁺kóncika siy wepchosz.
Ale jesteś wścibski, do każdego kącika się wepchasz.
- 1454.** Już gòdzine ⁺dòndrosz, bòs ty taki ⁺**dòndraty**.
Już od godziny narzekasz, bo jesteś zrzędą.
- 1455.** ⁺**Hulo** ⁺zajednò światym, a ⁺w chałpij jak bòndź.
Przy każdej okazji znika z domu, a dom pozostaje zaniedbany.
- 1456.** Kazka tò ⁺**światowo baba** – dzie pójdziy tam wszystko załatwi.
Kazimiera to kobieta obyta, umie wszystko załatwić.
- 1457.** ⁺Nibożyczka Helka tò **umiała** kòmu ⁺**dopiyc**.
Nieboszczka Helena umiała ludziom uprzykrzyć życie.

1458. Niy kôzdy jest ⁺**pryndki**, tyn ⁺**wólnijszy** tyż musi se jakosi dać rade.

Nie każdy jest prędkie, ten wolniejszy też musi jakoś dać sobie radę.

1459. Zośka naszo tò tako ⁺**kocio mama**. Nic niy takiy wożne dlò ni jak Tosia. ⁺Jaż dò przesady!

Nasza Zośka to taka wielbicielka kotów (kocia mama). Najważniejsza dla niej jest kotka Tosia. Aż do przesady.

1460. Jakem złapoł jakiygosi ⁺chabosa i ⁺zaczonem wywijać, tak zaroz ⁺**urwisze** ⁺pouciykali z mojegò ⁺ugrodu.

Jak złapałem kawałek patyka i zacząłem wywijać, tak zaraz urwisy pouciekały z mojego ogrodu.

1461. Tyn jyj ⁺Pietrek już taki wielgi, a taki ⁺**wyciačkany** jakby miał ⁺piynć lot.

Ten jej Piotrek jest już taki duży, a taki rozpieszczony, jakby miał pięć lat.

1462. ⁺Wysiudej ⁺z chołpy tego ⁺**gnoja**, bô łon nawet dlò siebiy na ⁺chliyb niy zarobi.

Wypędź z domu tego lenia, bo on nawet dla siebie na chleb nie zarobi.

1463. **Niy moge** siy na ⁺ciybiy z niczym ⁺**łópuścić**.

Nie mogę w żadnym wypadku na ciebie liczyć.

1464. Zynek tò taki ⁺**halamuśny**, niy ⁺łóbezwie siy do kogo bôńdź.

Zenek jest taki zarozumiały, nie odezwie się do byle kogo.

1465. ⁺Ginek to prowdziwy ⁺**haciok**.

Eugeniusz jest bardzo pracowity.

1466. Staszka tò takò ⁺**beblucha**, nic niy utrzymo w tajmnicy. Wszystkò ⁺wybeblo.

Staszka to taka plotkara, nic nie utrzyma w tajemnicy. Wszystko wygada.

1467. Hanka tò tako ⁺**glynda**, ⁺ruchów ni mo i łópówiado cosi, niy wiadómò co.

Hanka to taka pleciuga, sprytu nie ma i opowiada nie wiadomo co.

1468. Co za ⁺**myjok** z ty Helki, co za ⁺**bójczora**. Umi zrobić z igły widły! Co za plotkara z tej Heleny. Umie zrobić z igły z widły, a jak potrafi fakty przeinaczyć!

1469. A ⁺bodejsiy lichò szczelò, jaki żeś ⁺**wiyr cimok**. ⁺Manijo ciy naszła jakosi, czy co?

Nie do wytrzymania, jaka z ciebie wiercipięta. Co ci się stało?

- 1470.** Helka tò tako ⁺**chwolno**, niy ⁺poczko, jaż jom kto ⁺przychwoli, jynò siy sama wywyższo.
Helka lubi się przechwalać, nie czeka, kiedy ją ktoś pochwali, sama mówi o swoich zaletach.
- 1471.** Józek tò ⁺**szparowny** – grosz dò grosza i kupił se nówegò ⁺konia. Józek jest oszczędny – odkładał grosz do grosza i kupił sobie nowego konia.
- 1472.** Kazek mo piniyndzy ⁺w sroczy, ⁺**stulcio grosz dò grosza** (dò kupy). Trudnò łód niegò wydrzeć złotegò.
Kazimierz ma pieniądze, umie oszczędzać. Jednak trudno od niego wyciągnąć choćby złotówkę.
- 1473.** Chodzi ⁺po wsi i ⁺łópówiada łò sobiy jako tò łona ⁺**mondro** i ⁺**rubotno**. Tako z ni ⁺**chwolidupa**.
Chodzi po wsi i przechwala się swoim niebywałym intelektem i pracowitością. Typowa chwalipięta.
- 1474.** Co za ⁺**ancyjosz** z tegò Jaśka! Pòdpieprzył mi ⁺łóbcyngi.
Co za łobuz, drań z tego Jaśka. Skradł mi obcęgi.
- 1475.** ⁺**Ancykrys** jedyn, jak ⁺polnył ⁺buczokiym za mojim psym, tak mu złómoł ⁺nogę.
Co za drań – rzucił w mojego psa kawałkiem drewna bukowego i złamał mu nogę.
- 1476.** ⁺**Szander** baba z ty Helki!
Ostra kobieta z tej Heleny!
- 1477.** Szkoda mi ty Hyńki. ⁺Ludziy jom majom za ⁺**pòtrurdało**, ⁺**pòtura**. A łona jeszcze przyjdziy dò używania rózumu.
Żal mi tej Heńki, traktowanej jak popychadło. Zdziwią się wszyscy, jak ona zacznie mądrze myśleć, tylko jej trzeba więcej czasu.
- 1478.** Jaki tyn Hyniò ⁺**niynowisny**!
Jaki ten Henio niesympatyczny! (nie da się lubić, jest niegrzeczny, krnąbrny).
- 1479.** Jyndrek tò ⁺**niynówisny** ⁺chłop, nie dósć, że niczego niy pożycz, to jeszcze i czasym co kòmu ⁺zachamynci.
Jędrek jest taki nieznośny, nie dósć, że nikomu niczego nie pożycz, to czasem jeszcze coś lubi ukrąść.
- 1480.** ⁺**Szantrapa** / ⁺**łóferma** z tego Wojtka, na równy dródze siy wywraco.
Niezdarny jest ten Wojtek, na prostej drodze się przewraca.
- 1481.** Czyś ty ⁺**fiśniynty**, czy co?
Zwariowałeś czy co?

1482. Jyno ci ⁺chichy w głowiy. Taki z ciebiy ⁺**hicel**.

Tylko ci śmiechy w głowie, taki z ciebie dowcipniś.

1483. ⁺**Gramlok** tō znaczy w Rogach ⁺niyudacznik abo niyudany ⁺placek.

Gramlok w Rogach oznacza nieudacznika lub nieudane ciasto.

1484. Siedzi całe pułdnia pód ścianom, a rubota czeko. **Kupa gnoja!**

Marnuje czas, siedząc przed domem (np. na ławce), a praca czeka.

Co za leń!

Jo niy liykorz, Pon Bóg liykorz. Ciebiy boli, ty narzykosz. Zdrowie i choroba

1485. ⁺Dziyń ze dnia ⁺**zachórowoł** i już nie wstoł na nogi.

Z dnia na dzień zachorował i już nie podniósł się z łóżka.

1486. Jakiesi takiy ⁺**dżżowki** mie bierom, pewniy bede ⁺chory.

Mam dreszcze, pewnie będę chory.

1487. Józek ⁺w łoczach ⁺**kamlejy** (⁺pódlejy).

Józek w oczach traci siły.

1488. ⁺**Krynci mie** w ⁺kólanach na zmianę ⁺pugody.

Pobolewają mnie kolana, zwiastuje to zmianę pogody.

1489. ⁺**Zadowił siy** i nijak siy nimóg ⁺łokrzysić.

Udławił się i w żaden sposób nie mógł sobie dać z tym rady.

1490. ⁺**Boli** mie ⁺**garłò**, aliy tō ⁺bojka.

Boli mnie gardło, ale to drobiazg.

1491. ⁺**Rozcion se** ⁺stope i zrobiła siy mu ⁺dómiynica w ⁺posze.

Skaleczył sobie stopę i ma powiększone węzły chłonne w pachwinie.

1492. Zdzisek tō ⁺**ladacz**, ⁺żódnny chłopski ruboty siy niy ⁺chyto, bō taki słaby.

Zdzisław jest bez sił, nie bierze się do żadnej ciężkiej (męskiej) pracy, bo taki słaby.

1493. Nijak siy ni moge pozbyć ⁺**nadgniatów**.

Nie mogę się pozbyć odcisków.

1494. ⁺**Udowił siy** ⁺jabkiym.

Udławił się jabłkiem.

1495. Niy wylatuj ⁺na dwór z mőkrymi ⁺rynkami, bō ci siy ⁺**rynce** ⁺**pòsia-dajom**, zrobiom siy ⁺rapate.

Nie wybiegaj na pole z mokrymi rękami, bo ci ręce spierzchną.

1496. Staszek ⁺mo już lata i pō zimiy ⁺**liedwò siympi**.

Staszek jest wiekowy i po zimie ledwo zipie.

- 1497.** Taki słaby, **†** **liedwò siy w niym duch peliynto.**
Taki słaby, ledwie się w nim duch płacze.
- 1498.** Franiò jak se dobrze **†** pòcycko, tò zaraz mo **†** **ćkowke.**
Franio jak sobie do woli possie pierś mamy, to dostaje czkawki.
- 1499.** Jak kto był **†** bars **†** **markotny**, to **†** babka mu ugòtowali **†** harbaty z **†** dziyngla.
Jeżeli ktoś był wyjątkowo ołępiały, to babcia przygotowała mu napar z dzięgla.
 Dziyngiyl – dzięgiel, arcydzięgiel ‘Angelica L.’, roślina.
- 1500.** Kaśka **†** tukiydysi przyleciała, tako **†** wylupiono, pòzyczyc **†** soli, a dziś siy dówiaduje, że **†** **choro**, bò jom **†** **łowiolo.**
Parę dni temu Kasia przybiegła do mnie pòzyczyc soli. Była skapo odziana. Dziś się dowiedziałam, że jest chora, bo ją przewiało.
- 1501.** Franek **†** pònò **†** **na umarciu.**
Franek podobno niedługo umrze.
- 1502.** **†** Wytòp **†** słodki śmiyntònki i przylòz se na **†** **bolok.**
Wysmaż tłuszcz ze słodkiej śmietany i obłòz nim bolące miejsce.
- 1503.** Ujod mie **†** bonk i zrobił mi siy **†** **bolok.** Pewniym siy za dużo **†** cham-
rała, jak mie **†** świynđziało.
Ugryzł mnie bąk i zrobił mi się bąbel. Pewnie się za dużo drapa-
łam, gdy mnie śwędziało.
- 1504.** Jakisi taki **†** **bolok** mi siy zrobił na **†** palcu i nie kce siy zagoić.
Jakaś bolesna rana zrobiła mi się na palcu i trudno się goi.
- 1505.** **†** **Pryszcz** mi siy zrobił na **†** nodze, musze **†** se przyłòżyć liściy z **†** babki.
Zrobił się mi na nodze czyrak (pryszcz) i spròbuję go obłòżyć liśćmi babki.
- 1506.** Jòzek **†** pònò jakisi już **†** **podły.**
Jòzek podobno jest w kiepskim stanie, źle rokuje.
- 1507.** Taki żem dziś jakisi **†** **ladaczy.**
Dzisiaj jestem wyjątkowo osłabiony.
- 1508.** **†** Skwiyrczy, że jom **†** **boli** **†** **záb.**
Narzeką, że boli ją ząb.
- 1509.** Jak żem jynò wstała, tak mom così z **†** **brzuchym** dò czyniynio.
Od kiedy wstałam, mam problemy z żołądkiem.
- 1510.** Po ty **†** **pigulce** przestoł mie **†** **bolyc** **†** **brzuch** **†** jak rynkom uciòn.
Po zażyciu tej tabletki momentalnie przestał mnie boleć brzuch.
- 1511.** **†** Naćkoł siy **†** psiorek i **†** bòżyko, że gò **†** **bolom** **†** **bebechy.**
Najadł się niedojrzałych jabłek i skarży się na ból brzucha.

1512. Zosia ⁺mo swój czas i ⁺póliygujy, bõ jom ⁺boli ⁺brzuch.

Zosia ma okres i leży, bo ją boli brzuch.

1513. ⁺Jojczy na ⁺łõzku, że gõ ⁺boli ⁺brzuch.

Jęczy w łõzku, narzeka na ból brzucha.

1514. ⁺Łojod żeś siy ⁺świyżyzny i ⁺boli ciy ⁺brzuch.

Najadłeś się nowalijek i boli cię brzuch.

1515. Franka łõd wieczora miała ⁺bõleści w ⁺bebechach, całom noc ⁺jojczala i ⁺bõżykała, że tõ przez tom ⁺kapuste z grochym, cõ zjadła na ⁺põłudniy.

Franciszka od wieczora cierpi na bóle brzucha. Całą noc się skarżyła i twierdziła, że to przez tę kapustę z grochem, którą zjadła na obiad.

1516. ⁺Põdrõznik nie dõść, że ładniy na ⁺nibieskõ ⁺kwitniy, tõ i pumogo na ⁺zatwardzyniy.

Podrõznik (cykoria) i ładnie kwitnie, i jest bardzo pomocny przy zaparciach.

1517. ⁺Naćkoł siy ⁺dõwidek i ⁺stynko, bo gõ boli ⁺brzuch i mo ⁺laksyrke.

Najadł się cierpkich (pewnie nawet dzikich) gruszek, boli go brzuch i ma biegunkę.

1518. Łõd samegõ rana ⁺ścigo mie z pynchyrzym.

Od rana biegam sikać.

1519. Takim dziś jakisi ⁺niyzdrowy, i ⁺wõnituje i ⁺laksyrke mom.

Jestem dziś niezdrowy, wymiotuję i mam biegunkę.

1520. ⁺Kce mi siy ⁺rzygać po tych ⁺psiorkach.

Mam odruch wymiotny po tych niedojrzałych jabłkach.

1521. ⁺Srosz dali jak widzisz.

Wulgarnie: masz biegunkę, także potocznie: wybiegasz do przodu z planami.

1522. ⁺Naćkoł żejsiy ⁺klõsek z kapustom i teraz ci siy ⁺lõdbijo.

Najadłeś się klusek z kapustą i teraz ci się odbija.

1523. Mi siy widzi, że ty za dużõ ⁺bõżykosz. ⁺Wcaliy ciy jaż tak niy ⁺boli.

Wydaje mi się, że na wyrost narzekasz. Wcale cię aż tak nie boli.

1524. Szkoda mi ty Rõzgi, bo trojy już ji ⁺poszłõ, może tym razym Pon Bõg bedziy łaskawszy.

Żal mi tej Rozalii, bo trzy razy poroniła, może tę ciążę Pan Bóg pobłogosławi.

1525. Hanka siy tak jakosi ⁺lõpuściła, ani se ⁺na wiesne niy zrobiła ⁺andulacji i tak jakosi ⁺sciynkła. Może jako ⁺choro?

Hanka się zaniedbała. Wiosna, a ona nie zrobiła sobie trwałej ondulacji, wychudła. Może jej coś dolega?

- 1526.** Felyk se ⁺**zlómol** ⁺**rynke** ⁺na prask, jak zjechał z ⁺fury na dupiy Felek złamał rękę, bo zsunął się z fury (siana, słomy) na tyłku.
- 1527.** Dó ⁺jakiygosi czasu bedziy tak ⁺chłoł, jaż mu ⁺**zdrowiy** ⁺kiydysi ⁺**siyndziy**.
Będzie pił, dopóki mu kiedyś zdrowie nie zaszwankuje.
- 1528.** Niy ⁺wylatuj taki goły ⁺na dwór, bô bedziysz mioł ⁺**kater**.
Nie wybiegaj lekko ubrany na pole, bo dostaniesz kataru.
- 1529.** Mom ⁺ukropny ⁺**kater** łód wiyczora.
Od wieczora mam wielki katar.
- 1530.** ⁺Przemorz (*r i z* czyt. oddzielnie) i teraz gó ⁺**póduszujy** (⁺pokaszluje) i mo ⁺**kater**.
Przemarzył, teraz kaszle i ma katar.
- 1531.** Co tak ⁺**chyrlosz**. Pewniyś ⁺przemorz (*r i z* czytać oddzielnie).
Kaszlesz, pewnie przemarzłeś.
- 1532.** Franek pore dni ⁺lieży. Zdawało siy, że tó jynó ⁺**kater**, a tu ⁺**rózebrało gó** ⁺na piykne.
Franciszek od kilku dni leży chory w łózk. Wydawało się, że to tylko katar, a tymczasem choroba go całkowicie rozłożyła.
- 1533.** Jaś mo taki ⁺**kater**, że co chwila se wycióngo ⁺kózyry z ⁺nosa.
Jaś ma taki katar, że co chwilę oczyszcza sobie wydzieliny z nosa.
- 1534.** Bronkó, nie chódź ⁺pó dworcu z gołom ⁺głowom, bô ciy ⁺**łowiejy**.
Bronko, nie chodź na dworze z gołą głową, bo cię przewieje.
- 1535.** Jasiyk siy ⁺skómpoł ⁺w rzyce i chódzi ⁺**łósmarkany**.
Jasiek wpadł do rzeki i teraz chodzi zasmarkany.
- 1536.** ⁺Dziyciska, wszystkó trojy jakiesi ⁺**chore**, ⁺**smarkajom**, dusi ich ⁺**kaszel** i cały wieczór ⁺wajczom, ⁺zgryźne, ⁺że ukropa.
Wszystkie troje dzieci chore, z katar, kaszlem. Cały wieczór popłakują i kapryszą, aż trudno wytrzymać.
- 1537.** Dwa lata lieży ⁺**sparalizowany**, teraz tó mu już i ⁺**mowe łódjynó**.
Dwa lata leży sparalizowany, ostatnio przestał już mówić.
- 1538.** Nogi mu ⁺**spuchły jak kónwiy** i ⁺**bolom**, cosi siy doktory ni mogom poznać, co tó mu jest, ⁺biyda wiy co tó za ⁺**chóroba**.
Nogi mu bardzo spuchły i bolą. Lekarze nie mogą postawić diagnozy. Nie wiadomo, co to za choroba.
- 1539.** Franka mo na głowiy ⁺**parchy**.
Franka ma łupież na głowie.
- 1540.** Na staróść cołkiym ⁺**łókaliczol** (⁺kalika).
Na starość stał się zupełnie nieporadny fizycznie (jest kaleką).

1541. Najadłam siy ⁺kòrcipy i mom ⁺**łòskumine**.

Najadałam się cierpkich owoców czeremchy i mam oskomę (zdrętwiały, ścierpnięty język i wargi).

1542. Doktòr mi przepisoł ⁺dwòiste zastrzyki na ⁺**krzyże**.

Lekarz przepisał mi dwa rodzaje zastrzyków na bóle kręgosłupa.

1543. Tak żem siy ⁺skarwynczała przy tym przebiyraniu ⁺pichoty, że mie teraz **boli** cały ⁺**pociyrrz**.

Tak zdrętwiałałam przy przebiyraniu fasoli nieużytecznej od dorodnej, że aż boli mnie cały kręgosłup.

1544. ⁺Zwióz mi siy nòz i żem ⁺**siy skaliczyła**.

Zeslizgnął mi się nóż i skaleczyłam się.

1545. Ty ⁺wiesny ⁺**ni mom** nijakiego ⁺**zdrowia**.

Tej wiosny często choruję.

1546. ⁺Miyjmy siy ku chałpiy, bòndzcy zdrowe. – A i wy **niy** ⁺**chòrujciy**.

Wybierajmy się do domu, bądźcie zdrowi. – A i wy też nie chorujcie.

1547. Tak ⁺**wyliczo**, że strach boski, bò jom boli ⁺głowa.

Tak jęczy, że aż strach, bo ją boli głowa.

1548. ⁺Stryk już na dobre ⁺**zalyngli**, pewniy już siy niy ⁺**łócòtajom**.

Stryj się bardzo rozchorował, kto wie, czy wyzdrowieje.

1549. Władek już ⁺**zalyngnół** na dobre, pewniy siy już niy ⁺łòboczy.

Władek zaniemógł na dobre, pewnie już nie wyzdrowieje.

1550. Tak łód razu, ⁺dziyń ze dnia, ⁺**zalyngnół**.

Tak od razu, z dnia na dzień, się rozchorował.

1551. Jòzia łód ⁺wczora jakosi tako ⁺krzywo, niy ⁺kce jeść, ⁺głównie ma ciepłom, pòplakuje. **Cosi ji dòliyo**, przecież zawdy była tako ⁺reputaszo. Dałabym ji ⁺espiryne, aliy już wszystko ⁺skiyłtówano.

Jòzia od wczoraj taka trochę nieswoja, pewnie jej coś dolega, bo zawsze była wesół. Dałabym jej aspirynę, ale już całe opakowanie zużyte.

1552. Jo niy ⁺**liykorz**, Pon Bóg liykorz. Ciebie boli, ty ⁺**narzykosz**.

Nie jestem lekarzem. Pan Bóg to lekarz. Ciebie boli, ty narzekasz (z fomuly zamawiania choroby).

1553. Idź ⁺dzie jyndzi dò ⁺**dòktora**.

Idź do innego lekarza.

1554. Jak tam Helka, lepszò? – A dzie tam, co siy troche ⁺**spamiynto**, tò za chwily zaś ji gorzy.

Jak tam Helka, lepiej się czuje? – A gdzie tam, co trochę się lepiej poczuje, to za chwilę znowu się jej stan pogarsza.

1555. ⁺Wyszyplałam siy z piniyndzy przez te ⁺**liyki** i ⁺dòktoróf.

Wydałam wszystkie pieniądze na leki i lekarzy.

- 1556.** Roz mom ⁺**gòrònczke**, a roz ni mom.
Raz mam podwyższoną temperaturę, raz nie.
- 1557.** Takiy mosz czerwòne ⁺lica, może mosz ⁺**gòrònczke**?
Masz takie czerwone policzki, może masz podwyższoną temperaturę?
- 1558.** Takiy jakiesi dziś mom gòronce ⁺**pulsa** i ⁺**głowa mi siy mònci**.
Mam dziś gorące skronie i kręci mi się w głowie.
- 1559.** ⁺**Głowa mi siy** dzisiok cosi ⁺**mònci**.
Kręci mi się dzisiaj w głowie.
- 1560.** Przestoń już ⁺sklamrzeć, że ciy ⁺**boli** ⁺**głowa**.
Przestań narzekać, że cię boli głowa.
- 1561.** Ginke dòpadła ⁺**wielgo chòroba**.
Gienka zachorowała na padaczkę.
- 1562.** Hanka łòd małego ⁺**kuśtyko** na jednym noge.
Hanka od dziecka utyka na jedną nogę.
- 1563.** Łòn ⁺**dychawiczny**, ni może wylyżć ⁺dò gòrki.
On ma astmę, ciężko mu wejść na górkę.
- 1564.** ⁺Na drugi zowòd mie wziyna ⁺**grypa**.
Drugi raz zachorowałam na grypę.
- 1565.** Niy zdymujciy tych maseczek z ⁺gymby, kiudy niy kożom, bò siy to dziadostwo, ta ⁺**kòròna** nigdy niy skòńczy.
Noście maseczki, bo pandemia koronawirusa nigdy się nie skończy.
- 1566.** ⁺**Zapućsisz** mi ⁺**łoczy**, po dwie ⁺kapki do ⁺łobydwóch?
Mogłabyś zakropić mi oczy, po dwie krople do każdego?
- 1567.** Ty to mosz ⁺**blotfus**!
Ależ masz płaskostopie!
- 1568.** Mało ciy widze, bo mom ⁺**łuszczke** na łoku.
Mam kataraktę i kiepsko cię widzę.
- 1569.** Sztychłam se igłom w ⁺**paliyc** i teroz mi siy ⁺**łòbiyro**.
Ukłułam się igłą w palec i teraz podchodzi ropa.

Teroz w moim sercu, wnetki w moich ramionach. Ciąża, poród

- 1570.** Łòd kiydysi mo ⁺**zachciołki**, pewniy ⁺**bedziy bawić**.
Już od jakiegoś czasu ma zachcianki, pewnie jest w ciąży.
- 1571.** ⁺Cojsik mi siy widzi, że ty ⁺**bedziysz bawić**, bò każde ranò ⁺wòni-tujesz.
Coś mi się wydaje, że jesteś w ciąży, bo co rano wymiotujesz.

1572. *Zakiyl Józek przywióz *arkuszerke wozym, to już Hania była na tym świeciy.

Zanim Józek przywiózł akuszerkę (położną), to Hania zdążyła się urodzić.

1573. Leży i *jojczy, że jom boli brzuch, **trza pòć pò Grzegórczykowom**, bò tò pewniy *małe bedziy takój.

Leży i mocno postępuje, że boli ją brzuch, trzeba przyprowadzić Grzegórczykową, bo to są bóle porodowe, wnet nastąpi poród.

☐ *Grzegórczykowa* – rogowska akuszerka, która odbierała porody w Rogach i okolicy w latach czterdziestych i pięćdziesiątych.

1574. Wanda zmiyniono na gymbiy, jynò *puziyrać, kiedy *bedziy małe. Po odmienionej, obrzmiałej twarzy Wandy widać, że poród tuż, tuż.

1575. Helka z takiym brzuchym przyszła pożyczyc stówke. Musiałam ji dać, bo **babiy *z brzuchym** siy niczegò niy łódmowio, bo by ci wszystkò myszy *stróciły.

Ciężarna Helena była z prośbą o pożyczkę 100 zł. Cóż! Musiałam jej pożyczyć w myśl zasady, że kobiecie przy nadziei niczego się nie odmawia, bo by coś myszy zjadły.

1576. Krzyska mi *tyrkła, że Irka **bedziy *mieć trzeci**y.

Kryska mi szepnęła, że Irka jest w ciąży z trzecim dzieckiem.

1577. Ni moge Krzysi *trzymać do krztu, bò z pòczontku roku bede *ba-wić swojy, a tò niy radzom.

Muszę odmówić ci trzymania do chrztu Krystyny, bo sama jestem w ciąży, a w tej sytuacji nie powinnam, bo przesady nie pozwalają.

Jak tò z dziyciskami, różmajciy. Dzieci

1578. *Nasze wziyny te starsze *dziyciska i poszły *dò rżniwa, a jo *pia-stuje te dwojy młodsze.

Rodzice poszli w pole do żniwa i zabrali starsze dzieci. Ja (babcia) pilnuję dwojga najmłodszych.

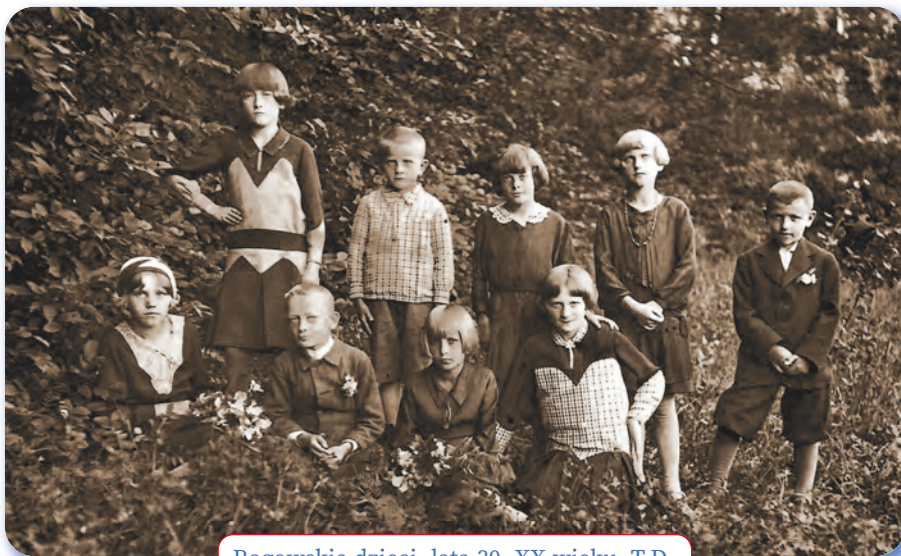
☐ *Nasze* – wyraz używany przez najstarszych w rodzinie wobec dzieci i wnuków i bliskich mieszkających z nimi.

1579. *Krzyż pański z tom *dziy-ciarniom.

Utrapienie z tymi dziećmi.

1580. *Łóblóżyłaś siy *dziyciskami i teroz se niy dajysz nijaki rady.

Masz dużo dzieci i teraz sobie nie radzisz.

Rogowskie dzieci, lata 30. XX wieku, T.D.

- 1581.** ***Dziyciska*** stałabały *kónicz, bõ jym staliy *balõn uciekoł.
Dzieci stratowały koniczynę, bo im tam w czasie zabawy uciekała piłka.
- 1582.** ***Dziyciska*** czymsi *naczapkały na *puđłodze i siy teroz liepi.
Dzieci coś lepkiego rozdeptały na podłodze, jest teraz lepka plama.
- 1583.** Te nasze ***dziyciska*** tõ takiy ***dõjnte**, niy usiedzom piynć sekund
spõkojniy. Chyba *majom torniy w dupiy.
Nasze dzieci są bardzo żywiołowe, cały czas są w ruchu. Tak jakby
je coś w tyłki kłuło.
- 1584.** Przy *pasieniu *krów ***dziyciska*** siy tulały *põ krzywizniy, jaż siy
czasym które *põrzygało.
Podczas pasienia krów jedną z zabaw było turlanie się po pochy-
łym polu. Skutek był czasem taki, że któreś z nich zwymiotowało.
- 1585.** *Sõndno gõdzina z tymi ***dziyciskami**, jakiy *gady *dõjnte.
Skaranie boskie z tymi dziećmi, one ciągle dokuczają.
- 1586.** Te ***dziyciska*** siy *zajednõ łõ cosi *naciõngajom. Jak tam pójde
i wleje jym, tõ *trzoski pòlecom.
Dzieciaki się cały czas o coś kłóć. Jak tam pójde i im wleje, to aż
wiõry polecą.
- 1587.** Põ *wielgi *uliywiy ***dzieciska*** dzie jynõ dõpadnom jakie *bajorkõ,
to siy boso w niym *ciapkajom. I tako jest ich zabawa.
Po wielkich opadach deszczu dzieci uwielbiają na bosaka taplać
się w kałużach.

Dziyciska – rogowskie dzieci, lata 30. XX wieku, T.D.

- 1588.** Babka ⁺niy dadzom storu tym ⁺**dziyciskom** – cały czas pò nich ⁺dòndrajom. Nòjlepi, żeby staliy siydziały przy nich i siy niy ruszały. Babcia nie da spokoju dzieciom, cały czas je upomina. Najlepiej, żeby siedziały cały czas przy niej w bezruchu.
- 1589.** Jak przejdziy przez łogród cało ⁺halastra ⁺**dziycisków**, tò pòd ⁺jabłóniami ani jydnegò jabka niy uświadcysz. Gdy przejdzie przez sad cała gromada dzieci, to pod jabłóniami trudno znaleźć choćby jedno jabłko.
- 1590.** ⁺**Dziyciska** robiom taki ⁺rajwark ⁺w chałupiy, że ⁺głowa ⁺boli. Dzieci robią tyle hałasu w domu, że głowa boli.
- 1591.** Staszek z Helkom takiy jeszcze młode, a już majom ⁺kiylorò ⁺**dzieci**. Staszek z Helką są tacy młodzi, a już mają kilkoro dzieci.
- 1592.** Zośka cały czas ⁺rej wodzi miyndzy ⁺**dziyciskami**. Zośka cały czas przewodzi bawiącym się dzieciom.
- 1593.** Milusia ⁺**łód małegò** ciòngłò dò ⁺harmunii. Jak doròs tò wszystkiy ⁺wesela w łókòlicy ⁺łòbegroł ze swojom ⁺kapelom. Potym nawet ⁺łòrganistom w kòściele łostoł, przez 25 lot. Emila od najmłodszych lat pociągła gra na akordeonie. Gdy doròsł, to w okolicy z kapelą grał podczas wesel. Później był organistą w kòściele przez 25 lat.

- 1594.** **Małe** ⁺**dzieci** ⁺skwiyrcom, ⁺sklamrzom, jak ich cosi boli.
Małe dzieci piszczą, marudzą, gdy je coś boli.
- 1595.** Jedziy ⁺rowerym, a za niym leci cało ⁺**halastra** ⁺**dzieci**.
Jedzie rowerem, a za nim biegnie cała gromada dzieci.
- 1596.** ⁺**Dziecko** ⁺łomurcane, ⁺wyniuczkane ⁺pò gymbiy.
Dziecko ubrudzone, umorusane na twarzy.
- 1597.** ⁺**Bòchory** niy ⁺szturajcy już ⁺tylò jednò dò drugiego.
Dzieci, przestańcie się szturchać.
- 1598.** E, tam, tò jeszcze ⁺**łobesrolek**, ⁺**pojszczyłaba**, tò mu wszystkò
ujdziy.
Oj tam, to jeszcze małe dziecko (2–3 lata), to mu wszystko uchodzi
płazem.
- 1599.** ⁺**Łòjscolek**, ⁺**łobesrolek** – tak gòdajòm na małego ⁺**bòchora**.
Oscólek, obesralek – tak mówią na małe dziecko.
- 1600.** ⁺Dò stołu ⁺głowom niy dòstajy ⁺**łobesrolek** jedyn, aliy co dòpad-
niy tò na zymiy ściòngniy.
Głową do stołu nie sięga, w pampersie biega, a ściąga na ziemię,
co popadnie.
- 1601.** ⁺Dòjynte ⁺**bòjdory** różlòły ⁺mliykò. Za ⁺dźwiyrzami ⁺lieży ⁺myjok
dò ⁺pudłogi, to weź i zetrzyj tom ⁺kacze.
Niegrzeczne dzieciaki rozlały mleko. Za drzwiami leży ścierka do
podłogi, weź ją i wytrzyj mokrą plamę.
- 1602.** E, tò jeszcze tako ⁺**srajdą**, a ty byś ⁺kciała, żeby ⁺krowy ⁺dòiła.
Ej tam, to prawie że dziecko, a ty wymagasz, żeby krowy doiła.
- 1603.** Ty wiysz, że tyn twój mały ⁺**ancyjosz** wyłoz dziś na łostatni ⁺szcze-
bel na ⁺drabinie?
Ty wiesz, że ten twój mały łobuz wyszedł dziś na ostatni szczebel
na drabinie?
- 1604.** Majom tegò jydnegò ⁺**kòloka** i tak gò ⁺ciaćkajom, że z niego nic
niy wyrośniy.
Mają jedynaka, rozpieszczają, nic dobrego z niego nie wyrośnie.
- 1605.** Tyn wasz ⁺Julyk tò takie ⁺**pòdszytkò**, ⁺**dzitkò**.
Ten wasz Julek to taki rozrabiaka, dzikus.
- 1606.** Tò jo żem ⁺**wypiastowała** ⁺dzieci, bò wy żeściy cały czas chòdziły
do ruboty dò ⁺Lnianki.
To ja wychowywałam dzieci, bo wy cały czas pracowaliście
w Lniance (tak mówiła babcia).
- Lnianka – Zakłady Przemysłu Lniarskiego Krosnolen w Krośnie –
dziś nieistniejące.

1607. Jakiy te ⁺**gady małe** były całe ⁺półdnia ⁺**dójoynte!** Łoło jak z cebra i musiały siedzieć ⁺w chałpiy.

Ależ te maluchy przed południem były marudne. Mocno padało, nie mogły wyjść z domu.

1608. Karolik łód rana ⁺**sprzyczny**, cały czas ⁺**sklamrzy**. Pewniy bedziy ⁺chory. Tymu taki ⁺krzywy.

Karolek od rana jest niespokojny, płaczliwy. Pewnie będzie chory, dlatego tak się zachowuje.

1609. ⁺A bodejsiy jaki z ciebiy ⁺**drob!**

Ach, jaki jesteś niegrzeczny!

1610. Ty ⁺**drobiy** ⁺dókuczny jakisi!

Ty urwisie, ty łobuzie!

Mówi się tak wtedy, kiedy sytuacja wymyka się spod kontroli, towarzysząc jej trudne do wyartykułowania emocje. Także wówczas, gdy czyjeś zachowanie, wygląd powodują zagniewanie i w ogóle jest negatywnie odbierany.

1611. Jakiy ⁺**świdrówate** to ⁺**dziyciskò!**

Jakież niespokojne to dziecko, wiercipięta!

1612. ⁺**Srajda**, ⁺**gówniora** jedna, jednom ⁺rynkom siy trzymo ⁺matczyny ⁺spódnicy, a drugom ⁺ciastka ⁺pódkrodo.

Smarkula, jeszcze nie odeszła od matczynej spódnicy, a już umie ciastka podkradać.

1613. Niy ⁺drylej Jasia, łón jeszcze ⁺**malutki**.

Nie potrącaj (nie szturchaj) Jasia, bo on jeszcze mały.

1614. Marynia tako ⁺**wytylciano**, leży se w ⁺**kołysce** jak aniołek. Jo ji jeszcze niy widziała, żeby była kiedy ⁺pòpaprano.

Marynia jest taka wypielegnowana, leży sobie w kołysce jak aniołek. Ja jeszcze nie widziałam, żeby kiedykolwiek była brudna, umorusana.

1615. Krzysia tako ⁺dzisiok ⁺**reputaszno!**

Krystia jest dziś rozkoszna!

1616. ⁺**Dóstaniysz** łód matki **wyćwike** za te pódarte ⁺portki.

Dostaniesz od matki lanie za podarte spodnie.

1617. ⁺Łoluś, ⁺**dej** babce **pysia**.

Olusiu, daj babci całusa.

1618. Aliy z ciebiy ⁺**beksa lala**, niy umisz siy bawić z innymi ⁺dziyciskami, bò łó wszystko ⁺pińdziosz.

Ale jesteś płaczka, nie potrafisz się bawić z innymi dziećmi, bo o wszystko płaczesz.

- 1619.** Franió staniejy, jyno **†bedziy drugi**.
Franió spokornieje, gdy urodzi się drugie dziecko.
- 1620.** Tadek to taki **†niyusuchliwy**, jak mu kożesz co zrobić, to siy zaroz pyto: a **†czegò jo?**
Tadek jest nieposłuszny, po każdym poleceniu pyta: dlaczego ja?
- 1621.** Pietrek przez całom **†mszom dókuczoł**.
Piotrek całą mszę dokuczał, wiercił się.
- 1622.** Wacek tò taki **†szkut**, a kurzy **†cygary** jak stary chłop.
Wacek to prawie jeszcze dziecko, a już pali papierosy.
- 1623.** Taki mały **†szkut**, a pòtrafi **†wlyżć** za pazury.
Jest jeszcze taki mały, a już dokucza.
- 1624.** Jo dziś chyba przeświynce te **†trebuchy**, jakiy dziś **†dójynte!**
Muszę trochę zdyscyplinować te huncwoty, bo są dziś niesforne.
- 1625.** **†Tukiydysi** Franek był takiy **†dójynty**, tuk siy pò cały **†chałpiy** i **†na** dwór, i z puwrotym – jak to **†wójzimydlò**.
Parę dni temu był Franek bardzo nieznośny. To do domu, to na podwórze, wybiegał co chwilę i wracał – jak to żywe srebro.
- 1626.** Niy **†macej** **†rynkem** ty zdechniynty żaby. Łòna **be!**
Nie dotykaj rączką tej zdechłej żaby, to jest niemile, wstrętne.
- 1627.** **†Puziyrej**, Wojtuś, jako ładno **†ciojsia** tam jedziy.
Popatrz, Wojtusi, jaki ładny konik tam jedzie.
- 1628.** Jasiò **†dziaworzy** **†zajednò**, ta dziaworzy.
Mały Jaś często coś tam sobie po swojemu gada.
- 1629.** Wysz co Ignas? Ty **†mosz letkò w głowi!**
Wiesz, Ignasiu, ty masz niepoukładane w głowie.
- 1630.** **†Pòkòlibej** Stasia, bò płacze, jynò tak żebyś **†luli** niy przewrócił.
Pokołysz Stasia, bo płacze, uważaj tylko, żebyś kołyski nie przewrócił.
- 1631.** **†Dzie** tam Zosi dò spanio, **†loczy mo jak torki** i **†pysió** siy ji som śmiejy.
Zosi nie chce się spać, oczy ma szeroko otwarte i buzia się jej sama śmieje.
- 1632.** **†Sukej** siy **†Franiu** pòd stołym, to ciy **†Hela** niy **†nojdzij**.
Schowaj się Franiu pod stołem, to cię Hela nie znajdzie.
- 1633.** **†Liedwòm** jom **†uszałaszył**, tak siy **†ròzryczała!**
Ledwie ją uspokoiłem, tak się rozpłakała.
- 1634.** Jòzia tò **†delikatniusio**, żeby jom co troszke pò gołych **†nòszczyn-**
tach **†łowiołò**, tò zaroz mo **†ćkowke**.
Józia jest delikatna, ledwie wystawi gołe nóżki, zaraz ma czkawkę.

*Lula – kołyska, Gorliczyna
(przemyskie), 1935 rok, wyk. Wojciech
Stęchły, MER, sygn. 3180*

- 1635.** Oj, dzieci, dzieci, [†]**kora na vos lieci**.
Mawiała babcia do wnuków, gdy były dokuczliwe, niesforne: spo-
tka was surowa kara.
- 1636.** Dó dzieciska: [†]**dej pysia!**
Tu się wymieniało, kogo trzeba pocałować – ciotki, babki, *ujków*,
ujanki, itd. Zwykle tego dzieci bardzo nie lubiły.
- 1637.** Jyndrek nasz tó [†]**wyskrobek**. Jedne [†]dziyciska już były dobrze łód-
chowane, jak łón [†]siy uplòng. Teroz wszystkiy siy rózeszły i zostòł
nom już [†]jyno łón [†]w chałpiy.
Nasz Andrzej jest ostatnim, niekoniecznie planowanym dzieckiem.
Starsze dzieci już były duże (miały po kilkanaście lat), gdy on się
urodził. Teraz wszystkie znalazły sobie swoje miejsce w świecie,
a w domu został tylko on z rodzicami.
- 1638.** [†]Co jyno tylkò [†]nadstawiom, a łón i tak ryczy jak [†]**ròzdarty**.
Próbuję go uspokoić, czym się da, lecz on wciąż wrzeszczy.
- 1639.** [†]Dzie [†]pojżrysz – tam [†]**bòginy** naszej Stasi, tak siy lubi niymi bawić.
Gdzie popatrzyysz, tam są lalki naszej Stasi, tak się lubi nimi bawić.
- 1640.** Czegò siy [†]**bulisz?** Zbił ciy [†]chto?
Do dziecka: Dlaczego płaczesz? Zbił cię ktoś?
- 1641.** Niy [†]**płakusiej**.
Do dziecka, czule: Nie płacz.
- 1642.** Adaś, niy pójdziymy [†]**hajci**, bò tam dziś [†]**ziuziò**.
Do dziecka: Adasiu, nie pójdziemy dziś na spacer, bo jest zimno.
- 1643.** Jòziu, pójdziemy se [†]**hajci**, [†]jyno siy [†]załòdziyjymy [†]pletym.
Do dziecka: Jòziu, pójdziemy na spacer, tylko się otulimy pledem.
- 1644.** Tadziu, niy [†]**wstydaj siy**, powiedz tyn wyrszyk łò Pòłoku, co iy
babka nauczyli.

- Do dziecka: Tadziu, nie wstydź się, powiedz ten wierszyk o Polaku, którego cię babcia nauczyła.
- 1645.** Ty ⁺**gadówko** jedna niydobro!
Do dziecka płci żeńskiej: Ty urwisie!
- 1646.** ⁺**Hujsiu, hujsiu**
Do dziecka: podczas usypiania w kołysce.
- 1647.** ⁺**Nynać**, ⁺nyny, ⁺nynusiać, pójdziemy nynać.
Do dziecka: Ułożymy się do spania, pójdziemy spać
- 1648.** ⁺Pojrzyj Maciuś – tu jest ⁺**tiutia**, tu ⁺**buba**, a w ⁺chliywku ⁺**kuca**,
pód ⁺żłobym leży ⁺**trusia**.
Do dziecka: Popatrz, Maciusiu – tu jest kurka, tu krówka, a w chle-
wiku świnka, pod żłobem leży królik.
- 1649.** Widzisz, Danuś, jako tam ⁺kraso ⁺**buba** siy pasiy?
Do dziecka: Popatrz, Danusia, jaka tam łaciata krówka się pasie.
- 1650.** Stasió tobij pewniy ⁺**ziuziô**, bô mosz takiy zimne rączki? Niy ⁺ba-
biô, ⁺**ciepciô** mi.
Do dziecka: Stasiu, tobie pewno chłodno, bo masz zimne rączki?
Nie babciu, ciepło mi.
- 1651.** Ty ⁺**gadzinô** ⁺**dojyntô**!
Do dziecka: Ależ jesteś niesforny!
- 1652.** Coś narobił? Ty **gadzinô** jedna, pewniy żeś ty narózsypywoł cukru.
Co narobiłeś? Ty niedobry dzieciaku, pewnie ty rozsypałeś cukier.
- 1653.** ⁺Bróniô, ⁺**siupnij se** na ⁺stółeczku i zjydz se jabuszkô.
Do dziecka: Broniu, usiądź sobie na taboreciku i zjedz jabłuszko.
- 1654.** Grzeczno Zosia. Jak se ładniy sama ⁺**papo** (⁺papusio).
Do dziecka: Grzeczna Zosia. Samodzielnie je.
- 1655.** Kasia ⁺**walno** ⁺**dziywczynka**. Pañci Kasia, ⁺pañci.
Do dziecka, głaszcząc je jednocześnie po głowie: Ale ta Kasia
grzeczna dziewczynka. Dobra, Kasia, dobra.
- 1656.** **Czaczy**, Jasiu, ⁺czaczy.
Do dziecka, głaszcząc je jednocześnie po głowie: Grzeczny, Jasio,
grzeczny.
- 1657.** Jasiu, ⁺**póczaczaj** mie ⁺**pô pysiu**.
Do dziecka: Jasiu, pogłaszcz mnie po buzi.
- 1658.** ⁺Ciuciu ⁺**am**!
Do dziecka: proszę, zjedz cukierka lub dziecko prosi: daj cukierka.
- 1659.** Ty **żabówko niynówisno**, ty ⁺gadzinô jakosi ⁺dójynto.
Tak się mówi zwracając się do niegrzecznego dziecka.

1660. Mamò, kup mi nowe ⁺**kòmpaturki** na zeszyty.

Mamo, kup mi nowe okładki na zeszyty.

1661. ⁺**Ołha!** (akcent na ostatniej sylabie)

Okrzyk, gdy dziecko uderzyło się boleśnie i może zacząć płakać.

1662. ⁺**Cisiò, cisiò**, niy płakusiej!

Tak się mówiło przy uspokajaniu płaczącego dziecka.

Pypka i czaczka. Zabawki i akcesoria dziecięce

1663. Jako ⁺wrażno ta ⁺Jantoszka, ⁺łòbchodzi jom nawet czego siy parzy pod ⁺ścianom ⁺**balijka** dò ⁺**kòmpanio**.

Bardzo ciekawska jest ta Antonina. Interesuje się, dlaczego wanienska do kąpieli dla niemowląt wystawia się pod ścianą, żeby słońce wypaliło.

1664. Pòzbiyrej te ⁺**czaczka** z ⁺pudłogi.

Pozbieraj te zabawki z podłogi.

1665. Niy ⁺teryntej tak tom ⁺**lalkom**, ⁺**bòginom**.

Nie potrząsaj tak tą lalką.

1666. ⁺Bechnòł gò ⁺**balònym** w ⁺głowe.

Uderzył go piłką w głowę.

1667. Dziadek zrobił Jasiowi ⁺**kònia na kòdzidlach**.

Dziadek zrobił Jasiowi konia na biegunach.

1668. ⁺Dej Maciusiowi ⁺**szczyr-kowke**, bedziy se ⁺**szczyrkoł**.

Daj Maciusiowi grzechotkę, będzie sobie grzechotał.

1669. Wojtuś se co chwila gubi ⁺**pypke**.

Wojtuś co chwilę gubi smoczek.

1670. Cztery lata mo, a jeszcze ⁺**pypke** ⁺**cycko**.

Cztery lata już ma, a jeszcze ssie smoczek.

1671. ⁺Bochòr ⁺cycko ⁺pypke abò ⁺**ficok**, abò ⁺cycek matki.

Dziecko ssie smoczek, szmatkę z cukrem lub pierś matki.

Piotruś bawi się
balònym, 1977 rok, T.D.

- 1672.** Taki dziś ⁺sprzeczny tyn Wacús, zrób mu ⁺**ficok** z cukru, tó siy może choć na chwily ⁺ułoży.
Wacús jest dzisiaj nieswój, zrób mu smoczek z cukru w szmatce, to może choć na chwilę się uspokoi.
- 1673.** Taki tyn Staś ⁺zgryźny, ⁺przystof gò dò cycka, nych se ⁺pòcycko, abò mu zrób ⁺**ficok**.
Staś jakiś marudny, przystaw do go piersi, może on głodny, niech ssie. Albo zrób mu smoczek z cukru.
- 1674.** ⁺Dej Jasiowi czysty ⁺**pódbródek**, bò tyn łóślinióny.
Daj Jasiowi czysty śliniaczek, bo ten jest już ośliniony.

VII. Trumf, trumf Misia Bela. Wyliczanki i zabawy

- 1675.** Trumf, trumf, Misia Bela,
Asia, Kasia, Komfacela,
Misia A, Misia Be, Misia Asia, Kasia Konface
Bolek, Lolek, Olek, Kaśka
- 1676.** Kwaśny Ocet Lubi Baśka.
Bandyci Lubelscy Okradli Kiosk.
- 1677.** Siedzi Misiu na kanapiy,
pazurkami miodzik drapiy,
co udropiy, tò zajada,
jako pyszno czekulada.
- 1678.** Ene due like fake,
orba torba usme smake.
Eus deus kosmateus
Imorele – baks.
- 1679.** Eciy, peciy, dzie jydzieciy?
Dò Tòrunia kupić kònia.
Bo w Tòruniu kòniy taniy,
za złótówke siy dòstaniy.
- 1680.** Siedzi baba na rotuszu,
Miely kawe w kapeluszu.
Przyszòł dziod, kawe zjod,
Papa pierła, a dziod spod.
- 1681.** Wrócyński gòspodorz na kapuste łoroł,
grzòndziyl siy mu złòmoł
Rany boskie wołoł.
- 1682.** Stary Ròj wojził gnój
miyndzy putòczystka.
Poszoł srać, ni mòg wstać,
pynkly mu porczyska.

Zabawianki

- 1683.** Strzelił pieròn w diabła, jaż mu czopka spadła,
spadła mu w pòkrzywy,
szukej diably krzywy.

- 1684.** Jakem był jeszcze malusi kômpali mie babka w putni,
a jak em trôsieczke podrôs, ukryncili na mnij powrôz.
- 1685.** Szôł chłop z ruboty
Wstômpil dò cioty.
Jak se ciote pocałował,
Dostoł suchoty.
- 1686.** Tyltu, tyltu, bync do pieca – Biorąc główkę dziecka w dłonie, przechylało się nią w prawo, w lewo i wypowiadało powyższe słowa. Przy słowach „bync do pieca” główkę przechylało się do tyłu.
Pom, pom, pom, *portki siy mi drom. Panny mi siy zaliycajom, a jo na nich srom, srom.
To także słowna zabawa z dzieckiem – rodzice recytowali dzieciom tę rymowanąkę podczas długich, zimowych wieczorów, kiedy nie było co robić. Przy okazji zwracano dzieciom uwagę, że dwa ostatnie słowa są zarezerwowane tylko dla dorosłych.
- 1687.** Dzieci stoją w kręgu, trzymając się za ręce i śpiewają:
Koło młyńskie za cztery ryńskie,
koło siy nom półomało
do paryji półyciało,
a my wszystkiy bync na zymiy.

Łamaniec słowny

- 1688.** Powiyem Państwu prowde prowdziwom,
pórwała piykarka piykorzowi piyrzyne parszywom,
piekorz piykarce pórômbôł pólana,
piykarka piykorzowi pòkôzała kólana.

Szybka nauka liczenia

- 1689.** Jedyn paliyc, drugi paliyc, trzy. A z tym palcym sztyry palce, piynć (wypowiadało się te słowa jednocześnie chwytając dziecko po kolei za palce).

VIII. Rozmaicy między ludźmi bywo. Życie społeczne

1690. Czy tyn ⁺chłop z ⁺łopatom tō ⁺tutyjszy?
Czy ten mężczyzna z łopatą jest tutejszy?

1691. Te ludziy to **nij z Rogów**.
Ci ludzie nie są z Rogów. Są obcy.

1692. Jo żem ⁺nij jest **wyuczono**, ⁺aliy zrobić wszystkō umie.
Ja nie skończyłam żadnej szkoły, ale zrobić umiem wszystko.

1693. Jo ci żódnego ⁺**szarwarku** nij winiyn.
Nie jestem ci nic dłużny i niczego ode mnie nie oczekuj.
■ Szarwark – niegdyś obowiązkowe roboty publiczne mieszkańców wsi, najczęściej przy utrzymaniu dróg. Szarwark zniesiono w 1958 roku.

1694. Z Góry dużo ⁺chłopów robi ⁺**u Kalików**.
Z górnej części Rogów dużo mężczyzn pracuje w Spółdzielni Inwalidów w Krośnie.

1695. Znów ⁺dźwignyli ⁺**sekuracjy**.
Znów podnieśli składkę ubezpieczeniową.

1696. Wsodź se dō dupy tom stówkę. Chyba ⁺**na udry** mi tak mało płacisz za gnyś.
Wsadź sobie tę stówkę, gdzie tam chcesz. Chyba na żarty mi tak mało płacisz za gęś.

1697. Dobry ⁺**sónsiod** tō majóntek, zawsze siy jest dō kogò po cò ⁺zatrónić.

Dobry sąsiad to majątek, zawsze można go poprosić o pomoc.

1698. Wiyncy nij **pożyczej** piniyndzy, bō potym ni mosz z czego łoddać.
Nie pożyczaj ode mnie pieniędzy, bo potem nie masz z czego oddać.

1699. Trudnō – darmò, jak żeś **przegroł zakład**, tō teroz stawiej.
Trudno – darmo, jak przegrałeś zakład, to musisz postawić tę wódkę.

1700. Mioł mu pódstawić maszyne, a pòjechoł dō Lyśnioków. **Wystawił go dupom dō wiatru** (słónka).

Miał przyjechać do niego z młockarnią, a tymczasem pojechał do Leśniaków (przysiółek). Zakpił sobie z niego, nie wywiązał się z obietnicy.

1701. ⁺**Tyrkła** mi w tajmniczy, że mo wize ⁺do Amaryki.
Zdradziła mi w tajemnicy, że dostała wizę do USA.

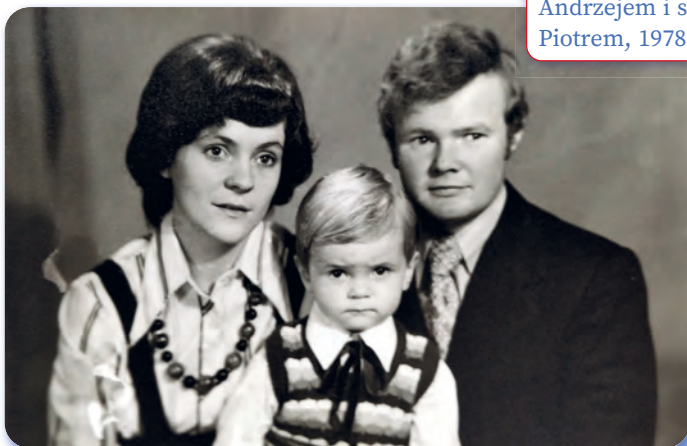
Familia. Stopnie pokrewieństwa i tym podobne

1702. *Przody było *inacy, niy wolnó było siy tak *niućkać przy ***łójcach**.
Przedtem było inaczej, nie wolno było się tak całować (narzeczo-
nym) przy rodzicach.

1703. *Tyló światy (*tyli świat) *pójechoł, bó se tam rubote znalaz, a tu
*starganych ***łójców** łostawił na postwe losu, na taki *wielgi *gospo-
darce.

Gdzieś w świecie znalazł sobie pracę, a tu zostawił starych, spra-
cowanych rodziców na takim dużym gospodarstwie.

Autorka z mężem
Andrzejem i synem
Piotrem, 1978 rok, T.D.

Łójce – rodzice autorki,
Zofia i Jan Lenikowie,
lata 90. XX wieku

1704. Miały ich ⁺kiyloró ⁺dziycisków, wszystkiy siy rozeszły pò świeciy, cosi ze trojy pójychało dō ⁺Amaryki, a ⁺lojce ⁺lōstały same. Mieli kilkoro dzieci, wszystkie się rozeszły po świecie, chyba troje pojechało do Ameryki, a rodzice zostali sami.

1705. Dostał łód ⁺matki ⁺pòbłoge, jak siy wybiyroł dō Krakowa po papiyry do ⁺Amaryki.

Dostał od matki błogosławieństwo na drogę, gdy jechał do Krakowa po wizę do USA.

1706. ⁺Lojciyc ⁺lōbiycujom, że wszystkò zapiszom Kajsce.

Ojciec obiecuje, że całą gospodarkę przekaże Katarzynie.

1707. ⁺Lojciyc ⁺sprół Haniy, a nawet ni miół łō cō.

Ojciec zbił Hanię, chociaż nie miał za co.

1708. Ni moge se ⁺nijak ⁺spòmniyc jak miół twój ⁺lojciyc na imiy.

Nie mogę sobie przypomnieć, jak twój ojciec miał na imię.

1709. Trza zrobić winiyc, bō ⁺ujyk ⁺umarli.

Trzeba zrobić wiązanke pogrzebową, bo zmarł wujek.

1710. Wczora byli u nos ⁺ujanka, byli ⁺swok, byli ⁺krzesnōmatka. Nic niy kcieli jyno siydzieli cały wiyczór i ⁺terbiylili gupoty.

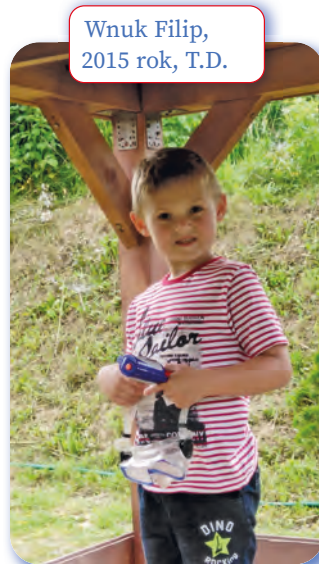
Wczoraj była u nas wujenka, był swok, była chrzestna matka. Nic nie chcieli, tylko siedzieli cały wieczór i rozmawiali o byle czym.

■ Swok – mąż ciotki, mamy siostry.

Familia w komplecie – rodzinny zjazd z okazji
I komunii świętej syna autorki, Piotra, 1983 rok, T.D.

- 1711.** Dzińdobry ⁺ujanko, dobrze żeściy dō nos przyšli.
Dzień dobry wujenko, dobrze, że przyszłaś do nas.
☐ Ujanka (wujenka) – żona wuja (wujka), brata matki.
- 1712.** ⁺Różbabrałam se praniy, a tu przyšli ⁺ujanka ⁺na pōsiydzyniy.
Gdy tylko zaczęłam pranie, przyszła wujenka w odwiedziny.
- 1713.** ⁺Gōdały my łō ni, że tako samo ⁺zaganiaczka jak ⁺ujanka.
Mówiliśmy o niej, że jest tak samo gospodarna jak wujenka (żona wuja).
- 1714.** W ⁺nidziely przyjdōm dō nos ⁺stryk i ⁺krzesnōmatka.
W niedzielę przyjdą do nas stryj (brat ojca) i chrzestna matka.
- 1715.** Dziś ⁺przyszoł list łōd ⁺stryka z Niyimiç.
Dziś przyszedł list od stryja z Niemiec.
- 1716.** ⁺Gōdajōm, że ⁺stryk ⁺na umarcu.
Mówią, że stryj jest śmiertelnie chory.
- 1717.** ⁺Stryjanko, przyjdzieciy nom jutro pumoc kopać ⁺zimnioki?
Stryjenko, przyjdiesz nam jutro pomóc w wykopkach?
- 1718.** ⁺Swok przysził i pytajōm siy, ⁺wielō ⁺kcesz ty ⁺pszenicy na ⁺sionie.
Wujek przyszedł i pyta, ile chcesz tej pszenicy na zasiew.
- 1719.** ⁺Babka całe ⁺pōłdnia ⁺kipiom na ⁺krześly, kōłō ⁺kuchni.
Babcia przez połowę dnia drzemie na krześle, koło kuchni.
- 1720.** Nijaki rady by my se niy dały bez naszy ⁺babki, wszystko ⁺wie-
dzom ⁺nojlepi.
Nie radzilibyśmy sobie tak dobrze bez naszej babci, ona wszystko wie najlepiej.
- 1721.** ⁺Babka chyba ⁺majōm ⁺cukierki, bō
dō naszy ⁺izby słyhać, jak ⁺łōbojy
z ⁺dziadkiym ⁺papirzom.
Babcia chyba ma cukierki, bo
w naszym pokoju słyhać, jak oboje
z dziadkiem szeleszczą papierkami.
- 1722.** Mom i ⁺wnynczki, i ⁺wnynczków –
razym ⁺dziwiytnościy.
Mam wnuczki i wnuków – razem dzie-
więtnaścioro.
- 1723.** – Twōj ⁺wnynczek tō taki stary jak
nasz Jaś, łōni ⁺łōba chodzōm dō ty
samy klasy. – Widzisz, a mōj chłop
taki stary jak twōj Władek, łōba som
z 1939 roku.

Wnuk Filip,
2015 rok, T.D.

– Twój wnuczek ma tyle lat co nasz Jaś, oni obaj chodzą do tej samej klasy. – Widzisz, a mój mąż ma tyle lat, co twój Władek, obaj są z 1939 roku.

1724. Dobrze ci poszło u [†]**teściowy**, boś wróciła zadówólono.

Dobrze ci poszło u teściowej, bo wróciłaś zadowolona.

1725. Jo i Milyk, [†]**my som** [†]**drugiy dzieci**, a mój [†]Pietrek i [†]Zuzka [†]łód Milka, to już [†]trzeci z czwartym.

Ja z Emilem jesteśmy kuzynami (drugie pokolenie), a mój syn Piotr i wnuczka Emila, Zuzka, to trzecie i czwarte pokolenie.

1726. Łona z [†]**kupy dzieci**, [†]nauczono różmajity bydy.

Ona pochodzi z rodziny wielodzietnej i jest przyzwyczajona do niedostatku.

1727. Cztyrech [†]**synów** i jedna [†]**córka** to som wszystkiy nasze dzieci. Czterech synów i córka – tyle mamy dzieci.

Agnieszka i Piotr – dzieci
Teresy i Andrzeja Drozdów,
1979 rok, T.D.

1728. Łon miał dwojy [†]dzieci, jakem za niego poszła. To mojej [†]**pasiyrby**. Jo dló nich [†]**macocha**.

On miał dwójkę dzieci. Był wdowcem, gdy wyszłam za mąż za niego. Teraz jestem macochą dla dwójki pasierbów.

1729. Helka idziy z tom swojom [†]**wychówanicom** dó [†]kościół, [†]łobiy [†]paradne.

Helka idzie ze swoją wychowanicą (adoptowaną córką) do kościoła. Obydwie są elegancko ubrane.

- 1730.** Nos było trojy dzieci ⁺w chałpiy. Teroz mom siedym ⁺**bratanków** i cztery ⁺**siostrzynie**.

Było nas troje rodzeństwa. Obecnie mam siedmiu bratanków i cztery siostrzenice.

- 1731.** Żlie godosz! Łódwrotniy! Zośka tò moja ⁺**kuzynka** ⁺pò mamiy, a Hania ⁺po łojcu.

Mylisz się! Jest odwrotnie. Zośka to moja kuzynka po mamie, a Hania po ojcu.

- 1732.** Którysi ⁺**łód Pawła** ⁺stuk tom szybe. Który z synów Pawła rozbił tę szybę.

- 1733.** ⁺**Łód Ignaca** to nasze ⁺**przyjociely**. Rodzina Ignacego to nasi krewni.

■ *Przyjociely* – krewni, a więc wujostwo, stryjostwo, bliższa rodzina.

- 1734.** Jo spie z kraju, a ⁺**łona** łód ściany.

Ja śpię na brzegu łóżka, a żona od ściany.

■ Mąż o żonie mówił często *łona* lub *moja*. O mieszkańcach domu mówiło się *nasz*, *naszô*.

- 1735.** Julka wyynkszo łód ⁺**swójegò** Jaśka. Tako ⁺gidyjo.

Julka przewyższa męża. Wysoka z niej kobieta.

- 1736.** ⁺Pòkikłało mi siy już ⁺w głowiy. ⁺**Czyjżes** ty naprowde? Ginka czy Tadka?

Poplątało mi się w głowie, czy jesteś synem Gienka czy Tadeusza?

- 1737.** Ze Stefanym bars siy ⁺przyjociylomy (⁺zachòdzimy), choć łony jak **dzisiònto woda pò kisielu**.

Ze Stefanem utrzymujemy więzi rodzinne, chociaż są dla nas jak dziesiąta woda po kisielu, dalecy krewni.

Kuzynostwo, druga z lewej autorka (stoi), początek lat 60. XX w., T.D.

Zgoda budujy, niyzgoda rujnujy. Zgoda i kłótnia

- 1738.** Ty, ⁺ciulu, ⁺kosy niy umisz ⁺pòklepać, a ⁺**skoczysz mi dò zymbów**. [Wyzwiskol], kosy nie umiesz sam poklepać, a podskakujesz.

- 1739.** Niy ⁺wrożej siy (niy mieszej siy) dò młodych, choć ⁺**siy pòkłópiły**, łony se same dadzom rady, jenò ⁺siy zmroczy...

Nie wtrącaj się do młodych, oni sobie poradzą, chociaż się pokłócili, niech tylko nadejdzie noc...

1740. Helka [†]wybeblała [†]cosik dō Hanki na Józke i teraz [†]**siy gniwym**.

Helka nagadała coś do Hanki na Józke i teraz się gniewają.

1741. [†]Ni miyj **urazy** dō mniy.

Nie miej do mnie urazy.

1742. [†]Bestò mi tegò niy pamiyntej, **żem** ciy [†]**pówyzywól**.

Nie miej mi za złe, że nakrzyczałem (zwyyzywałem) cię.

1743. Cały czas jednò drugi [†]**dryło** i tak siy [†]**nacióngajom** cały wieczor. Cały wieczór oboje się zaczepiają / droczą.

1744. A tak [†]**siy nacióngocie** ło cosi łód południa. [†]Dejciy se już spókój. Dokuczacie sobie z jakiegoś powodu od południa. Dajcie już sobie spokój.

1745. [†]**Póchórkali siy** łó gupoty i już rok [†]niy gódajom, jyno [†]skródzom pò sóbiy.

Pokłócili się ostro o jakąś bzdurę i rok ze sobą nie rozmawiają, tylko patrzą spode łba na siebie.

1746. [†]Zajednò [†]**szturo** jednò dō drugiegò.

Cały czas się kłócą o byle co, np. małżonkowie lub dzieci.

1747. Chyba ci [†]**szajba łódbiła**, żeś jom [†]z chałpy wygnól!

Chyba zgłupiałeś, skoro żonę z domu wypędziłeś!

1748. [†]Nachleptól siy [†]łokowity i [†]**robi grande** [†]w chołpiy.

Napił się wódki i robi awanturę w domu.

1749. Ty mi zawsze wszystkò [†]**stawiosz na łódwyrtkę**.

Ty się nigdy ze mną nie zgadzasz, zawsze na odwrót.

1750. Jeszczem gò dobrze niy dotknął, a tyn **siy** już [†]**drze**.

Jeszcze go nawet nie dotknąłem, a ten już wrzeszczy.

1751. [†]**Zacynty** na Franka już z piyńc lot, [†]póno że jym poszło łó Brónke. Zawział się na Franka z pięć lat temu. Podobno rywalizowali o Bronkę.

1752. [†]**Zguptókował** mie przy ludziach.

Przezywał mnie przy ludziach.

1753. My som łobiy [†]pópyrtane i [†]za tò ni możymy [†]**dójsć dō ładu**.

Jesteśmy obie nerwowe i dlatego nie możemy się pogodzić.

1754. Józek z Helkom [†]**tnóm siy** [†]zaporzònd, choć ni ma [†]wielò łó cò.

Józek z Helką ciągle się kłócą, choć nie ma o co.

1755. Staszek niydobry, naukoło ze wszystkimi [†]**zeżarty**.

Staszek jest niedobry, jest skłócony ze wszystkimi.

- 1756.** Co siedzisz tako ⁺**naduto**?
Czemu siedzisz taka zagniewana?
- 1757.** Aliys mi ⁺**szurła**!
Ale mi dopiekłaś!

Z miłościami i w zgodziy liecy żyć. Miłość, przyjaźń, pozytywne relacje międzyludzkie

- 1758.** Jak ci siy widzi ta moja ⁺**dziywka**?
Czy podoba ci się moja narzeczona?
- 1759.** Rómek mo ⁺**dziywke**, chodzi do Staszki.
Romek ma dziewczynę, zaleca się do Staszki.
- 1760.** ⁺Łódliszył siy ⁺**kawaliyr**, czegosi jom nie ⁺kce.
Zostawił ją kawaler, z jakiegoś powodu jej nie chce.
- 1761.** Niy taki zaś fto wiý jaki tyn Józi ⁺**kawaliyr**, wprowadziy ⁺jydynok,
aliy mógbý być troche wiynkszy.
Ani za przystojny, ani nie bogaty ten Józi kawaler, wprawdzie jedy-
nak, ale móglby być trochę wyższy.
- 1762.** Staszka mo ⁺**kawaliyra**, chodzi do ni Rómek.
Staszka ma narzeczonego, chodzi do niej Romek.
- 1763.** Łółka pójychała na zachód dó ruboty, tu łóstawiła ⁺**kawaliyra**.
Pónó se tam poszukała ⁺inszego, aliý ani siy niy ⁺**wydajy**, ani siy
niy wraco.
Olka pojechała na Zachód do pracy, tu zostawiła kawalera. Podobno
sobie tam poszukała innego, ale ani nie wychodzi za mąż, ani nie
wraca.
- 1764.** ⁺Wypucuj se ⁺bóty, jak ⁺**idziysz na kawaliyrke**.
Wyczyść sobie buty, kiedy idziesz do dziewczyny.
- 1765.** ⁺Pojrzyj tam na Łónczkę, jak Staszek ⁺**sztoli** dó Zosi ⁺**na kawa-
liyrke**.
Spójrz w stronę Łączki (przysiółek Rogów), jak Stanisław ochoczo
pędzi na randkę do domu Zosi.
- 1766.** ⁺Tamem chodził za młodu ⁺**na kawaliyrke** ⁺**do dziywki**.
Tam chodziłem w młodości do dziewczyny.
- 1767.** Irka mi ⁺nadtrónciła, że ⁺pónó Józek ⁺**chódzi do** Janki.
Irka mi wspomniała, że podobno Józek chodzi do Janki.
- 1768.** Franek ⁺**tó tak za** Jankom, jakby tó byłó jakiy ⁺łóbjawiyniy.
Franek jest tak zakochany w Jance, jakby była jakimś cudem.

1769. †Mom pòdòmaniy, że Felyk †**mo cosi z** Helkom, bo jak †jyno Józef wygoni krowy dò pasiynio, tò łon siy zaroz krynci kòłò †bòiska. Przypuszczam, że Felek ma romans z Helką, bo gdy tylko Józek (mąż) wygoni krowy na pastwisko, to on zaraz kręci się koło *boiska*.

1770. †Potyl dotyl jòm †**nynkoł**, jaż mu łobiyała, że za niego pójdziy. Tak długo zabiegał o jej względy, aż w końcu mu obiecała, że za niego wyjdzie za męża.

1771. Nie do mi łód wiesny †storu, jynò mie cały czas †nynko, żeby †**za niego poszła**.

Nie daje mi od wiosny spokoju, tylko mnie cały czas nęka, żeby za niego wyszła za męża.

1772. Łon to taki nijaki, ni mo pòciòngu dò bab, chyba siy niy †**łòzyni**. On jest taki trudny do odgadnięcia, chyba się nie ożeni.

1773. Pònò, że **był u ni** Ginek †cosi ze dwa razy, aliy już wyncy niy przyszoł. Znajdziy se †inszego.

Podobno Gienek był w zaloty u niej ze dwa razy, ale więcej nie przyszedł. Znajdzie sobie innego.

1774. †**Lubie ciy jak wszy dziada w ciasny ulicy**.

Nie lubię cię.

1775. **Niy lubie ciy!** Tako ześ jakosi niydòtykano.

Nie lubię cię! Nie dajesz się przytulić.

1776. Dobrze mu †włoz czymsi za łószywke, kiedy gò teroz tak †**niy lubi**.

Porządnie mu się czymś naraził, skoro go teraz tak nie cierpi.

1777. Tak ciy czegosi †**nowidze!** Aliy Ty tegò †wortosz.

Darzę cię sympatią, ale ty jesteś tego wart.

1778. Cały wieczór **siy po niym** †**dziyrgała**, że jaż mi było gupió z niymi siedzić.

Cały wieczór tak tuliła się do niego, że niezręcznie było mi z nimi przebywać.

1779. †**Dziyrgo siy** pò niy †puziyo †jyno czy som same †w izbiy.

Tuli się do niej, dotyka tu i tam, uśmiecha, patrzy w oczy – jednym słowem zaleca się. Sprawdza dyskretnie, czy są sami.

1780. Walerek siy †pònò †**zalyco** do Brónki.

Walery ma podobno martymonialne zamiary wobec Bronki.

1781. †**Łajzi za niom** jak †dupny dzwònek.

Chodzi za nią krok w krok, nie opuszcza jej.

1782. †Lewòn straszniy †**banujy** za Brónkom.

Leon przepada za Bronką, zabiega o jej względy.

- 1783.** – Pono Ginek bars ⁺**banujy** za Irkom! – ⁺A dzie ta, łona to dopiyo za niym.
– Podobno Gienek bardzo tęskni / przepada za Irką. – Gdzież tam, chyba bardziej ona za nim.
- 1784.** Wcaliy mu niy robi różnicy, że łona ⁺**z łodzysku** i godajom, że łona „tako”, bō jom ⁺wyłōnaczył.
Nie przeszkadzało mu, że ona jest rozwódką, uprawiał z nią seks i ona jest z nim w ciąży (łona „tako”).
- 1785.** Już ⁺mo kope lot na ramiyniu i dali ⁺**gōni za babami**.
Już dobiega sześćdziesiątki, a ciągle ogląda się za kobietami (i nie tylko ogląda...).
- 1786.** Ty ⁺psiwiarō, ty ⁺dziadu regimyncki, ty bedziysz **do** moi **baby** ⁺**pōdchodził!**
Ty kobieciarzu (idioto, niegodziwcze), ty będziesz moją żonę uwodził!
- 1787.** Franek to dōpiyro ⁺**babiorz**, niy usiedzi na dupiy, jynō ⁺**siy uganio za babami**.
Franek to kobieciarz, nie usiedzi na miejscu, tylko ciągle szuka przygód z kobietami.
- 1788.** Swojom babe mo ładnom i gōspōdarnom, a za inszymi loto. ⁺**Kurwi-orz** jedyn!
Żonę ma i ładną i gospodarną, ale za innymi kobietami się ogląda. Po prostu: dziwkarz.
- 1789.** Wiśka ⁺różniesła po wsi, że Józka ⁺**poszła łōd chłopa**.
Wiśka rozpowiedziała po wsi, że Józka odeszła od męża.
- 1790.** Wszyndziy jom pełnō. Po wsiach na zabawy loto i zawsze który inszy ⁺kawaliyr jom łōdprōwodzi. Tō ci dōpirō ⁺**lafirynda**.
Wszędzie jest widoczna. Na zabawy chodzi do okolicznych wsi. Za każdym razem wraca z innym kawalerem. To dopiero latawica.
- 1791.** ⁺Niyboskiy strōpiyniy z tom ⁺**gōnichom!**
Nieboskie utrapienie z tą latawicą.
- 1792.** Aliy ci ta Irka ⁺**leb zamōnciła!**
Ależ ci ta Irena zawróciła w głowie!
- 1793.** ⁺**Dōbiyrosz siy** cały czas dō mōjegō chłopa, ty ⁺hadrō jakosi.
Cały czas prowokujesz mojego męża, ty szmato, ty podła kobieto, bezwstydną wywłoko (złego prowadzenia się).
- 1794.** Straszniy mi ⁺**siy ckni za tobom**.
Bardzo za tobą tęsknię.

1795. Panny [†]**siy mi zalycajom**, a ja na nich srom.

Panny się do mnie zalecają, a one mnie zupełnie nie interesują (a ja na nie sram).

1796. Wlazły se łoboje za bez i cały czas siy [†]**niućkajom**. Myślom, że siy skryły, a tò i tak widać.

Weszli oboje za krzak bzu i cały czas się całują. Myślą, że się schowali przed ludźmi, lecz i tak ich widać.

1797. Stoł w Drózdowych Krzakach za drzewami i [†]pódziyroł jak Helka z Karolym pasły krowy i cały czas [†]**siy niućkały**. Potym [†]rozniósł to po cały wsi.

Podglądał między drzewami w Drozdowych Krzakach (niewielki las w pobliżu Rogów) i podglądał, jak podczas pasienia krów Helena z Karolem całują się, a potem rozповідаł o tym w całej wsi.

1798. Chyba ci [†]rozum łódjyno, żeś ty [†]**poloz** do ty Maryški.

Chyba rozum postradałeś, skoro poszedłeś do Maryški w konkury.

1799. Jak mie łódprówdził ze zobawy, tak siy ni moge łód niego [†]**łódpekać**. Od kiedy odprowadził mnie z zabawy, nie mogę się od niego uwolnić.

1800. Łódprówdził jom ze zobawy, pewniy z tego [†]**cosik bedziy**.

Odprowadził ją z zabawy, pewnie będą parą.

1801. Jak przyszła [†]młocka, tò [†]młódź [†]**siy gziła** w słomiy, w [†]plowach i dzie pòpadłò.

Kiedy przyszła młocka, młodzież zalecała się do siebie w słomie, plewach i gdzie się trafiło.

1802. Władka [†]**nasztyftowała** Łolka na mnij.

Władka źle nastawiła Olka na mnie.

1803. Łód kiedy jynò [†]łówdówiała [†]**gòni za chłopami**.

Od kiedy stała się wdową, uganiania się za mężczyznami.

1804. [†]**Zòwitka** – mo [†]**bóchora** niy wiadómò z kiym.

Panna z dzieckiem – ma dziecko, nie wiadomo, kto jest ojcem.

1805. Wszyscy gòdajom, że Hyńka [†]**róźlónaczono**, a Józek jom i tak [†]kciół.

Mówili we wsi, że Henryka nie jest już dziewczicą, ale Józkowi nie przeszkadzało ożenić się z nią.

1806. Mo łósiymnościy lot, aliy dali [†]**siy łopyndzo** przed [†]chłópczyskami. Ma osiemnaście lat, ale dalej unika chłopaków.

1807. Franek ściòngnył [†]Milka do [†]Amaryki, a tymu łódrośły teraz strupy łód dupy i łópisujy Franka w listach, że tyn siy łajdaczy, pijy i [†]**mo babe na liewò**.

Franek ściągnął Emila do Ameryki, a temu dobrobyt przewrócił mu w głowie i opisuje Franka w listach, że ten się źle prowadzi, pije i ma kochankę.

1808. Srej na nieg! Liypszego ⁺wortosz.

Machnij na niego ręką, jesteś warta lepszego mężczyzny.

1809. ⁺Dziywka ⁺siy wydała – łona ⁺jest wydano.

Panna wyszła za mąż – ona jest zamężna.

1810. Tò ci tak, ⁺pójdziysz za wdowca – źlie, niy pójdziysz tyż źlie. Tak źlie i tak niy dobrze. Ludziy tak czy tak bedom łò tym godać.

To jest tak, wyjdiesz, czy nie wyjdiesz za mąż za wdowca, ciągle będzie źle. Ludzie tak czy tak będą to komentować.

1811. ⁺Skònsi siy wzion w Rogach, niy wiadòmò skònd gò wydarła i ⁺siedzom na wiare już kilkanościy lot.

Skąd się wziął w Rogach nie wiadomo, skąd go przyprowadziła i tak żyją w nieformalnym związku już kilkanaście lat.

1812. Franek z Jankom ⁺żyjom na wiare, ⁺na kociom łape.

Franek z Janką mieszkają ze sobą bez ślubu.

Weseliy, weseliy, jutro poprawiny, za dziwiynć miysiyncy pójdziemy na krzciny. Wesele, chrzest

1813. Helka różniesła po wsi, że Edek miał pòść w subote z tom Iwańczankom ⁺na zapowiedzi, i nie poszoł, aliy tò niyprowda, bò we czwortek paradowoł z niom ⁺pòd poche pò ⁺targówicy w Dukli.

Helka rozgadała po wsi, że Edek wybierał się z narzeczoną z Iwonicza na zapowiedzi, lecz nie poszedł, ale to nieprawda, bo we czwartek spacerował z nią pod rękę po targu w Dukli.

1814. Jòzek ze Staszkom idom dziś wieczòr ⁺na pòcierze do ⁺ksiyndza. Jòzek już ⁺glancujy ⁺bòty, w nidziely ⁺bedom sprawić.

Jòzek ze Staszką idą dziś wieczorem do księdza na zapowiedzi i egzamin przedmałżeński z katechizmu. Jòzek już czyści buty. W niedzielę spotkają się rodzice młodych i omówią organizację wesela.

1815. – Czy już ⁺idom zapowiedzi Jynczka i Czeški? – Już dwa tygodniy tymu wyszły.

– Czy są już czytane zapowiedzi Jędrka i Czeški? – Trzecia zapowiedź była odczytana dwa tygodnie temu.

1816. Maryśka w *niedziele ***spadła z kozanicy**.

W niedzielę wyszły pierwsze zapowiedzi Marii.

1817. *Łojce jym dały ***póbłoge**, jak siy przyznały, że siy kcom ***żynić**.

Młodzi dostali zgodę rodziców, gdy ich poinformowali o zamiarze ożenku.

1818. *Godała mi Liyniczka, że u nich w *subote ***zmówiny**. Bedom Hanke ***wydawać**. Przyjdom Józek z *łójcami.

Lenikowa się pochwaliła, że w sobotę mają spotkanie w sprawie wesela Anny. Zjawi się Józek z rodzicami.

1819. Aliy *muzykanty grajom u Pernola na ***młodówinach**. Za chwili Hyniyk ze ***swatami** pójdnom dō ***młody**.

Kapela weselna gra weselne marsze przed domem Pernali, u pana młodego. Po chwili Henryk ze swoimi swatami (kolegami) pójdzie pod dom panny młodej.

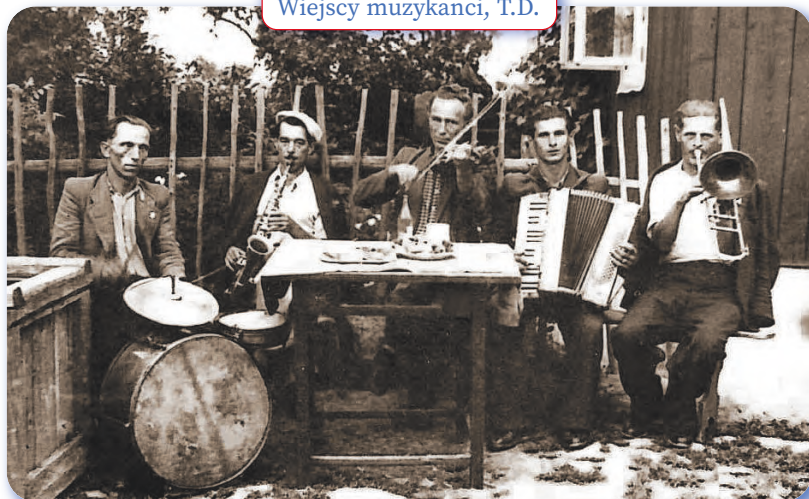
1820. *Rómek (*družba) już trzymo *flaszke *łókwity w *rynec i na schodach czeko, jaż przyjdom pō niego ***młodzi** z *łórkiestrom.

Roman, świadek weselny (družba), już czeka w pogotowiu, trzymając butelkę wódki, za chwilę przybędzie po niego orszak weselny.

1821. Zośka, swaszka, rozdaj *dziyciskom ***szyszki weselne** kōłō swoi *chałpy. Czeko na ***weselników**. Tych szyszek ji wystarczy, żeby *cisnąć przez *drōge dō *kościōła.

Zośka, swaszka weselna, już przed domem rozdaje dzieciom ciastka. Ma ich tyle, żeby jeszcze rozdawać ciekawskim stojącym wzdłuż drogi do kościoła.

Wiejscy muzykanci, T.D.

■ Szyszki – spakowane w torebki papierowe słodczy: cukierki, ciasteczka i specjalnie przez *swaszkę* upieczone bułeczki drożdżowe do rozdawania dzieciom przed weselem.

1822. †Dej se spokój z tom †**zyniaczkom**.

†Poczkej †dó wiesny.

Daj sobie spokój ze ślubem. Poczekaj do wiosny.

1823. Dobrze wyglóndo, widać, że mu †puży †**zyniaczka**.

Dobrze wygląda, widać, że mu małżeństwo służy.

1824. †Aliy †žejsiy †wyszyftowała na tom †**družke**.

Ależ się pięknie wystroiłaś jako drużna.

1825. †**Družki** i †**swaty** (†**swacio**) już siy scho-dzom kóło †młodego.

Družki i swatowie przychodzą już pod dom pana młodego.

■ *Družka* – panna, towarzysząca pannie młodej do ślubu; drużna.

■ *Swat* – kawaler uczestniczący w weselu, kolega pana młodego lub młody, nieżonaty mężczyzna z rodziny.

1826. Widziało siy, że u Pilcha bedziy †**weseliy**, a tym czasym †**zyniaczka** siy rozpadła.

Mówiło się, że u Pilcha będzie wesele, a tymczasem młodzi się rozstali.

1827. Jak siy Józek †**zynił**, tó mioł †jaż łosiym †**bram**.

Podczas ślubu Józka było aż osiem bram.

■ *Brama weselna* – prowizoryczna brama przygotowywana przez mieszkańców wsi, której towarzyszyła humorystyczna inscenizacja. Przy tej bramie zatrzymywał się orszak weselny częstujący alkoholem i słodczymi.

1828. Na †**weselu** bedom wszystkiy mojj †przyjócIELy.

Na weselu będą wszyscy moi krewni.

1829. †Bestó przyjdźcie dó nos na to †**weseliy** i †taksówka, i wy.

Przyjdźcie na wesele, a najlepiej przyjedźcie samochodem (w ten sposób zaprosiła para młodych swojego ojca chrzestnego na wesele – we wsi były wtedy dwa samochody).

Szyszka weselna,
Kombornia, 1967 rok,
wyk. Czesława Kłapkowska,
MER, sygn. 2891

Jedziemy ożenić naszego Józka – ślub w rodzinie
Drozdów, 1920 rok, T.D.

- 1830.** Na [†]weseliy se kupie [†]bóty [†]na łóbczasach.
Na wesele kupię sobie buty na obcasach.
- 1831.** Ni mom [†]wielò ło czym pòść na to [†]weseliy.
Nie stać mnie, by pójść na to wesele.
■ *Wielò ło czym* – kogoś nie stać na coś, nie ma wystarczającej ilości pieniędzy na coś.
- 1832.** Dawali [†]szyszki na [†]weselu?
Czy swaszka rozdawała upominki (np. słodczyce w kształcie szyszek) dla gości weselnych?
- 1833.** Mi siy widzi, że tò twój Franek [†]trzymoł do krztu Heliy.
Wydaje mi się, że Twój Franek trzymał Helę do chrztu.
- 1834.** Przyszły my ciy Krzysio piynkniy prosić, żebyś była [†]krzesnòmat-kom dlò naszej Halinki. – Bars chyntniy, ali takiym jak jo niy radzom trzymać dziecka [†]dò krztu, bò jo w lutym będę mieć swojy.
Przyszliśmy do ciebie Krystyno, poprosić abyś została mamą chrzestną dla naszej Halinki. – Bardzo chętnie, ale ja sama jestem w ciąży, w lutym będę rodzić. A przesady nie pozwalają ciężarnej pełnić takiej funkcji.
- 1835.** [†]Aliyjsiy [†]pòdsadziła z tym prezyntym dlò [†]krześnicy. Jaż za bógatò, ali widoczniy mosz z zegò.

Ależ hojny dałaś prezent chrześniaczce. Nawet za bogaty, ale widocznie było cię stać.

- 1836.** My som ⁺kumy z Ulijoszami. Z Uliaszami trzymaliśmy sobie nawzajem dzieci do chrztu.

☐ Kum – ojciec chrzestny w stosunku do matki chrzestnej i do rodziców dziecka lub ojciec dziecka w stosunku do jego rodziców chrzestnych.

☐ Prosić kogoś w kumy – prosić na rodzica chrzestnego.

Chrzest Agnieszki, 1978 rok, T.D.

Tak to już jest. Życiy siy zaczyno i kiydysi kończy. Śmierć, pogrzeb

- 1837.** ⁺Ciyngiyom chodzi na ⁺cmymntorz, ni może siy łopamiyntać po Frankowy śmierci.

Ciągle chodzi na cmentarz, nie może się otrząsnąć po śmierci Franka.

- 1838.** ⁺Gódajom, że jak ⁺umrzyk leży w ⁺nidziely, tò dò tygodnia bedziy drugi ⁺pogrzyb.

Mówią, że jeśli zmarły przeleży przez niedzielę niepogrzebany, to w ciągu tygodnia będzie kolejny pogrzeb.

- 1839.** Ni moge se dać nijaki rady, że ta Helka ⁺umarła.

Nie mogę się pogodzić ze śmiercią Helki.

- 1840.** Byłoby ci ⁺łocwi, jak byś pò Staszkowy ⁺śmierci była ⁺wziyna które łód brata dò chałpy.

Byłoby ci lżej w życiu, gdybyś po śmierci Staszka wzięła któreś z dzieci brata na wychowanie.

- 1841.** ⁺Chłół, pò ⁺fosach ⁺leżoł, niy szanował siy, jaż ⁺wyprzóng za młodu.

Pił, leżał po rowach, nie szanował zdrowia, aż pewnego dnia zmarł za młodu.

■ Wyprzóng mówiło się o śmierci spowodowanej złym postępowaniem, brakiem dbałości o zdrowie, najczęściej alkoholizmem.

Kościół, świynta. Kościół, święta, tradycje

1842. Naszo ⁺macia tò se ⁺zawdy zawczasu idom dò ⁺**kościół**a, nyy lubiom siy ⁺krzontać.

Nasza chrzestna matka wcześniej wychodzi do kościoła, nie lubi się spieszyć.

1843. ⁺Rychtujmy siy dò ⁺**kościół**a, bò przed nami szmat drògi. Wybierajmy siy wreszcie do kościoła, bo przed nami kawał drogi.

1844. Był zem dziś i w szkoły, i w ⁺**kościely**. Byłem dziś i w szkole, i w kościele.

Zabytkowy kościół parafialny pw. św. Bartłomieja w Rogach, P.Ch.

- 1845.** [†]**Przedy mszom** pójde na [†]cmyntorz.
Przed mszą pójde na cmentarz.
- 1846.** Idź troche pryndzy, bo [†]łomiyszkosz na [†]**sume**.
Idź troche szybciej, bo spóźnisz się na sumę.
■ *Suma* – w kościele katolickim główna, uroczysta msza śpiewana, z kazaniem, odprawiana w niedziele i święta.
- 1847.** [†]Różflozył żeś wszystkiy piniøndze na [†]**łodpuściy**.
Roztrwonił wszystkie pieniądze na odpuszczenie.
- 1848.** Jasiek mi kupił na [†]**łodpuściy** [†]piyrściónek i [†]kulczyki.
Jasiek kupił mi na odpuszczenie pierścioneń i kolczyki.
- 1849.** Kup Józiowi [†]szczyrkowke na [†]**łodpuściy**.
Kup Józiowi grzechotkę na odpuszczenie.
- 1850.** Ide na [†]**mszom**. Spóźnie siy na mszom, bõ mi [†]zygor stanył.
Idę na mszę. Spóźnię się na mszę, bo mi zegarek stanął.
- 1851.** Põ [†]**piyrszy komunii**, jak my wyszły z [†]**kościola**, tõ Teklusia rozdała nom po pyszny słodki bułeczce. Do popicia była bioło kawa zbóżowo.
Po mszy pierwszokomunijnej zostaliśmy poczęstowani przez gospodynię księdza, Teklę, słodką bułeczką i białą kawą.
- 1852.** Franek łõd małego [†]chłõpczyska chodzi na [†]**chór** [†]kalikować.
Franek od najmłodszych lat chodzi na kościelny chór, aby ręcznie uruchamiać miech od organów.
- 1853.** [†]Dzisiok godõł [†]ksiõndz z [†]**kozanicy**, żeby baby do [†]**kościola** niy przychodziły [†]bodej jak [†]põzbierane. Wszystkõ grzyszne mo być zatkane.
Dzisiaj mówił ksiądz z ambony, żeby kobiety przychodziły do kościoła skromnie ubrane. Powinny mieć zasłonięte powabne części ciała.
- 1854.** Na [†]**rõzaniyc** za Władkiym tylõ siy chłopstwa naszłõ, wyncy niź bob.
Na różaniec po śmierci Władka przyszło więcej mężczyzn niż kobiet.
- 1855.** W [†]**Nowy Rok** rógowskiy dziyciska [†]**chodzom** [†]po chałpach [†]**põ** [†]**szczõdrokach**. Kto co mõ, czy piniøndze, czy jakiy ciastka, tõ jym dajy za [†]põwinszõwania.
W Nowy Rok rogowskie dzieci chodzą z życzeniami po domach. Dostają za to pieniądze lub słodycze.
- 1856.** We [†]**Wielgi Tydziyń** trza bedziy napchać [†]siynniki nowom słõmom.
W Wielkim Tygodniu wymienimy słomę w siennikach.

1857. Ide [†]**święńćić bagniynta** / baranka.

Idę święćić palmę wielkanocną (złożoną m.in. z bazi wierzbowych) / baranka.

1858. W subote wiyłgancnom [†]**łóświyńćimy** [†]**pisanki** i baranka.

W wielkanocną sobotę poświęćimy pisanki i baranka.

1859. Idź za Łólszyne, bô jynô tam rośniy [†]kukoczka tó utnij pore [†]ku-norków. We [†]**Palmowom Niedzieliy** bedziymy [†]**święńćić bagniynta**, tó jom włożymy.

Idź Za Olszyne. Tylko tam rośnie kłokoczka, więc zetnij parę gałązek. W Palmową Niedzielę będziemy święćić palmę złożoną z bazi wierzbowych.

■ Za Łólszyną – część wsi Rogi.

1860. Dziadku, zróbciy mi nowom [†]**klápaczkę** na [†]**Wiyłgancne Świynta**. Dziadku, zrób mi nową kołatkę na Święta Wielkanocne.

1861. Dô [†]**pisania joj** nójlepszy [†]zajzajyr.

Do malowania pisanek najlepszy jest kwas solny.

Pisanka, Brzozów,
lata 50. XX w., MER,
sygn. 50

1862. Na [†]**Ziylône Świöntki** chłópczyska lubiom robić [†]despeki. W czasie Zielonych Świątek chłopcy lubią płać figle.

1863. A tó ci dōpiero heca; pōmalōwali w nocy Helce całē [†]dźwiyrze łód [†]bōiska na biolō, bô tō dzi siok [†]**Ziylône Świöntki**.

To dopiero heca, ktoś pomalował Helence drzwi od *boiska* na biało, bo to dziś Zielone Świątki. Taki był zwyczaj ludowy, że młodzież psociła.

1864. [†]Pude (niy pude) dziś na [†]**majówke**.

Pójdę (nie pójdę) dziś na majówkę do kościoła.

- 1865.** Jo w poście kożdom *nidziely ide na ***gorzkie żoly**.
W poście w każdą niedzielę idę na gorzkie żale.
- 1866.** Idź dō *krawczyni Łóczkowy, żeby uszyła Zosi piyknom *sukieneczkę dō *ciskania kwiótków w **łóktoby**.
Podejdz do krawowej Oczkowej, poprosz żeby uszyła dla Zosi strojną sukieneczkę. Trzeba Zosię ładnie ubrać do rzucania kwiatków podczas procesji w oktawę Bożego Ciała.
- 1867.** ***Łóktoby** za pasym, tō bedziy *łolō.
Oktawa Bożego Ciała tuż, tuż, to na pewno będzie padał deszcz.
- 1868.** *Natargej se kwiotków, bedziysz *ciskać na ***prócesyji**. **Łóktoby** już *wnetki.
Narwij kwiatków, będziesz je rzucać podczas procesji – oktawa Bożego Ciała już niedługo.
- 1869.** *Jódke ustróimy przed samom ***wiyljom**.
Choinkę ubierzemy przed samą wigilią.
- 1870.** We ***wiyljom** z rana *dziyciska ustrojom ***drzewkō** (tyż *jódke).
***Bańki** na jódke znieśe *z pówaly dziś wieczór.
W wigilijny poranek dzieci przystroją choinkę. Ozdoby choinkowe – bombki przygotuję dziś wieczorem, przyniosę je ze strychu.
■ **Bańki** – bombki na choinkę.
- 1871.** Zbiyrom *pózlótka, łówine se niymi cukierki ***na jódke**.
Zbieram złote papierki po czekoladzie (*owijki*), owinę nimi cukierki na choinkę.
- 1872.** **W św. Szczepóna** *kawaliyrka niesiy pełne *kiyszyniy *łowsa dō świyncynio, a potym ciskają pō ludziach, nójbarzi (r i z czytaj oddzielnie) *pō dziywkach.
W dzień świętego Szczepana (26 grudnia) młodzi chłopcy mają pełne kieszenie owsa do poświęcenia, a potem rzucają owsem w ludzi, najobficiej w panny.
- 1873.** W nocy z *Bożegō Narodzynia na Szczepana, rógoskō *kawaliyrka ***chodzy na zamiatacze** do tych chałp cō som *dziywki. A co przy tym nabroją, napsocą, zaśmiecom *plówami wszystkiy izby! Za tō trza siy jym dać napić wódki i dō tegō co przegryźć.
W noc po Bożym Narodzeniu, a przed dniem św. Szczepana, rogowscy kawalerzy (młodzieńcy) chodzą na *zamiatacze*.
■ **Zamiatacze** – bożonarodzeniowy zwyczaj, który polega na tym, że młodzi chłopcy odwiedzają domy, w których są panny na wydaniu. Przy okazji posprzątania siana wigilijnego ze stołu, psocą, prześcigają się w pomysłach i wybrykach. Rozrzucają plewy we wszystkich

pomieszczeniach. W zamian za to oczekują poczęstunku – wódki i przekąski. W innych sąsiednich miejscowościach *zamiatacze* byli nazywani *śmieciarzami*.

1874. [†]**Poszli** [†]wczora **na zamiatacze**, [†]suma za gódzinę, a ich nima. Poszli wczoraj *na zamiataczy*. Suma za godzinę, a ich nie ma – nie wrócili jeszcze.

1875. [†]Doł [†]żejsiy nabrać, przeciyż dziś [†]**zwódziciela**. Dałeś się nabrać, przecież dziś prima aprilis (pierwszy kwietnia).

Zabóbony i insze. Zabobony, wierzenia

1876. Pód piecym siedzi [†]**churboszcz** i jynò czeko, czy zmówisz [†]pociyrz, bò jak niy, tò ciy zjy!
Pod piecem siedzi stwór i jeśli nie odmówisz pacierza, to cię zje!

1877. [†]Dziyciska, niy [†]drylejcie siy, bo was [†]**churboszcz** porwiy!
Dzieci, nie trącajcie się, bo was upiór porwie!

1878. Tadziu, bądź [†]walny, bo przyjdziy [†]**bobò** i ciy [†]spapo.
Tadziu, bądź grzeczny, bo inaczej przyjdzie jakiś tam zły stwór i cię zje.

1879. Nie kółysej diabła!

Siedząc nie wymachuj nogami, bo kołyszysz diabła!

☐ Wymachiwanie nogami podczas siedzenia – nazywało się kołysaniem diabła.

1880. Kiż tam [†]**mara** siy [†]tucze pò [†]siyni!
Co za złe lichò łomocze w sieni!

1881. Tata mi zrobił dwa [†]krópocze, bò na śwynty Jon bedziymy polić [†]**subótki**.

Tata zrobił mi dwie pochodnie do zapalenia w świętego Jana

☐ *Krópocz* – pochodnia przygotowywana na noc świętojańską – sobótki.

1882. [†]W debrzy każdego roku polom [†]**subótki**.

W gęstych zaroślach (w rogowskim przysiółku) co roku palą sobótki.

☐ *Debrze* – gęste zarośla na podmokłym terenie; nazwa przysiółka w Rogach.

1883. **Niydobrze jak we wylijom przyjdziy [†]do chałpy [†]piyrse baba.**
Przesąd mówi, że jeżeli do domu jako pierwsza przyjdzie kobieta – to zła wróżba.

- 1884.** Staro babka mi ⁺**dała uroki**.
Starsza kobieta rzuciła na mnie urok (mogące szkodzić czary).
- 1885.** ⁺**Handryczom siy** łò wszystko.
Sprzeczą się o wszystko.
- 1886.** Zamiast ji ⁺przychwolić, to ⁺**hòluko** pò ni, a ta ryczy.
Zamiast ją pochwalić, to wyżywa się za wszystko, a ona biedna płacze.
- 1887.** ⁺**Niy dziyrzymkej siy** już tylò pò ni łò gupoty.
Daj jej już spokój, odpuść te głupstwa.
- 1888.** Przyszło ⁺dò chałpy i ⁺kciół ⁺**siy kłopić** łò kury, aliy gò ⁺wywalil za łoszywe.
Przyszedł do mojego domu z zamiarem kłótni o kury, ale go zdecydowanie wyprosiłem.
- 1889.** Jynò ⁺wyżzrom jedyn i drugi z rana ze swoich ⁺chałp, tò zaroz ⁺**siy kłopiom** łò byliy gupoty, ali siy niy gniywajom.
Ledwie z rana wyjdą z domu, zaraz się kłócą z byle powodu, ale się na siebie nie gniewają.
- 1890.** Piyrsze ⁺**siy kłopiły**, a za chwily ⁺**siy pòchylały**.
Najpierw się kłóciły, a chwilę później skoczyły sobie do oczu.
- 1891.** Czypił siy ji i tak ⁺**szturo** dò ni i szturo, niy dajy ji ⁺storu, za tò że dwa ⁺kurczynta przez niom zdechły.
Przyczepił się do niej i gnębi ją, nie daje spokoju o to, że to przez nią zdechło dwoje kurcząt.

Czasym siy trza i pògościć i różerwać troche. Gościna, rozrywki, zabawy

- 1892.** – Ujankò, rzodkò kiedy **do nos chòdziciy**. – Wy jeszcze rzodzi.
– Wujenko, rzadko do nas przychodzisz. – A ty do nas jeszcze rzadziej.
- 1893.** Józefowo to tak umiom piyknie ⁺**roczyc**.
Józefowa (żona Józefa) jest bardzo gościnna.
- 1894.** Żebyś gò jak ⁺roczył, tò siy nie ⁺pògości. Żodno ⁺**przynuka** niy pumoże (bo on ⁺fusyt).
Żadna zachęta, nawet usilna, nie zachęci go do jedzenia (on brzydzi się).
- 1895.** Ledwòm tòm Kasiy ⁺**przynukoł** dò jedzynia.
Z trudem namówiłam Kasię do jedzenia.

Sąsiedzka impreza w Drozdowych Krzokach, 1978 rok, T.D.

- 1896.** Bykoskiy siy bars [†]**zachodzom** ze swojymi [†]kumami.
Bykowscy bardzo przyjaźnią się z rodzicami chrzestnymi dziecka i często się odwiedzają.
- 1897.** [†]Ujyk z [†]ujankom **robiom** w nidzieli [†]**góscine** i my tyż momy [†]pónò dò nich pòść.
Wujek z wujenką robią w niedzielę przyjęcie i my też mamy zaproszenie.
- 1898.** Dziś pójde prostò [†]dò chałpy, kiedy jyndzi **przyjde dò ciebiy**.
Dzisiaj pójde prosto do domu, innym razem do ciebie wstąpię.
- 1899.** [†]**Liedwò z biydom** żem siy gò pozbył [†]z chałpy.
Ledwie udało mi się go pozbyć z domu.
- 1900.** Bedziymy siy już [†]**mieli ku dómowi**.
Będziemy się powoli wybierać do domu.
- 1901.** [†]Aliy ło, [†]a dziyżby ta! **Niy pójde** dò vos tak **bez niczegò**. Chóć kawólek syra wezne.
Ależ to niemożliwe, żebym poszła do was z pustą ręką, chociaż kawałek sera wezmę.
- 1902.** [†]Milyk piykniy gro na [†]**harmunii**.
Emil pięknie gra na akordeonie.
- 1903.** Z ciebiy to powodziwy miszcz – umisz **grać na** [†]**bymbniy**.
Jesteś świetnym muzykiem – umiesz grać na perkusji.

- 1904.** ⁺**Muzykańcio** piykniy grali kóło ⁺družby.
Kapela pięknie grała koło domu družby – świadka do ślubu kościelnego.
- 1905.** ⁺**Śpiywo** i ⁺śpiywo ⁺jak najynto.
Ciągłe tylko śpiewa i śpiewa, jakby jej za to płacili.
- 1906.** Naucz mie ⁺**hulać**.
Naucz mnie tańczyć.
- 1907.** ⁺Zaiwanił babce ⁺łókówite i ⁺**poszoł na wynderbuch!**
Wykradł babci wódkę i poszedł na zabawę, włóczęgę (*baciarke*).
■ Od red. (D.R.): *Wynderbuch*; niem. *wandern* ‘wędrowka’, *das Buch* ‘książka’. Ten wyraz jest może pamiątką po wędrownikach czeladników (m.in. z Krakowa), którzy musieli odbywać wędrowniki w celu zdobycia doświadczenia zawodowego i potwierdzać u poszczególnych mistrzów, do jakich miejsc dotarli. Zapewne w czasie takich podróży nie brakowało różnych atrakcji towarzyskich.
- 1908.** ⁺**Poszoł** ⁺dziesi **na wynder** zaroz pò południu. Może kóło północy siy wróci!
Wczesnym popołudniem poszedł na hulankę, zabawę, nie wiadomo dokąd. Może wróci kóło północy.
- 1909.** Jak już było wszystkò z pola pòsprzòntane (pò Łukoszu), to baby i chłopcy się **schòdziły pò chałpach** ⁺**na wiyczory**. Baby così tam ⁺szpyrtały, przy łókazji ⁺robiły chlapy. Chłopy ⁺nójczyńści grali w karty abò gòdali łò wojniy.
Po wszystkich zbiorach z pól (po Łukaszu), kobiety i mężczyźni zbierali się wieczorami w domach. Kobiety szydełkowały, robiły coś na drutach, przy tym plotkowały. Mężczyźni przeważnie grali w karty albo wspominali wojnę.
- 1910.** W ⁺łóstatniy zopusty jest ⁺**pòtańcówka** w ⁺remizy, aliy jynò dò północy.
W wieczór poprzedzający Środę Popielcową w remizie jest potańcówka. Trwa tylko do północy, bo później zaczyna się Wielki Post.
- 1911.** W subote wiyczòr ⁺trza pòść na ⁺**baciarke** dò Libatowy.
W sobotę wieczorem pòjdiemy do Lubatowej trochę wypić i trochę się pozalecać.
- 1912.** Kiedy tò siy ze ⁺**zabawy** wraco? Na trzeci dziyń, ty łajzò!
Kiedy to się wraca z zabawy? Na trzeci dzień, ty nicponiu.
- 1913.** Władka wziyni dò ⁺harezstu za tom ⁺bitke na **zabawiy** w baraku.
Władka zabrali do aresztu za bijatykę na zabawie w baraku.

1914. Edziu chodźciy tu z Helom, bedziymy ⁺**grać w dupoka**.

Edziu, chodźcie tu z Helą, będziemy grać w dupaka.

■ *Dupok* – gra, która polega na klepaniu po tyłku i wskazywaniu, kto to zrobił.

A czasym se trza pòfłgować... Używki

1915. ⁺Dziechtòry chłop tò bars lubi chodzić dò ⁺**karczmy**.

Niektòrzy męzczyźni zbyt często odwiedzają karczmy (obecnie bary).

1916. Niy rñnij dziada! Postow ⁺**flaszke**!

Nie udawaj biedaka! Zafunduj butelkę alkoholu!

1917. ⁺Seru kiciu, jaki ⁺lejziy ⁺**łòchlòny**!

Ojej [ekspresywnie], jaki idzie pijany!

1918. ⁺Lejzisz tak przez wieś ⁺**łòpity** i se myślisz ze ciy wszyscy pòdziwiałòm, skurczysynu!

Idziesz przez wieś pijany i myślisz, że to zaszczyt, podziw dla wszystkich, łajdaku.

Karczma należąca do rodziny Rausów, przeniesiona do skansenu w Sanoku, P.Ch.

- 1919.** Wlazło ci cosi dō łba czy co? ⁺Żejsiy ⁺**łopił jak świnia**.
Co ci przyszło do głowy, żeby się tak upić.
- 1920.** ⁺**Łóduldoł siy** wińska, ⁺łajzi ⁺po chałpach i szuko guza.
Opił się wina, chodzi po domach i szuka zaczepki.
- 1921.** Przylyciała Helka przestraszono, bō Franek przyłoz ⁺**naròmbany** i ⁺grandzi.
Przybiegła przestraszona Helena po ratunek, bo Franek wrócił do domu bardzo pijany i awanturuje się.
- 1922.** Przyłoz ⁺dō chałupy ⁺**naprany jak studoła** i dawej ⁺siy dziyrzym-
kać pō wszystkich.
Przyszedł do domu mocno pijany i zaczął wszystkich zaczepiać.
- 1923.** Przyszło dō nos taki trochę ⁺**tròncónony** i jeszcze siy dōpòminol
lō wódke.
Przyszedł do naszego domu podchmielony i jeszcze upominał się o wódkę.
- 1924.** Był dobrze ⁺**na cyku** i ⁺wpieprzył siy dō ⁺fosy ⁺rówerym.
Był dobrze na rauszu i wjechał do rowu rowerem.
- 1925.** ⁺**Zabaniaczyli** my wczora z Frankiym dō nocy.
Piliśmy wczoraj z Frankiem do późna.
- 1926.** ⁺Ftòryn to tam ⁺**idziy z dupom na zotòr**?
Kto to tam idzie taki pokrzywiony (w domyśle – pijany)?
- 1927.** ⁺**Chleju** wódkę całom gymbom.
Pije wódkę na całego.
- 1928.** ⁺**Łóchlieptòł siy** dziesi ⁺**chary** i teroz mu siy we łbiy miyszò.
Opił się gdzieś marnego bimbru i teraz miesza mu się w głowie.
- 1929.** Popili pòd mostym ty ⁺**chary**, a potym siy z tego zrobiła tako ⁺bu-
rzyja (r i z czyt. oddzielnie)!
Popili mocno pod mostem byle jakiego alkoholu, a potem wywo-
łali ogromną awanturę (łącznie z bijatyką).
- 1930.** Pòno że w ty stary ⁺chałpiy pyndzom ⁺**berberuche**.
Podobno w tej starej chałupie pędzą samogon.
- 1931.** ⁺Wytyroł cały ⁺sònsiyk pszenicy i wyniòs dō Frankowy za ⁺**berbe-
ruche**.
Wyciągnął cały zapas pszenicy z sąsieka i zamienił u Frankowej na samogon.
- 1932.** ⁺Łopił siy ⁺**wińska** jak bònk i leży jak niżywy.
Wypił w nadmiarze wina i leży jak nieżywy.
- 1933.** ⁺Suminniy, tō niy jo żem ci to **winó** ⁺zachamyncił.
Słowo daję, to nie ja wziąłem to wino.

1934. Wypijymy se ⁺pò holbiy **piwa**, ⁺jyno ⁺poczkej na chwily.
Wypijemy po kuflu piwa, tylko poczekaj chwilę.

1935. Franek tó siy tak jakosi pòstarzoł, taki szary ⁺na gymbiy jak ⁺przy-
parskniynty prochym, pewniy z tych **cygarów**, cò tak ⁺ćmi jedyn
za drugiym.

Franek to się tak jakoś postarzał, taki szary na twarzy jak przyprószony
prochem, pewnie od tych papierosów, które pali jeden za drugim.

1936. Podej mi ⁺siarniczki, zakurze se **cygara**.

Podaj mi zapaliki, zapalę papierosa.

1937. Wziynam pore groszy za jaja, to musze zaroz kupić mójmu **cygary**.
Sprzedałam jajka i za te parę groszy, to muszę zaraz kupić mężowi
papierosy.

1938. ⁺Hadom wyzbiyro ⁺pò chałpach wszystkiy **sztykły** dò **fajki**.

Adam wybiera po domach wszystkie pety i pali je w fajce.

Spodek, łójcowizna. Dziedziczenie

1939. Po ⁺łojcach wszystkò **lobjòn** Franek.

Całą gospodarke po ojcach (ojcowiznę) odziedziczył Franek.

1940. ⁺Aliyjsiy ⁺nachapoł tych **majòntków**.

Ale sobie nagromadziłeś tych majątków!

1941. Już za poznò. Mama **majòntek** pòdziylili, a tyś ⁺kciół wszystko
⁺załochnòńc dlò siebiy.

Jest już za późno. Mama podzieliła już majątek, a ty chciałeś
wszystko zagarnąć dla siebie.

1942. ⁺Pòchòrkali siy łò **majòntki**.

Pokłócili się o schedę po rodzicach.

1943. ⁺Kciółby **załochnòńc** całom **gospodarke** pò ⁺łojcu.

Chciałby zagarnąć całą gospodarke po ojcu.

Rògoskiy fachmany. Nazwy wykonawców zawodów i warsztatów

1944. Ni ma nad rògowski **fachmany**; pore **krawczyń** i **krawców**,
młyn u Tadeusza, kuźnia u Knopa, **szewc** u Wałtosza, Bògòczyka,
a **fryzjer** tò w każdy ⁺chałpiy. Jedni strzygom drugich. Jest tyż
młyn u Tadeusza, ⁺grymplarnia w starym prezydium.

Nie ma to jak Rogowski fachowiec; kilka krawcowych i krawców, młyn u Tadeusza, kuźnia u Knapa, szewc m.in. Wałtosz i Bogaczyk. Fryzjer jest w każdym domu, strzygą się nawzajem. Jest też młyn u Tadeusza i gręplarnia w starym prezydium.

- 1945.** Tyłó tych ⁺**krawczyń** i ⁺**krawców** w Rogach, że niy wiadómó, kto nojllepszy, jak przyjdziy co uszyć.

W Rogach jest tyle krawcowych i krawców, że nie wiadomo, kto najlepszy, gdy potrzeba coś uszyć.

- 1946.** Szyje se ⁺zimowy płoszcz u ⁺**krawca** i kazałam se dać ⁺dubeltowom ⁺wateline.

Szyję sobie zimowy płaszcz u krawca i kazałam sobie dać podwójną watolinę.

- 1947.** ⁺**Krawczyni** mi uszyła ładnom, ⁺pasówanom sukniy – aliy musi ⁺pòfòlgować w pasie.

Krawcowa uszyła mi ładną, dopasowaną sukienkę – ale musi poszerzyć w pasie.

- 1948.** Pójde dó ⁺**krawczyni**, zetniy mi sukiynke, a uszyje se sama.

Pójdę do krawcowej, skroi mi sukienkę, a uszyję sobie sama.

- 1949.** Tak żeś mie ⁺łópajynczyła tym szyciym, a jo nie jest prowadziwo ⁺**krawczyni**.

Obarczyłeś mnie szyciem, a ja nie jestem prawdziwą krawcową.

- 1950.** Janka Knópowo ⁺Łód Rzyki tó ⁺bars dobro ⁺**kucharka**. Chodzi pò ⁺weselach i ⁺krzczinach i zawczasu jom trza zamawiać, bò mo kóliejke. Janina jest bardzo wprawną i dobrą kucharką, umie przygotować potrawy na wesela, chrzciny. Ze względu na obłożenie trzeba zawczasu zamówić u niej usługę.

■ *Łód Rzyki* – nazwa domu Janki, która się wzięła od jego położenia nad rzeką.

- 1951.** U Bliychara zawsze ciepłó ⁺w chałpiy, bò ⁺trotów niy brakujy. Łón robi koła dó wozu na całom łókolice. Znany z niego ⁺**kółodziyj**. A jak trza, tó i cały ⁺wóz zrobi.

U Blicharza zawsze ciepło w domu, trocin z jego warsztatu nigdy nie brakuje, bo wykonuje dużo kół do wozów konnych. Znany z niego kołodziej w całej okolicy, toteż i zajęcia mu nie brakuje. A jak trzeba, to i cały wóz potrafi wykonać.

- 1952.** Wdowiorz czasu niy marnujy. Jak ni mo inszego zajyncia ⁺na gòspódarce, to siy bierze za rubote ⁺wozów drewnianych, ⁺sań. Naprzód drzewò suszy cztyry lata (⁺brzezine, ⁺dymbine, ⁺akacjy, ⁺jasion). Tò siy nazywo, że łón jest ⁺**stelmach**.

Wdowiarz czasu nie marnuje. Gdy wykona na bieżąco prace gospodarskie, zabiera się do robienia drewnianych wozów i sań. Już cztery lata wcześniej szykuje (suszy) drewno (brzozowe, dębowe, akacjowe, jesionowe), bo jest on stelmachem.

- 1953.** Kiedy byś nie szoł Knóposkom ulicom, tó u ⁺**kówola** Hajcera (tak naprawdę Knapa) zawsze siy dymi z ⁺kuźni i z daleka słyhać ⁺waliyniy młotym.

Za każdym razem, gdy się przechodzi tzw. ulicą Knapowską, obok kowala Knapa zawsze widać i czuć dym z kuźni i słyhać stukanie młota.

■ *Hajcer* – przezwisko kowala od palenia (hajcowania) w kuźni.

- 1954.** ⁺**Dó bicia świni** zawsze zamowiom Ginka Cytnarskiego. Jegó wyroby smakują nom wszystkiym ⁺w chałpiy.

Do uboju świni z własnego gospodarstwa zawsze zamawiam Eugeniusza Cetnarskiego. Jego wyroby smakują wszystkim domownikom wyśmienicie.

- 1955.** Był żem u ⁺**stółorza** Hadama Paryłoka, żeby mi zrobił nowe ⁺dźwiy-rze dó ⁺chałpy, bô stare łód spodu przegniły.

Byłem u stolarza Adama Parylaka, zamówiłem nowe drzwi do domu, bo stare pod spodem zbutwiały.

- 1956.** Bógoczyk podbił mi ⁺łóbczasy u ⁺bótów i kozół mi se przynieść za tó ⁺syra. Z niego taki ⁺**szewc**, cò niy lubi zdziyrać.

Bogaczyk przybił mi nowe fleki do obcasów. Prosił, abym mu w zamian przyniosła sera. On nie ma w zwyczaju brać zbyt dużo za swoją pracę.

- 1957.** ⁺**Szewc** mi przyklił ⁺przyszcypki dó ⁺bótów i tak zy mniy zdar!

Szewc przykleił mi tylko łąty do butów, a tak dużo zapłaciłam!

- 1958.** Nasz Żdzisek jest teraz ⁺derektorym ⁺w pegieerze kóło Ziylóny Góry. Jak przyjyżdzo ⁺dó dóm, tó cały czas godo ⁺pó pańsku. – E tam, Gawliczkó, Zynek ⁺Spód Lipy tyż ⁺wielgy szkoły pòkończył i jest ⁺**nizinierym** w poszukiwaniach i pò świeciy jeżdzi aliy ⁺godoł i ⁺godo pò rógosku, jak tu przyjeżdzo dó łojców.

Nasz Zdzisiek jest teraz dyrektorem w pegeerze koło Zielonej Góry. Gdy przyjeżdża do domu, to cały czas wyraża się czysto po polsku. – E tam, pani Gawlikowa, Zenek Spod Lipy ma wyższe wykształcenie i jest inżynierem w zakładzie poszukiwań nafty i gazu, po świecie jeżdzi, ale rozmawiał i rozmawia po rogowsku, gdy przyjeżdża do rodziców.

- 1959.** †Póno tyn nojstarszy †**łód kówala** †**nizinierym** †łostoł.
 Podobno najstarszy syn kowala wykształcił się na inżyniera.
- 1960.** †Wielgiy aj waj namalować †desyń na ścianiy. Mie tam nie †trza †**malorza**, sama se †namaluje.
 Wielka mi rzecz namalować wzór na ścianie. Mnie tam nie trzeba malarza, sama sobie namaluję.
- 1961.** Byłam w Libatowiy naprawić †zygarek, bõ mały Miluś różebroł dõ łostatni śrubki. †Zygarmistrz miał tam tylõ tych różmaitych †prepi-tetów. †Szturoł i szturoł w tym zegarku, aliy niy dõł rady naprawić. Byłam w Lubatowej z zegarkiem do naprawy, bo mały Emilek roze-brał go do ostatniej śrubki. Zegarmistrz miał mnóstwo narzędzi, kombinował, kombinował, ale nie naprawił.
- 1962.** Co tõ za wieś bez †**krawca**, †**szewca**, †**stółorza**, †**rymorza**, †**kówola**, †**bednorza**, czy bez †kuźni, †młyna i †grymplarni.
 Co to za wieś bez krawca, stolarza, rymarza, kowala, bednarza czy bez kuźni, młyna i gryplarni.

Tzw. Górny Młyn należący
 do rodziny Uliaszów, P.Ch.

1963. Przed południem ⁺szoł ⁺tyndy ⁺**szander** w ⁺ziylonym mundurze. Przed południem przechodził tędy żołnierz w zielonym mundurze.

1964. **Ucye siy** u siostry ⁺**szycio**.

Siostra uczy mnie krawiectwa.

1965. ⁺Wiejze wełne do ⁺**grymplarni**.

Wiozę wełnę do gręplarni.

☐ **Grymplować** – rozplątywać i czyścić włókna przed przędzeniem za pomocą zgrzeblarki lub zgrzebła.

☐ **Grymplarnia** – zakład, w którym odbywa się gręplowanie. W Rogach była gręplarnia w budynku dawnego Prezydium Rady Narodowej.

1966. Po dziś ⁺dziyń jeszcze ta ⁺**kuźnia** stoi.

Ta kuźnia stoi do dzisiaj.

Prówdziwy rógowic kòždymu siy kłanio czopkom dò ziymi. Formy grzecznościowe

1967. Wojtku, ⁺puziyrej na ⁺zygor, ⁺ftóro tò już godzina. Trza ⁺siy zbiyrać do chołpy. A ⁺łógodały my siy dziś za wszystkiy czasy – wielò jynò ⁺wliejziy! Idziemy, ⁺**bòndźciy zdrowe**, ⁺**łostajciy z Bogiym**. Wojtku, spójrz na zegar, która godzina. Trzeba się zbierać do domu. Nagadaliśmy się za wszystkie czasy, ile wlezie! Idziemy, bądźcie zdrowe, zostańcie z Bogiem.

1968. Zboże już w ⁺sònsiekach. ⁺**Boże, dziynkujeż ci**. Zboże jest już w sąsiekach. Bogu niech będą dzięki.

1969. Prówdziwy ⁺rógowic kòždymu **siy kłanio** czopkom dò ziymi. Prawdziwy mieszkaniac Rogów każdemu kłania się czapką do ziemi.

1970. – **Jak siy tam mosz?** – ⁺Bojka, niy nójgorzy.
– Jak się miewasz? – Dobrze, nie najgorzej.

1971. Co tam u was? ⁺– **Dziynki Bogu**, jakò takò.
Co tam u was? – Dzięki Bogu, nie najgorzej.

1972. ⁺**Dzindobry!**
Dzień dobry!

Dwójniy. Dwojenie

- 1973.** Downó to mamiy i tatowi [†]**dwójili** [†]ujkom i [†]ciotkom, [†]babkom, [†]dziadkom, starszym [†]przyjócielom, czyli krewnym i [†]sónsiadom, np. Mamo, [†]kòżeciy mi pòść [†]na pòtańcówkę?
Dawniej, mamie, tacie i bliskim dwoili, czyli zwracali się do nich przez „wy”, np. Mamo, pozwolicie mi iść na pòtańcówkę.
■ Do dorosłych nie zwracano się nigdy w formie liczby pojedynczej, ale w liczbie mnogiej, co było wyrazem szacunku.
- 1974.** Tatò, [†]**dzieściy** tak dugò **byli**?
Tato, gdzie tak długo byłeś?
- 1975.** **Mamò**, [†]**dejciy mi** siy napić dójonego mliyka.
Mamo, pozwól mi, proszę, napić się świeżo udojonego mleka.
- 1976.** **Babkò**, [†]**spliyćiy mi** [†]warkocze.
Babciu zapleć mi, proszę, warkocze.
- 1977.** **Babko**, [†]**idźciy** już [†]dò chołpy, bò vos [†]zleiy.
Babciu, idź już do domu, bo zmokniesz na deszczu.
- 1978.** [†]**Idźciy se, babko**, troche [†]rychli dò [†]kościół, bò [†]zakiyl ta Ela [†]zaszpyrto!
Babciu, wyjdź sobie wcześniej do kościoła, bo Ela powoli truchta.
- 1979.** **Dziadku**, [†]**pówiydzciy mi** wiyrszyk łò Pòłoku małym.
Dziadku, powiedz mi, proszę, wiersz „Kto Ty jesteś? Polak mały”.

Sónsiedzi rodziny Leników, lata 50. XX wieku, T.D.

1980. ⁺**Ujku** (⁺ujankò, ⁺stryku, ⁺stryjankò, ⁺swoku, ⁺ciotkò) ⁺**kòżeciy mi** se urwać waszych ⁺lubosek?

Wujku (wujenko, stryju, stryjenko, szwagrze, ciociu) pozwolisz mi urwać lubaszek (śliwek) z twojego sadu?

1981. ⁺**Ujku**, jo przyszoł, **żebyściy mie** ⁺**łószczygli**.

Wujku, przyszedłem się do ciebie ostrzyc.

1982. Dzińdobry, ⁺**ujanko**, dobrze **żeściy** dò nos **przyšli**.

Dzień dobry, wujenko (żona wujka, brata mamy), dobrze, że przyszedłaś do nas.

1983. ⁺Dò sònsiada (⁺sònsiadki): Co dziś ⁺**sònsiedzie** ⁺**pòròbiocie**?

Do sąsiada (sąsiadki, znajomego): Co dzisiaj będzie pan robił?

1984. Poproś babke piykniy, może ci ⁺**dadzom** pore groszy na nowom spòdnice.

Poproś grzecznie babcię, może ci da parę groszy na nową spódnice.

IX. Nazwiska pò naszymu. Nazwiska niektórych rogowian

1985. Bliychor
Blicharz	1994. Mikòsz
Mikosz
1986. Bykoski
Bykowski	1995. Parylok
Parylak
1987. Derynioski
Dereniowski	1996. Potla
Patla
1988. Dòłyngoski
Dołęgowski	1997. Pernol
Pernal
1989. Dròzd
Drozd	1998. Skrzynta
Skrzëta
1990. Knop
Knap	1999. Uliosz (Ulijosz)
Uliasz
1991. Kochon
Kochan	2000. Wdowiorz
Wdowiarz
1992. Łoczko
Oczko	2001. Wyngrzyn
Węgrzyn
1993. Łolbrycht
Olbrycht	2002. Zókrzeski
Zakrzewski

X. Albrychtka, Dróździno. **Nazwiska zamężnych kobiet** **z Rogów**

- 2003.** Albrychtka
żona Albrychta
- 2004.** Dółngosko
żona Dołęgowskiego
- 2005.** Dróździno
żona Drozda
- 2006.** Dymbiczoczka
żona Dembiczaka
- 2007.** Fółciczka
żona Fółcika
- 2008.** Klórzyno
żona Klary
- 2009.** Knopka
żona Knapa
- 2010.** Kóchanka
żona Kochana
- 2011.** Kucka
żona Kuca
- 2012.** Lyniczka
żona Lenika
- 2013.** Łóczkowo
żona Oczki
- 2014.** Michaloczka
żona Michalaka

- 2015.** Michnino
żona Michny
- 2016.** Paryloczka
żona Parylaka
- 2017.** Pótlino
żona Patli
- 2018.** Pulnarka
żona Pulnera
- 2019.** Rymarka
żona Rymara
- 2020.** Ryszka
żona Rysza
- 2021.** Skrzyncino
żona Skrzęta
- 2022.** Szajnino
żona Szajny
- 2023.** Szyszłoczka
żona Szyszłaka
- 2024.** Ulioszka
żona Uliasza
- 2025.** Wdówiorka
żona Wdowiarza
- 2026.** Wyngrzyńska
żona Węgrzynna

XI. Klórzónka, Knópiónka. **Nazwiska niezamężnych kobiet** **z Rogów**

2027. Dróździonka
córka Drozda

2028. Klórzónka
córka Klary

2029. Knópiónka
córka Knapa

2030. Kóchaniónka
córka Kochana

2031. Lyniczónka
córka Lenika

2032. Łólbryhcionka
córka Olbrychta

2033. Paryloczónka
córka Parylaka

2034. Pisarzónka
córka Pisarza (od określenia
jednego z mieszkańców, który
był rogowskim pisarzem)

2035. Ryszónka
córka Rysza

2036. Ulioszónka
córka Uliasza

2037. Wdówiørzónka córka
Wdowiarza

XII. Nasze sąsiady. **Nieoficjalne nazwy mieszkańców** **sąsiednich wsi**

2038. Cebulorze
Mieszkańcy Iwonicza.

■ Wy hodujecie tycziom
cebule – żart o mieszkań-
cach.

2039. Czerkiesy
Mieszkańcy Targowisk.

2040. Iwańczany
Mieszkańcy Iwonicza.

2041. Jyzuski
Mieszkańcy Miejsca Piasto-
wego.

2042. Kace
Mieszkańcy Lubatówki –
również nazwa wsi.

2043. Karpiylorze
Mieszkańcy Głowienki.

2044. Kłapaniuchy
Mieszkańcy Równego.

2045. Krupiorze; Wrocynioki
Mieszkańcy Wrocanki.

2046. Libatowice
Mieszkańcy Lubatowej.

2047. Równiany, Kłapaniuchy
Mieszkańcy Równego.

2048. Szwecja, Szwedy (poszła za
Szweda)
Mieszkańcy Klimówki.

2049. Siekiyrniki
Mieszkańcy Krościenka Wy-
żnego.

2050. Jeziorany
Mieszkańcy Łężan.

2051. Synkoly
Mieszkańcy Odrzykonja.

2052. Żemyki, Żemy – od używania
form typu *ja żem*
Mieszkańcy Rogów.

XIII. Rozmaite lokacje w Rogach. Rogowskie przysiółki

2053. Bajgrówka
Bajgrówka	2066. Lyśnioki
Leśniaki
2054. Bugnetowo Górka
Bugnetowa Górka	2067. Łączka
2055. Cymbolki
Cymbałki	2068. Malarzówka
Malarzówka
2056. Dół
Dół – dolna część wsi	2069. Miasto
Miasto – środkowa część wsi
2057. Drózdowe Krzoki
Drozdowe Krzaki	2070. Paryłokowe Krzoki
Parylakowe Krzaki
2058. Folwark
Folwark	2071. Piykielkò
Piekielko
2059. Góra
Góra – górna część wsi	2072. Pólnisze
Polnisze
2060. Kalwaryjo
Kalwaria	2073. Równianówka
Równianówka
2061. Klòrowiyc
Klarowiec	2074. Stowki
Stawki
2062. Knòpowsko
ulica Knapowska	2075. Urbasiówka
Urbasiówka
2063. Kòlancowo Górka
Kolancowa Górka	2076. Zòpłociy
Zapłocie
2064. Kòłò Jazu
Koło Jazu	2077. Za Spyndami
Za Spędami (za skupem
żywca)
2065. Kònt
Kąt	2078. Kònciki
Kąciki

XIV. Dziyciska zatkejciy se uszy. Obscena

Niegrzeczne odpowiedzi

2079. – Dzie idziysz?

– Dò dupy na raki.

2080. – Dzie tò jest?

– W dupce na kupce pò liewy rynce.

2081. – Co robisz?

– Gównno drobie.

2082. Co?

Kotka sro, nadstow łyżke, tò ci do.

2083. **Ugryż siy w nos i w dupe roz!**

Odpowiedź na nielogiczne pytanie lub prośbę.

O mówieniu bez sensu

2084. Niy srej krzònym!

2085. Sraniy pò ścianiy.

Złorzeczenia

2086. Żeby ciy pòkrynicłò, fto tò widzioł żeby taki grupy ⁺sztyl złòmac!
Oby cię pokręciło, kto to widział, żeby takie grube stylisko złamać.

2087. ⁺Niyh ciy **dunder świśniy**, niyh ciy ⁺**pieròn strzeli**. To tyś mi
⁺ucion ⁺grabka!

Niech cię diabli wezmą, niech cię piorum strzeli. To ty wyciąłeś
mój grab.

2088. Łodniòs żeś mi ⁺drabine z pòłòmanymi ⁺szczeblami. Kto tò widzioł!
Niyh ciy dunder świśniy (by ciy pieròn strzelił).

Odniosłeś moją drabinę z powyłamywanymi szczeblami. Jak tak
można! Niech przytrafi ci wszystko, co najgorsze.

2089. Niyh ciy ⁺**pieròn** trzaśniy.

Przekleństwo.

- 2090.** By ciy ⁺**pieròn** strzelił.
Przekleństwo.
- 2091.** **A niyh ciy kaczka kopniy**, jakiś ty gupi!
A niech to! Głupi jesteś!
- 2092.** ⁺**Fras by ciy wziòn**, spróbuj jom uciąć.
Licho cię weźmie, jeśli ją uderzysz.

Wulgarne komentarze

- 2093.** Łodyjdź! Z tego gòdania nic niy bedziy. Nojwyży dupa, sraka, mòtyka!
Odejdź! Próżne twoje słowa. Po co w ogóle o tym mówić (Tak się odpowiada na bezsensowne pytanie).
- 2094.** **U dupy mi to wisi**, czy mosz ⁺wyprasòwanom ⁺kòszuliy. Skònd ci ⁺rynne wyrosły?
Mam gdzieś czy masz wyprasowaną koszulę, czy nie. Od czego masz ręce.
- 2095.** **U dupy mi to wisi**, co ty se łò mniy myślisz.
Mam to gdzieś, co ty o mnie sądzisz.

Wulgarne i obraźliwe określenia człowieka

- 2096.** Gówniorz, dò starszegò pòdskakuje.
Młody człowiek przeciwstawia się starszym.
- 2097.** [Do dziecka:] Ty ⁺**łòbesrołku** jedyn!
- 2098.** Nie wiysz nawet wìelo mosz kół ⁺u wozu! Ty ⁺**bucu** (⁺**durniu**, ⁺**matoly**).
Jesteś tak nierozgarnięty, że nie wiesz nawet, ile kół ma wóz. Jesteś bez wyobraźni i podstawowej wiedzy.
- 2099.** Ty ⁺**hadro**.
Obelżywie o kobiecie.
- 2100.** Ty ⁺**hadrò**. Kciałaś mi ze sznura ⁺halke ukraść!
[O kobiecie:] Ty szmato jedna, wstrętny babsztylu. Próbowalaś mi ze sznura do suszenia prania, halkę ukraść!
- 2101.** Ty **ciulu**.
- 2102.** Wzion żej se mojej ⁺widły, aniś siy niy pytoł. **Ty dziadu jakisi**.
Pożyczyłeś sobie moje widły bez pytania, bo nie zadbałeś, aby mieć swoje.

2103. Ty ⁺**dziadu regimyncki!**

2104. Pó całych wyczorach siy włóczysz dziesi. Ty ⁺**łajzo.**
Po całych wieczorach się gdzieś włóczysz. Ty powsinogo.

2105. [Do dziecka:] Ty ⁺**łóbejscołku!**

2106. **Jedyn cacany, drugi łósrany.**

Jak to mówią: jeden pełen oglady (pozytywny), a o drugim, że nie zasługuje na szacunek.

2107. Co tu szukosz w moym ⁺**boisku?** Ty ⁺**myndó niydobro.**
Czego szukasz w moim *boisku*? Ty niegodziwce wszędobylski.

2108. ⁺**Pojszczyla.**

Gówniarz.

2109. ⁺**Póturok, ⁺póturadło.**

2110. ⁺**Srajda** jedna! Pód wieczór za chłopczyskami siy uganio.
Smarkuła, pód wieczór za chłopcami goni.

2111. Ty ⁺**zasrańcu!**

2112. ⁺**Zasraniyc.**

2113. Ty ⁺**dupoku**, puknij se w łeb.
Ty idioto, niezdaro, opamiętaj się.

2114. ⁺**Kupa gnoja.**

Leń patentowany.

Wulgarne rymowanki

2115. Cygon, Cygon, dupe wygion, a Cyganka gó ⁺cepami, niy srej dziadu pód łabami.

2116. Niy widziała dupa słońca, zagórzała łód miysionca.
Wydawało mu się, że jest wszechwiedzący, tymczasem skompromitowały go proste sprawy.

2117. **Srało, piyrdziało,** dupy ni miało.

Tak się mówi w sytuacji, gdy ktoś chwali się mądrościami, umiejętnościami, a nie ma do tego podstaw.

2118. **Srała, grała, dupy niy widziała.**

Określenie kogoś, kto przejawia swoje walory.

- 2119.** ⁺**Gwizdnoć** ciy?
Chcesz oberwać? (groźba)
- 2120.** Jeszcze raz mi tak powiysz tò ciy ⁺**kropne w łeb!**
Jeszcze słowo i dostaniesz po głowie!
- 2121.** ⁺**Polnòńc** ciy w łeb? Łodyjdz łod ni, dej ji spokój.
Uderzyć cię w głowę? Odejdz od niej, daj jej spokój.
- 2122.** Jeszcze jednò gupiy słowò i ci ⁺**wpieprze**.
Jeszcze jedno niewłaściwe słowo i pobiję cię.
- 2123.** Żeby ciy pòkryciłò, aliys mi ⁺**przypieprzył** młotkiym pò ⁺pazu-
rach! Chyba ci ⁺**wpieprze**.
A niech to diabli... Przywaliłes mi młotkiem po palcach. Chyba cię
zbije.
- 2124.** Wystarczy tych przezwisk. ⁺**Zaprzyj jape** (⁺jadaczke)!
Wystarczy tych obelg, zamknij się!
- 2125.** **Gwizdnąć ciy** ⁺**w pysk**? Co ty wyprawiosz?
Uderzyć cię w twarz? Co ty wyprawiasz?
- 2126.** Bedziysz milczoł? Ty ⁺**psiowiarò** jedna.
Będziesz milaczał? Ty nikczemniku jeden.
- 2127.** ⁺**Dò pòsranio**, wielò narosło tròwska w burokach, bedziy co
⁺plewić.
Całe pole buraczane zarosło chwastami. Będzie dużo roboty z pie-
leniem.
- 2128.** Łod środy ⁺ciyngiy ⁺liejy. ⁺**Dò łósrania** z tym ⁺dyszczym, ⁺zmierził
mi (*r i z czytamy oddzielnie*) siy.
Od środy ciągle pada deszcz. Do uprzykrzenia z tymi opadami.
- 2129.** ⁺**Dò łósrania** z tymi jegò gòdanym, staliy jednò i to samò pówtorzo.
Do znudzenia z jego gadatliwością, ciągle powtarza to samo.
- 2130.** Nie ⁺kce ciy tò niy! ⁺**Srej na niego**, inszy ciy ⁺zekce.
Jesteś mu obojętna? Trudno. Zignoruj go. Ktoś inny cię zauważy
i doceni.
- 2131.** Niy bede dwa razy prosił Staszka, żeby mi pumòg przy ścinaniu
dymba. ⁺**Sroł gò pies! (pies mu morde lizo!)**.
Nie będę dwa razy prosił Staszka o pomoc przy ścinaniu dębu. Nie
poniżę się, obejdzie się bez jego pomocy.
- 2132.** ⁺**Nasroł** mu na łeb, a tyn stròncił i poszoł dali.
Zelżył go, a ten jakby nigdy nic poszedł w swoją stronę.

2133. Mało siy za Staszkiym niy ⁺**posro** (⁺**sro siy za niym**), a łon tego niy widzi, bò jom ⁺nie kce.

Szaleje za Staszkiem, a on tego nie dostrzega, nie jest nią zainteresowany.

2134. ⁺**Idź dō dupy** z takom ⁺zapaskom!

Do niczego ten fartuszek!

2135. Zaczynosz ⁺**łōd dupny strōny**.

Zaczynasz pracę z niewłaściwej strony, od końca.

2136. Kce jom ⁺pōgościć ⁺gruszkom, a ta ⁺godo, że jom bedziy ⁺bołōł ⁺brzuch. ⁺Cygani. **Mo pełnō w dupiy.**

Próbowałam poczęstować ją gruszką. Odmówiła, mówiąc, że obawia się bólu brzucha. Kłamie, po prostu wybrzydza.

2137. Wsodź se **dō dupy** tom stówke.

2138. ⁺Narejściy se ⁺**zatkoł dupe** tymi ⁺gruszkami.

Wreszcie najadł się gruszek, masz ich dość.

2139. Franek tak kōmbinowōł, tak kōmbinowōł, że mi wreściy niy łoddoł ty stówki. **Wystawił** mie **dupom dō wiatru**.

Kręcił, kręcił i w rezultacie nie oddał mi stu złotych. Oszukał mnie.

2140. Baby ⁺**łōbesrały** Helke po wsi (⁺**łōbrōbiły ji dupe**), że zawsze mo brudnom ⁺zōpaske.

Kobiety obmówiły Helenę, że zawsze chodzi w brudnym fartuszk.

2141. ⁺Babina mu ⁺umarła i ⁺łostoł **som** ⁺w chałpiy, **jak paliyc w dupiy**.

Żona mu zmarła i został w domu zupełnie sam.

2142. Brakło prōndu i zrōbiło siy **ciymnō** ⁺w izbiy, **jak u Murzyna w dupiy**.

Zabrakło prądu i w pokoju zrobiło się ciemno (porównanie do ciemnej karnacji Murzyna).

2143. Pōdbili ci ⁺kōmpany łokō. ⁺**Pōtrzebnys** tam był **jak w dupiy toryń** na ty pijatyce.

Podbili ci koledzy oko. Niepotrzebnie poszedłeś na popijawę z kolegami.

2144. ⁺**Na serufajku** (⁺**seru mater**, ⁺**na sermater**, ⁺**na serumater**). ⁺Pōdło żeś ⁺śliyjfowōł i ⁺fura ⁺siana siy nom wywaliła.

Byle jak, marnie, źle; o niedbałej pracy. Przez twoje niedbałe hamowanie przewróciła się nam fura siana.

2145. ⁺**Krōtki szpic!** (⁺kruca dziōd, ⁺kruca mać, ⁺kruca banda, ⁺kruca fuks). Aliy ⁺wielgo ⁺fura siana!

Rety, ale dołożyli siana na wóz! Olbrzymia ilość!

- 2146.** Ty **mosz** chyba **zajoba**. Jednym ⁺kòniym ciongnoć takom ⁺fure ⁺gnoju.
Niemądry jesteś, konia zamęczysz. Do takiej furmanki obornika jeden koń to za mało.
- 2147.** ⁺Szoł se ⁺spukojniy ⁺drògom, jak Ginek gò **⁺zrypoł z góry na dół**, tak bez niczego.
Szedł spokojnie drogą, gdy nagle Gienek zwymyślał go, nie wiadomo za co. I to z wielkimi emocjami, z wielkim krzykiem.
- 2148.** **Pieprzyć siy** z czymś całe pułdnia.
Wykonywać pracę bardzo długo.
- 2149.** Tako ta śróbka **gówniano**, a tako wożno.
Mała śrubka, a jednak ważna.
- 2150.** Dzie żeś **⁺łódesroł** ⁺łóbcyngi?
Gdzie zapodziałeś obcęgi?
- 2151.** I z ty stròny przykładom ⁺deszczke na dziure w ⁺boisku, cò ⁺szczury zròbiły, ani jom tak, ani jom **⁺srak**. Nijak niy pasuj.
Kombinuję, żeby kawałkiem deski zatkać dziurę wygryzioną przez szczury, ale w żaden sposób nie mogę jej dopasować do tej dziury.
- 2152.** Jaki tyn rower, còsi gò nijak ni mòge naprawić. Stary i dò niczegò. Taki **sraki, dółukoła jedynaki**.
Co to za rower, którego w żaden sposób nie mogę naprawić. Stary grat ma wiele braków i usterek.
- 2153.** Zebyjsiy niy **zesroł**, dzie ci takiy pilnò!
Spokojnie. Nie bądź taki popędliwy, szybki!
- 2154.** Taki z niego muzykant **jak z kozi dupy trąba**.
Mierny (żaden) z niego muzykant.
- 2155.** Godosz dò niego, a łon stoi jak niytòmnny; **godej do słupa, a słup dupa**.
Mówisz do niego, a on jak nieprzytomny, nic do niego nie dociera.
- 2156.** Byłò dugò suchò, przeszła burza i pówaliła zboża. **Jak niy uròk, tò sraczka**.
Po długiej suszy przeszła burza i wyłożyła niewykoszone jeszcze zboża. I tak źle, i tak niedobrze.
☐ *Jak niy uròk, tò sraczka* to popularne powiedzenie wygłaszane w przypadku serii niepowodzeń.
- 2157.** **Kiż tam mara**.
Tak mówi się, wyrażając zaskoczenie, poruszenie, irytację, z powodu jakiejś niespodziewanej sytuacji.

2158. Kiż tam pieròn.

Tak mówi się, wyrażając zaskoczenie, poruszenie, irytację, z powodu działania kogoś niewiadomego, zob. ki czort.

2159. Ki czort.

Zob. Kiż tam pieron.

2160. A idź w **czorty mater**. Nie kce mieć nic wspólnego z *pijòkiym! Idź, gdzie chcesz. Nie chcę mieć nic wspólnego z pijakiem!

2161. Zawracosz mi głowę gupòtami, a jo mom tyla *ruboty. A **idź** stònd w **czorty mater**!

Zawracasz mi głowę bzdurami, a ja mam dużo roboty. [Ekspresywnie:] Odejdź stąd jak najdalej.

2162. Jasny **pieròn**. Niy łòdpuszczom, dali tnòm te *krzoki. Jasny piorun – przekleństwo. Nie odpoczywają, cały czas wycinają krzaki.

2163. **Jasny gwint** niy zarobił *żejse nawet na *kwaśne mliykò. Słowa oznaczające zdenerwowanie – a niechże! Nie zarobiłeś nawet na zsiadłe mleko.

2164. **Jasny gwint**, *wielgo woda mi pòrwała *beczke *ze rzyki. Łòsta-wiłam jom żeby łòdmokła.

Niech to lichy weźmie, wezbrana rzeka poniosła moją beczkę. Zostawiłam ją w rzece, aby drewno napęczniało i w ten sposób uszczelniła się.

2165. – Czegò ty jeszcze *spisz? Miołeś ranò *dziesi jechać.

– O ***kruca fuks**, *zaspoł żem.

– Dlaczego tak długo śpisz? Miałeś rano gdzieś jechać.

– [tu miejsce na wulgaryzm], zaspalem.

2166. ***Kruca banda** (***kruca fuks**, ***psiakrew jedna**). Całe wiadro wody *wylała żem niykòncy na siebiy.

Kurczę pieczone (co za pech). Całe wiadro wody przez nieostrożność wylałam na siebie.

2167. Aliym *rypnòł jaki dugi. (Psio jucha) **psia krew** jedna tò przez ciebiy, bòm siy na ciebiy *zapóziyrol.

Wyrznięłam się jak długi. Psia kość (psia mać) [przekleństwo] to przez to, że się na ciebie zapatrzyłem.

2168. *Wychlieptòł mi pòł wiadra udòjònego mliyka. *Anim siy niy łòbejzrała, a pies mi jynò łogòn pòkòzoł. **Psio jucha**, gadzina jedna!

Chwilka nieuwagi i pies wypił mi pòł wiadra świeżo udojonego mleka. Stworzenie niedobre!

- 2169.** Jak ty godosz? Że siedym razy łosiyim jest sześćdziesiąt sześć? Ty **durniu**, ty **matoliy**!
Co ty mówisz? Że siedem razy osiem jest sześćdziesiąt sześć? Nie-mądry jesteś.
- 2170.** Niy ⁺mòndruj, ty ⁺**bucyfoły**.
Nie wymądrzaj się, ty nadęty samolubie.
- 2171.** **A i wy niy chòrujciy**.
Odpowiedź na formułę przy pożegnaniu – Bądźcie zdrowi.

XV. Tak ło wszyskiym pò trochu... Rozmaitości

2172. Niy szukej już tegò ⁺piyrściönka. Łòn siy już niy znajdziy – zginół jak **amyn w pòcierzu**.

Nie szukaj już tego pierścionka. On się nie znajdzie – zginął bezpowrotnie.

2173. ⁺**Bars** ⁺wielgo ta nowo szkoła.

Bardzo duża jest ta nowa szkoła.

2174. – ⁺Dali jak stònd dò ⁺Ròtusza? – Niy, ⁺**bliży**, ło wielò **bliży**.

– Jak to daleko? Dalej jak stąd do Ratusza? – Nie, o wiele bliżej.

2175. Tak żeś to ⁺**bodej jak** ⁺zeszyła!

Byle jak to zszylaś!

2176. Dosyc ⁺**bojka** ci wyszło to ⁺biylynij.

Nie najgorzej wyszło ci to malowanie.

2177. ⁺**Bojka**, nic siy niy stało, czego siy tak ugròmniy ⁺drzesz?

Już dobrze, nic wielkiego się nie stało, dlaczego więc tak wrzeszczysz?

2178. Dosyc ⁺**bojka** dziś ⁺pugoda.

Dosyc ładna dziś pogoda.

2179. ⁺Kòždyn inacy se radzi z biydom, jak ⁺**chto** może.

Każdy inaczej radzi sobie z niedostatkiem, jak kto może.

2180. ⁺Uwidziało ci siy ⁺**cosik**.

Coś ci się przywidziało.

2181. ⁺**Cosik** mi siy widzi, że mie ⁺cyganisz.

Wydaje mi się, że mnie okłamujesz.

2182. Pójde na ⁺ławke, troche ⁺**dali**, aliy se niy zmocze nóg ⁺na rzyce.

Pójdę na kładkę, jest trochę dalej, lecz nie chcę przechodzić przez rzekę, by nie zmoczyć nóg.

2183. ⁺**Dò pomsty** tych ślimoków ⁺łajzi dółkoła.

Dużo, ogromnie dużo tych ślimaków pełza dookoła.

2184. ⁺**Wdurus** żem przeszukała ⁺szuflody i ⁺naparstek siy niy znalaz.

Dokładnie przejrzałam szuflady i naparstka nie znalazłam.

2185. Ni mom **ani grònia przy duszy**.

Nie mam żadnych pieniędzy.

2186. Dej mi stółke. – **He**? Niy słysze.

Daj mi sto złotych. – Co? Nie słyszę.

- 2187. Hejra i siup!** I pchomy razym wóz!
Hej, naprzód (hejra i siup to wykrzyknienie zachęcające do wspólnego wysiłku) i razem pchamy wóz!
- 2188. ⁺Hetki** ⁺dziesi ⁺zagrzmiało.
Gdzieś daleko zagrzmiało.
- 2189.** Rób dóładniiy, niy **⁺jak bóndź**.
Rób dokładnie, nie byle jak.
- 2190. ⁺Jyno** jedyn Józek siiy za niom ⁺łobstoł.
Jedynie Józek stanął w jej obronie.
- 2191. Kiyndy** pójdzies? **⁺Kiyndy bońdź**.
Którędy pójdzies? Wszystko jedno którędy.
- 2192. ⁺Kiż tam fras** siiy ⁺tucze ⁺pópód ściany?
Któż to chodzi wkoło domu?
- 2193. ⁺Ki fras** ciy tu przyniós!
Jaki czart cię tu sprowadził!
- 2194.** Ktosi pó nocy nocy ⁺durko ⁺dó dźwiryzy. **⁺Kiż tam fras** (**⁺kiż tam mara, **⁺kiż tam pieròn, **⁺ki czort**).
Ktoś nocną porą dobija się do drzwi. Co za zmora! Kogo tam diabli niosą!?****
- 2195. ⁺Kuli** Zdżiska nie ⁺rób biydy łó gupiy ⁺widły.
Ze względu na Zdżiska nie rób zamieszania z powodu głupich wideł.
- 2196.** Przyszłam do was **⁺kuli** ty zabity ⁺kury.
Przyszłam do was z powodu tej zabitej kury.
- 2197.** Przyszłoł żem dó was **⁺kuli** ty ⁺łónki, có mociy dó sprzedania ⁺na miysteckich polach.
Przyszedłem do was w sprawie tej łąki, którą macie do sprzedania na miejscowych polach.
- 2198.** A **⁺bodej tó lichò szczező!**
Sposób wyrażenia złości w przekleństwie: A niech to lichò weźmie!
 Licho – postać z wierzeń dawnych Słowian, zły demon personifikujący nieszczęście, zły los i choroby.
- 2199.** Jo ci tak – ty mi tak, ⁺zawdy **⁺na łódwyrłke.
Ja tak, to ty inaczej. Zawsze robimy sobie na przekór.**
- 2200.** Czy Franek siiy już **⁺na piykne wrócił z ty ⁺Amaryki?
Czy Franek już na stałe (ze wszystkim) wrócił z Ameryki?**
- 2201.** Lubie mieć wszystkò **⁺na pódoryńdziu.
Lubię mieć wszystko pod ręką.**

2202. W te i [†]**nazod**.

Tam i z powrotem.

2203. Już [†]**ni ma pamiyntnika**, [†]kiedyśiy tu byli.

Już nie pamiętam, kiedy tu byłaś.

2204. Takiy to [†]**ni to, ni sio**. Nic niy warto.

Nie wiadomo, co to jest. Jest nic niewarte.

2205. [†]**Pòno** lubisz siy napić [†]wòdki? A dzie by tam!

Podobno lubisz się napić wódki? A skądże znowu!

2206. [†]**Pòno** Wicka zamknyli dò [†]haresztu.

Podobno Wicka aresztowali.

2207. [†]**Późni** / [†]**rychli** / [†]**wnetki** / trza zacząć rubotę.

Później / wcześniej / wnet trzeba rozpocząć pracę.

2208. [†]**Póty** – [†]**doty** szuko łokazji, żeby co [†]zrobić na despek.

Tak długo szuka okazji, aż wreszcie napsoci, zrobi coś na złość.

2209. [†]**Pryndzy** idź dò dòktora, a potym dò [†]aptyki.

Najpierw idź do lekarza, a potem do apteki.

2210. [†]**Przody** żeś gòdała inacy i [†]**teroz** inacy.

Przedtem mówiłaś tak, a teraz inaczej.

2211. Wyjdz se [†]z chołpy troche [†]**rychli**, żebyś siy niy musiała [†]bars zwijać.

Wyjdz sobie z domu trochę wcześniej, żebyś się nie musiała bardzo spieszyć.

2212. Łód [†]**samy** [†]wiesny, dò samy zimy jest rubota [†]na polu.

W polu nie brakuje pracy przez cały rok, od wiosny do zimy.

2213. [†]**Spòmniółem** se, że tyn [†]chłop mioł na imiy [†]Jyndrek.

Przypomniałem sobie, że ten mężczyzna ma na imię Jędrrek.

2214. [†]**Sporzy** nie dom rady pòść.

Szybciej nie dam rady iść.

2215. [†]**Takój** bedziy dwa roki jak Franciszka [†]umarła.

Niedługo minie dwa lata od kiedy zmarła Franciszka.

2216. [†]Nabiyrz całom [†]łopołke [†]trzyn spòd [†]maszyny i wysyp [†]**tutok** do ty dziury.

Nabierz cały kosz plew spod młockarni i wysyp tutaj do dziury.

2217. Wielò [†]**tyżtò** ci łòbiecoł dać za tegò [†]kòguta?

Ile ci obiecał zapłacić za tego koguta?

2218. Spytej siy jom tak niby [†]**tyżtò**, czy prowda, że Franek łòstawił tom [†]babe we Wròcance i wrócił siy do Rogów dò swoi [†]baby.

Udawaj, że cię to nie obchodzi, ale zapytaj ją, czy to prawda, że Franek zostawił kochankę we Wrocance i wrócił do Rogów do żony.

- 2219.** Tak za niym ròzpoczò, że ⁺**ukropa**.
Bardzo za nim rozpacza.
☐ *Ukropa* – wyraz wzmacniający wypowiedź.
- 2220.** Tak żeś, Zosiò, urosła, że ⁺**ukropa**.
Dużo, Zosiu, urosłaś.
- 2221.** ⁺**Wte i wewte**.
W tę i w tamtą stronę.
- 2222.** ⁺**Wszelakò**, ⁺niepotrzebniys tam poloz.
Tak naprawdę, niepotrzebnie tam poszedłeś.
- 2223.** ⁺**Wyży nos** cosi tak ⁺piyrdyklò lò ziyimiy!
Ponad nami na pochyłości coś bardzo mocno uderzyło o ziemię!
- 2224.** Cofnij ⁺**wzod** tym wozym.
Cofnij ten wóz.
- 2225.** ⁺**Zawdy** siy pytej lò dròge.
Zawsze pytaj o drogę.

Objaśnienia niektórych wyrazów i połączeń wyrazowych

W nawiasie kwadratowym [] podano numer zdania, w którym występuje wyraz lub połączenie wyrazowe.

amaryki [amerykany] ‘stara odmiana ziemniaków z charakterystyczną czerwoną skórką i żółtym mięszem; ma dość duże bulwy’ [314, 315]

baczyć ‘drylować owoce’ [852]

badōń ‘grząskie, błotniste miejsce’ [80]

bagniynta ‘bazie wierzbowe, używane do robienia palm wielkanocnych’ [7, 1857, 1859]

balōn ‘piłka do gry’ [1077, 1581, 1666]

bambaryła ‘osoba otyła; grubas, grubaska’ [1266]

bandura ‘ziemniak’ [309, 312, 908]

bandurzysko ‘pole po ziemniakach’ [405]

bantować ‘hałasować, tłuc się’ [574, 655]

bańka ‘bombka na choinkę’ [745, 1870]

batóg, stóska ‘bat, bicz na konia’ [489, 551]

bechnąć 1. ‘uderzyć gwałtownie, z całej siły w jakiś przedmiot, [857, 1126];
2. ‘rzucić czymś’ [1666]

bijok ‘krótsza część cepa służąca do uderzania, połączona z dłuższą częścią kawałkiem skóry’ (zob. *dziyrżok*) [521]

biylyniy ‘malowanie ścian’ [691, 765, 766, 1428, 2176]

bluździć ‘najczęściej w odniesieniu do błota – chlupać pod nogami’ [79]

bławatek ‘roślina z rodziny astrowatych (*Centaurea* L.); *chaber*’ [362]

bochor, bôchor, bôchôr ‘z niechęcią o dziecku’ [1597, 1599, 1671, 1804]

bôdziôncio ‘krowa, która bodzie i trzeba na nią uważać’ [205]

bôgina ‘lalka, domowej roboty; często wykonana ze szmatek, ścinków’ [1639, 1665]

bóisko 1. 'budynek do przechowywania zboża, słomy, w której są *przyczółki* ('sąsieki') i klepisko; stodoła (często pod jednym dachem z domem), w ostatnich latach mogła być wykorzystywana jako budynek gospodarczy' [157, 414, 513, 576, 632, 634, 656, 658, 1052, 1179, 1769, 1863, 2107, 2151]; 2. 'część stodoły, najczęściej z ubitym z gliny podłożem, służąca dawniej do młócenia zboża, klepisko; tu także przechowywano sprzęt rolniczy; w niektórych domach *bóisko* stanowiło integralną część budynku mieszkalnego' [651, 657]

bojka, bajka 'sprawa bez większego znaczenia, drobiazg' [1490, 2177]

bojki 'dobry, odpowiedni, nie najgorszy' [337, 1970, 2176, 2178]

bórmaszyna 'wiertarka ręczna' [523]

bóruczec 1. 'o krowie: ryczeć' [176]; 2. 'wydawać niski, przeciągły, terkotliwy dźwięk' [17]

bratrura, bradrura 'otwór w piecu kuchennym, w którym przechowuje się ugotowane potrawy, aby nie wystygły' [719]

bróg 'prowizoryczna konstrukcja z podnoszonym dachem na czterech słupach, służąca do przechowywania snopków zboża, które nie mieściło się w stodole' [61, 632, 666, 667]

brus 'kamień szlifierski w kształcie dużego koła, na korbę, do ostrzenia narzędzi' [531]

buczok [buczak] 'kij, drag' [181, 1475]

bukówki [bukówki] lm. 'pospolity gatunek późnych jabłek mało wymagających w hodowli, cenionych z powodu smacznych owoców' [269, 270]

buksza [buksa] 'żelazna tuleja w piaście koła drewnianego wozu, służąca jako łożysko' [553]

burkocz [brukacz] 'duży kamień' [12, 544]

burty 'boczne deski w skrzyni wozu konnego, ich szerokość zależy od wielkości wozu' [555]

celta 'płócienne (lub gumowe) nakrycie na konia, wóz; plandeka' [539]

cepy lm. 'dawne narzędzie gospodarskie do ręcznego młócenia zboża i roślin strączkowych, składające się z *bijoka* i *dziyrzoka*, połączonych *gackiem*' [470, 471, 521, 2115]

chałpa, chołpa 'dom mieszkalny, najczęściej drewniany, który składał się z dwóch izb, kuchni, sieni; do domu przylegała *stajnia* (obora) i *boisko*'
[chałpa] 68, 120, 235, 407, 421, 447, 452, 513, 543, 585, 632, 633, 634, 635, 636, 640, 647, 651, 752, 897, 978, 1098, 1119, 1168, 1178, 1179, 1188, 1190, 1238, 1257, 1427, 1447, 1455, 1546, 1607, 1625, 1637, 1730, 1747, 1821, 1840, 1855, 1873, 1883, 1888, 1889, 1898, 1899, 1909, 1920, 1930, 1938, 1944, 1951, 1954, 1955, 2141; **chołpa** 106, 130, 424, 476, 517, 637, 638,

639, 648, 715, 760, 761, 762, 1118, 1141, 1148, 1165, 1181, 1217, 1285, 1307, 1462, 1748, 1967, 1977, 2211]

chòmònt [chomąto] ‘część uprzęży końskiej, zakładana zwierzęciu na szyję’ [566]

ciely cycok ‘cielę osesek’ [209]

ciely przysodzek ‘cielę 6–8-tygodniowe’ [203]

ciely skwócòne ‘cielę cierpiące na niestrawność’ [200, 207]

cò jaż ‘nad podziw, w najwyższym stopniu’ [1423]

cybuchy lm. ‘zielone liście cebuli; szczypior’ [330, 961, 962]

cygany lm. ‘gatunek wczesnojesiennych jabłek o bordowych, niezbyt dużych owocach; *sępka czubajka (kandil sinap)*’ [274]

cyntóryja ‘roślina lecznicza, z której napar jest skuteczny w zaburzeniach pracy żołądka; *centuria pospolita, centuria zwyczajna, tysiącznik*’ [367]

cyrkularka ‘piła tarczowa do drewna’ [508]

czepigi ‘rączki (rękojeść) pługa lub traktorka samodzielnie wykonanego’ [503, 588]

czópka [czapka] ‘dwudziesty pierwszy snopek zboża przykrywający ustawione odpowiednio do suszenia (zob. *pukopki*) snopki’ [449]

debrze ‘gęste zarośla na podmokłym terenie; *paryja*’ [1882]

denarek [dynarek] ‘prowizoryczny, zrobiony domowym sposobem, palnik gazowy na trzech nóżkach; dawniej: trójnożna żeliwna podstawka pod garnek do gotowania na wolnym ogniu’ [802]

drewutnia ‘pomieszczenie do przechowywania i rąbania drewna’ [671, 679]

drob ‘nieznośne, dokuczliwe dziecko’ [1418, 1609, 1610]

družba ‘świadek na ślubie’ [1820, 1904]

družka ‘dziewczyna towarzysząca pannie młodej do ślubu; druźna’ [1824, 1825]

drzeć były na zimniokach ‘wyrywać ziemniaczane pędy (łęty), przygotowując pole do wykopków’ [318]

dubanki [dłubanki] ‘cztery drążki (kłonice) wspierające boki skrzyni wozu konnego’ [554]

dugoly ‘gatunek późnych, dość dużych jabłek, delikatnych w smaku’ [277]

dupok ‘gra, która polega na klepaniu po tyłku i zgadywaniu wskazywaniu, kto to zrobił’ [1914]

durś zob. **wdurś**

dyszel ‘drag na przodzie wozu połączony z parą przednich kół (*przedniy pówojziy*), służący do zaprzęgania konia i kierowania pojazdem’ [571, 572]

dzie jyndzi ‘gdzie indziej’ [480, 1393, 1553]

dzikiy mliykò ‘częściowo zsiadłe (*ukwaszone*) mleko’ [931, 935]

dziyrżok ‘dłuższa część cepa służąca do trzymania w rękach’ [521]

facyjot [facjat] ‘zamykany otwór w szczytowej części dwuspadowego dachu budynku, przez który można było wrzucać siano, snopki zboża’ [670]

ficok ‘rodzaj smoczka w formie zawiniątka z cienkiej tkaniny, w którym umieszczano cukier’ [1671, 1672, 1673]

fifok [fifak] ‘człowiek sprytny, rezolutny, a jednocześnie skory do psot, żartów; trochę lekkomyślny’ [1404, 1405]

fikaczka ‘krowa, która kopie przy dojeniu’ [192]

förajbka ‘zakrętka do zamykania drzwi, okna’ [711]

förszpon [forszpan] 1. ‘furmanka, wóz z zaprzęgiem, które trzeba było dostarczyć na polecenie władz do przewiezienia kogoś lub czegoś; podwoda’ [585] 2. ‘forma obowiązkowej pracy, przymusowego świadczenia na rzecz władzy i konieczność stawienia się z własnym zaprzęgiem i furmanką do pracy’

fujara z Mościsk ‘o osobie niezdarnej, ślamazarnej, gapowatej, fajtlapie’ [1443]

fura ‘1. a) wóz konny do przewozu ciężarów; furmanka [9, 423, 450, 538, 539, 540, 562, 568, 1267, 1526, 2144]; b) ilość towaru mieszcząca się na takim wozie [416, 436, 535, 1151, 2145, 2146]; 2. ‘wielka ilość czegoś’

fusyt ‘człowiek grymaszący, wybredny w jedzeniu; przesadzający z higieną podczas spożywania potraw’ [1419, 1420, 1894]

futerbanka ‘drewniana skrzynka na paszę dla konia’ [487]

gacek ‘skórzany element łączący w cepach bijak i dzierzak’ [521]

gańcz ‘skaza, feler, wada’ [178]

gliwać ‘jeść powoli, z niechęcią lub z trudnością, długo przeżuwać’ [825, 835]

gnójnice ‘boczne dwie deski w wozie, oparte o kłonicie – do wywózki gnoju, czyli obornika’ [557, 564]

gnótki [gnatki] ‘krótkie sanie robocze’ [574, 575, 576]

grabiskó ‘drzązek drewniany, do którego mocuje się grabie’ [520]

graczaty ‘niezgrabny, zniekształcony’ [150]

grobać sianó / przewracać sianó / kopić sianó (kõnicz) ‘grabić, przekładać pokosy na drugą stronę, stawiać kopy’ [2]

gròchówka [grochówka] ‘stara, niemiecka odmiana jabłoni (niem. *Grosser Bohnapfel*), wykazująca się dużą odpornością na mróz i choroby; ma białoróżowe owoce o kwaskowatym lub słodko-kwaśnym smaku’ [272]

grònostol 1. ‘gronostaj’ [157]; 2. ‘nieudacznik’

grzòndziyl [grządziel] r.m. ‘główna część pługa – korpus, oparty na *kolcach*, do którego przymocowany jest lemiesz i inne żelazne części’ [506, 1681]

- gumiok [gumiak]** 1. ‘wóz na gumowych kołach, których zdobycie granicyło z cudem’ [548]; 2. ‘but gumowy; gumowiec’ [1338, 1348]
- haciok [haciak]** ‘człowiek pracowity, niebojący się pracy fizycznej’ [1465]
- hachliyta** 1. ‘rzadkie błoto zmieszane ze śniegiem; występuje podczas wiosennych roztopów’ [81]; 2. ‘rzadkie, brejowate jedzenie’ [491]
- hadra** 1. ‘kobieta niemoralnie się prowadząca’ [1793, 2099]; 2. ‘kobieta kłótniwa, zła’ [2100]
- haltery** ‘pas do pończoch z zapięciem składającym się z metalowej zapinki z otworem, w który wkłada się kauczukowy guzik’ [1386]
- harcować siy** ‘drapać się; pocierać paznokciami swędzące miejsce’ [1033]
- hejtta!** ‘zawołanie na konia: skreć w prawo!’ [169]
- herpieć** ‘stromie zbocze, pochyły teren, pole na pochyłości, zwykle niewielkiej wartości użytkowej’ [24, 430]
- hoczek [haczyk]** 1. ‘pogrzebacz’ [716]; 2. ‘haczyk na ubrania przytwierdzany do ściany’ [690]
- hólukać** ‘krzyczeć na kogoś; łąać; wyżywać się na kimś’ [1886]
- ijot** [wyraz niezgody na to, co zostało powiedziane] ‘ależ skąd, skądże znowu’ [1261]
- jajysnica [jajecznicia]** ‘potrawa ze smażonych jaj’ [947, 948, 959, 962]
- jaruga** ‘kałuża, rzadkie błoto, teren podmokły’ [69]
- jojczec** ‘narzekać, stękać, najczęściej z powodu bólu’ [268, 1513, 1515, 1573]
- jucha** ‘gęsta zupa z zasmażką z podrobów wieprzowych z dodatkiem fasoli i suszonych owoców’ [891]
- jużyna** ‘dawniej: posiłek przynoszony po południu pracującym w polu, jedzony na miejscu; podwieczorek’ [842, 843, 1005]
- kamfina** ‘czysty olejek terpentynowy zmieszany z alkoholem, używany dawniej do lamp (oświetleniowych)’ [749]
- kantar** ‘uprząż zakładana na głowę konia (bez wędzidla)’ [583]
- karpiyl** ‘brukiew’ [322]
- karyszki** ‘ozdoby ze wstążek i pomponów przymocowywane do chomąta, do uzdy; podnosiły urodę konia; brzęczały w czasie jazdy’ [573]
- kawiorka** ‘wysokie, około dwu-, trzylitrowe naczynie z pokrywką; bańka na mleko, kanka’ [858, 859, 860]
- kiczka** ‘mały snopek słomy służący do pokrywania dachu; słoma na kiczki musiała być prosta i niezgnieciona’ [435]
- klóski z pókrywki, klóski zimnioczane** ‘kluski z surowych ziemniaków, z dodatkiem mąki, soli, które kładzie się porcjami do garnka z wrzącą wodą; można też wyłożyć porcję ciasta na pokrywkę i zrzucić z niej za pomocą noża lub łyżki odpowiednie porcje do wrzątku’ [907]

klóski zimnioczane zob. **klóski z pokrywki**

kluczyk 'gatunek kwiatów – *pierwiosnek (Primula L.)*' [355]

klókcodka zob. **kukoczka**

klónica 'część wozu konnego do przytrzymywania burt, drabin, gnojnic/gnojówek, w formie kwadratowego drążka; o klónice oparte były boki wozu konnego lub *liytry*' [577, 578, 579]

kobylocha [lowanka] 'odmiana śliw o jajowatych, dużych owocach' [284]

kolca 'dwukołowy drewniany wózek do ciągnięcia pługa konnego; *koleśnica*' [489]

kółchożnik 'domowy głośnik radia przewodowego, które pojawiło się w domach wiejskich po II wojnie światowej, kiedy zamontowano sieci elektryczne w nawet w najmniejszych miejscowościach' [752]

kołocz [kołacz] 'bułka drożdżowa' [96, 999, 1000]

konicz 'koniczyna – roślina i pole z tą rośliną' [181, 187, 194, 174, 347, 348, 349, 350, 421, 460, 462, 463, 536, 1258, 1581]

kopocz 'rodzaj zagiętych pod kątem prostym wideł, służących do zgarniania obornika z wozu' [535]

kórcipa [kocierba] 'gatunek drzewa lub dużego krzewu z rodziny różowatych, o białych intensywnych kwiatach; czeremcha zwyczajna, czeremcha pospolita (*Prunus padus L.*)' [243, 1541]

kószyni na ścianę 'koszenie na stojące zboże, z prawej na lewą stronę' [440, 442]

kości 'rodzaj nawozów sztucznych: superfosfat, nawóz fosforowy' [584]

kozanica 'ambona w kościele; miejsce, z którego dawniej ksiądz głosił kazanie' [1816, 1853]

krachla 1. 'oranżada' [885]; 2. 'szklana butelka z kabłąkowym zamknięciem i porcelanowym korkiem, w której sprzedawano oranżadę'

krasy 'różnobarwny, w łaty' [383]

kremiesła 'ogólnie: urządzenia, narzędzia ułatwiające różne prace' [493]

krópocz 1. 'pochodnia ze starych szmat, wielkości piłki, mocno ściśnięta drutem, namoczona w ropie, której tu nie brakowało, przywiązana drutem do kija' [1881] 2. 'miotła zrobiona z gałęzi brzozy' [796]

krowa siy sprawiła (pó łociłylniu) 'krowa wydalila łożysko' [208]

krowa zarwała na koniczu 'krowa przejadła się koniczyną' [174, 188]

krowa zduto 'krowa mająca wzdęcia' [175]

krympulyc 'drag żelazny lub drewniany, który okracany wokół łańcucha lub powroza stabilizuje np. furę drewna' [163]

krzykopa, krzykopka 'rów, fosa' [22, 1125]

ksiynże portki ‘roślina ogórecznikowata, dzikorosnąca; dawniej była wykorzystywana jako lecznicza przy chorobach płuc; *miodunka plamista*, *m. nakrapiana*, *m. lekarska* (*Pulmonaria* L.)’ [359]

kukiołka [kukielka] ‘słodka bułka drożdżowa o podłużnym kształcie’ [1001, 1259]

kukoczka [kłokoczka] ‘rosnący dziko krzew (niekiedy drzewo), z ozdobnymi białymi kwiatami, którego cechą charakterystyczną są pęcherzykowato rozdęte owoce; *Staphylea* L.’ [259, 1859]

kum 1. ‘ojciec chrzestny w stosunku do matki chrzestnej i do rodziców dziecka’ [1836, 1896]; 2. ‘ojciec dziecka w stosunku do jego rodziców chrzestnych’

kunorek ‘gałązka drzewa lub krzewu’ [296, 297, 1859]

kwasówka ‘zupa na kwasie z kiszonej kapusty’ [902, 959, 1376]

kwoski ‘jabłka zielonkawe, półdzikie, drzewo obficie owocuje (*plyniy*), cierpkawe w smaku, mało soczyste’ [276]

laksyrka ‘dolegliwość żołądkowa – biegunka, rozwolnienie’ [1517, 1519]

lalczyć snopki (ustawiać w lalki) ‘formować pionowo snopy po kilkanaście, w kopki; układa się je pionowo po dziewięć snopków, dziesiąty snopek kładzie się na górę jako przykrycie’ [448]

liytry ‘drabiny stanowiące boki wozu do przewozu słomy, siana, snopków’ [562, 563, 564]

lowanka zob. **kóbylocha**

luśnia ‘wygięty, okuty drażek służący wraz z kłonicą i luśnią do podtrzymywania drabiny wozu’ [565]

ławka strugalna (dziadek strugalny) ‘prosty przyrząd stolarski do przytrzymywania obrabianego materiału, w formie ławki z przechodzącą przez nią ruchomą nożną dźwignią, zakończoną częścią podobną do ludzkiej głowy, używany do robienia gontów, strugania klepek itp.’ [785]

lula ‘kołyska dla dziecka’ [729, 1630]

łupa 1. ‘skórka z obranych warzyw lub owoców; obierka’ [909]; 2. ‘skorupka jaja’

macharzyna 1. ‘pęcherz moczowy człowieka’ [1053]; 2. ‘pęcherz moczowy świni’ [955]

majzel ‘przecinak’ [509]

maliszka ‘potrawa z razowej mąki i wody, rozmieszana za pomocą mątevek, jedzona z masłem albo z mlekiem; gorącą porcję wyklada się na talerz, pozostawiając pośrodku wgłębienie na masło, które topi się pod wpływem temperatury jako omasta, dobierana co drugi raz łyżką’ [889, 928]

malta ‘zaprawa murarska, składająca się z wapna, cementu, piasku i wody; służy głównie do murowania lub tynkowania ścian’ [418]

meszty ‘rodzaj butów, zwykle są to półbuty lub czółenka’ [13, 381, 1333]

miarka 1. ‘drewniane naczynie z klepek o pojemności około 15–16 litrów, używane do mierzenia objętości zboża i innych sypkich produktów’ [595, 604]; 2. ‘objętość takiego naczynia, używana w handlu i wymianie towarów’

miyrzwa [mierzwa] ‘zgnieciona słoma używana na ściółkę dla bydła’ [173]

młaka ‘podmokła łąka, trzęsawisko, grząski teren’ [13]

mom pódòmani ‘podejrzewam, przypuszczam’ [260, 1769]

móntewka [mątewkaj] ‘drewniany przyrząd do mieszania płynów i sproszkowanych substancji; *firlejka*’ [870, 903]

murga ‘ponurak, mruk’ [1424]

musztuk [munsztuk] ‘rodzaj kielzna; wędzidło dla młodego konia’ [581]

na peredyniu ‘na przedzie, z przodu czegoś’ [789, 1411]

nazod! ‘zawołanie na konia: cofaj!’ [170]

niyklejy ‘bezdroża, wertepy’ [20, 21, 1315]

ni mieć rzyndu ramoty (*ni mo rzyndu ramoty, ni ma rzyndu ramoty, ni mioł rzyndu ramoty*) ‘o sytuacji, kiedy się zupełnie nie wie, co zrobić, jak postąpić, rozwiązać jakiś problem’ [494, 1142, 1198]

nólepa [nalepa] ‘część pieca, przypiecek, na którym się wygrzewano i gdzie można było rozpalać ogień’ [715]

‘òbartel [obartel] ‘kołowrót przy wozie umożliwiający skręcanie; górna część przodka wozu, w której osadzone są kłonicie; kierownik wozu’ [567]

‘òciylonka ‘krowa, która się ocieliła’ [123, 204]

‘òciylonka mo zawaliskò ‘krowa, która po ocieleniu cierpi na bolesną przypadłość nabrzmiałego wymienia’ [196]

‘òcyły [hacele] ‘śruby wkręcane po obu końcach podkowy, zapobiegające ślizganiu się konia na lodzie lub miękkiej ziemi’ [580]

‘òdcydzaczka ‘drewniany odcedzacz, w kształcie koła, z otworami i rączką’ [869, 870, 871]

‘òd Pawła [1732], **‘òd Ignaca** [1733] ‘wskazuje na powiązania rodzinne, sąsiedzkie, przez odniesienie do imienia głowy rodziny’

‘òdrobek ‘świadczenie pracy za dzierżawione pole’ [428, 1258]

‘òfurkniynto ‘o roślinie: przymrożona’ [70]

‘òganiaczka ‘krowa, która zbyt często natrętnie opęda się od much ogonem, utrudniając dojenie macha ogonem’ [193]

‘òliwka [oliwka żółta (papierówka)] ‘wczesna odmiana jabłoni, odporna na mróz, o białżółtych owocach’ [273]

łorczyk ‘drążek drewniany, okuty, przyczepiony do orczycy, zaczepiony u nasady dyszla, do niego zaprzęgano konia (do pary koni potrzebne były dwa łorczyki) oraz przypinano narzędzia rolnicze’ [570]

łostrynżyna [ostrężyna] ‘owoc – jeżyna’ [24]

łóśnik ‘przyrząd do korowania i strugania drewna’ [785]

łowsiskó ‘pole po ściętym owsie’ [401, 404]

paciocha ‘duża, drewniana łyżka do mieszania potraw w garnku’ [875, 928]

pałatka ‘kwadratowy kawał zgrzebnej tkaniny do noszenia w nim na plecach siana, trawy, liści buraczanych i innych płodów’ [422, 423]

paniynka ‘kwiat – mak (*Papaver* L.)’ [361, 362]

pawonz [pawąz] ‘solidny drag (nieco dłuższy od fury), którym za pomocą łańcuchów lub powrozów (*powynżnioków*) stabilizowano fury siana, słomy itd.’ [562]

plowa [plewa] ‘odpadki powstające przy młóceniu i czyszczeniu zbóż’ [1801]

płachta zob. **pałatka**

pociosek, pociosk ‘drewniana deseczka przymocowana poprzecznie do długiego kija, służąca do wygarniania węgla w piecu chlebowym przed włożeniem bochenków oraz wyciągania upieczonego chleba z pieca’ [716, 795]

pódbitka ‘mieszanek śmietany i mąki dodawana do zupy w celu jej zagęszczenia’ [903]

pódbiyniynce mliykó ‘mleko podkwaszone, zsiadłe, zbyt długo przetrzymywane i otoczone serwatką’ [880]

póddyma [podejma] ‘element łączący śnice w wozie konnym’ [569]

podkład ‘wewnętrzna część *chomąta*, chroniąca skórę konia przed otarciem’ [566]

pódluszczyk ‘gatunek kwiatów z rodziny jaskrowatych – *przylaszczka pospolita* (*Hepatica nobilis*)’ [358]

podły ‘marny, byle jaki’ [313, 336, 349, 473, 771, 1379, 1506]

pódpłomyk ‘mały, płaski placek z tego samego ciasta, co chleb, pieczony w piecu przed chlebem’ [990, 991]

pokłód ‘płytki orka po żniwach’ [483]

półudniy ‘obiad’ [839, 840, 967, 1515]

póliepa [polepa] ‘warstwa gliny, czasem zmieszanej ze słomą lub sianem, układana dawniej w chatach wiejskich jako podłoga; stosowana także jako uszczelnienie ścian lub pieców’ [715]

póliywka ‘zupa z mąki rozmieszanej z serwatką lub zsiadłym mlekiem, przyprawiona do smaku solą’ [889, 897, 959]

porny ‘pikantny, dobrze doprawiony’ [899]

poróżwolać kopy ‘rozkładać siano/koniczynę ułożone w kopy, aby przesuszyć przed zwózką’ [463]

póściółka ‘porcja skoszonego zboża, wielkości snopa i pozostawiona do przesuszenia’ [438, 439]

półślod ‘ziarno zbóż gorszego gatunku oddzielone podczas młócenia zboża, używane jako pasza’ [469]

potyl dotyl ‘aż tak długo’ [705, 1024, 1770]

powała 1. ‘pomieszczenie w górnej części domu, strych’ [495, 651, 669, 676, 692, 693, 695, 1870]; 2. ‘sufit’ [692]

pówńska [powązka] ‘kawałek rzadkiej tkaniny używany do cedzenia mleka (z tetry lub lnu)’ [789, 790]

prepitety ‘drobne przedmioty; różne drobiazgi’ [829, 1961]

proza ‘soda oczyszczona, dodawana do popularnych placeków – *proziaków*’ [613]

próziok [proziak] ‘chlebek sodowy, placek mączny z dodatkiem jaj, śmietany i sody oczyszczonej (*prozy*), dawniej pieczony na blacie żeliwnym kuchni kaflowej’ [915]

prrr! ‘zawołanie na konia: stój!’ [171]

przodek ‘1. przód wozu; 2. *zółtyłek* przedni; 3. przednia część czegoś’ [93]

przedniy półwojziy ‘para przednich kół na osi (połączone z dyszlem)’ [558, 559]

przewijok ‘rolada z kruchego ciasta z marmoladą’ [1005, 1006]

przyczka ‘pole na wzniesieniu, zaorane w poprzek względem innych pól’ [607, 1121]

przyczolek ‘część stodoły, w której składa się zboże, siano; *zasiek*, *sąsieć*’ [559, 651, 676]

przygarśniy zob. **przygorść**

przygorść ‘ilość czegoś mieszcząca się w złożonej dłoni’ [601, 602]’

przyjociely ‘krewni – wujostwo, stryjostwo, bliższa rodzina’ [1733]

przysparować ‘zaoszczędzić, zgromadzić pieniądze na określony cel’ [397, 1312]

psiorki ‘niedorodne, niesmaczne różne gatunki jabłek; jabłka niedojrzałe’ [266, 267, 268, 1520, 1519]

pszenicznisko ‘pole po ściętej pszenicy, ściernisko pszeniczne’ [401, 474]

pudołek [podołek] ‘wgłębienie tworzące się z przodu w spódnicy, w sukni lub w fartuchu przy uniesieniu ich brzegów lub przy siadaniu’ [287, 1010]

pukopki lm. ‘kopki zżętego zboża ustawione w polu w celu przesuszenia, układane w formie krzyża u podstawy, kłosami do środka, spiętrzone

- jedne na drugich w 4–5 warstw, przykrywane od deszczu *czópką* z pojedynczego snopka (średnio 21 snopków)’ [63, 449, 450]
- puwrosło** ‘powrosło, pas słomiany do wiązania snopków zboża’ [437, 445, 470, 533]
- pyrszczy** ‘o deszczu: mży, siąpi’ [54]
- raszkiytlować** ‘hamować sanie, jadąc z góry, stając na jednej płozie i dociskając nożny hamulec’ [575]
- rapaty** ‘szorstki, spękany (o skórze na rękach, nogach)’ [1495]
- reszo** ‘przenośna, emaliowana, dwu- lub trzypalnikowa kuchenka gazowa, niedużych rozmiarów, do umieszczenia na blacie’ [847]
- robić puwrosła** ‘wykonywać pasy do wiązania zboża’ [445, 470, 533]
- rógoly na sianó** ‘stelaż z podwójnych trójkątów z poprzeczkami, na których układano kopy siana’ [466]
- rosół z gwojździa** ‘zupa bez mięsa, udająca rosół, z miętą, liściem bobkowym, czyli laurowym, zielem angielskim, pieprzem czasami z kawałkiem słoniny; omaszczona łyżką tłuszczu z cebulą’ [888, 889]
- rózkłócić** ‘rozmieszać, roztrzepać substancję płynną w naczyniu’ [903]
- rózterbielić** ‘rozgłosić jakieś wiadomości, plotki, nie dochowując tajemnicy’ [1224]
- rysulec** ‘konne narzędzie do wyznaczenia rzędów pod zasadzenia’ [501]
- rzyndować rysulcym pód zimnioki, pód buroki** ‘formować rzędy za pomocą tzw. rysulca przy sadzeniu ziemniaków i buraków’ [501]
- sadzić zimnioki pód pług** ‘układać ziemniaki w rzędach przed zaoraniem ich pługiem’ [412, 502]
- sakrucki** ‘bardzo duży; olbrzymi – o jakimś przedmiocie lub zjawisku’ [60, 241]
- saniy kumóterki** ‘niewielkie sanie dwuosobowe’ [576]
- sfora, zwora** ‘drewniany drąg łączący przednią i tylną część wozu konnego (umożliwia regulację długości wozu); *rozwora*’ [561]
- siara** ‘pierwsze mleko po ocieleniu krowy, o specyficznym żółtym kolorze i smaku’ [937, 943]
- siwiyc [siwiec]** ‘niebieski barwnik, który dodaje się do płukania bielizny; jest także stosowany do produkcji farb, lakierów i emalii; ultramaryna’ [618]
- sklamrzyć** ‘zrzędzić, marudzić, narzekać (najczęściej w odniesieniu do zachowania dziecka)’ [1560, 1594, 1608]
- skliep** ‘sklepiona i zagłębiona w ziemi piwnica’ [1086]
- skopiyc** ‘drewniane naczynie na mleko podczas dojenia’ [872]
- smrok** ‘drzewo z rodziny sosnowatych; *świerk* (*Pinaceae*)’ [237]

snycły [sznycle] lm. 'kotlety mielone, najczęściej z mięsa wieprzowego' [953, 959]

sodzek 1. 'pozioma żerdź mocowana w kurniku, służąca ptakom gospodarczym do siedzenia, *grzędą*' [225]; 2. 'kojec dla zwierząt, np. dla cieląt' [668]

sónsiyk [sąsiek] 'duża drewniana paka, skrzynia na wymłócone zboże; w gospodarstwach rogowskich znajdowała się przeważnie na strychu' [664, 665, 698, 1272, 1352, 1931, 1968]

spodek 'drewniane dno wozu, dolna część skrzyni, podłoga wozu' [556]

sprzeczny 'swarliwy, kłótniwy, przekorny' [1608, 1672]

stajnia 'pomieszczenie, czasem osobny budynek, w którym stoją krowy lub konie' [158, 177, 189, 419, 485, 574, 633, 651, 652, 653, 654, 655, 694, 788, 1397]

stajónkò 'pole o powierzchni około 10–15 arów' [607]

stóska zob. **batóg**

stryk 'stryj (brat ojca)' [124, 378, 531, 800, 1007, 1042, 1229, 1548, 1714, 1715, 1716, 1980]

studziylina 'galaretka z nówek cielęcych lub wieprzowych' [951]

styliśko zob. **szyliśko**

stympór [stępor] 'drewniany tłuczek do rozdrabniania i obłuskiwania ziarna w stępie – prymitywnym urządzeniu służącym dawniej do obłuskiwania i kruszenia ziarna na kaszę' [1267, 1268]

suszczanka 'kompot z suszonych owoców' [276, 879, 880, 906]

swacio 'koledzy, kuzyni, znajomi pana młodego należący do orszaku weselnego' [1825]

swok 'mąż ciotki; wuj' [232, 542, 1710, 1718, 1980]

sworzyń 'metalowy, gruby pręt, łączący przód i tył wozu, używany przy, pręt wkładany w okrągłe otwory przy łączeniu wozu za pomocą sfory' [537]

sztetyn [sztetyna żółta] 'bardzo późna odmiana dużych, bordowozielonych jabłek, które dojrzewają dopiero zimą' [278]

sztoga 'gruba deska z poprzecznymi listewkami służąca do poruszania się po stromym dachu' [650]

szytchać 'kłuć, dźgać, często w odniesieniu do odczucia przeszywającego bólu' [1038, 1569]

szytchówka 'łopata do kopania ziemi' [513]

szytytówka 'maszyna do młocki napędzana korbą' [514]

szyliśko [styliśko] 'trzonek łopaty' [515]

szufryga 'metalowa zasuwka w drzwiach lub w oknie' [648, 649]

szyszki ‘spakowane w torebki papierowe słodczyce: cukierki, ciasteczka i specjalnie przez *swaszkę* upieczone bułeczki drożdżowe do rozdawania dzieciom przed weselem’ [1821, 1832]; ‘figurka z ciasta dawana jako prezent gościom weselnym’

ślejfa ‘hamulec wozu konnego; za pomocą dźwigni i powrozu dociskany do koła; pociągano ten element i wóz, trąc o koło, hamował’ [552]

ślołf ‘wąż do podlewania’ [420]

śmieciorze zob. **zamiatacze**

śnice ‘dwa połączone okuciem drążki stanowiące nasadę dyszla’; *śnica* oznacza połowę połączenia [568]

śróbsztok ‘narzędzie do przytrzymywania obrabianych przedmiotów; imadło’ [524]

tajaczka ‘topnienie śniegu’ [60, 84, 85]

tłok, tłoki ‘nieurodzajna ziemia, podmokła, trudna do uprawy’ [8]

torniy ‘ostre kolce tarniny’ [258, 1583]

trzóska ‘drzewo czereśniowe’ [137, 250, 251, 295]

tuc gruzły ‘rozdrabniać, rozbijać kopaczkami (motykami) bryły zbitej ziemi uprawnej’ [429]

tybytk [**tybetka**] ‘duża chusta na głowę, najczęściej wełniana’ [1326]

tylynk ‘przed chwilą, niedawno’ [110]

ufnol ‘kwadratowy gwóźdź do przytwierdzenia końskich; hufnal’ [580]

ujanka [**wujenka**] ‘żona wuja (wujka), brata matki’ [133, 485, 754, 1710, 1711, 1712, 1713, 1892, 1897, 1980, 1982]

układać snopki na wórstwiy ‘układać snopy warstwami w stodole lub na strychu’ [455]

ulioszki ‘gruszki typowe dla Rogów, mają niezbyt duże owoce; nieznany jest odpowiednik ogólnopolski’ [289]

uzda z wyndzidłem ‘element upręży ze skórzanych pasków, oplatający głowę konia wraz z metalowym wędzidłem, wkładanym do końskiego pyska’ [582]

walinki [**walonki**] ‘ciepłe obuwie do połowy łydki (czasem do kolan), przepuszczające wodę, ale dobrze chroniące przed mrozem; tworzone są z grubego filcu, tzw. wojłoku, formowanego z wielu warstw przy użyciu pary i specjalnego klocka, służącego do nadawania kształtu; spód jest powlekany gumą’ [1342]

warta ‘obowiązkowy dozór mienia wiejskiego przez mieszkańców wsi’ [1224]

warzocha [**warzecha**] ‘łyżka wazowa; chochla’ [876, 877]

wdurś [**wdurch**] ‘całkowicie, zupełnie, od końca, do końca’ [342, 748]

wio! ‘zawołanie na konia: ruszaj!’ [167]

wiśta! ‘zawołanie na konia: skręć w lewo!’ [168]

wor ‘upalna pogoda’ [32, 1337]

worek syrny ‘specjalny trójkątny tetrowy worek do odsączania sera z serwatki’ [788]

wóz żeleźniok [wóz żeleźniak] ‘wóz na drewnianych kołach okutych żelazną metalową obręczą’ [544]

wydawać sianó na pówale ‘podawać siano na strych’ [669]

wydymaczka ‘krowa, która po ocieleniu ma kłopoty z wypadającą macicą’ [195]

wynderbuch ‘włóczęga, wędrowka połączona z wizytami w miejscach, gdzie można napić się alkoholu’ [1907]

wyndzidló ‘część końskiej uprzęży w formie metalowej konstrukcji, zakładanej koniowi do pyska, połączonej z lejcami; tak woźnica kierował koniem’ [582]

wysprynżynować ‘uprawić pole kultywatorem, narzędziem rolniczym służącym do spulchniania gleby oraz do niszczenia chwastów’ [480, 481]

zamiatacze, śmieciarze ‘bożonarodzeniowy zwyczaj, który polega na tym, że młodzi chłopcy odwiedzają domy, w których są panny na wydaniu; przy okazji posprzątania słomy z wigilijnego ze stołu, psocą, prześcigają się w pomysłach i wybrykach; jednocześnie rozrzucają plewy we wszystkich pomieszczeniach; w zamian za to oczekują poczęstunku – wódki i przekąski’ [1873, 1874]

za jedno ‘mimo to; mimo że; ale jednak’ [474, 1178, 1211, 1362]

zadniy pówojziy ‘para tylnych kół na osi’ [558]

zakiklać ‘zaplątać, szczególnie nici’ [156]

zarajtać ‘zagubić się; zapodziać – o rzeczach’ [216, 781]

zawliyc skiby ‘bronować skiby *po pokładzie* lub *po orce*’ [483]

zawliyc ścierniskó abó zimnioczyskó brónom ‘wybronować ściernisko lub pole po zbiorze ziemniaków’ [483, 484]

zbiyrać kłóska (grobać kłóska) ‘zbierać kłosy ręcznie na ściernisku albo grabić je specjalnymi szerokimi grabiami’ [401, 451]

zbiyrać zboże za kôsiorzym ‘odbierać zboże za kosiarzem i formować snopy’ [456]

zborstwić się ‘połakomić się; nabrać ochoty’ [194]

zdały ‘odpowiedni, przydatny, nadający się {do czegoś}, zdatny’ [726]

złorać pód zime ‘zaorać pole przed zimą, tzw. orka zimowa’ [475]

zócyrka [zacierka] ‘zupa mleczna, z kawałkami rozwałkowanego ciasta, rzucanego wprost do gotującego się mleka; może też być z kluskami siekanymi, tartymi lub skubanymi’ [895, 896, 959]

zõtylek ‘element w formie trapezu zakładany z przodu lub tyłu wozu; łącznik pomiędzy bokami wozu’ [560]

zõwertka ‘zupa, która powstaje po wsypaniu i rozprowadzeniu mąki w gotującym się mleku’ [892, 893, 894, 959]

zõwitka ‘kobieta niezamężna mająca dziecko; panna z dzieckiem’ [1804]

zwora zob. **sfora**

żbyrk ‘stukot, hałas’ [189, 861]

żytniskò ‘pole po skoszonym życie’ [401, 403]

Spis ilustracji

1. Kościół św. Anny (kaplica dworska) rozebrany ok. 1920 rok, P.Ch. . . .	30
2. Ratusz – budynek gminny w Rogach, P.Ch. Przybudówka widoczna po prawej to tzw. areszt, w którym więziono złodziei przyłapanych na kradzieży w czasie słynnych rogowskich jarmarków	30
3. Mieszkańcy Rogów przed ratuszem, lata 30. XX wieku – mężczyzna stojący na tle ratusza w tylnym rzędzie (z lewej strony) z głową na tle drewnianego słupa to teść Teresy Drozd – Franciszek Drozd (obok z prawej jego brat Leon), ze zbiorów Piotra Chilika.	31
4. Panorama Rogów, 2024 rok, A.U.	34
5. Wieś Rogi, gmina Miejsce Piastowe, województwo Podkarpackie, rys. Wit Vożenilek	35
6. Rogowskie przysiółki, oprac. Przemysław Kubusiak	36
7. Wiatrak w Rogach, nazywany U Ignaca, należący do rodziny Uliaszów, P.Ch.	49
8. Kapliczka skrzynkowa zawieszona pod okapem domu Karoliny Oczko, Rogi 49, P.Ch.	58
9. Krzyż przydrożny z kapliczką skrzynkową w tzw. Piekielku, P.Ch. . . .	59
10. Widok krów na pastwisku w Rogach należy już do rzadkości, 2024 rok, A.U.	60
11. <i>Drewno na pol</i> , U.S.	65
12. Jabłka w rogowskim ogrodzie – jónatany, D.R.	67
13. <i>Rynety</i> , D.R.	68
14. <i>Kwiatki</i> , U.S.	75
15. <i>Podłuszczki</i> , A.G.	76
16. <i>Lilijki</i> , D.R.	76
17. <i>Kósiorz</i> , T.D.	85
18. <i>Rógóle</i> , P.Ch.	86
19. Kosiarka wykonana przez ojca autorki, T.D.	90
20. <i>Cep</i> , U.S.	93
21. Części cepa, J.D.	93
22. <i>Bijok</i> , U.S.	93
23. <i>Siyryp</i> , D.R.	95
24. <i>Kosa</i> , J.D.	95

25. <i>Jak sły kółka kryncem</i> – zaprzęg konny przed domem Kazimierzy Kopacz, Rogi 153, P.Ch.	96
26. Części wozu konnego, J.D.	97
27. <i>Żeleźniok</i> , T.D.	98
28. <i>Chòmòntò</i> , D.R.	100
29. <i>Gnòtki</i> , D.R.	101
30. <i>Sanie kumoterki</i> , J.D.	102
31. Uprząż z kantarem, J.D.	103
32. Miarka z korzenia świerkowego, Moszczenica, pierwsza połowa XX w., MER, sygn. 701	106
33. Dom Andrzeja i Teresy Drozdów, A.U.	109
34. Budowa domu murowanego w Rogach, T.D.	110
35. Piec kaflowy, D.R.	110
36. <i>Chałpa</i> – dom Franciszka Niziołka, Rogi 197, P.Ch.	111
37. Fragment zdobionego szczytu domu Stanisława Michalczyka, Rogi 256, P. Ch.	112
38. Dom Tadeusza Klary, tzw. organistówka, Rogi 183, P.Ch.	112
39. <i>Gònek</i> w domu Stanisława Fiałkiewicza, Rogi 67, P.Ch.	113
40. <i>Gònek</i> domu w Zagrodzie Etnograficznej w Rogach, 2024 rok, U.S.	113
41. <i>Szufryga</i> , U.S.	114
42. Budynek gospodarczy Anny Uliasz, Rogi 131, P.Ch.	115
43. <i>Śpichliyrz</i> , P.Ch.	116
44. <i>Bòiskò</i> , J.D.	117
45. Stodoła Piotra Patli, Rogi 79, P.Ch.	118
46. <i>Bróg</i> , J.D.	118
47. <i>Żurow</i> , J.D.	119
48. <i>Sroc</i> , wychodek, U.S.	120
49. <i>Lampacz</i> , P.Ch.	120
50. Płot przy domu Franciszka Aszklara, Rogi 144, P.Ch.	121
51. <i>Dźwiyrze</i> – drzwi wejściowe domu Stanisława Uliasz, Rogi 39, P.Ch.	123
52. <i>Klampka</i> , zwana także babką, dom Aleksandra Pelczara, Rogi 45, P.Ch.	124
53. <i>Fòrajbka</i> , D.R.	124
54. <i>Pòciosek</i> , Dobrzechów, MER, sygn. 3472	125
55. <i>Zygor</i> , D.R.	126
56. <i>Taborek</i> , U.S.	127
57. <i>Łòżko</i> , U.S.	128
58. <i>Stolik</i> , U.S.	129
59. <i>Makatka</i> , D.R.	130
60. <i>Łobrus</i> , Rogi, XVIII w., MER, sygn. 543	130
61. <i>Żmykać</i> , U.S.	131
62. <i>Maśniczka</i> , U.S.	133
63. <i>Kòròmysła</i> , Moszczenica, 1959 rok, MER, sygn. 718	133
64. <i>Rajbaczka</i> , A.U.	134
65. <i>Magłownica</i> , D.R.	134
66. <i>Pòmìòtko</i> , D.R.	135
67. <i>Żeleźniok</i> , D.R.	140
68. <i>Łòdcydzaczka</i> , D.R.	141
69. <i>Durszłok</i> , P.Ch.	142

70. <i>Montewka</i> , U.S.	145
71. <i>Placki zimnioczone</i> , D.R.	146
72. <i>Piyrogi</i> , D.R.	147
73. <i>Czystość to zdrowie</i> , D.R.	159
74. <i>Sklięp</i> – piwnica w obejściu Władysława Wałtosza, Rogi 62, P.Ch.	161
75. Wnuczęta autorki: Jan, Julia, Kacper i Filip, 2008 rok	165
76. <i>Chlasy przed chałpom</i> , lata 50. XX wieku, T.D.	170
77. <i>Stympór</i> , D.R.	174
78. <i>Tybytki</i> , D.R.	179
79. <i>Cholewy</i> , U.S.	180
80. <i>Zópaska</i> , Kombornia, początek XX w., MER, sygn. 3790	181
81. Rogowskie dzieci, lata 30. XX wieku, T.D.	199
82. <i>Dziyciska</i> – rogowskie dzieci, lata 30. XX wieku, T.D.	200
83. <i>Lula</i> – kołyska, Gorliczyna (przemyskie), 1935 rok, wyk. Wojciech Stęchły, MER, sygn. 3180	204
84. Piotruś bawi się <i>balónym</i> , 1977 rok, T.D.	206
85. <i>Łójce</i> – rodzice autorki, Zofia i Jan Lenikowie, lata 90. XX wieku	211
86. Autorka z mężem Andrzejem i synem Piotrem, 1978 rok, T.D.	211
87. Rodzina w komplecie – rodzinny zjazd z okazji I komunii świętej syna autorki, Piotra, 1983 rok, T.D.	212
88. Wnuk Filip, 2015 rok, T.D.	213
89. Agnieszka i Piotr – dzieci Teresy i Andrzeja Drozdów, 1979 rok, T.D.	214
90. Kuzynostwo, druga z lewej autorka (stoi), początek lat 60. XX w., T.D.	215
91. Wiecejscy muzykanci, T.D.	222
92. Szyszka weselna, Kombornia, 1967 rok, wyk. Czesława Kłapkowska, MER, sygn. 2891	223
93. Jedziemy ożenić naszego Józka – ślub w rodzinie Drozdów, 1920 rok, T.D.	224
94. Chrzest Agnieszki, 1978 rok, T.D.	225
95. Zabytkowy kościół parafialny pw. św. Bartłomieja w Rogach, P.Ch.	226
96. Pisanka, Brzozów, lata 50. XX w., MER, sygn. 50	228
97. Sąsiedzka impreza w Drozdowych Krzokach, 1978 rok, T.D.	232
98. Karczma należąca do rodziny Rausów, przeniesiona do skansenu w Sanoku, P.Ch.	234
99. Tzw. Górny Młyn należący do rodziny Uliaszów, P.Ch.	239
100. <i>Sónsiedzi</i> rodziny Leników, lata 50. XX wieku, T.D.	241

Skróty do podpisów fotografii

A.G.	– fotografia Artura Góreckiego, Pixabay
A.U.	– fotografie wykonane przez Alicję Uliasz
D.R.	– fotografie ze zbiorów Doroty Krystyny Rembiszewskiej
J.D.	– rysunki wykonane przez Julię Drozd
MER	– fotografie ze zbiorów Muzeum Etnograficznego im. Franciszka Kotuli w Rzeszowie, Oddział Muzeum Okręgowego w Rzeszowie
P.Ch	– rysunki wykonane przez Piotra Chilika
T.D.	– fotografie z archiwum rodzinnego Teresy i Andrzeja Drozdów
U.S.	– fotografie wykonane przez Urszulę Stanis

Indeks wyrazów i połączeń wyrazowych

Przy wyrazie, nazwie własnej lub połączeniach wyrazowych podano numer zdania, w którym one występują.

a bodejsiy 929, 1609
a dzie ta 1783
a dziyżby ta! 1901
agrest 260
a idźże! 1087
ajyno 384
akacja 1952
Albrychtka 2003
aliy 206, 277, 278, 538, 1014, 1064, 1331,
1407, 1824
aliyjsiy (ale + ś + siy) 1068, 1186, 1264,
1835, 1940,
aliy ło! 1373, 1901
aliyś (ale + ś) 1272, 1286
am 1658
Amaryka 28, 378, 1007, 1191, 1701, 1704,
1705, 1807, 2200
amaryki 314, 315
amunioczek 998
ancyjosh 487, 1474, 1603
ancykrys 1475
andulacjo 1285, 1525
anim siy niy łobejźroł 2168
antonówka 275
aptyka 2209
arkuszerka 1572
autò 590

baba 593, 1215, 1216, 1218, 1221, 1451,
2218

baba chłop 1449
baba jak beczka 1268
baba jak fura 1267
baba jak grzmot 1270
baba jak stympòr 1268
baba z brzuchym 1575
babciò 1650
babina 2141
baborz 1787
babka 675, 889, 1145, 1499, 1505, 1719,
1720, 1721, 1973
babrać 1131
babski wòjt 1416
baciarka 936, 1911
baciarrować 1188
baczyć 852
badón 80
bagniynta 7
baja 1367
Bajgrówka 2053
bajorkò 1587
bajyno 65
bajzel 652
bakòn 321
balijka 803, 1663
balòn 1077, 1581, 1666
balòr 1397
bambaryła 1266
bandura 309
bandury 312, 908

bandurzyć 1225

bandurzynsko 405

baniaty 386

baniok 802

banować 1782, 1783

bantować 574, 655

bańka 745, 1870

bars 185, 246, 270, 278, 336, 342, 373,

473, 476, 544, 789, 831, 864, 901, 914,

954, 996, 1034, 1194, 1233, 1259, 1261,

1281, 1316, 1358, 1377, 1499, 1950,

2173, 2211

bars walno 1400

barzi 388

bata jojta 814

batóg 489, 551

bawić siy 629

bawić swojy 1577

be! 1626

bebech 1013

bebechy 627, 1511, 1515

beblać 1234

beblucha 1466

bechnóńc 857, 1126, 1666

beczka 635, 857, 2164

bednorz 1962

bedom 1216

bedziy drugi 1619

bedziy małe 1574

beksa lala 1618

berberucha 1930, 1931

bestò 911, 772, 1742, 1829

bez żniwa 1281

bez oknò 376

bez pola 459

bez wojne 831

biedra 521

biedrò 1037

biedry, lm. 1036

biel 71, 376

bijok 521

biołò 377

bioły 369, 382

biskupi (kolor) 375

biszkópt 1004

bitka 1913

biyda 6, 74, 1108

biyda wiy 1538

biydować 831

biylyniy 691, 765, 766, 1428, 2176

blacha 823, 998

blaszok 802

blisko 459

Bliychor 1985

bliży 2174

blómba 1026

blotfus 1567

bluzka 1290, 1378, 1379, 1380

bluźdżyć 79

blawatek 362

blocko 15, 637

blockò 548

blotò 79, 1436

bòb 323

bobò 1878

bochòr 1671, 1804

bòchor 1597

bòchòr 1599

bòczaty 1421

bodaj dzie 1276

bodaj jak 1853

bodej co 834, 1427

bodej jak 506, 777, 980, 2175

bodej jaki 266

bodej to lichò szczèłò! 2198

bodejsiy lichò szczèłò 1469

bòdziòncy 205

bògina 1639, 1665

bòiskò 632, 651, 656, 657, 1052, 1179,

1769, 1863, 2107, 2151

dò bòiska 414, 634

w bòisku 157, 513

z boiska 576

za bòiskiem 658

bòjczora 1468

bojdòr 1601

bojka 1490, 2177

bojki 337, 1970, 2176, 2178

bòleści 1515

boli 268, 293, 1059, 1490, 1508, 1511,

1512, 1513, 1514, 1523, 1538, 1560,

1590, 2136

bolok 1502, 1503, 1504

bolyc 367, 1510

- bõmbelajda 1436
 bõmbelajki 1364
 bõnda 1307
 bõndźciy zdrowe 1967
 bonk 154, 1503
 bõrmaszyna 523
 borszcz 898, 899
 bõruczeć 17, 176
 bõść 205
 bõt 21, 1031, 1059, 1329, 1331, 1332,
 1334, 1339, 1340, 1342, 1346, 1347,
 1369, 1764, 1814, 1830, 1956, 1957
 bõty bez piynty 382
 Boże, dziynkujeż ci 1968
 Boże Narodzyniy 1873
 bõżykać 1175, 1511, 1515, 1523
 braja 816
 brakniy 307
 brama 1827
 bratanek 1730
 bradrura 719
 broda 454, 1027
 brõg 61, 632, 666, 667
 brõna 170, 171, 482, 483, 507
 Brõnia 1653
 Brõnka 1218
 brõzda 412
 brudas 1218
 brus 531
 brzezina 1952
 brzuch 268, 293, 367, 1509, 1510, 1512,
 1513, 1514, 1517, 2136
 brzymiy 421, 422, 1058
 buba 1648, 1649
 buc 2098
 buchnońć 519
 bucyfoł 211, 2170
 buczok 181, 1475
 buczyna 515
 budowa 417
 Bugnetowo Gõrka 2054
 buk 241
 bukõwka 269, 270
 buksza 553
 bulić siy 1640
 bułka 388, 1003
 burkocz 12, 544
 burkol 12
 burõczkowy 379
 buroczyškõ 406
 burok 319, 320, 321, 653
 burok ćwikowy 326
 buroki 344, 408, 409, 422, 492, 501, 586,
 598, 1057
 burõwki 542
 burta 555
 bury 370, 371
 burykać siy 1108
 burzo 76
 burzyjo 1929
 byczek 211, 212
 byczuś 207
 (być) na cyku 1924
 być na peredyniu 1411
 być na przedziy 1412
 (być) za {kimś} 1768
 byk 213
 Bykoski 1986
 były 318
 bymbbyn 1903
 cacany 2106
 całe põłdnia 120
 cebrzyk 486
 cebula 326
 Cebulorze
 celta 539
 cepy 470, 471, 521, 2115
 chabos 1079, 1460
 chałpa 68, 120, 235, 632, 636, 651, 752,
 897, 978, 1098, 1179, 1447, 1855, 1930,
 1944, 1955
 dõ chałpy 421, 543, 585, 633, 647,
 1168, 1188, 1179, 1840, 1888, 1898
 kòłõ chałpy 1821
 ku chałpiy 452, 635
 na chałpach 1238
 po chałpach 1855, 1920, 1938
 põ chałpiy 1625
 w chałpiy 447, 634, 1178, 1257, 1427,
 1455, 1607, 1637, 1730, 1951, 1954,
 2141
 za chałpom 407, 513
 z chałpy 1119, 1190, 1747, 1889, 1899

chałpina 640
 chałupa 907
 dó chałupy 134, 1922
 po chałupiy 1446
 w chałupiy 1590
 z chałupy 116
 chamrać 1043, 1503
 chamrać siy 1144
 chapsnońc 194
 chara 1928, 1929
 chichy 1482
 chłać 1527, 1841, 1927
 chlapa 78, 85
 chlapy 1216, 1909
 chlasty 1216, 1216, 1217
 chliywek 203
 chliyb 252, 401, 697, 698, 716, 759, 822,
 844, 854, 902, 927, 934, 944, 973, 975,
 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 984,
 985, 986, 987, 988, 989, 991, 1090,
 1119, 1462
 z chliybem 877
 chliyw 659
 chliywek 632, 658, 659, 660, 661, 1648
 z chliywka 232
 chłódkó 72, 73
 chłó 248, 467, 813, 1064, 1271, 1416,
 1479, 1690, 1694, 2213
 chłó jak stympór 1269
 chłó z iskrom 1415
 chłópczyska 1430, 1806, 1852
 chłópiszko 1399
 chłópski 1449
 chłópstwo 610
 chmura 39
 chmuro siy 38, 45, 465
 chódyły 633, 1336, 1337
 chódzić do {kogoś} 1767
 chodzić na kawaliyrke do dziywki
 1766
 chodzić na kuliczki 1123
 chodzić pó szczódrokach 1855
 cholewy 1344
 chólyryna 775
 chołpa 424, 517, 638, 715, 762, 1181
 dó chołpy 130, 477, 637, 648, 1141,
 1217, 1307, 1977

łód chołpy 1118, 1217
 pó chołpiy 761
 w chołpiy 760, 1285, 1748
 z chołpy 639, 1165, 1462, 2211,
 1148
 chómóntó 566
 chór 1852
 chorczec 734
 chóroba 1538
 chórować 1546
 chory 1254, 1280, 1486, 1500, 1525, 1536,
 1608
 chować 659
 chrabónszcz 145
 chrapaty 793
 chróbaczny 291, 293, 302
 chróbok 143, 356
 chroból 143
 chrust 925
 chto 1243, 1349, 1393, 1640, 2179
 chuderłok 1283
 chudoba 161, 162, 1397
 churboszcz 1876, 1877
 chustka 1324, 1325
 chwileczka 1173
 chwolić siy 1191
 chwolidupa 1473
 chwolny 1470
 chycić 682, 867, 1147
 chycić siy 908, 1185, 1186, 1230,
 1231
 chyrkać 702
 chyrlać 1531
 chyrłok 1284
 chytać siy 1492
 ciachytkó 1298
 ciaćkać 1604
 ciapacha 536
 ciaparacha 1439
 ciaparajda 536, 670
 ciapkać siy 1587
 ciastko 996, 1612
 ciastó 823, 995
 cielić siy 172, 184
 cielno 186, 197
 ciely 123, 197, 198, 199, 200, 201, 202,
 203, 625, 668, 729

ciepćio 1650
 cindap 589
 ciojsia 1627
 ciońć siy 1754
 ciopró 1441
 ciorać 1117, 1132
 ciotka 1973, 1980
 cisió 1662
 ciskać 1077, 1821, 1868
 ciskaniy 1866
 cisonóć 510, 664
 ciuciu 1658
 ciućmok 7, 535
 ciuk 407
 ciul 1738
 ciyliesny 381, 382
 ciylisia 209
 ciyngiym 151, 1230, 1257, 1407, 1837, 2128
 ciyni 940
 ciynty 1194, 1414
 ciynżkó 1012
 ckni siy 1794
 cmyntorz 1282, 1837, 1845
 cò jaż 1423
 còjse (coś + se) 1367
 cojsik 1571
 cojsiy (co + ś + siy) 1289
 co jynó 818
 co jyno tylko 1638
 cołkiym 1330
 coroz tó 1197
 cosi 37, 251, 1107, 1149, 1773
 cosik 98, 1201, 1202, 1740, 2180, 2181
 cosik bedziy 1800
 córka 1727
 cukierki 613, 1721
 cukiyr 927, 808, 809, 1004
 cukiyr mónćzka 993
 cupnóć se 744
 cybuchy 330, 961, 962
 cycek 1671
 cyckać 123, 1670, 1671
 cycok 209
 cyferblot 721
 cygany 274
 cyganić 888, 1232, 2136, 2181

cygor 1447, 1622, 1935, 1936, 1937
 cymber 674
 Cymbołki 2055
 cyngiyl 1076
 cyntóryja 367
 cyntymeter 1356
 cyrkularka 508
 cytolić siy 93, 504
 czaczko 741, 1664
 czaczy 1656
 czapkać 844
 czas 1063
 czego 1061, 1620
 czegosi 985, 1262
 czekać 1178
 czekej 1141
 czekej, czekej! 1119
 czekulada 1007
 czepigi 503, 588
 czepiyrgać siy 1080
 czereśnia 296, 297
 Czerkiesy 2039
 czerwinić siy 245
 czerwóniutkiy 4
 czerwónó 361
 człapoki 1369
 człowiyyk 1117
 czmyr 313
 czóchraty 796
 czopka 690, 1215, 1296, 1299
 czorno 39
 czorny 378
 czosnek 326
 czubek 464
 czubić 1392
 czuć {coś} maliznom 915
 czurydló 1273
 czyjsi 630
 czyjżeś (czyj + jesteś) 1736
 czynsto 1149
 czypnóć siy 1184
 czyrwiyc 342
 czysty 217
 ćkowka 1220, 1498, 1634
 ćmić 1935
 ćmioła 27

ćwika 950
ćwyrkać 98

dach 435, 650

na dach 663

pod dach 508

dać 392, 991, 1172, 1357, 1668, 1674,
1744, 1822, 1875, 1984

dać dymba 213

dać {komuś} uroku 1884

dać kopa w dupe 1040

dać pysia {komuś} 1617, 1636

dać szpronga 1072, 1073

dali 42, 153, 845, 2174, 2182

dane za łoddane 1071

darła 305

dawać 218

debrze 1882

dekòld 386

delikatnusi 1634

derektòr 1958

dereszowaty 581

Derynioski 1987

despek 1432, 1862

despetnik 1430, 1431

desyń 1960

deszczka 239, 490, 523, 556, 793, 1113,
2151

deszczułka 785

dniało 115

do_dnia 116

dò dóm 1958

dò dzisiednia 94, 97, 1236

dò górki 1563

dò góry bzdym 1093

dò izna 50, 296, 665, 833, 862

dò łòsranio z {czymś, kimś} 2128, 2129

dò ni [do niej] 480

dò półdnia 122

dò południa 426

dò południa 121

dò pomsty 338, 2183

dò posranio 2127

dò stołu (siadać itp.) 841

dò stołu niy dostawać 1600

dò spodu 1329

dò srocza 681

do suszynia 289

dò wczòrednia 97

dò wiesny 307, 1822

dò wychodka 681

dòbijaczka 434

dòbiyrać siy 1793

dòbraczynia 1399

dòić 1602

dòjyniy 192, 204

po dòjyniu 139

przed dòjyniym 117

dòjynty 1651, 1583, 1585, 1601, 1607,
1624, 1625, 1659

dòjzrały 299

doktòr 1553, 1555

dòkuczać 1157

dòkuczny 1610

doloć 893

Dolyk 1313

doł 1022

Dòłyngoski 1988

Dòłyngosko 2004

dòmb 248, 249

dòmiynica 1491

dòmowiać siy 1098

dòndrać 828, 1454, 1588

dòndraty 1454

dòpasówano (spòdnica) 1351

dòpasówano (sukiynka) 1360

dopiyc 1457

dòpiyròj 128

dòprać 1371

dostać wyćwike od {kogoś} 1616

dòsztukować 1358

dòukoła 986

dòwaliło 377

dòwić siy 1433

dòwitka 285, 290, 1517

downò 111

Dół 2056

drabina 294, 693, 798, 799, 1029, 1603,
2088

drewutnia 671, 679

drob 1418, 1609, 1610

dròbiozgi 407, 408

dròga 274, 1246, 1821, 2147

za drògom 459

- dròng 740
 dropsy 616
 dróty 93
 Drózd 1989
 Drózdowe Krzoki 2057
 Dróździno 2005
 Dróździonka 2027
 drożdzy 613, 618
 drugiy dzieci 1725
 drugo izba 379, 393, 689, 690, 691, 733, 758, 767
 w drugi izbiy 647
 družba 1820, 1904
 družka 1824, 1825
 drylać 1613, 1743
 drylać siy 1877
 drylnóńc 1124, 1125
 drzeć 1168
 drzeć do chałupy 578
 drzeć piyrze 779
 drzeć siy 153, 1146, 1245, 1750, 2177
 drzewkò 1870
 drzewò 253, 671
 dubać 496
 dubanka 554
 dubeltowy 1946
 dudławy 246
 dudrać 780, 1047
 dudrać siy 917, 918
 dudrok 1428, 1429
 dug 333
 dugi 140, 1029, 1206
 dugo 132, 1499, 126
 dugol 277
 dujy (wiater) 58
 dułò 66
 dupa chłop 1448
 dupny dzwònek 1781
 dupok 2113
 dupom wròbly łapać 1406, 1407
 dupskò 1040
 durbok 572
 durkać 700, 1167, 2194
 durszlok 871
 duryń 2098
 dusza chłop 1401
 duszka 1302, 1373
 dużò godzin 106
 dwoisty 1542
 dwojić 1973
 dychać 33, 1012
 dychawiczny 1563
 dyly 164
 Dymbiczoczka 2006
 dymbina 1952
 dynarek 802
 dyndać 1176
 dynko 860
 dyszcz 29, 36, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 57, 59, 75, 80, 89, 144, 474, 539, 734, 1156, 2128
 dyszel 571, 572
 dzbònek 855
 dziadek 521, 718, 1721, 1973
 dziadek strugałny 785
 dziadówka 1301
 dziamkać 1210, 1211
 dziaworzyć 1628
 dzie 1015, 1176, 1631, 1639
 dzie by ta 1087
 dziechtòry 1915
 dzieci 1728
 dziecko 1388, 1591, 1594, 1595, 1596, 1606
 dzieftòry 310, 897, 1090
 dziej se (gdzie + ś) 1333
 dzie jyndzi 480, 1393, 1553
 dziekiyndy 344, 502
 dzienieftòry 813
 dzieniyftòry 310
 dziesi 11, 20, 516, 534, 656, 1075, 1078, 1315, 1908, 2165, 2188
 dziesim (gdziesi + m) 1297
 dzieś 21
 dzieściy ((g)dzie + ście) 1974
 dzik 309
 dzikiy (mliykò) 880, 931, 935
 dziko świnią 141
 dzindobry 1972
 dziod regimyncki 1153, 1786, 2103
 dzisiok 58, 92, 660, 912, 1164, 1250, 1373, 1615, 1853
 dziś 30
 dziś dziyń 28

- dzitkò 1605
 dziubać 238
 dziwaczniy 1277
 dziwiytnościy 1722
 dziwować siy 872
 dziyciarnia 1579
 dziyciskò 32, 327, 401, 410, 414, 447,
 451, 517, 629, 736, 883, 943, 988, 1536,
 1578, 1580, 1581, 1582, 1583, 1584,
 1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590,
 1592, 1611, 1618, 1637, 1704, 1821,
 1870, 1877
 dziyncioł 238
 dziyngiyl 1499
 dziynki Bogu 1971
 dziyń 3, 32, 72, 81, 128, 304, 639, 668,
 675, 1123, 1180, 1966
 dziyń ze dnia 1485, 1550
 dziyrgać 1239
 dziyrgać siy 723, 1778, 1779
 dziyrzymkać siy 1887, 1922
 dziyrżok 521
 dziywczynka 1655
 dziywka 1271, 1448, 1758, 1809, 1872,
 1873
 dziyż 1135
 dziyżka 854
 dziyżymkać siy 1231
 dżwignóńc 1695
 dżwyrki 705, 716, 717, 719, 746, 747
 dżwyrze 10, 513, 702, 703, 704, 1167,
 1601, 1863, 1955
 dō dżwyrzy 700, 701, 2194
 dżżowki 1486

 esiok 589
 espiryňa 1551

 fachman 1944
 facyjot 670
 fajka 1938
 fartuszek 1350
 fest 11, 836
 ficok 1671, 1672, 1673
 fifok 1404, 1405
 figliy 1255
 fikaczka 192

 filcoki 1306
 filisztyn 1277
 filótowò 359
 filótowy 370
 fiśniynty 1481
 flakòn 354
 flaszkə 524, 882, 1096, 1820, 1916
 Fòlciczka 2007
 Folwark 2058
 fòrajbka 711
 fòrfocly 1355
 fòrszpon 585
 fòrt 540
 fosa 376, 1231, 1841, 1924
 foska 513, 596, 1196, 1343
 framuga 713
 Franek 827
 franelowy 1347
 Franiò 1288
 fras by ciy wziòn 2092
 fryzjer 1944
 fto 94, 296, 300, 342, 649, 1114, 1233,
 1295
 ftòro 1967
 ftòryn 1926
 fujara 1426
 fujara z Mościsk 1443
 fukać 800
 fuknóńc siy 480
 fukowka 800
 fura 9, 416, 423, 436, 450, 535, 538, 539,
 540, 562, 568, 1151, 1526, 2144, 2145,
 2146
 furczeń 159
 furkać 63, 222
 furmanka 541, 542, 543
 furmon 431
 fusyt 1419, 1420, 1894
 futerbanka 487

 gacek 521
 gaciy 696, 1154, 1318
 gadówka 1645
 gadzina 1651, 1652, 1659
 gańcz 178
 garbadynowy 1312
 garlò 1490

- garmany 1369
 gdyrać 1247
 giczaliy 1029
 gidyjo 1735
 Ginek 507, 1188, 1421, 1465
 Ginka 1229
 gionć siy 237
 giry 1030
 glancować 1814
 glancpapiyr 526
 gliniok 852
 glista 144
 gliwać 825, 835
 glymynza 1425
 glynda 1467
 glyndzić 1227
 głodny 877
 głowa 1021, 1043, 1061, 1298, 1432, 1547,
 1560, 1590, 1600, 1666, 1736
 pò głowi 1305
 głowa siy {komuś} mōnci 1558, 1559
 główina 1551
 gmyrać 846
 gniady 572, 611
 Gniady 163, 171
 gnić 1081
 gniozdò 160, 654
 gniywać siy 1740
 gnój 80, 131, 403, 419, 535, 557, 1081,
 1114, 1462, 2146
 gnòjnice 557, 564
 gnòjówka 420
 gnótki 574, 575, 576
 god 142, 1585, 1607
 gódać 120, 138, 138, 201, 248, 441, 536,
 1191, 1192, 1193, 1194, 1194, 1195,
 1196, 1197, 1198, 1200, 1222, 1399,
 1416, 1713, 1716, 1818, 1838, 1958,
 2136
 gódać pò rógosku 1958
 Godniy Świynta 140
 gódzina 104
 golyń 1052
 gołka 811
 gónek 641, 642
 gònicha 1791
 gónić za babami 1785
 gonić za chłopami 1803
 gón w te stopy 631
 gorczek 394, 814, 830, 847, 848, 849, 851,
 855, 860, 871, 894
 gorczki 846, 850
 w gorczkach 875
 górnieczech 837, 853, 873, 921
 górnuszek 855
 gorònc 1337
 goròncò 34
 gorònczka 1556, 1557
 gorrzki 881
 gorść 279
 gorzy 395
 gorżkie żoly 1865
 gòspòdarka 508, 536, 1703, 1943
 na gòspòdarce 395, 651, 1117,
 1952
 gòspodorz 424, 482, 651
 gòścina 1897
 gótować 967
 gótowanie 817
 gowiydź 225
 gówniora 1612
 Góra 2059
 grabażniok 1408, 1409
 grabek 512, 2087
 grabisko 520
 grabiy 451, 518, 519, 1121
 grabuła 1030
 graczaty 150
 grać w dupoka 1914
 grafka 782
 grajcary 1326
 gramlok 989, 1438, 1483
 grandzić 1417, 1921
 grandziorz 1413
 graniasty 393
 graniok 1140
 grezyntyna 360
 grobać 121, 451
 gróbanie 1258
 groch 323, 329
 gróchówka 272
 grod 334
 grónóstol 157
 groty 239, 758, 1080

grubi 939
 gruby 1261
 gruszka 285, 286, 287, 2136, 2138
 gruszki 974
 grymplarnia 1944, 1962, 1965
 grypa 1564
 grzebyń 1392
 grzòndziyl 506
 grzyb 300, 302, 601
 grzyby 1164
 grzyndy 407, 410, 411, 1427
 na grzyndach 328
 gumiok 549
 gumioi 1338, 1348
 gumòfilce 1345
 gupi 594, 1349
 gupi jak bót 138
 gupoty 114, 1225
 guzik 1322, 1323
 gwiozda 91
 gwizdnóć 2119
 gwójjdz 888
 gwołtować 1086
 gymba 290, 811, 1018, 1019, 1069, 1105,
 1211, 1280, 1419, 1447, 1565
 na gymbiy 1260, 1272, 1286, 1935
 pò gymbiy 1017, 1596
 gymba siy {komuś} niy zapiyro 835
 gynsty 890, 893
 gzić siy 1801

hachliyta 81, 491
 haciok 1465
 haczosko pichoto 308
 Hadom 457, 1073, 1938
 hadra 1793, 2099, 2100
 hajci 1642, 1643
 hajda 414, 1127
 halaburda 309
 halamuśny 1464
 halastra 1589, 1595
 halka 1387, 2100
 haltery 1386
 handryczyć siy 1885
 harbata 355, 367, 613, 882, 947, 1499
 harcować siy 1033
 hareszt 1913, 2206

harmunia 1593, 1902
 harównica 1398
 he? 2186
 hejra i siup 2187
 herpieciy 430
 herpiyć 24
 hetki 2188
 hicel 1482
 hoczek 690, 716
 holba 1934
 hólukać 1886
 hreczka 912
 hujdać 644
 hujdać siy 643
 hujdowka 643, 644
 hujsiu 1646
 huko siy 233
 hulać 1906
 hulać światym 1455
 huzia! 155
 hybel 526
 hyc 716
 Hyniyk 1276, 1424

idom {czyjeś} zapówiedzi 1815
 idziy ku wieśniy 358
 idziy 120
 idziy z dupom na zatòr 1926
 idź dò dupy z {czymś, kimś} 2134
 igła 783
 ijot 1261
 imynt 505
 inacy 111, 824, 1197, 1702
 inakszy 1382
 inszy 1138, 1763, 1773
 iskać 1067
 ister 1288
 iść 5, 25, 115, 120, 1963, 1977, 1978, 2147
 iść na kawaliyrke 1764
 iść na pòcierze 1814
 iwaniecki 1187
 Iwańczany 2040
 izba 375, 632, 727, 1348, 1721
 dò izby 146, 751
 pò izbiy 688, 1177
 w izbiy 626, 1779, 2142
 dżym 1003

- jabczanka 965
jabczoki 924
jabko 262, 263, 264, 266, 267, 272, 387, 974, 1278, 1494
jabłónka 263
jabłoń 23, 255, 262, 266, 643, 1589
jadaczka 2124
jagły 912, 913
jagoda 245, 291, 292, 293, 294, 295, 859, 1120
jajò 217, 218, 221, 609, 622, 855, 944, 945, 946, 948, 1004, 1172, 1312, 1394
jajówaty 386
jajysnica 947, 948, 959, 962
jak bõndź 2189
jak fras 434
jak najynty 1213, 1905
jak ószalały 288
jak rok dugi 1123
jak rynkom uciõn 1510
jak u Murzyna w dupiy 2142
jaki dugi 1150
jakisi 496, 989, 1194, 1287, 1527
jak najynty 258
jako mi tam 1403
jakosi 53, 1063
jałowy 806
Jantoszka 456, 1268, 1401, 1441, 1663
japa 2124
jaruga 69
jarzyny 306, 326
jasion 1952
jasionowy 239
Jasiyk 902
jaskółka 654
jaskółka 159
jazgõt 493
jaź 25, 132, 164, 342, 400, 400, 747, 1113, 1199, 1459, 1827
jechać 1161
jednòralny 1156
jednym dychym 936
jermak 608, 609, 610
jesiyn 1215
jest wydano 1809
jeść 813, 815, 826, 828, 829, 830, 913, 950, 982
jeść pòłudniy 840
Jeziorany 2050
jòdka 235, 236, 745, 1869, 1870, 1871
joj 415
jojczec 268, 1515, 1513, 1573
Jon 314
josion 240
Jòzka 1123, 1221, 1422
jucha 891
judosz 245
Julyk 1287, 1605
jutró 345
jużyna 842, 843, 1005
jydynok 1761
jydynościy 101
jydzyniy 806, 827, 828, 832, 846, 864
jylito 960
Jynczek 1035
jynczmiyniskò 402
jynczmiynny 453
jynczmiyn 342, 442, 445, 446, 453
jynczmiyskò 401
Jyndrek 1277, 2213
jyno 90, 99, 120, 212, 271, 279, 283, 306, 311, 825, 849, 903, 905, 953, 1252, 1352, 1637, 1643, 1769, 1779, 1934, 2190
jynò roz 1278
jysiyiom 759
Jyzuski 2041
Kace 2042
kacza 1601
kaczka 153, 162, 227, 228, 229, 230
kaftònik 1304, 1375, 1376, 1377
kakało 883
kalia 356
kaliczyć 1191
kalika 1540
kalikować 95, 1852
kaliyta 778
Kalwaryjo 2060
kamfina 749
kamiyniec 12
kamiyn 507
kamlec 356, 1487
kamyczek 288

- kamyniok 968
kamyn 390, 1027
kanapa 647, 734, 1148
kanciok 391
kantar 583
kapela 1593
kapelusz 389
kapka 1566
kapliczka
 przed kapliczkom 169
kapnońc siy 1187
kapusta 489, 814, 825, 847, 849, 856,
 968, 969, 970
kapusta z grochym 1515
kapusta z pichotom 967
kapuśnica 327
karczma 1915
kark 1021
karpiyl 322
Karpiylorze 2043
karwynczyć 645
karyszki 573
kaszel 1536
kater 1528, 1529, 1530, 1532, 1533
kawa 881
kawaliyr 1194, 1760, 1761, 1762, 1763,
 1790
kawaliyrka 637, 1872, 1873
kawiorka 858, 859, 860
kawolyc 498
kawoł 979
kcieć 123, 194, 205, 278, 283, 375, 383,
 430, 750, 836, 837, 867, 1551, 1602,
 1718, 1760, 1805, 1888, 1941, 1943,
 2130, 2133, 1052, 1140
kcieć siy 1520
ki 699
kiciać 1097
kiczka 435
ki czort 2194
kiedyściy 2203
kiela 782, 946
kieł 317
kieszyn 616, 748, 1872
ki fras 2193
kijónka 791
kinol 1046
kipa 1049
kipiyć 1719
kipry 1045
kiszka 959, 960
kiszzone ugórki 962
kiszyniy 324, 410
kiydy 178
kiydysi 1527
kiyloró 517, 1591, 1704
kiyndy 459
kiyndy bońdz 2191
kiż tam fras 2192, 2194
kiż tam mara 2194
kiż tam pierón 2194
klampka 706
kliypaniy 534
kliyszczyki 532
klocek 138
klón 244
Klórowiyc 2061
Klórzónka 2028
Klórzyno 2008
klóski 489, 871
klóski z kapustom 927, 1522
klóski z pókrywki 907
klóski z tartych zimnioków 907
klóski ze syrym 926
klószowo (spódnica) 1351
klucz 1078
kluczka 1041, 1300, 1339
kluczyk (kwiat) 355
kłapaczka 1860
Kłapaniuchy 2044, 2047
kłócóne 906
klónica 577, 578, 579
kłopić siy 1888, 1889, 1890
klóskó 51, 401, 434, 451, 482, 1100
Knop 1990
Knópiónka 2029
Knopka 2009
Knópowsko 2062
knur 233
knytać 830, 848
kóbylocha 284
Kóchaniónka 2030
Kóchanka 2010
Kóchanówka 4, 24, 677, 256, 489

- Kochon 1991
 kocio mama 1459
 kocur 155
 kógut 226, 2217
 Kólancowo Górka 2063
 kólano 1032, 1038, 1488, 778, 1316
 pód kólano 1397
 kolca 489
 kolibacz 750
 kólok 257, 1604
 kolor 368
 kółchoźnik 752
 kółczykowy 741
 kołniyrz 1290
 Kóło Jazu 2064
 kóło półudnia 124
 kóło Zielny 326
 kołocz 96, 999, 1000
 kółodziej 1951
 kóło wyczora 135
 kółtónić 982
 kółyska 751, 1614
 kómbajn 434
 kómbinować 1139
 kómpan 2143
 kómpaniy 1663
 kómpaturka 1660
 kómpliyt 566
 kómpót 273, 858, 966
 kóncik 1453
 Kónciki 2079
 kónicz 181, 187, 194, 174, 347, 348, 349,
 350, 421, 460, 462, 463, 536, 1258,
 1581
 kóniczysko 190
 kóniyc 398
 kónkól 338
 kónt 542
 Kónt 2065
 kón 164, 165, 166, 190, 397, 409, 412,
 436, 467, 467, 472, 475, 478, 487, 489,
 505, 537, 551, 570, 580, 580, 581, 583,
 624, 630, 655, 673, 1471, 2146
 kón na kódzidlach 1667
 kóńczysty 392
 kóńsko stajnia 694
 kopa 462, 463, 465
 kópaczka 126
 kopać bandury 312
 kópaniy (zimioków) 318, 1005, 1116
 koper 328, 410
 kópiaty 301
 kopić 460
 kópiyniy 461
 kopka 8
 kopnónić 1039
 kopocz 535
 kora na {kogoś} lieci 1635
 kórcipa 243, 1541
 kórómysła 787
 kóróna 1565
 kórowód 214
 kórytkó dla świń 488
 kórytò 490
 kórzyniy 431
 kosa 116, 342, 497, 536, 948, 1409, 1738
 kósiarka 497, 498
 kosiorz 456, 457
 kostium 1367, 1368
 kosz 276, 301, 302, 303, 322, 792, 1172
 kószula 769, 770, 1347, 1370, 2094
 kości 584
 kościół 1054, 1729, 1821, 1842, 1843,
 1844, 1851, 1853, 1978
 kot 156, 696
 kowol 567, 1953, 1962
 kózać 191, 266, 269, 280, 289, 292, 1085,
 1151, 1228, 1258, 1973, 1980,
 kozanica 1816, 1853
 kózok 301
 kózyra 1046, 1533
 kóždyń 2179
 krachla 885
 krajanina 492
 krasy 193, 194, 195, 196, 383, 1649
 krawczyni 1317, 1374, 1866, 1944, 1945,
 1947, 1948, 1949
 kredyns 705, 742, 746
 kremiesła 493
 króciaty 383, 1362
 kroik 981, 991
 kraj 849, 1151
 krokiyw 91
 króma 980

krómką 401, 939, 964

kropla 45

kropnąć się 1020

kropnąć w łeb 2120

krópcz 796, 1881

krótki szpic! 2145

krowa 121, 162, 172, 173, 174, 175, 176,
177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184,
185, 186, 187, 188, 189, 189, 190, 191,
192, 197, 200, 205, 347, 350, 430, 447,
536, 631, 729, 839, 872, 943, 979, 1039,
1237, 1584, 1602

kruca banda! 538, 2145, 2166

kruca dziód! 2145

kruca fuks! 2145, 2165, 2166

kruca mać! 2145

Krupiorze 2045

krydka 1130

krympulyc 163

krynci 1488

kryncynie 437

krzyciny 1950

krzesło 737, 1719

krzesnomatka 1710, 1714, 1834

krześnica 1835

krzok 260, 1137

krzoki 180, 1075, 2162

krzón 324

krzontać się 1842

krzykopa 22, 1125

krzywizna 9

krzywy 1551, 1608

krzyż pański z {kimś} 1579

krzyże 1542

ksióndz 1083, 1258, 1814, 1853

ksiynże portki (kwiat) 359

kto 284

któryn 1124

ktosi 441

ktosik 649, 1137

{ktoś} bedziy bawić 1570, 1571

{ktoś} (jest) nauczony różmajity biydy
1726

{ktoś} mo łoczy jak torki 1631

{ktoś} sro dali niż widzi 1521

kuca 1648

kucharka 1950

kuchnia 632, 753, 849, 1719

Kucka 2011

kucza 68

kuczać 1137

kufajka 1306

kukardy 1062

kukiołka 1001

kukoczka 259, 1859

kukoszka 219, 220

kulczyki 1848

kuli 1149, 2195, 2196, 2197

kuliczek 677

kulik 678

kułok 1028

kum 1836, 1896

kumin 720

kumor 149

kumóra

w kumorze 698

kumórka 531

w kumórce 697

kunor 255

kunorek 296, 297, 1859

kupa 610

kupa dziada 431

kupa dzieci 1726

kupa gnoja 1484, 2114

kupić 595

kupny chliyb 983

kura 162, 162, 218, 220, 221, 222, 223,
224, 226, 441, 469, 471, 492, 623, 630,
664, 946, 2196

kurcze 216

kurczynta 1891

kurdupel 1278

kurópatwa 160

kurtka 1302

kurtka (trzyćwiyrციowo) 1366

kurtka z kapiszonym 1305

kurwiorz 1788

kurzawa 62, 66

kurzy 67, 78

kurzyna 952

kusz 1022, 1023

kuszka 525

kuśtykać 1562

kutosek 1299

- kuzynka 1731
 kuźnia 1953, 1962, 1966
 kwandrac 102, 103, 1422
 kwasówka 902, 959, 1376
 kwaśne mliykò 936, 2163
 kwaśny 899
 kwatyrka 605, 893
 kwietnik 727
 kwióciaty 383, 1325, 1362
 kwiotek 354
 kwitnąć 243, 258, 1516
 kwoka 214, 215, 216, 217, 218
 kworta 664, 936
 kwoska 276
- ladacz 1492
 ladaczy 325, 342, 1283, 1507
 lafirynda 1790
 lagranowy 1361
 lagranowy (rynkow) 1360
 laksyrka 1517, 1519
 lalczyć 448
 lalka 1665
 lampa 129, 749
 lampacz 679
 las 25, 1345
 po lesiy 300
 z lasa 303, 416
 lata 1407
 latò 245
 Lewòn 1782
 lias 601
 Libatowice 2046
 lica 1557
 liecieć 172, 330
 liecieć w dyrdy 232
 liecy 467
 liedwò 421, 1633
 liedwò sie w {kims} duch peliynto 1497
 liedwò siympić 1496
 liedwò z biydom 1381, 1899
 lejba 1320
 leijy 48, 49, 51, 78, 2128
 lieki 353, 891
 liepi 395
 liewy 244
 lieżeć 263, 288, 734, 1532, 1601, 1841
- lieżeć łódłogiy 400
 lilijko 363
 limiysz 534
 lipa 77
 litkup 624
 liygac 1446
 liyki 1555
 liykorz 1552
 liyszczyna 247
 liytry 562, 564
 liyżć 1436, 1441, 1447, 1917, 1918
 liyżć jak muchy dò mazi 1451
 Lnianka 1606
 loć 59
 lołò 1867
 lołò jak z woru 50
 lónie placki 922
 lótać 27, 145, 159
 lubie ciy jak wszy dziada... 1774
 lubieć 1097
 luboska 252, 281, 285, 1980
 lucerna 188, 406
 ludziska 831
 ludziy 1477
 lula 729, 1630
 lulać 729, 1183
 lusterko 732
 lustro 731
 luśnia 565
 lylawe 198
 lyn 759
 Lyniczka 2012
 Lyniczónka 2031
 Lynikowy Dołek 32
 Lyśnioki 2066
 lytry 563
 lyżć 1042, 1045, 1217
- łaba 1015
 łachy 771, 1276, 1291, 1308
 łajza 1190, 2104
 łajzić 20, 21, 1113, 1179, 1276, 1346,
 1781, 1920, 2183
 łajzikować 1178
 łańcuch 655
 ława 614, 1083
 ławka 645, 646, 2182

łazynga 1447

Łónczka 2067

łónki 16, 18, 436, 459, 2197

łeb 226, 875, 1020, 1023, 1154

łeb zamónćić {komuś} 1792

łebek 358

łepetyna 543

łónka 116

łópata 512, 716, 1690

łózina 216

łożko 239, 735, 737, 738, 1158, 1513

pó łożku 736

łupy 909

łuszczka 1568

łysko siy 47, 75

łysta 491, 857, 1050, 1051

łyżka 1419

macać 224, 1626

macałka 1426

macharzyna 955, 1053

macia 1842

macocha 1728

magłownica 791

majdać 1016

majdać łógónym 210

majóntek 1940, 1941, 1942

majówka 1864

majzel 509

makatka 755

Malarzówka 2068

maliyszka 889, 928

malorz 1960

malta 418

malutki 1613

małe bedziy 1573

mało nie posrać siy za {kimś} 2133

mama 191, 1292

mamrać 1251

manijo 540, 1469

mantó 1103

mara 699, 1880

marchew 325, 326

markotny 1499

marmulada 282, 823, 852, 1003

maroszka 1327

masło 889, 939, 940, 990

masny 919, 958

maszyna 428, 533, 1414, 1433, 2216

przy maszynie 470

maśniczka 786

matczyny 1612

materia 373, 1367, 1368

matka 160, 1705

matoł 2098

matula 872

mazok 765

meczyjy za grajcor 286

meszty 13, 381, 1333

meter 219, 1357

miarka 604

Miasto 2069

miastowy 795

micha 925, 926

Michaloczka 2014

Michnino 2015

mieć 490, 1043, 1721

mieć babe na liewó 1807

mieć cosi z {kimś} 1769

mieć {czegoś} w srocz 1472

mieć dó ruboty 404

mieć drugie (trzeciy itd.) 1576

mieć dziywke 1759

mieć kope lot na ramiyniu 1785

mieć lata 1496

mieć letkò w głowiy 1629

mieć pełnò w dupiy 908

mieć pòdòbaniy 441

mieć siy ku chałpiy 1546

mieć siy ku dómowi 1900

mieć swój czas 1512

mieć torniy w dupie 1583

mieć zachciołka 992

miedza 454, 477

na miedzy 285

miesiònc 1, 89, 1070

mijok 413

Mikósz 1994

Milka 1807

Milyk 1902

misczka 938

miska 855, 900, 970

miyndzy 978

miyniać 1115

miynki 819
 miynso 619, 949, 950
 miyrzać 530
 miyrżwa 173
 miysiõnc 108, 1191
 miysionczek 1260
 miystecki 2197
 mlaskać 832
 mleć 427
 mliyeczny 206
 mliykò 193, 204, 209, 212, 600, 837, 858,
 880, 893, 908, 929, 930, 931, 932, 933,
 934, 935, 1601
 młaka 13
 młócić 521, 845
 młocka 468, 469, 527, 916, 1801
 młodo 1819
 młódówiny 1819
 młódy 1825
 młodzi 1820
 młódź 1801
 młótek 528
 młyn 425, 1962
 we młyniy 623, 638
 mo pełno w dupiy 828
 moc 1159
 moja 832
 mokro 14
 molić 1335
 mom pòdòmaniy 1769
 mòndruij 2170
 mòndry 594, 1349, 1405, 1473
 mònka 605, 621, 695, 895, 910, 911, 921,
 983, 1004
 mònka zimnioczano 1004
 mòntewka 870, 903
 mòrg 446, 498, 599, 606, 1397
 most 1246
 mostek 19
 mótocyk 592
 motòr 587
 mótuka 414, 429, 510, 511, 516
 mowe {komuś} łódjynò 1537
 mrocza 146, 147, 148
 mroczyć się 129
 mróz 60, 71, 86
 mszo 1422, 1621, 1845, 1850

murco siy 36
 murga 1424
 musztuk 581
 muzykanty 1819
 muzykańcio 1904
 my som 1725
 myć 1070
 mydnica 855
 myjok 801, 1468, 1601
 mymłać 1105
 mynda 261, 2107

 na bòrg 621
 na cały pysk 305
 na chwiliy 90, 1223
 na despek 292
 na drugi zowòd 1564
 na dwòr 120, 626, 627, 628, 1528, 1625,
 1495
 na dworcu 73, 74, 337, 629, 1337
 na gòrce 237
 na hejtta 169
 na kiydysi 99
 na kraju 976
 na krzywiżniy 568
 na nogach 1034, 1170
 na łóbrócyniu 72, 128, 1180
 na łóciylieniu 185
 na łódrobek 428, 1258
 na łódwyrkke 2199
 na łóstatku 272
 na łóściyż 703
 na peredyniu 789
 na piykne 766, 1098, 1205, 1532,
 2200
 na pòdòryńdziu 2201
 na pògródce 653
 na pol 416, 799
 na pòłudniy 967
 na pòściółki 438, 439
 na pòwszedniy 371, 1301
 na pòłdniy 922
 na poprzyk 323
 na prask 495, 1526
 na przybòść 1346, 1349
 na pych 587
 na sermater 1155, 2144

na serufajku 1155, 2144
 na serumater 2144, 1155
 na sprzedój 623, 1394
 na staróść 1132
 na szuraczke 1331, 1380
 na szybcika 994
 na szydelku 773, 1215
 na udry 1696
 na umarcu (być) 1501, 1716
 na wieczne oddaniy 1221
 na wiesne 415, 962, 1229, 1312, 1525
 na wyrzchu 1324
 na zime 355
 nabić se 1146
 nabrać 664, 2216
 nachapać siy 187, 1940
 nachleptać siy 1748
 naciõngać siy 1586, 1743, 1744
 naczapkać 1112, 1582
 naćkać siy 1511, 1517, 1522
 nadarymnie 7
 nadgniot 1493
 nad ranym 114
 nad wyczorym 138
 nadrzeć 422
 nadstawiać 818, 828, 1638
 nadtrõncić 1229, 1767
 naduty 1756
 nadzioć 1408
 nadziubdziać 323
 nagatlać 411
 nagi põnczek 1008
 nagodać siy 1424
 nagõtować 814, 816, 826
 nahajcować 763
 najeść siy 268
 najõnić 346, 418
 najść 656, 1171
 nakidać 827
 naknytać 1209
 nakrzyć 986
 nalecieć 274
 nalyźć 509, 783
 nałõbiryrać 317
 nałõbłõczyć siy 1293
 namalować 1960
 naparstek 2184

napaść siy 188
 napoczynty 697
 napõić 1237
 naprany jak studõła 1922
 napuziyrac siy 1136
 narejściyjsie 2138
 nareściy 1166, 1184, 1242
 narobić myjokõw 759
 narõmbany 1921
 narzykać 1552
 nasrać 2132
 nastõmp siy! 210
 nastrugać 821, 822
 nasze 1578
 naszpanować 1110
 naszpyrtać 1326
 nasztyftõwać 1802
 naszyplać 616
 natargać 328, 1868
 naukołõ 71
 nawałnica 63
 nawliyc 637
 nawozy 545
 nawracać 1230
 nawrõć siy! 210
 nawybiyrac 316
 nawywijać 1147
 nawywłõczyć 757, 1301
 nazbiyrac 264, 269, 275, 301
 nazod! 170
 ne! 1002
 ne (mosz)! 1129
 nibieski 372
 nibieskõ 1516
 nibożyczka 1457
 niby tyż to! 1344
 nicht 648
 nidziela 226, 772, 1001, 1038, 1714, 1816,
 1838, 1865
 niebõ 4, 35, 36, 37, 45, 47
 niech ciy dunder świsnie 2087
 nie dawać se nijakiy rady 1106
 niepotrzebniy 2222
 nijak 1708
 nijaki 1545
 nikiym 977
 nima 167

ni ma pamiytnika 2203
 ni ma pudoby na {coś} 29, 41, 42
 ni mieć 1545
 ni mieć łódwrotu 639
 ni mieć ruchów 1467
 ni miyj 1741
 ni móc dójść dō ładu 1753
 ni mo rzyndu ramoty 1142, 1198
 ni miol rzyndu ramoty 494
 ni to, ni sio 2204
 niućkać siy 1702, 1796, 1797
 niybógaty 1290
 niyboskiy strópiyniy z {kimś} 1791
 niy dać storu {komuś} 1588
 niydbaluch 1276
 niydórozwiniynty 1440
 niydziała 256
 niyglodny 825
 niy gniywej siy 1241
 niy gódać 1745
 niykleje 20, 21
 pō niyklejach 1315
 niyksztółtny 394
 niy lubiyć 1776
 niyładniy 1219
 niynówisny 1478, 1479
 niyparadny 1308
 niypógódany 1422
 niypójynciy 918
 niypókazny 1271
 niyprowda 1087, 1224
 niyprzebrany 1231
 niy przepuści 1445
 niyść 221, 204, 577
 niyudacznik 1483
 niyusuchliwy 1620
 niy widzieli! 1146
 niywielō 284
 niy wyuczōny 1692
 niyzadówólōny 818, 1444
 niyzdarō 1408
 niyzdrowy 1519
 niyźrały 454
 niziniyr 1958, 1959
 noga 1032, 1033, 1034, 1059, 1126, 1443,
 1475, 1505
 pōd nógami 79, 81, 85

nogi jak stympory 1267
 (nogi) {komuś}spuchły jak kónwiy
 1538
 nojbarzi 927
 nójczyńści 1909
 nójgorszy 341
 nojlepi 253, 1720
 nójlepszy 896
 nojmnni 308
 nojpiyrsze 308, 480
 nojpryndzy 1160
 nojść 1323, 1632
 nojść siy 1094
 nōlepa 715
 nōpiyntek 1031, 1340
 norōnczkō 753
 nōryncze 18, 628
 nos 1047, 1048, 1049, 1533
 pōd nosym 1251, 1424
 nōszczynta 1634
 nosze 419
 nowidziyc 1777
 nówizna 479
 Nowy Rok 1855
 nōż 392, 531, 866, 1109
 nōżyczki 781
 nynać 1136, 1647
 nyncić 228
 nynkać 1085, 1770, 1771
 nynusiać 1647
 nyny 1647

 'oba 1196, 1723
 'obartel 567
 'obchodzić 1663
 'obciōngnōńć 64
 'obcyngi 528, 529, 1474, 2150
 'obczas 647, 1341, 1830, 1956
 'obdyndać 161
 'obdziyrać 317
 'obedrzeć 163, 1051
 'obegrać 1593
 'obejsco'ek 728, 2105
 'obejść 342
 'obejźreć 1419
 'oberlicht 654, 704
 'oberoki 1301

łoberwać 272, 277, 1140

łobeschnońć 88

łobesrać 19, 1218, 1219, 2140

łobesrołek 728, 1598, 1599, 1600, 2097

łobezwać siy 1204, 1205, 1206, 1207, 1464

łobgryzać 1055

łobiecować 1706

łobiod 822

łobiy 1729

łobiyrać 1569

łobiyranie 329

łobjawinyi 1768

łobjechać 431

łobjońć 1939

łobkupić siy 855

łobliyc 1276, 1353, 1354, 1384

łobliyc se 1385

łobliyc siy 1308, 1395

łobliywany 853, 855, 856, 858

łoblyźć 148, 767, 1379

oblyźć 1327

łoblònk 792

łoblóżyć siy 1580

łoboczyć siy 1549

łobojoy 497, 1721

łobówionzek 625

łobracać 244, 1186

łobrajbówać 1334

łobrobić 775, 975, 1220, 1263

łobrobić dupe {komuś} 1221, 1222, 2140

obrobić dupe {komuś} 759

łobrobie siy 788

łobrócić 3, 371

łobrócić na nice 1302

łobróć 1380

łobrodzić 270

łobrók 489

łobrotny 456

łobrózek 730, 1138

łobrus 754

łobsiyc 497

łobsmuszony 296

łobsmykać 236

łobstoć siy 2190

łobsztórcować 1236

łobszyrny 1321

łobuć 382, 1345

obwarzony 943

łobydwa 1566

łobyjście 632

łobyjść 473

łobziywać siy 1362

łochaciany 476

łochajtać siy 1328

łochandryczyć 477

łocharużyć 760

łochlastać się 491

łochlieptać siy 1928

łochlóny 1917

łochraniacz 1341

łochraniać 1401

łochyndozyc 762

łocielić siy 872

ocielić siy 212

łocielynie 196

łociylonka 123, 204

ociylynie 208

łociypliło siy 85, 629

łócotać siy 1548

łocwi 1840

łocyle 580

łoczaty 1378

łoczko 1992

łoczkwowo 2013

łoczy 1018, 1151

oczy 1566

dó łócz 1045

przed łoczami 1016

w łoczach 1487

z łocz 1450

łód dupny stróny 2135

łód kówala 1959

łód małego 1593

łód Milka 1725

łód niypamiyni 112

łód Pawła 1732

łód rana 37, 44, 56, 58, 81, 1013, 1107

od rana 40

łód Rzyki 1950

łód Tómosza 68

łód zachodu 36

łodbijo siy 1522

łodcedzić 870, 871

łodcydzaczka 869, 870, 871

- łodebrać 440
- łoderwać siy 648
- łodesrać 2150
- łodetkać 868
- łodgiento (sukiynka) 1360
- łodgiynty 1350
- łodkazywać 1246
- łodkładać 99
- łodliszyć siy 160, 214, 1760
- łodliypiora 851
- łodlyżć 528, 1121
- łodpekać 122, 1799
- łodpoczońć 402
- łodpust 617, 1847, 1848, 1849
- łodrystany 661
- łodsiydzany 984
- łoduć siy 1258
- łoduldać siy 1920
- łoduty 1251
- łodwalić 1155
- łodwalić siy 1023
- łodwiyżć 1111
- łodyndać siy 761
- łodyndano 1143
- łodziòmek 571
- łodzywać siy 1200
- łodźwia 690
- łodźwigać siy 1058
- łofajdany 1350
- łoferma 1480
- łoficyrki 1330, 1397
- łofuczany 714
- łofurkniynty 70
- łoganiaczka 193
- łogodać siy 1967
- łogorki 716
- łograczyć 1343
- ogròd 1460
- łogròd 261
 - na ugrodziy 327
 - pò ugradach 631
 - pò ugrodziy 630
- łogròdzyniy 222
- łogryżć 1340, 1346
- łojce 1702, 1703, 1704, 1817, 1818, 1939
- łojciyc 447, 1288, 1706, 1707, 1708, 1943
- ojocy! 143, 184, 385
- łojscòlek 1599
- łojysć siy 281, 295, 1514
- łokaliczeć 1540
- łokalić 13, 1333
- łokalony 21, 633
- łokarwynzczeć 545
- łokidany 1376
- łokiennico 711
- łokiynkò 712
- łokizdrany 1375
- łoknò 86, 708, 709, 711, 728, 1077, 1167
 - pòd łoknym 707
 - pòpòd łokna 710
 - za łoknami 235, 377
- łokò 234, 530, 811, 1009, 1130
- łokòpować 319
- łokòpywaniy 414, 1057
- łokòròwodzić siy 916
- łokòwita 1748, 1820, 1907
- łokòzały 1271
- łokrowki 421, 423, 653, 1058
- łokrzysić siy 1489
- łoktoby 1866, 1867, 1868
- łokuć 580
- łokulory 1062, 1091, 1393
- łokulotniy 307, 910, 957
- łolandać 15
- łòlbrychciònka 2032
- łòlbrycht 1993
- łolga 1263
- łoliwa 963
- łoliwka 273
- łòlszyna 242
- łoluś 1136, 1617
- łòlyj 963
- łòlyjander 364
- olha! 1661
- łolupić 944
- łomasta 957, 958
- łomatosać siy 158
- łomiyszkać 1846
- łomòtòsać siy 250
- łomòtosany 250
- łomurcać siy 1017
- łomurcany 1272, 1596
- łomycka 1297
- łòn 818

1óna 817, 1734
 1ónacyrać 196
 1óno 911
 1onuce 1348
 1opaćkany 1272
 1opajynczyć 1084, 1949
 1opić siy 1932
 1opić siy jak świnia 1919
 1ópity 1436, 1918
 1opołka 173, 2216
 1ópóndki 622
 1ópówiadać 1473
 1ópudlony 89
 1opuścić siy 1463, 1525
 1opyndzać siy 1806
 1opyndzić 608
 1opyndzić siy 108
 1opyndzłować 926, 1090
 1orać 472, 489
 1órczyk 570
 1organista 1593
 1orka 483, 504
 1órkiestra 1820
 1orobić 111
 1orobić siy 462
 1oroć 506
 1órynołek 751
 1orze 843
 1orżnóńć 949
 1osa 288
 1osełka 525
 1oset 340
 1oskrobać 854
 1óskumina 1541
 1ósmarkany 913, 1535
 1ostać 447, 1959, 2141, 830, 1704
 1ostajciy z Bogiym 1967
 1ostatki 925
 1ostatniy zopusty 1910
 1ostawić siy 179, 186, 206
 1ostawić 200, 348, 482, 1109
 1ostoć 1352, 1704
 1óstónek 1359
 1óstónki 996, 1317
 1ostrugać 271, 820
 1óstryńżyna 24
 1ószajdane 20

1ószajdany 1315
 1ószczepiskò 518
 1ószczyc 1981
 1ószedziylina 86
 1ószeliyntać siy 300
 1ószólówany 638
 1ószpyrtać siy 773
 1ószyplać siy 329
 1ószywka 769, 1042
 1óślamać się 7
 1óśliżniynty 942
 1óśmioć siy 1421
 1óśnik 785
 1óśrodka 987
 1óświyncić 1858
 1ótrynkować 642
 1otwórzyc 1018
 1ótytlać 953
 1owca 162, 234
 1ówdówiec 1803
 1ówek 1129
 1ówiejy 1534
 1ówioło 1500, 1634
 1owiys 124, 341, 438, 439, 442, 453, 604, 1872
 1ówòć 253
 1ówoce 909
 1ówólany 691
 owsiany 453
 1ówsiskò 401, 404
 1óźrałyć 498
 1óżebraczyć siy 1109
 1óżyńić siy 1772
 1ugòrek 324
 1unochòd 589

 paciocha 875, 928,
 paka 317, 554, 560, 564, 593
 palanta 904
 paliyc 520, 742, 1059, 1303, 1391, 1504, 1569
 Palmowo Nidziela 1859
 pałatka 422, 423
 pamiyntać 440
 pampuch 921
 paniynka 361, 362
 pańci 1655

papać 1654
 papajyc 589
 papiyrówka 966
 papirzyć 1721
 papro 81
 papusiać 1654
 paradnisia 1350
 paradny 638, 1321, 1729
 parchy 1539
 parota 33, 1337
 paryjo 680
 Paryloczka 2016
 Paryloczónka 2033
 Parylok 1995
 Parylókowe Krzoki 2070
 pasek 1358
 pasiasty 383
 pasiyniy 1584
 pasiyrb 1728
 pasówany 1947
 pasyncy 1095
 paszczetowka 956
 paść 430, 979, 1102
 patrzeć 224
 pauza 964, 972
 pawonz 562
 pazur 1055, 1056
 pazury 2123
 paździyrnik 625
 pchać 937
 pegieer 1958
 pekales 591
 Pernol 1997
 pestka 283
 piastować 1145, 1578
 pichota 70, 307, 826, 967, 967, 971, 1543
 pić 1188
 piec 96, 628, 716, 716, 717, 854, 974
 pierón 77, 2090
 pierón strzeli 2087
 pies 150, 151, 152, 154, 1118
 Pietrek 1461, 1725
 pigułka 1510
 pijók 2160
 pindzia 1253
 pinióndze 108, 608, 609, 617, 1028, 1092,
 1134, 1335

pińdziać 1133, 1253, 1618
 piorón 2089
 pisaniy joj 1861
 pisanka 1858
 Pisarzónka 2034
 piwó 885
 piyc 388
 Piykielkó 2071
 piyknom 773
 piykny 29, 400
 piynta 1031
 piyntro 657
 piynć 215, 471, 1461
 piyrdyknóńc 578, 2223
 piyrgo 1163, 1164
 piyrniczek 997
 piyrogi 914, 916, 917, 918, 919
 piyrogi z hreczkom 920
 piyrogi z kapustom 923
 piyrónacki 1415
 piyrsze 1883
 piyrso komunio 1851
 piyrszy 213, 1207
 piyrszyro 184, 1151
 piyrszy_roz 220
 piyrze 759, 779
 piyrzyć siy 221
 piyrzyna 740
 piytruszka 326
 piywnica 322, 712, 822
 w piywnicy 310
 piyrściónek 1848, 2172
 piyrzyna 738
 plac 541
 placek 271, 992, 1483
 placek z jabkami 275, 993
 placek z marmuladom 994
 placki zimnioczane 905
 plajster 742
 plaskaty 390
 plaszczyć 226
 plet 1328, 1643
 plewić 2127
 pliecy 320, 696
 pliyść kóniny 1226
 plóntać siy 1181
 plówy 353, 1801, 1873

plucha 53, 342
 pluskiewka 755
 pluta 52
 plyni 341
 plyść 114
 płachta 423, 452, 738
 płachytka 401
 plakusiak 1641
 płoszcz 374, 1309, 1310, 1311, 1312
 płot 99, 678, 682, 1278, 683
 płótno 790
 plug 475, 489, 503, 504, 506
 plużek 412, 505
 pniok 163, 254, 1025
 po amarykańsku 1191
 po górkach 467
 pò krzywiżniy 1584
 po łojcu 1731
 pò łómocku 696, 878
 pò mamiy 1731
 pò pańsku 1193, 1194, 1958
 pò zimiy 629
 póbaczyć siy 1172
 póbijali 872
 póbiydnić 1282
 póbiylić 375, 767
 póbłoga 1705, 1817
 póbóliywać 1053
 pocha 1491
 pòd poche 1813
 pochnońć 243
 pòchorkać siy 1745, 1942
 pòchytać siy 1890
 pócierze 1058
 póciosek 716, 795
 pociyryz 1057, 1543, 1876
 pòcyckać 1498
 pòcyckać se 1673
 pòczaczać 1657
 poczesać siy 1273
 poczkać 969, 1470, 1822, 1934
 poczkej 1201
 poczkej, poczkej! 1119
 póc nò 1202
 póc nò (nò) tu! 425
 pòd gòre 563, 1161
 pòd kuchniom 763, 764

pòd zime 475
 Pòd Zygarym 1368
 podać 525, 755
 podbić 903
 pòdbitka 903
 pòdbiygnynte (mliyka) 880
 pòdbiyrać 1101
 pòdbródek 1674
 podchodźić do {czyjeś} baby 1786
 pòddyma 569
 pòdeszłò 807
 pòdgarnywać 319
 pòdgarnywanij 505
 podgióńć 1356
 podgiynto (sukiynka) 1360
 pòdglòndnóńć 888
 pòdjechać 1126
 podkłòd 566
 pòdkòsany 1314
 pòdkowa 580
 pòdkrodać 1612
 podlyć 1487
 pòdliywać 356
 pòdłoszczyk 358
 podłò 2144
 pòdłorać 477
 podły 313, 336, 349, 473, 771, 1379, 1506
 pòdoić 123, 191, 729, 839, 121
 pòdòmanij 260
 pòdotek 97, 119
 pòdpinka (grzyb) 303, 304, 305
 pòdplòmyk 990, 991
 pòdroby 891
 pòdróżnik 1516
 pòdsadzić siy 1835
 pòdsychać 251
 pòdszepnóńć 756
 pòdszputnóńć 686
 pòdszputnóńć siy 1027
 pòdszytkò 1605
 pòdugówaty 387, 388
 pòdupaść na zdrowiu 1132
 pòdupek 1039
 pòduszować 1530
 pòdwłóczka 1371, 1372
 pòdyjdzióno (mliykò) 933
 pòdziyrać 1797

- pód wieczór 137, 229, 243, 480, 800, 1123
 pòfòlgować 1947
 pòganiać 551
 pògłymbić 596
 pògniywać siy 1205, 1233
 pògòdany 1423
 pògościć 2136
 pògościć siy 1894
 pogrzyb 1838
 pojda 252, 977, 977
 pòjechać 1703
 pojeść 892
 pojeść se 934
 pòjòńć 1185
 pojszczyłaba 1598, 2108
 pòjść 88, 343
 pòjść na przepatry 1098
 pojzreć 700, 1639, 1648, 1765
 pòkajaniy 78, 84, 662
 pokaszluje 1530
 pòkikłać siy 1736
 pokiyl 946
 pòklepać 1738
 pòklòcić 870
 pokłòd 478, 483
 pòklòpić siy 1098, 1739
 pòkòlibać 1630
 pòkozać 521
 pòkrapujy 44, 56
 pòkroić 812
 pòkrzòntać siy 485, 1100
 pòkrzywa 331
 pol 242, 253
 pòlaszować 396
 pòlatujy (śniygiym) 87
 pòlić 587, 764
 pòliepa 715
 poliy 12, 16, 22, 43, 170, 171, 400, 342,
 424, 465, 473, 475, 481, 484, 517
 na poliy 273, 398, 414, 472, 830, 858,
 948, 977, 1114
 na polu 73, 309, 482, 1216, 2212
 pò polach 396, 397
 w poliy 318
 z pola 471, 839
 pòliygować 1512
 pòliywka 889, 897, 959
 Pòlnisze 2072
 polnòńć 180, 1023, 1475, 2121
 polòć 11
 pòlòlò 55
 polyźć 1798
 pòłdnia 176, 504, 507, 1607, 1719
 polka 348
 pòłka 1357
 pòlnòć 1100
 pòlòbcinać 222
 pòlòbdziyrać 1032
 pòlòddawać 1142
 pòlòmać 1060, 1082
 po łomocku 26
 pòlòpòwiadać 1223
 pòłudnia 691
 pòłudniować 840, 841
 pòłudniy 69
 pòłudniy (obiad) 839, 840, 967, 1515
 pòmiòtko 794
 pòmpki 1319
 pòmyjy 486
 pòno 95, 1223, 1751, 2206, 1191, 1194,
 1501, 1506, 1767, 1780, 1897, 1959, 2205
 pòlòbtròncać 10
 pòlòdgarniywać 82
 pòpaprany 1614
 popielaty 1312
 pòpòd 743, 1322, 2192
 pòprawić 201
 pòprawić siy 1263, 1264
 pòprzeganiać 155
 pòprzekryncać siy 543
 pòprzeròstany 454
 pòpyrtany 1753
 pora 475
 pòradzić se 241
 pòratować 674, 1174
 pore 305
 porny 899
 pòròbiać 1983
 pòròzwionzywać 464
 pòròzwłòczyć 528, 1291
 pòròzwolać 462, 463
 portki 20, 371, 1290, 1313, 1314, 1315,
 1316, 1317, 1616
 pòruszać 716

póruszany 649
 porychtować 576
 pórzondniy 575
 pórzygało 1584
 posek 1365
 posiadać 1495
 pósitoć 405, 479
 posiyc 438, 446
 pòsiydzyniy 1712
 pòspłocać 333
 pòsprzedawać 611
 posrać siy 2133
 pòsrany 1427
 pòstróncać 760
 pòszewka 738
 poszło 1524
 poszoł w kibiny mater! 153
 poszukać 1067, 1138
 pòszwa 738
 poszyć 435
 pòszyrzano (spòdnica) 1351
 pòścielić 173
 pòść 181, 252, 459, 882, 979, 1083, 1099,
 1373, 1864
 pòść łód chłopu 1789
 pòść na wynder 1908
 pòść na wynderbuch 1907
 pòść na zamiatacze 1873, 1874
 pòść na zapowiedzi 1813
 pòść za kogoś 1771
 pòść za wdowca 1810
 poślod 469
 pòtańcówka 1373, 1085, 1910, 1973
 Potla 1996
 Pòtlino 2017
 pòtoczyć 531
 pòtrurdało 1477
 pòtrzebny jak toryń w dupiy 2143
 potuc siy 1086
 pòturaczno 1271
 pòturadło 1440, 2109
 pòturok 1440, 1477, 2109
 potyl dotyl 705, 1024, 1770
 pouciekać 1460
 pòwała 651, 692
 na pòwaliy 790
 na pòwałe 669, 676, 693, 695

z pòwały 495, 1870
 powiedziyć 1201, 1202, 1203, 1202
 pòwinszowania 1855
 pòwolny 1440
 pòwónska 789, 790
 pòwróśło 445, 453
 powróż 552, 643
 pòwszedniowy 771
 powymiać 735
 pòwyzywać 1243, 1742
 powzióńść siy 349
 pòzbiyrać 274, 829
 pòzbiyrać siy 1396
 pòzbiyrany 1853
 pòzjodać 987
 pòzlótko 1871
 poznó 104, 138
 pozny 272
 pòzni 2207
 pól dnia 126, 673
 pólczworta 595
 pólłósma 595
 pòłpiynta 595
 pòłtrzecia 595
 póty – doty 2208
 prać 768, 771
 praniy
 pò praniu 1379
 prasnóńć 1150
 prasować 772
 prepiteta 829
 prepitety 1961
 pretynsje 1208
 prócesyjo 1868
 proch 730
 prochy 735
 próg 685, 686, 687, 1052
 prosiy 231, 1047
 pròsiynta 611
 prowda 1219
 proza 613
 pròziok 915
 próżny 177, 659
 prr! 171
 prymulka 366
 pryndki 1458
 pryndkò 202, 447, 463

- pryndzy 447, 2209
 pryszcz 1505
 przebić 316
 przechłódność 969
 przeciognąć 1079
 przed północą 134
 przed wyczorem 136
 przedni półwiosny 558, 559
 przedsiyni 61, 508, 540, 675
 na przedsiyniu 84, 1040
 przeduc 740
 przedwczora 91
 przedziwać 319, 320
 przegodać 102
 przegraczyć 1052, 1343
 przejośniało się 31
 przekopić 462
 przekopyrtność 547
 przekopyrtność się 725
 przemarznąć 6, 1530, 1531
 przemondrzały 1402
 przeprać 1303
 przestó 67
 przestómp się! 210
 przestruć 785
 przeszoł 1034
 przetrónić 834
 przetwierać się 636
 przewijoki 1005, 1006
 przewioło 786
 przewlić 738
 przewracać 460
 przewrócić 121
 przez półdnie 125
 przez wiosne 397
 przez zime 164, 364, 1263
 przeziwać się 732
 przeżegnać 499
 przeżmykać 759, 769, 770, 791
 przodek 93
 przody 111, 752, 1702, 2210
 przychwilić 1470, 1886
 przyczka 607, 1121
 przyczółek 559, 651, 676
 przyczupa 1161
 przygarśnię 600
 przygnąć 1073
 przygorść 601, 602
 przywianić 579
 przyjdzie do zgupienia 150
 przyjocieleć 1737
 przyjociele 1733, 1828, 1973
 przyjść 229, 1141
 przykryć 861
 przylić 122
 przyłazić 1149
 przymrozek 70, 256
 przymurczany 1353
 przyndzyni 759
 przyniesić 287, 291, 302, 357, 471
 przynuka 1894
 przynukać 1895
 przyparsknięty 730, 1935
 przypieprzyć 2123
 przyprzeć 709, 717
 przyręchtować 570, 602, 759
 przyrymbła 6
 przysadzić 197
 przysodzek 203
 przystawić 729
 przystawić do cycka 729, 1673
 przyszcypka 1957
 przyszpować 397, 1312
 przyszurany 1290
 przyść 1112, 1209, 1715
 przyślamać 50, 53
 przytknąć do gymby 278
 przytolać 635
 przytrzeć 471
 przytyrpać się 397, 1281
 przytyrpany 371, 417, 1282, 1445
 przywlić 12, 18, 421, 423, 452, 303
 psa nie wygonisz 74
 psiakrew jedna! 2166
 psiopara 1432
 psiorka 266, 267, 268, 1511, 1520
 psiowia 1786, 2126
 pstyknąć 1088
 psuj 166
 psyche 733
 pszenica 219, 337, 338, 339, 340, 341,
 342, 361, 362, 403, 405, 407, 429, 434,
 440, 441, 442, 443, 448, 457, 473, 479,
 484, 498, 507, 607, 1718

pszenicznisko 401, 474

ptoszek 137

puďłoga 684, 685, 702, 801, 1439, 1582,
1601, 1664

pudołek 287

na pudolek 1010

pugoda 29, 37, 60, 62, 463, 484, 764,
1488, 2178

pukopek 63, 449, 450

pukòs 441, 443, 457, 460

na pukosach 466

na pukosy 442, 445, 446

pularys 1388, 1389, 1390

Pulnarka 2018

pulower 1384

pulsa 1558

pułowa 302

pumòc 305, 352, 425, 458

pumogać 1038

putòk 7

dò putoka 547

nad putokiy 247

w putoku 305

puwròsłò 437, 470, 533

puziyrać 5, 39, 86, 376, 1156, 1447, 1574,
1627, 1779, 1967

puży 1265, 1823

pyncoki 912

pyndzłować 290

pynknòć 553

pypeć 223

pypka 1669, 1670, 1671

pyrkać 847, 849, 887

pyrszczy 54

pysio 1631

pò pysiu 1657

pysk 2125

pyskować 1212

rachować 1116

radzić 132

rajbaczka 791

rajdać 779

rajwark 1590

ramie 1377

ramoty 494

ranijsze (mliykò) 933

ranò 59, 86, 212, 224, 304, 590, 883

rapaty 1495

raszkiytłować 575

razowy 896

razym 1173

regimyncki 538, 1151

rej wodzić 1592

religać siy 1082

remiza 1910

reputaszny 1551, 1615

reszo 847

rewerynda 1294, 1308

robić biyde o {coś} 1104, 2195

robić chłapy 1214, 1215

robić (dubać) na dròtach 774, 775, 1215

robić grande 1748

ròbiyniy 759

roczyc 1893, 1894

rògòl 466

rògòłowòc 736

rògowic 1969

ròmbne 1154

Ròmek 1820

ròndel 282

ròndelyk 855

rosa 88

na rose 59

pò rosiy 116

ròsada 415

rosòl 887

rosòl z gwojździa 888, 889

ròść 202

Ròtusz 584, 618, 2174

rower 331, 594, 1032, 1314, 1595,
1924

Równianówka 2073

Równiany 2047

ròzbabrać 1428, 1712

rozbabrany 797

rozbełtać 903

rozbić pukosy 444

ròzbòlec 320

roz boski 346, 1104

ròzbymbnić 1195

ròzciongònòc 527

rozciònić 1491

ròzczerewić siy 550, 724

- różdarty 1638
 różdudrać 128, 534
 różdziawiać 1019
 rozdziawić siy 1330
 różdziyrać siy 707
 różebrało 1532
 różflożyć 617, 1092, 1847
 różgmyzać 516, 807, 864
 różgoni siy 196
 różkłócić 903
 różliejy siy 38
 rozłoć siy 56
 różłajzić siy 370, 1370
 różłónaczono 1805
 rozniyść 1789, 1797
 różprawiać 1416
 różreligany 737
 różrobiać 824
 różryczec siy 1633
 różterbielić 1224
 różtolać 823, 914, 995
 rozum łódjyno {komuś} 1798
 różwalać sianò 464
 rozwióznzywać 447
 rozwliyc 61
 różwłóczyć 1413
 różwolać 450
 różaniyc 1, 1854
 różowò 359
 różowy 379
 rubota 95, 117, 125, 128, 273, 516,
 534, 660, 669, 1184, 1216, 1428,
 1448
 rubota gòni rubote 759
 rubota niy uciekniy 1201
 rubotny 1473
 rupiytoły 651, 1190
 rupotać 694
 ruszać siy 1074
 rychli 1978, 2207, 2211
 rychło 179, 206
 rychło ranò 118
 rychtować siy 1843
 Rymarka 2019
 rymorz 1962
 rynce 1069
 ryncznik 1069
 ryneta 271, 965
 ryngłota 283
 rynka 257, 495, 682, 914, 973, 1035,
 1055, 1449, 1495, 1526, 1612, 1626,
 1820, 2094
 rynkow trzy ćwierci (sukiynka) 1360
 rynkow z majszetym (sukiynka) 1360
 rypnóńć 1391, 2167
 rysulyc 501
 Ryszka 2020
 Ryszónka 2035
 rywać 537
 rzepok 473
 rzeźnik 960
 rzónd 315, 501, 505, 598
 rzutny 457
 rzygać 1520
 rzyka 11, 12, 16, 17, 32, 55
 dò rzyki 292
 na rzyce 390, 2182
 przy rzyce 246
 w rzyce 1535
 ze rzyki 2164
 rzyndować 501
 rzyndy 409
 rżniwa 51, 273, 428, 434, 911, 966, 435
 dò rżniwa 1578
 we rżniwa 433
 sadzić kury (na jojkach) 795
 sadzić (zimnioki) pòd pług 412, 502
 sadzyniok 316, 317
 sadzyniy 500
 na sadzyniy 317
 sakrucki 60, 241
 salceson 955
 sandały 1335
 saniy 573, 1112, 1952
 saniy kumóterki 576
 sarna 236
 schalyc 1262
 schepać 1237
 schodzi 343
 sciynknóńć 1525
 se 1505
 sekuracja 1695
 seru kiciu 1917

serwetka 776, 1215

sfiksować 472

sfora 561

sfukać siy 1068

siadać 841

siadność 254

siano 8, 38, 43, 88, 121, 430, 436, 444,

458, 459, 460, 462, 463, 464, 466, 467,

540, 568, 586, 669, 676, 834, 1115,

1151, 1718, 2144

sianókosa 45

siara 937, 943

siarniczki 1936

siedym 217

siedziyc na wiare 1811

Siekiyrniki 2049

siepać siy 673

sikiyra 696

siyknónć siy 1450

sikowka 1122

sioć 413

sióńść 820, 1527

siostrzynica 1730

siupnónć se 1653

siwiyc 618

siwó 359

siwy 372, 573

siyc 116, 345, 439, 1409

siyc na ściane 440

siyczkarnia 494, 495, 496, 1111

siyczyniy 346

siympić 43, 44, 693, 724, 798

siympić nad {czymś} 776

siynnik 1856

siyń 632, 1880

dó siyni 1348

po siyni 699

w siyni 647, 1112

siyryp 436, 454, 533, 533

skaliczyć 742

skaliczyć siy 1544

skamlyć 364

skapcaniyć 1255

skarwynczeć siy 687, 1543

skarzy siy 1013

skiba 483, 503

skiklany 784

skiyłtować 809

skiyłtowany 1551

sklamrzeć 1560, 1594, 1608

sklep 613

skliep 1086

skliycić 640

skłoroza 1230

skokać {komuś} dō zymbów 1738

skómpać siy 1535

skónsi 1301, 1811

skónczyć 320

skópić 466

skopiyc 872

skórka 987, 988

skoro_świt 611

skórtać 1381

skrobać 319

skrōdzić 1745

skrōdzić łóczami 1445

skroić skóre {komuś} 1147

skryty 1410

skrzydło 222

Skrzyncino 2021

Skrzynta 1998

skubaniy 759

skubel 648

skubnónć 182

skukać siy 1632

skupować 1444

skuśkać 1358

skwasić siy 930

skwitniynty 941

skwiyrzeć 1508, 1594

skwocić siy 200, 207

śłodko bułka 1002

śłodko śmiyntónka 1502

śłoik 101, 867, 951

śłóma 61, 175, 470, 1009

ślónkò 2, 3, 4, 32, 68, 69

ślóny 899

ślota 51

smarkać 1536

smojdać siy 1180

smolić 2

smrok 237

smyczka 357

smyndzi siy 764

- snop 453
 snopek 308, 433, 440, 445, 447, 448, 455,
 464, 467, 470, 471, 539, 562, 586, 651,
 657, 667, 1414
 snopowionzałka 497
 snycel 953, 959
 sodzek 225, 668
 sól 615, 808, 810, 1500
 sołtys 1115, 1222, 1231
 sóm 2212
 somsiód 1400
 sòndno gòdzina z {kimś} 1585
 sònsiadka 1983
 sònsiod 498, 1697, 1973, 1983
 sònsiyk 665, 698, 1272, 1352, 1931, 1968
 w sònsieku 664
 sopel 10
 sówiciy 231
 sówiżroł 1396
 spać 1734, 2165
 spad 265
 spamiyntać siy 1554
 spapać 1878
 sparaliżowany 1537
 spasióny 1265
 spaść z kózanicy 1816
 spatrzeć 819
 specyfinder 587
 sieprzać 1153
 spinać siy 220
 spiyc siy 719
 spiyrniczyć 532
 splaszczóny 389
 spłyść 1976
 spłoszyć 190
 spoczónić 125, 254
 spodek 556
 Spód Lipy 1958
 spòdnica 372, 373, 381, 1036, 1320, 1321,
 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355,
 1356, 1357, 1358, 1359, 1612
 spòd pieca 143
 spodym 1363
 spòmniyc 1708
 spòmniyc se 119, 2213
 spópòd 735
 sporò 1083
 sporzy 1083, 2214
 spółdzielnia 614, 615, 741, 808
 sprac 1157, 1707
 sprawiać 1814
 sprawić siy 208
 sprzynówka 500
 sprzedać 622, 625
 sprzongać siy 467
 sprzyczny 1608, 1672
 spugòdziło siy 30
 spukojniy 2147
 spuścić {komuś} gzycyrke 1103
 spuścić siy 189
 spylać 262
 spyncerek 1385
 spynd 171, 619
 spynkać 869
 spytać siy 1228
 srać 2130, 2133
 srać siy za {kimś} 2133
 sraja 1602, 1612, 2110
 srak 2151
 sroł {coś, kogoś} pies 2131
 stajać 83
 stajnia 158, 177, 189, 419, 485, 574, 632,
 651, 652, 653, 654, 1397
 w stajni 655, 788
 stajónkò 607
 stajynka 162
 staliy 98, 1102, 1152, 1280
 stałabać 350, 1581
 stargany 1703
 stary jak {ktoś} 1065
 stawiać na 'odwyrte 1749
 stelmach 1952
 stoć 1422
 stojónka 430
 stolik 742
 stòlorz 569, 577, 1955, 1962
 stòł 689, 714, 737, 743, 744, 806, 846, 931
 stòłeczek 1653
 stònik 1374
 stopa 1491
 stor 1771, 1891
 stòska 551
 Stowki 2074
 strocić 469, 1575

stróńcić 865
 stróńcić czubek (czubki) 464
 strópióny 342
 strugać 909, 965
 struks 1368
 stryjanka 1717, 1980
 stryk 124, 378, 531, 800, 1007, 1042,
 1229, 1548, 1714, 1715, 1716, 1980
 strzelić 1076
 strzylać 'łoczami 1424
 stuc 1732
 stuc siy 366
 studnia 674
 studniano woda 884
 studoła 435, 455, 651, 662, 663
 za studołem 681
 zza studoły 142
 studziylina 951
 stulciać grosz dō grosza 1472
 stympory 1267
 stynkać 1517
 stynknōńć 787
 subota 468, 800, 1006, 1042, 1818
 subōtki 1881, 1882
 suchota 42
 suchy jak patyk 1280
 sukiyneczka 1866
 sukiynka 139, 380, 381, 382, 383, 386,
 1361, 1362, 1363, 1364, 1366
 suma 1846, 1874
 sumiedza 23
 suminniy 1933
 sup 666
 supek 112, 1163
 suszczanka 276, 879, 880, 906
 suszki 416, 974
 swacio 1825
 swat 1819, 1825
 swōj 1735
 swok 232, 542, 1710, 1718, 1980
 sworzyń 537
 syn 1727
 synatorium 1193
 Synkoly 2051
 syr 489, 855, 940, 941, 942, 961, 962,
 1003, 1044, 1956
 syr ze siary 943

syrny worek 788
 syrowiyc 999
 syty 902
 szajba 94, 527
 szajba łodbila {komuś} 1747
 Szajnino 2022
 szander 1963
 szander baba 1431, 1476
 szantrapa 1096, 1480
 szarawary 1293
 szarówka 130, 131
 szarwark 1693
 szczebel 1603, 2088
 szczekańć 151
 szczepek 357
 szczur 158, 2151
 szczypcia 603
 szczypica 147
 szczyrbaty 873
 szczyrkać 1668
 szczyrkowka 1668, 1849
 szepiyłoki 616
 sześć 948
 szewc 1944, 1956, 1957, 1962
 szewertuch 1442
 szfołtki 1313
 szkarpytki 1303, 1369
 szkartny 1420
 szkintać 1
 szklónka 1004
 szkut 1622, 1623
 szlamać siy 230
 szmajora 801, 1295
 szmat 476
 szmyrnōńć 1078, 1276
 sznur 1110
 sznurlampa 527
 szofa 239, 713, 745, 748, 765, 1294, 1324
 szopa 496, 632, 658, 696
 pōd szopom 785
 szparowny 1194, 1471
 szpilor 804, 1365
 szpulać 850
 szpyrtać 1909
 sztacheta 683
 sztetyn 278
 sztoğa 650

- sztolic 1075
 sztolic na kawaliyrke 1765
 szturać 148, 1152, 1597, 1746, 1891, 1961
 szturnónć 1130
 szturnónć se 1009
 sztych 596
 sztychać 1038
 sztychówka 513
 sztyftówka 514
 sztykiyl 1938
 sztyl 516, 517, 2086
 sztyliskó 515
 sztyry 271, 315, 998
 szufla 515
 szufloda 2184
 szufryga 648, 649
 szukać 744, 1322
 szukoł 529
 szurniy (dyszcz) 47
 szurnónć 1757
 szurujy (dyszcz) 40
 szwarcować 1332
 Szwecja 2048
 szweder 93, 370, 759, 1215, 1381, 1382, 1383
 Szwedy 2048
 szwołdki 1352
 szwóng 547
 szwóng dó ruboty 426
 szwyndrać siy 688, 1177, 1446
 szychta 427
 szyciy 1964
 szynkla 548
 szyszka 238
 szyszki (weselne) 1821, 1832
 Szyszloczka 2023

 ściana 692, 755, 1663
 na ściane 442
 ścigać {kogo} z pynchyrzym 1518
 ściońć 250
 ściskać 1060
 ściymni siy 127
 ściyrnia 451, 452
 ściyżka 284
 ślabizować 1091
 ślafrok 1369

 ślamać 131
 ślarka 1387
 ślejfa 552
 ślimaczyć siy 1256
 śliwa 279, 280, 974, 1066
 śliyjfować 1161, 2144
 ślołf 420
 śmierć 1840
 śmigłó 57
 śmiyntana 844, 927, 938
 śnica 568
 śniodać 838, 841
 śniodaniy 897, 1044
 śniyg 68, 82, 83, 87, 377, 1441
 śpichliyrz 652
 śpiywać 1905
 śróbsztok 524
 środa 92
 światowo baba 1456
 świdroł 1435
 świdrówaty 1611
 świnia 162, 232, 233, 486, 490, 491, 492, 658, 659, 951, 954, 955
 świnina 952
 świnióbiciy 891
 świńskiy (zimnioki) 851
 świonteczka 165
 świsnónć 489
 świstok 1128
 świyńcić bagniynta 1857, 1859
 świyńdziałó 1503
 świyńdzieć 1061
 świyrgolić 137
 świyryk 238
 świyżyzna 1514

 taborek 723, 724, 725, 726
 tajaczka 60, 84, 85
 tajać 60
 takój 100, 2215
 taksówka 1829
 talarek 812
 taliyrz 603, 807, 855, 862, 863, 864, 865, 904
 taliyrzyki 376, 382
 tam i nazod 330, 1179, 2202
 tamem (tam + em) 1766

tamoj 259, 512
 tamto siyń 488, 672
 tanisówki 1343
 tantegóroczniy 101, 351
 taradaja 589, 593
 targówka 611, 612, 1813
 na targówicy 553
 tarło 874, 905
 taś, taś, taś! 227
 tata 1292
 teczka 1394
 telbón 1014
 telywizór 756
 terbielić 1710
 terbiola 213
 terlaga 546
 ternit 663
 teroz 111, 576, 715, 757, 1058, 1371,
 2210
 terymtać 1665
 teściowo 1724
 tiutia 1648
 tłok 8
 toczki 292
 tók 270
 tolać siy 1158
 torka 256, 257, 298
 tórniester 972
 torniy 258
 tósty (tò+ś+ty) 1063
 traktorek 588
 trebla 305
 trebuch 1624
 trociok 634
 troczki 1318
 trok 586
 tróncónony 1923
 tropić siy 229, 1252
 troty 1951
 trowa 344, 345, 346, 421, 430, 509
 trowskó 411, 455
 trusia 1648
 trza 82, 125, 163, 233, 264, 276, 277, 473,
 564, 576, 596, 624, 773, 883, 910, 1029,
 1290, 1911, 1960
 trzeciý dzieci 1725
 trzónść 265

trzöska 137, 250, 251, 295, 1586
 trzymać {kogoś} do krztu 1577, 1833,
 1834
 trzyny 2216
 tuc gruzły 429
 tuc siy 699, 1024, 1880
 tucze 2192
 tucze siy 176, 183
 tukiydysi (tu + kiydysi) 1338, 1500, 1625
 tulać siy 1584
 tutok 2216
 tutyjszy 1690
 ty 1463
 tybytká 1326
 tydziyń 51, 52, 199, 207, 340, 404, 441,
 540, 982, 1428
 tyli świat 1703
 tyló 1072, 1080, 1114, 1133, 1597
 tyló światy 1703
 tylynkó 110
 tymu 138, 439
 tyndy 1963
 tyndy i łowyndy 1139
 tyndy łowyndy 1180
 tyrać jak bury łosioł 640
 tyrczeć 722, 1213
 tyrknónć 1576, 1701
 tyrpać 1134
 tyżtò 2217, 2218

 u dupy mi to wisi 815
 u Kalików 1694
 ubrać 900
 ubranij 1289, 1290
 ucharatać 255
 uchota 898
 uchycić 342
 uciónć 1135, 2087
 uciónć siy 706, 746, 1052
 uczóny 1194
 udóbruchać siy 1207
 udowić siy 1494
 ufnol 580
 uganiać siy za babami 1787
 ugór 285
 na ugór 402
 ugórek 101, 410

ugótować 327, 815
 ugótować jeść 813
 ugródek 363
 ujanka 133, 485, 754, 1710, 1711, 1712,
 1713, 1897, 1980, 1982
 ujek 135, 1973, 1980, 1981
 ujk 610, 1709, 1897
 ujysć 154, 1050
 użreć 91, 783, 1020, 1066
 ukarwynczeć 585
 ukiszony 968
 układać 455
 ukraść 94, 1134
 ukróglutki 1260
 ukróglutki na gymbusi jak kukiołka
 1259
 ukróglty 689
 Ukronzek 8
 ukropa 2219, 2220
 ukropniy 34, 149, 926
 ukropny 590, 1529
 uliepić 385
 Ulios 1999
 ulioszka 289
 Ulioszka 2024
 Ulioszonka 2036
 uliywa 63, 1587
 ulyngnóć 1162
 ułożyć siy 1672
 umrzeć 133, 1709, 1839, 2141, 2215
 umrzyk 1838
 upitolić 252, 978, 979
 upitwaszyć 980
 upiyc 2, 275, 975, 994
 uplondz siy 1637
 uprzykrzyć siy 107
 Urbasiówka 2075
 uroda 45
 uróć 1012
 urwisz 1460
 uschnóć 1035
 usiyc 443, 536
 usuchnóć 1128
 uszałaszyć 1633
 uszy 1021
 za uszami 1189, 1248
 uszy wyindnom {komuś} 1210

uślypnóć 305
 utolać 811
 utrzyć 1069
 utyłać 811
 uwidziało siy 2180
 uwliyc 802
 uzda 581
 uzda z wyndzidłym 582
 uzgót 189, 593
 užreć 152

 w caliżniy 1370
 w imynt 863
 w jysiyni 1311
 w kondrafódy (spódnica) 1351
 w krótecze 1304
 w kwiotki 1327
 w lievó 168
 w łobejšćiu 666
 w półdniy 119
 w pronżki 1368
 w smużki 1368
 w subote 760
 w te pyndy 615
 w zimiy 236, 902, 1215, 1312, 276
 wajczec 1536
 wali 39
 walinki 1342
 waliyniy 1953
 walno 1655
 walny 1878
 wantoł 1011, 1012
 warg 1024
 warkócz 1062, 1976
 warstat stółarski 672
 warta 1224
 warzocha 876, 877
 waserwoga 530, 685
 watelina 1310, 1946
 watowane portki 1306
 wazonek 356, 365, 366, 728
 wonż 1050
 wcięto w pasi (sukiynka) 1360
 wczora 91, 1551, 1874
 wczoraj 133
 wczorednia 113
 Wdówiorka 2025

- Wdowiorz 2000
Wdówiōrzōnka 2037
wdurś 342, 748, 2184
we fōldy (spōdnica) 1351
we łbiy sieczka 1279
wedliy 521
wejse (weż + se) 679, 934, 939, 973, 1129
wek 868
weseliy 850, 1229, 1593, 1826, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1950
weselnik 1821
wesoło 111
weteryniorz 195
wgrandzić siy 637
wiadro 204, 269, 787, 965
wiater 58, 59, 60, 63, 241, 244
 przy wietrze 235
wiatrok 57
wiatrzyskō 61, 62, 237
widły 670, 1414, 2102, 2195, 131
widzi mi siy 113, 2181
widziyć 343
wiecheć 175
wieczerso 912
wieczōr 54, 93, 139, 763, 1163
wiedziyć 1193, 1720
wiejy 60
wielgi 240, 248, 271, 282, 347, 365, 384, 385, 394, 521, 554, 680, 1030, 1056, 1064, 1269, 1587, 1703, 1958, 2145, 2173
wielgi jak gidyjo 1279
Wielgi Tydziyń 1856
wielgiy aj waj 1960
wielgiy rzeczy! 814
wielgo chōroba 1561
wielgo woda 11, 1217, 2164
wielō 3, 264, 311, 1043, 1092, 1094, 1374, 1718, 1754, 2217
wielō godzin 105
wielō ʼo czym 1831
wielō wliejziy 1967
Wiesiyk 1120
wiesna 27, 28, 65, 83, 336, 759, 1037, 1545, 2212
wieś 5, 19, 1224
na wieś 1235
na wsi 1216
po wsi 1178, 1195, 1218, 1219, 1473
po wsiach 1188
we wsi 1223
wietki 373
wihajster 522
wincy 592
wińsko 1932
wiō! 167
wioć 4
wioło 62, 64
wiōnzać 433, 445
wiśnia 261
wiśta 168
wiychec 175
wiyczersać 698, 841, 845
wiyczerso 820, 844, 894, 897, 917
 na wiyczersom 880
wiyczōr 133, 140, 487, 1162, 1226
wiyczory 1214, 1215
 na wiyczory 1909
 po wiyczōrach 1159
Wiyłganōc 1000
Wiyłganocne Świynta 1860
wiyłijo 879, 971, 1869, 1870
wiyprzyna 299
wiyrcimok 1469
wiyrszchniy łōblyczyniy 1292
wiyrzba 246
wiyrzch 431
wiyżć 593, 1151, 1965
wkryncić 1030
wliyc 593
wlyżć 90, 311, 486, 633, 648, 1442
wlyżć {komuś} czymś za łōszywke 1776
wlyżć za pazury 1623
włajzić 158, 1307
włōczyć siy 1159
włōczka 783, 784, 1373
włosy 1041, 1042, 1300
wnetki 683, 1868, 2207
wnynczek 1145, 1722, 1723
wnynczka 1722
wōdka 2205
woga 570
wojzić 540

- wojzimydló 1434, 1625
 wólnijski 1458
 wołczek 335, 351
 wołej 227
 wołek 811
 wongiyrzysty 1363
 wónitować 1519, 1571
 wóntroba 954
 wonż 1122
 wopnó 692
 wor 32, 1337
 wór 270, 311, 352
 worek 339
 wórstwa 455
 wortać 1777, 1808
 wóz 255, 455, 537, 545, 547, 550, 555,
 557, 558, 559, 563, 564, 570, 571, 585,
 669, 1951
 u wozu 2098
 wóz drewniany 1952
 wpieprzyć 2122, 2123
 wpieprzyć siy 1924
 w półudniy 123
 wprać 1089
 wrazić 656, 782, 1453
 wraźny 1437, 1663
 Wrocynioki 2045
 wrożać siy 817, 1093, 1739
 wsiowy 1193
 wskórać 810
 wstawać 210
 wstydać siy 1203, 1644
 wszelakó 2222
 wszorz 1040, 1067
 wszy 1043
 wszyndziy nos wrazić 1442
 wszystkiy 1078
 wściekłok 152
 wte i wewte 2221
 wto wiy 997
 wtulić 1244
 wybeblać 1235, 1466, 1740
 wybebuszyć 1151
 wycharatać 260
 wychlieptać 2168
 wychodek 281, 680
 wychówanica 1729
 wyciaćkany 1461
 wyciórany 1329
 wycyckoć 209
 wycykać siy 1054
 wycyndolić 91
 wydać siy 1809
 wydawać 1818
 wydawać siy 1763
 wydłubać 1046
 wydólić 231, 932
 wydrzeć 23, 318, 1025
 wyduldać 837, 936
 wydymaczka 195
 wydziubać 443, 492
 wyforyntać 1114, 1148, 1190
 wygnać z chałpy 1747
 wygrómylać siy 322, 1166
 wyharcować 1021
 wyiglic siy 1274
 wyiskrzony 71
 wyjodać 987
 wyjorzyć 331
 wyjysć 309
 wyjźreć 1889
 wykrować 996
 wykrzyć siy 866
 wykrzywić 1331
 wyłatywać 1528
 wyliczać 1547
 wyłóć 2166
 wyłyć 142, 661, 676, 693
 wyłabudać 1325
 wyłajzić 144, 281, 283, 1303, 1355
 wyłamuźdżyć 409
 wyłapać 216
 wyłónaczyć 1784
 wyłorać 473
 wyłotać skóre {komuś} 1141
 wyłupić 945
 wyłupiony 1500
 wymasakrować 334
 wymiyntószony 1276
 wymiysć 665
 wymłócić 76, 308, 470
 wymuskać 833, 862, 938
 wyngiyrka 282
 Wyngryzn 2001

Wyngrzynka 2026
 wyniuczkany 731, 1596
 wyniurany 1436
 wypačkany 731, 1272
 wypasióny 211
 wypiaštować 1606
 wypolić 1249
 wyprasowany 2094
 wyprawić 410
 wyprzõgnonń 1841
 wypucować 1764
 wyrósć 597, 1064
 wyrupotać 409, 505
 wyrychtować siy 1289
 wyrychtowany 1275
 wyrżnõń 455
 wysadzyniy 974
 wysioć 339
 wysiõńć z gymbom na {kogoś} 1240
 wysiudać 626, 1118, 1119, 1165, 1462
 wysiyc 160, 441
 wyskrobek 1637
 wysmarkać 1046, 1049
 wysmõrykać 305
 wysmõrykać siy 1120
 wystrzypiony 1372
 wyszmechtany 1316
 wyszpanowany 1110
 wysztyftować 1824
 wyszurać 1242
 wyszyplac siy 1555
 wysprynżynować 480, 481
 wyświychtany 1290
 wytopić 1502
 wytrzepać 768
 wytylciany 1614
 wytyrać 333, 1931
 wywalić 419, 1336
 wywalić {kogoś} za łõszywe 1888
 wywionzać 1062
 wywyżć 535
 wyziyrać 1107
 wyżmykać 770
 wyżmyndany 1354
 wyży 66, 739
 wyży nos 2223
 wzdynty 187

wziõjść 294, 934, 279, 621, 622, 934,
 1125, 1128
 wziõjść {kogoś} dõ chałpy 1840
 wzod 2224

z biydom 320, 1171
 z dalieka 1068
 z dowiyn downa 109
 z dworcu 628
 z fołdom zakładanom ze zadu (spõd-
 nica) 1351
 z gołom głowom 1297, 1534
 z halsem (sukiynka) 1360
 z halsym (sukiynka) 1361
 z kołniyrzykiym na łõszywce (sukiynka)
 1360
 z lagranówymi rynkowami 1311
 z łodzysku 1784
 z łõkrongłym kołniyrzykiym (sukiynka)
 1360
 z nosporkiem (spõdnica) 1351
 z rana 100
 z sześciuch põłek (spõdnica) 1351
 z wiesny 349
 z wiyczora 134, 1165
 z zagiyntkami (sukiynka) 1360
 za czopke gruszek 594
 za gõrkom 259
 za jednõ 474, 1178, 1211, 1362
 za pazuche 1390
 Za Spyndami 2077
 za widoku 127
 zabaniaczyć 1925
 zabawa 1912
 zabełtać 903
 zabulić 231
 zachamynci 1096, 1122, 1479, 1933
 zachciołki 1570
 zachmurany 45
 zachodzić 1737
 zachodzić siy 1896
 zachõrować 1485
 zacino (dyszczym) 46
 zacynty 1751
 zacyrować 1303
 zaczkac 1173
 zacząń 43, 432, 646, 850, 1460

- zaczypniok 1446
 zadniy pówojziy 558
 zadować siy 1489
 zadrobieć 887
 zadym na przód 1384, 1395
 zadziyrzać siy 1142
 zafasować 1347
 zafutrowany 164
 zaganiaczka 1713
 zagnać do byka 183
 zagodać siy 1199
 zagorzeć 32
 zagroda 673
 zagrzmało 2188
 zaguba 909
 zahoczyć 571, 1352
 zaiwanić 1907
 zajedno 107, 404, 1189, 1455, 1586, 1628, 1746
 zajzajyr 1861
 zakaliyc 985
 zakiklać 156
 zakiyl 38, 127, 158, 161, 250, 540, 545, 916, 1054, 1419, 1425, 1572, 1978
 zaklónczony 873
 zakładać 581
 zakopić kope 464
 zakuškany 511
 zakwitnońć 376
 zalieżeć 278
 zalięzy 395
 zaliyc 1548, 1550
 zaliży 1095
 zalycać siy 1780, 1795
 zalyngnońć 1549
 zalyngnońć siy 335, 351
 załadować na wóz 425
 załochnońć 1941, 1943
 załodzioć siy 753, 1643
 zamiatać 675
 zamiysić 822
 zamiyszać 928
 zamockać siy 132, 1199
 zamóncońy 55, 1250
 zamroczy 461
 zamurcany 35, 36, 37, 47
 zapaska 2134
 zapióńć 489
 zapiyrać siy 835
 Zapłocie 2076
 zapómnieć 535
 zaporzónd 49, 334, 1214, 1223, 1754
 zapóziyrać siy 2167
 zaprażka 874, 901
 zaprzóngać 584
 zaprzóngnońć 475
 zaprzyj jape 2124
 zapuścić 1566
 zapyndzać siy 1174
 zapyndzić siy 1160
 zarajtać 781
 zarajtać siy 216
 zarajtane 380
 zaro 768
 zaroz 23, 100, 1193
 zarwać 174, 188
 zasiedzieć 218
 zasydzany 215
 zasać 1158
 zaspać 2165
 zasprycować siy 713
 zasraniyc 2111, 2112
 zaszpyrtać 1978
 zaszurać 1371
 zaświychtany 769
 zaświycić 129
 zategować 778
 zatkać dupe 2138
 zato 831, 1753
 zatróncić 1401, 1697
 zatwardzyniy 1516
 zawadyjo 727
 zawalisko 196
 zawdy 1169, 1842, 2199, 2225
 zawijoki 1005
 zawliyc 14, 483, 484
 zawódząć 260
 zaziyrać 654
 zbić 1125
 zbiyrać 451
 zbiyrać siy do chołpy 106, 1967
 zbiyraniy 456
 zbiyro siy 1277
 zbiyro siy na burze 244

zblóndzić 1187
 zbórgować 620
 zborstwić siy 194
 zboże 63, 76, 332, 333, 334, 335, 336,
 442, 456, 586
 zbulóny 1243
 zburykać 641
 zdały 726
 zdechnónć 182
 zdjónć 278, 684, 745, 790, 1292, 1303,
 1307, 1320
 zdjynćiy 378, 797
 zdrówaśka 96
 zdrowiy 1527, 1545
 zduło 174
 zduty 175
 zdybać 102, 1083
 zdymie 1276
 zdyrgo 544, 549
 ze ślarkom koło karku (sukiynka) 1360
 ze zadu 1351
 zegzić siy 135, 180, 190
 zejść 340
 zekciyć 2130
 zerówka 1381
 zerznónć siy dō portek 1066
 zesinieć 1286
 zesiyc 430, 445, 448, 451
 zesrać siy 626, 696
 zeszlō 453
 zeszyć 2175
 zeszyt 1131
 zetrzeć 905
 zezbiyrany 1441
 zeżarty 1755
 zgnitōziylōny 374
 zgnity 263, 310
 zgrobać 2, 8, 444
 zgrobki 452
 zgryżny 1536, 1673
 zguptókować 1752
 zguźlony 1383
 ziajać 646, 1162
 ziajok 1433
 zielsko 18
 ziemnioki 586
 zima 87

zimnioczanka 901
 zimnioczek 482
 zimniok 118, 141, 310, 311, 313, 316,
 812, 898
 zimnioki 309, 318, 323, 398, 412, 414,
 431, 481, 500, 501, 502, 505, 557, 593,
 607, 802, 819, 820, 821, 870, 874, 880,
 905, 906, 909, 958, 958, 968, 1717
 zimowy płoszcz 1946
 ziobro 1060
 ziomb 65, 342, 634
 zioreczko 441
 ziorka 351, 352, 353, 623, 623, 664, 1115
 ziuziō 1642, 1650
 Ziylōne Świōntki 999, 1862, 1863
 ziylōny 373, 1963, 1368
 ziymia 402, 412
 dō ziymi 237, 1089
 'ō ziymiy 1126, 1150
 ze ziymi 278
 zjestny 1259
 zjeść 821, 880, 947
 zjeździć 1238
 zlejy 1977
 zliywki 865
 zlychmanić 601
 zlyżć 295
 złajzić 1051
 złōmac 1443, 1526
 złorać 474, 475, 476, 503
 zmarznónć 1286
 zmierzić siy 2128
 zmiśkować 777
 zmitrynżyć 668
 zmiyrzać 521, 1309
 zmiyrziłō siy 1257
 zmoczać 1343
 zmōwiny 1818
 zmroczy siy 1739
 znalyść siy 229
 znerwować siy 1233
 zniyść 946
 znōżany 1112
 zōciyrka 895, 896, 959
 zōglówek 738, 739
 zogōn 64, 348, 408
 zogroda 227

- Zókrzeski 2002
 zómb 762, 988, 1025, 1044, 1508, 1026
 zópaska 372, 1359, 2140
 zopiecek 718
 Zópłociy 2078
 zópołki 878
 zorać 404
 zospa 66
 zótyłek 560
 zówiertka 892, 893, 894, 959
 zówitka 1804
 zrobić {coś} na drótach 1373
 zrobić na despek 2208
 zrychtować 1306, 1394
 zrypać 2147
 zupa 327, 328, 602, 603, 876, 886, 903
 zupa z piychoty 900
 Zuzka 1725
 zwalić 653
 zwijać siy 461, 2211
 zwijać siy przy rubociy 1169
 zwiyndność 354
 zwiyzć 540
 zwiyzć siy 1544
 zwliyc siy 157
 zwlyc 482
 zwódziciela 1875
 zwora 561
 zwózka 467
 zygarek 1961
 zygarmistrz 1961
 zygor 721, 722, 1850, 1967
 zyjdziy 1438
 Zynek 734

 ździora 793, 1146
 żrały 332

 żróbek 135, 574
 żwiynczeć za uszami {komuś} 1248

 żabka 1386
 żarnówka 499
 żabówka niynówisno 1659
 żbyrk 189, 861
 żbyry 757
 że ukropa 1536
 żebraczny 1287
 żeby siy {coś} na kamyczku ródziło 399
 żebyjsiy (żeby + ś + się) 1130
 żejse (że + ś + se) 2163
 żejsiy (żeś + się) 1824, 1875, 1919
 żelazny wóz 548
 żeleżniok 544, 856, 968
 Żemy 2052
 Żemyki 2052
 żłób 158, 1648
 żmykać 759
 żniwa 432
 żodyn 1492
 żońc 436
 żur 877, 890
 żwandać 1182, 1189, 1254
 życiy 1117
 żyć na kociom łape 1812
 żyć na wiare 1812
 żyniaczka 1822, 1823, 1826
 żynić siy 1817, 1827
 żyrny 202
 żytni 657
 żytniskó 401, 403
 żytò 342, 343, 440, 442, 449, 470, 436, 473, 497
 żywóródka 365

Teresa Drozd – lokalna działaczka kultury, urodzona w Rogach, gm. Miejsce Piastowe, woj. podkarpackie. Angażowała się w powstanie Zagrody Etnograficznej w Rogach. Była radną Rady Gminy w Miejscu Piastowym w latach 2018–2023. Przez wiele lat jako redaktorka naczelna tworzyła kwartalnik „Motyl Rogowski”. Przez dwa lata (2000–2001) kierowała zespołem Rogowice. W 2016 roku wydała *Rogowskie pogaduchy, czyli słownik rogowsko-polski*.

prof. dr hab. Dorota Krystyna Rembiszewska – językoznawczyni, dialektolożka. Pracuje w Instytucie Sławistyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Jest autorką i współautorką wielu prac z zakresu dialektologii, kontaktów językowych, leksykografii gwarowej, m.in. monografii (z Januszem Siatkowskim) *Pogranicze wschodniostowiańskie. Studia wyrazowe*. cz. 1 (2018) i cz. 2 (2021) oraz słowników gwarowych *Słownik dialektu knyszyńskiego Czesława Kudzinowskiego* (2007), (z Ireną Maryniakową, Januszem Siatkowskim) *Różnojęzyczne słownictwo gwarowe Podlasia, Suwalszczyzny i północno-wschodniego Mazowsza* (2014).

prof. dr hab. Kazimierz Sikora – językoznawca, dialektolog. Pracuje na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz (od prawie 30 lat) w Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Krośnie (dawniej: PWSZ, Karpacka Państwowa Uczelnia). Jest autorem monografii *Grzeczność językowa wsi. Cz. I, System adresatywny* (2010), *Życzenie w gwarze i kulturze wsi* (2021) oraz wielu artykułów, a także współautorem *Słownika współczesnego języka polskiego* (1996) i *Powiedziane po krakowsku. Słownik regionalizmów krakowskich* (2017).

